BIBLIOTECA NAZ.LE
152
A
36
NAPOLI

BIBL. NAZ.
V. EMANUELE III
52
A
36

T

P

C

CATULLI,
TIBULLI
AC
PROPERTII
CARMINA PURGATIORA.

Digitized by Google

83
K
12

C. VALERII CATULLI
VERONENSIS,
ALBII TIBULLI
EQUITIS ROMANI;
A C
SEXT. AUREL. PROPERTII
UMBRI

CARMINA PURGATIORA

Adnotationibus illuſtrata

AD USUM

NOBILIUM ADOLESCENTIUM COLLEGII NEAPOLITANI SOCIETATIS JESU.

B R NEAPOL

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

[redacted] CIↃ. IↃ. CC. LVII.

TYPIS RAYMUNDIANIS

SUPERIORUM FACULTATE.

Die 29. Decembris 1756.

REIMPRIMATUR.

FRAGGIANNI.

Carulli.

LECTORI BENEVOLO

ὑγιαίνειν ϗ εὐπράττειν.

PAucis in limine te volo, Lector humaniſſime, ut, quæ mihi fuerit mens, quæque ratio inita in recudendis hiſce repurgandiſque Catulli, Tibulli, ac Propertii carminibus, tibi aperiam. Non cultioris litteraturæ viris hæc ſane proponenda ſuſcepi, ſed pueris Poeticæ alumnis. Itaque non tam ſummorum hominum eruditioni ingenioque factum ſatis, quam & muſis æque adoleſcentium & moribus conſultum volui. Id

ut

ut præſtarem, duo mihi cavenda duxi: alterum, ne quid turpe uſquam iſtorum auribus accideret, mentique, ut fit, inſideret; alterum, ne adeo mutila ac manca proferrem carmina optimorum Vatum, ut, quemadmodum in pleriſque editionibus ejuſmodi contingit, & pars maxima deſecta interiret; & diſtractæ ſæpe ac truncæ carminum particulæ vim ſententiæ omnem occulerent, leporemque deformarent.

Eam ob rem I immutanda quidem ſubinde fuere verba aliquot: at ea tamen lege, & cautione, ut, quæ vox ſubrogata eſt, ad prioris normam numerumque omnino accederet.

II. Eodem conſilio in exponendis carminum argumentis illud curavi, ut, ſi quid turpiculum ac fœdum ſuboleret poema; id omne de induſtria diſſimularetur, aliamque prorſus ſententiam indueret ac præferret.

III.

III. Quum vero aliqua ſint carmina, quorum ſeries indivulſa bonorum aures lædant; ea, ne perirent omnino, in plures ſæpe diſſecui partes; atque, ut par erat, honeſtius, ſuumque ſingulis argumentum præfixi, verſuum ordine, ſicubi opus fuit, immutato.

IIII. In adnotationibus ſubjiciendis brevitati quidem ſtudui, eaſque ſelegi, quæ non magna ac mira portenderent, ſed ſententiam apertius explicarent. Ubi vero reconditæ abſtruſioreſque res ſe offerebant; eas accuratiore ordine diſpoſui, enucleavi, ac pluribus voculis phraſibuſque etiam italicis ſum interpretatus.

V. Pleraque interim me debere fateor clariſſimis viris Joſepho Scaligero, Marco Antonio Mureto, Jano Broukhuſio, ac potiſſimum Johanni Antonio Vulpio, cujus lectionibus inhæſi: curavi enim, ut nova hæc editio Vulpianæ, quam

om-

omnes merito ac jure ſuſpiciunt, reſpondeat.

VI. Atque hanc operam Catulli, & Tibulli carminibus quidem impendi; quum Propertio admovere manum in præſens minime potuerim: tum quod nimis me urgebat Typographus; tum quod mei arbitrii non ſum, ut aliquot dies ſummo illi Vati ſolidos adjudicarem. Quum mihi primum per tempus licebit, eam quoque aſſumti officii partem implere conabor, ac fidem meam omnino liberare. Interim Propertium adnexui, qualis nuper, ſi pauca excipias, Mediolani prodiit.

Huic vero labori meo atque induſtriæ ſuccenſebit, opinor, nemo unus, qui apud ſe perpendat, quantopere juventuti interſit, ut & Vates hoſce optimos habeat præ manibus, & nullam inde ſuis moribus labem inſpergat. Vale.

C. VALERII CATULLI VITA

EX CL. V. PETRO CRINITO.

C. Valerius Catullus Veronæ natus eſt, quo tempore Terentius Varro in urbe claruit. Quidam C. Salluſtium Criſpum Catullo ſupparem faciunt. A Catulli autem natalibus ad Pub. Virgilium paullo minus quam duodeviginti anni connumerantur, ſi quorumdam annales ſequimur. Quando & illud pro comperto habetur, carmen de paſſere Lesbiæ ad Virgilium fuiſſe miſſum:

SIC forſan tener auſus eſt Catullus
Magno mittere paſſerem Maroni.

Ceterum non humili loco, aut obſcuro natus eſt: ſiquidem ejus Parens, auctore Suetonio, Julii Cæſaris hoſpitio familiariter uſus eſt. Valerius autem Catullus primo traditur a Manlio Romam deductus, quum adhuc in tenera ætate ageret. Paullo mox ingenii facilitate, & doctrina adeo Romæ acceptus, atque civibus gratus fuit, ut M. T. Ciceronis patrocinium meruerit, quod ipſum eleganti epigrammate ingenue teſtatus eſt, quo gratias Ciceroni patrono egit:

DISERTISSIME Romuli nepotum,
Quot ſunt, quotque fuere, Marce Tulli,
Quotque poſt aliis erunt in annis:
Gratias tibi maximas Catullus
Agit, peſſimus omnium Poeta.
Tanto peſſimus omnium poeta;
Quanto tu optimus omnium patronus.

Manlium vero, & ejus nuptias magno ſtudio celebravit, cum quo ſe excuſat, parum ſibi licere veteres

amores, ut antea, decantare, quoniam Fratrem amiſerit, ex cujus interitu ſtudium, inquit, ſuum ſcribendi carminis a ſe abjeciſſe: ſic enim ad Manlium:

SED, tibi ne mea ſint ignota incommoda, Manli,
Neu me odiſſe putes hoſpitis officium;
Accipe, queis merſer fortunæ fluctibus ipſe,
Ne amplius a miſero dona beata petas.
Tempore quo primum veſtis mihi tradita pura eſt,
Jucundum quum ætas florida ver ageret;
Multa ſatis luſi: non eſt Dea neſcia noſtri,
Quæ dulcem curis miſcet amaritiem.
Sed totum hoc ſtudium luctu fraterna mihi mors
Abſcidit. O miſero Frater ademte mihi!
Tu mea, tu moriens fregiſti commoda Frater:
Tecum una tota eſt noſtra ſepulta domus.

Inter ceteros amicos Furium, & Aurelium magnopere dilexit. Cinnam quoque, Cornificium, Fabullum, & Verannium, quem alicubi & Veranniolum blanditer appellat. Puellam præterea Hypſitillam concivem ſuam, & Clodiam amavit, quam ficto nomine Lesbiam dicit: ſicuti Madaurenſis Apulejus teſtatur in oratione ad Claudium Maximum. Eruditorum omnium conſenſu Docti cognomen accepit: ita enim peculiari epitheto Catullus cenſetur: atque hunc quidem Ovidius Virgilianæ majeſtati opponit: tantum nominis apud Eruditos, ac laudis eſt conſecutus. Sed & verſus ipſius, quamquam ut duriuſculi notantur, quod uterque Plinius aſſerit; tamen perelegantes habiti ſunt, ac ſectatores complures in his invenit, ſicuti Pompejum Saturninum, & Sentium Augurem, qui Catulli epigrammata, ac Licinii mira diligentia, ac ſtudio ſunt æmulati, ut alias diximus. Val. Martialis Catullum ſibi ipſi audacter præponit: ſic enim ad Macrum:

NEC multos mihi præferas poetas,
Uno ſed tibi ſum minor Catullo.

Opus ſuum ad Cornelium Nepotem miſit, virum doctrina, & rerum cognitione egregium. Dividitur autem in li-

libros tres, ut primus Lyricos, ſecundus Heroicos, tertius Elegiacos, & Epigrammata contineat. Ad hunc enim modum ordinem fere meliorem cuſtodiemus. Elegiam de coma Berenices ex poeta Callimacho in Latinos numeros convertit, eamque ad Ortalum amicum miſit, quæ in Elegiarum adhuc libro legitur. Idem Val. Catullus a Fabio Quintiliano, & Diomede inter Jambicos reponitur; ab aliis inter Lyricos. In Atticis vero Noctibus, ut poeta elegantiſſimus, ac venuſtiſſimus a Gellio laudatur. Neque illud omittendum eſt, fuiſſe ab ipſo Catullo alia complura compoſita, quæ vitio longæ vetuſtatis deſiderantur. C. autem Plinius lib. hiſt. nat. 38. ad Cæſarem Veſpaſianum, quum de Magia diſſerit, amatorium de incantamentis carmen a Catullo editum refert. *Hinc Theocriti*, inquit, *apud Græcos, Catulli apud nos, proximeque Virgilii incantamentorum amatoria imitatio*. Sed carmen Ithyphallicum ſcripſit, ut eſt optimus teſtis Maurus Terentianus ad Novatemum, qui hos Catulli verſiculos citat:

ET ferme modus hic datur a pleriſque Priapo.
Inter quos cecinit carmen quoque tale Catullus.
Hunc tibi lucum dedico, conſecroque, Priape:
Nam te præcipue in ſuis urbibus colit ora
Helleſpontia, ceteris oſtreoſior oris.

Cæſarem maxime Julium, Mamurram, & Nonium Strumam jambicis nominatim proſcidit ex veterum conſuetudine, ut Lucilius, ac Nævius. Qua in re dignum illud memoria eſt, quod ipſe Cæſar, quum perpetua ſibi ſtigmata (ut ait Suetonius) impoſita videret ex Catulliano carmine de Mamurra; eadem tamen die poetam ipſum cœnæ adhibuit, ſimulque hoſpitio ſuo non ſecus atque antea uti eum permiſit. Mortuus Romæ eſt juvenili admodum ætate, quum annum circiter trigeſimum ageret, ut quidam putarunt: quo tempore Publius Virgilius Cremonæ ſtudiis operam daret. Vulgatum quoque de Val. Catullo illud:

TANTUM parva ſuo debet Verona Catullo;
Quantum magna ſuo Mantua Virgilio.

C. VALERII
CATULLI
VERONENSIS
LYRICORUM LIBER I.

AD
CORNELIUM NEPOTEM
LIBER.

I.

LIBELLUM Cornelio Nepoti dedicat Catullus, quem Cornelium a breviloquentia commendat: Minervamque deam invocat, ut opus æternet.

Phaleucium eſt, a Phalæco inventore: habetque in prima ſede ſpondæum, vel jambum, vel choreum: deinde dactylum, tum tres choreos. Dictum quoque Hendecaſyllabum, quod undecim ſyllabis conſtet.

QUoi dono lepidum novum libellum,
Arida modo pumice expolitum?
Corneli, tibi: namque tu ſolebas
Meas eſſe aliquid putare nugas
Jam tum, quum auſus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis
Doctis, Juppiter! & laborioſis.
Quare habe tibi quicquid hoc libelli, &
Qualecumque: quod, o patroa Virgo,
Plus uno maneat perenne ſæclo.

ADNOTATIONES.

Quoi) *cui.*
Namque) *Cauſſa dedicationis; nam Cornelius de Ca-*

Catullianis muſis magnifice ſentiebat.

Tribus chartis) *Chartis, libris: ſynecdoche. Tribus; nam Cornelius Nepos tribus admodum libris Chronicon ſuum, & hiſtorias omnes perſtrinxerat.*

Patroa) *Patrous, a, um, græce* πατρῷος, ῷα, ῷον, *idem ac* paternus, & patrius. *Vox hæc latinitate donata eſt auctore Catullo. Utraque ſignificatione accepta Minervæ convenit: tum quod e Jovis cerebro nata dicitur; tum quod patriis Diis adſcripta.*

JACOBI BASSANI SOC. JESU INTERPRETATIO.

CUI dono il novo libricciuol piacevole
Teſtè pulito con l'aſciutta pomice?
Cornelio, a te: che ben eri tu ſolito
Penſar, mie baje alcuna coſa foſſero,
Fin d'allor, quando oſaſti uno tra gl' Itali
Ogni etade ſpiegar pur in tre pagine,
Dotte, Giove immortal! e fatichevoli.
Perchè te' il librettin, che ch' egli ſiaſi,
E qualunque. Il qual tu ſovrana Pallade
Deh fa sì, che ci viva oltre ad un ſecolo.

II.

VOLUPTATEM memorat Vates, quam e Paſſere capiebat Lesbia. Quîcum ſi ipſe poſſet ludere; rem tam ſibi jucundam fore aſſerit, quam gratum fuit malum aureum puellæ Atalantæ.

AD PASSEREM LESBIAE.

PASSER deliciæ meæ puellæ,
Quîcum ludere, quem in ſinu tenere,
Quoi primum digitum dare appetenti,
Et acres ſolet incitare morſus;
Quum Deſiderio meo nitenti
Carum neſcio quid lubet jocari.
Ut ſolatiolum ſui doloris,
Credunt, quum gravis adquieſcit ardor.
Tecum ludere, ſicut ipſa, poſſem,
Et triſtes animi levare curas;

Tam gratum mihi, quam ferunt Puellæ
Pernici aureolum fuiſſe malum,
Quod zonam ſolüit diu ligatam.

ADNOTATIONES.

Quicum) *Quocum.*

Quoi) *Cui.*

Primum digitum) *Summam digiti partem.*

Appetenti) *Apprehendere cupienti.*

Et acres &c.) *Italice.* Suol ella ſtuzzicare il ferocetto morſo.

Deſiderio meo nitenti) *Puellæ cultæ, & eleganti. Deſiderium pro puella. Metonymia.*

Ut Solatiolum &c.) *Italis eſt*: Come altri crede piccol ſollievo del ſuo cordoglio, quando l' aſprezza del dolore comincia a calmarſi.

Tecum ludere) *Utinam poſſem tecum ludere, o Paſſer.*

Tam gratum mihi) *Supple eſſet.*

Puellæ) *Atalantæ. Ejus fuit indolis Atalanta, ut ad curſus certamen provocatos ſponſos, devictoſque morti devoveret. Ad fraudes itaque ſeſe convertit* Hippomenes: *acceptiſque a Venere tribus malis aureis neſciam rei Puellam curſu laceſſit. Tum callide ex intervallo ſingula jacit poma: quæ, dum cupide legit Atalanta, moraſque nectit, devicta certamine Hippomeni cogitur nubere. Ovid X. Met. ſub fin.*

Pernici) *celeri.*

Zonam ſoluit) *Quod malum,* pomo, *cauſſa fuit, ut Hippomeni nuberet. Quæ enim nubebat, zonam, quam geſtabant virgines, deponebat.*

VE-

III.

VENERES, atque amores invocat Vates, ut immaturum Paſſeris funus celebrent. Duas affert cauſſas: tum quod Lesbia ipſum amaverit: tum quod ipſe elegans fuerit, ac plenus gratiarum. Quare Orci tenebras diris perſequitur.

LUCTUS IN MORTE PASSERIS.

LUGETE o veneres, cupidineſque,
Et quantum eſt hominum venuſtiorum.
Paſſer mortuus eſt meæ puellæ,
Paſſer deliciæ meæ puellæ,
Quem plus illa oculis ſuis amabat.
Nam mellitus erat, ſuamque norat
Ipſam tam bene, quam puella matrem:
Nec ſeſe a gremio illius movebat,
Sed circumſiliens modo huc, modo illuc,
Ad ſolam dominam uſque pipilabat.
Qui nunc it per iter tenebricoſum
Illuc, unde negant redire quemquam.
At vobis male ſit, malæ tenebræ
Orci, quæ omnia bella devoratis:
Tam bellum mihi paſſerem abſtuliſtis.
O factum male! o miſelle paſſer!
Tua nunc opera meæ puellæ
Flendo turgiduli rubent ocelli.

BASSANIANA EXPLANATIO.

PIANGETE o veneri,
Piangete amori,
E voi più teneri
Leggiadri cori.
Il Paſſerino
Di Lesbia un rio
Fatal deſtino
Lo ſi rapío.
Augellin raro,
Delizie ſue,
Che a lei più caro
De gli occhi fue.
Che qual infante
Amabil prole
La madre amante
Conoſcer ſuole;
Tal dolce, ameno
Lei conoſcea.
Nè dal ſuo ſeno
Mai ſi toglies.

Ma ſaltellando
Gía per la gonna
Sempre piando
Solo a Madonna.
Or va infelice
Pe 'l cammin bruno
Là, onde ſi dice
Non torni alcuno.
Ah! male bolge
Valli d' Averno,
Cui tutte involge
Il bujo eterno;
Voi mal n' abbiate,
Che 'nvidioſe
Tutte ingojate
Le belle coſe,
Paſſer sì bello
Tōlto 'l m' avete:
Oh l' atto fello,
Di che ree ſiete.
Ed oh ſciaurato
Te, per cui s' ange
Paſſere amato
Lesbia, e ti piange:
Per te le avviene,
Che tumidetti
Roſſicci tiene
Meſta gli occhietti.

IIII.

PHASELUM, quo ex Bithynia in patriam revectus fuerat, commendat Vates, tum a celeritate, tum a nobilis ſilvæ origine, tum denique a felicitate curſus: eumque Caſtoris ac Pollucis numini conſecrat.

Carmen ſenarium eſt e meris jambis.

PHASELI LAUS, ET DEDICATIO.

PHASELUS ille, quem videtis, hoſpites,
Ait fuiſſe navium celerrimus,
Neque ullius natantis impetum trabis
Nequiſſe præterire, ſive palmulis
Opus foret volare, ſive linteo.
Et hoc negat minacis Adriatici
Negare litus, inſulaſve Cycladas,
Rhodumve nobilem, horridamve Thraciam,
Propontidá, trucemve Ponticum ſinum:
Ubi iſte poſt phaſelus, antea fuit
Comata ſilva: nam Cytorio in jugo
Loquente ſæpe ſibilum edidit coma.
Amaſtri Pontica, & Cytore buxifer,
Tibi hæc fuiſſe, & eſſe cognitiſſima
Ait phaſelus: ultima ex origine
Tuo ſtetiſſe dicit in cacumine:
Tuo imbuiſſe palmulas in æquore:

Et

Et inde tot per impotentia freta
Herum tuliſſe, læva, ſive dextera
Vocaret aura, ſive utrumque Juppiter
Simul ſecundus incidiſſet in pedem.
Neque ulla vota litoralibus diis
Sibi eſſe facta, quum veniret a mare
Noviſſimo hunc ad uſque limpidum lacum.
Sed hæc prius fuere: nunc recondita
Senet quiete, ſeque dedicat tibi
Gemelle Caſtor, & Gemelle Caſtoris.

ADNOTATIONES.

Celerrimus) *Se fuiſſe celerrimum. Græca conſtructio.*

Neque nequiſſe) *Et potuiſſe.*

Trabis) *Navis, per ſynecdochen.*

Palmulis) *Remis.*

Negat negare) *Aſſerit, id negare non poſſe.*

Rhodumve) *Nobilem ob Coloſſum, atque ob mercaturas.*

Thraciam) *Horridam & a frigore, & ab incolarum immanitate.*

Propontida) *Propontis mare eſt Helleſpontum inter, Boſphorumque Thracium. In voce* Propontida *extremam ſyllabam propter priores dictionis, quæ ſubſequuntur, litteras, produxit Vates Græcorum more. Sic infra: Impotentia freta.*

Ponticum ſinum) *Euxinum ſcilicet.*

Ubi iſte) *Laus a generis nobilitate.*

Cytorio) *Significat phaſelum compactum eſſe ex arboribus e monte Cytoro cæſis. Hic autem in Paphlagonia eſt apud Amaſtrin urbem, inque eo plurima buxus naſcitur.*

Loquente &c.) *Italice:* Rendè talora il mormorio de' venti raccolto tra le ſue loquaci frondi.

Ultima ex origine] *A prima origine.*

Impotentia) *Æſtuoſa.*

Juppiter) *Ventus.*

In pedem) *Pes funiculus eſt ad imum veli angulum, quo ad latera navis religato, velum expanditur. Is duplex eſt, dexter, ac ſiniſter, pro eo ut ventus vel ad dexteram, vel ad ſiniſtram afflet. Atque hinc*

VI.

E FORO ad mulierem quamdam viſendam a Varo amico forte deducitur Catullus. Illa vero poſt multa verba de Bithynia (ex qua haud ita pridem Catullus redierat) ejuſque Magiſtratibus habita, Catullum malitioſe rogavit, ut lecticarios, quos ibi emerat, commodaret. At Catullus, ut aliquid lucri ea in Provincia feciſſe videretur, primo inficias non ivit, ſe ad lecticam ſervos paraviſſe. Deinde, quum protervius inſtaret mulier, non ſe, ſed C. Cinnam lecticarios habere dixit. Atque ita importunam petitionem eluſit. Id omne venuſtiſſimo quodam dialogi genere exponit Vates.

DE QUADAM.

VARUS me meus ad ſuos amores
Viſum duxerat e foro otioſum.
Huc ut venimus, incidere nobis
Sermones varii: in quibus, quid eſſet
Jam Bithynia, quomodo ſe haberet,
Et quantum mihi profuiſſet ære.
Reſpondi, id quod erat: mihi nec ipſi,
Nec prætoribus eſſe, nec cohorti,
Cur quiſquam caput unctius referret.
Præſertim, quibus eſſet inficetus
Prætor, non facerent pili cohortem.
At certe tamen, inquiunt, quod illic
Natum dicitur eſſe, comparaſti
Ad lecticam homines. Ego, ut puellæ
Unum me facerem beatiorum,
Non, inquam, mihi tam fuit maligne,
Ut, provincia quod mala incidiſſet,
Non poſſem octo homines parare rectos.
At mi nullus erat, nec hic, nec illic,
Fractum qui veteris pedem grabati
In collo ſibi collocare poſſet.
Hic illa, ut decuit ſagaciorem,
Quæſo, inquit, mihi, mi Catulle, paullum
Iſtos commoda, nam volo ad Serapin

Deferri. Mane me, inquii puellæ:
Iſtud, quod modo dixeram me habere:
Fugit me ratio: meus ſodalis
Cinna eſt Cajus, is ſibi paravit.
Verumne illius, an mei, quid ad me?
Utor tam bene, quam mihi pararim.
Sed tu inſulſa male, & moleſta vivis,
Per quam non licet eſſe negligentem.

ADNOTATIONES.

Suos Amores) *Amicam.*

Et quantum mihi) *Ecquid mihi obveniſſet ex Bithynia? Comites Prætorum geminum lucrum in Provinciis percipiebant. Alterum ex pecunia, quam iis pendebat Magiſtratus, quod* lucellum *vocabatur. Alterum vero ex mercatura, quam ii fortaſſe faciebant: quod* æs natum *inferius dicitur.*

Nec Prætoribus) *Scilicet Prætorianis.* Commenſali del Pretore. *Prætoriani dicebantur quoque nobiles ii adoleſcentes, qui ſua ſponte cum Prætoribus exibant eam ob cauſſam, ut longo rerum uſu peritiores domum regrederentur: atque hos joceſe Prætores appellat Catullus, quod quotidiani convictores Prætoris eſſent.*

Cur quiſquam) *Cauſſæ non eſt, cur aut mihi, aut Prætorianis, aut cohorti ad victum; cultumque melius ſit. Elegantiores quippe homines odoratis unguentis imbuere caput ſolebant.*

Non facerent) *Præſertim, inquit, Provinciales, quibus eſſet Prætor homo nihili; ii nos pili non facerent.*

Natum dicitur) *Pecunia, quam adquiſiiſſe diceris negotiatione tua.*

Lecticam) *Lectica cathedra erat, qua ferebantur divitiores: inque ea pulvinar, ac lectus.*

Parare rectos) *Emere proceros, ac præſtanti corpore.*

At mi nullus) *At ego, inquit, quamquam jactaſſem me puellæ; tamen illud falſo dixeram, me illos homines comparaſſe.*

Grabati] *Grabatus lectus erat portatilis. Fere pro lecto mendicorum accipiebatur.*

Serapin) *Serapis Ægyptiorum deus, cujus templum Romanis haud licuit intra Urbem habere.*

Ma-

Mane) *E correpto, ab antiquo mano, is.*

Fugit me ratio &c.) *Italice*: Non avea fatto bene i conti. Cajo Cinno è mio camerata. Egli è desſo, che ſe gli avea comperati.

Quam mihi pararim) *Quam ſi ipſemet mea eos pecunia emiſſem.*

VII.

PER FURIUM, atque Aurelium, a quibus ita ſe amari aſſerit, ut eos longum iter ſua cauſſa ſuſcepturos putet, quaſi nuntium remittit Lesbiæ.

Ode Sapphica, habetque choreum, ſpondæum, dactylum, tum duos choreos. At Catullus ſecundæ ſedi choreum quoque appoſuit. Tertio cuique verſui ſubnectitur Adonius, conſtans dactylo, ac ſpondæo.

AD FURIUM, ET AURELIUM.

FURI, & Aureli, comites Catulli:
Sive in extremos penetrabit Indos,
Litus ut longe reſonante Eoa
Tunditur unda:
Sive in Hircanos, Arabaſque molles,
Seu Sacas, ſagittiferoſque Parthos,
Sive qua ſeptemgeminus colorat
Æquora Nilus:
Sive trans altas gradietur Alpes,
Cæſaris viſens monumenta Magni,
Gallicum Rhenum, horribileſque, ultimoſque Britannos:
Omnia hæc, quæcumque feret voluntas
Cælitum, tentare ſimul parati,
Pauca nuntiate meæ puellæ
Non bona dicta:
Nec meum reſpectet, ut ante, amorem:
Qui illius culpa cecidit, velut prati
Ultimi flos, prætereunte poſtquam
Tactus aratro eſt.

AD-

ADNOTATIONES.

Ut) *Qua.*
Molles) *Ob cæli temperiem.*
Sacas) *Sacæ Scythiæ populi.*
Septemgeminus) *Qui ſeptem oſtiis in mare ſe exonerat.*
Colorat) *Limo, quod vehit, deturpat.*
Monumenta] *Tropæa.*
Horribileſque] *Erant quippe hoſpitibus feri. Enclitica* que *græce non eliditur.*
Ultimos] *Ultimi terræ populi tunc temporis cenſebantur.*
Prati ultimi flos] *Italis eſt.* Fior nato alla ſponda del campo.

VIII.

AD ASINIUM Pollionis Fratrem, ut remittat linteum, quod ſubripuerat, peracta jam cœna. Sin autem, ipſum mordacioribus hendecaſyllabis perſequetur; quum ſudarium, Verannii, ac Fabulli donum, ſibi cariſſimum eſſet.

AD ASINIUM.

MARRUCCINE Aſini, manu ſiniſtra
Non belle uteris in joco, atque vino.
Tollis lintea negligentiorum.
Hoc ſalſum eſſe putas? fugit te, inepte;
Quamvis ſordida res, & invenuſta eſt.
Non credis mihi? crede Pollioni
Fratri, qui tua furta vel talento
Mutari velit: eſt enim leporum
Diſertus puer, & facetiarum.
Quare aut hendecaſyllabos trecentos
Exſpecta, aut mihi linteum remitte:
Quod me non movet æſtimatione,
Verum eſt μνημόσυνον mei ſodalis.
Nam ſudaria Sætabe ex Ibera
Miſerunt mihi muneri Fabullus,

Et

Et Verannius. Hæc am:m n:ceſſe eſt,
Ut Veranniolum meum, & Fabullum.

ADNOTATIONES.

Hoc ſalſum &c.] Tu la credi uno ſcherzo, una galanteria. Non l' intendi ſcempiato che ſei: ella è coſa quanto può farſi ſozza, ed incivile. *Quamvis pro quantumvis.*

Mutari) *Ait, cupere ſe furta tua vel talento redimere.*

Quare aut &c) *Italice.* Perlochè o ti aſpetta una tempeſta, un turbine d' endecaſillabi.

Μνημόσυνον) *Monumentum, ſeu res memoriæ cauſsa donata.* Ricordo.

Sætabe) *Sætabis fuit oppidum Hiſpaniæ prope Sucronem amnem, unde linum laudatiſſimum.*

VIIII.

FABULLUM ad cœnam invitat Vates ea lege, ut Fabullus quidem cœnam ſecum afferat; ipſe vero nihil ſuppeditet præter unguentum.

AD FABULLUM.

COENABIS bene, mi Fabulle, apud me
Paucis, ſi tibi dii favent, diebus:
Si tecum attuleris bonam, atque magnam
Cœnam, non ſine candido ſodali,
Et vino, & ſale, & omnibus cachinnis.
Hæc ſi, inquam, attuleris, venuſte noſter,
Cœnabis bene; nam tui Catulli
Plenus ſacculus eſt aranearum.
Sed contra accipies meros amores:
Seu quid ſuavius, elegantiuſve eſt.
Nam unguentum dabo, quod meæ puellæ
Donarunt veneres, cupidineſque:
Quod tu quum olfacies, deos rogabis,
Totum ut te faciant, Fabulle, naſum.

ADNOTATIONES.

Cœnabis) *Veteres floribus redimiti, unguentiſque deli-*

libuti cænitabant, ubi ſe liberalius invitare decreviſſent: idque tum voluptatis gratia, tum quod crederent, odoramentis ebrietatem impediri.

Sale) *facetiis.*

Sacculus aranearum) *Sacculus tui Catulli inanis eſt.*

Quod tu quum olfacies) *Huc facit illud Platonis diſtichon, quo, quum puerum ſuum, cui nomen erat Stella, de nocte in Cælum ſuſpicientem videret; ipſe ſe Cælum fieri optat, ut pluribus eum oculis obtueri queat.*

ΑΣΤΕΡΑΣ εἰσαθρεῖς Ἀστὴρ ἐμός· εἴθε γενοίμην
Οὐρανὸς, ὡς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σὲ βλέπω.

STELLA meus ſtellas dum ſuſpicis; ipſe utinam ſim Cælum, oculis ut te pluribus aſpiciam.

X.

QUERITUR venuſte de Calvo Licinio Oratore, qui dono miſerat quædam ineptorum poetarum carmina, quæ Catullo aut ſtomachum, aut riſum moverent. Tum jocoſe ſe Calvo par pari redditurum, ac viciſſim quaſi ſtruem quamdam peſſimorum poetarum miſſurum minitatur.

AD CALVUM LICINIUM ORATOREM.

NI te plus oculis meis amarem,
Jucundiſſime Calve, munere iſto
Odiſſem te odio Vatiniano.
Nam quid ſeci ego, quidve ſum locutus,
Cur me tot male perderes poetis?
Iſti dii mala multa dent clienti,
Qui tantum tibi miſit impiorum.
Quod ſi, ut ſuſpicor, hoc novum, ac repertum
Munus dat tibi Sulla litterator;
Non eſt mi male, ſed bene, ac beate,
Quod non diſpereunt tui labores.
Dii magni, horribilem, & ſacrum libellum!
Quem tu ſcilicet ad tuum Catullum
Miſti, continuo ut die periret
Saturnalibus, optimo dierum.

Non

Non, non hoc tibi, ſalſe, ſic abibit.
Nam ſi luxerit, ad librariorum
Curram ſcrinia: Cæſios, Aquinos,
Suffenum, omnia colligam venena,
Ac te his ſuppliciis remunerabor.
Vos hinc interea valete, abite
Illuc, unde malum pedem tuliſtis,
Sæcli incommoda, peſſimi poetæ.

ADNOTATIONES.

Odio Vatiniano) *Quo ſcilicet Populus Romanus Vatinium perſecutus eſt. Eo tamen libentius ſcribit Catullus, quod Vatinium Calvus ipſe acerbiſſimis orationibus inſectatus erat.*

Perderes] *Italice.* Mi aveſſi ad aſſaſſinare, a ruinare.

Tantum impiorum] *Tantas res impias.*

Litterator) *Grammaticus, ſcilicet Poetarum interpres.*

Non eſt mi male &c.) *Italice.* Io non prendo la coſa in male, ma aſſai in bene, poichè le tue fatiche non reſtano ſenza mercede. *Ironia.*

Miſti] *Miſiſti.*

Saturnalibus) *Is erat dies ante XIII. Kal. Januarias, quem Veteres maxima celebrabant hilaritate.*

Non, non hoc tibi &c.) *Italice:* No il mio saccentello: per queſta celia non la paſſerai così.

Si luxerit) *Ubi dies apparere cœperit.*

Cæſios, Aquinos, Suffenum) *Poetas inſigniter malos.*

Omnia colligam venena) *Italice:* E tutta la peſte, tutto il morbo di tai Poeti.

CO-

XI.

COLONIAM alloquitur, cui ludi in proximo ponte cari eſſent, niſi pons ita parum firmus foret, ut aſſultibus, pedumque concuſſione facile poſſet ruere. Itaque Vates lepide illi optat pontem firmiſſimum, dummodo quemdam Municipem ſuum, hominem ſtupidiſſimum, ex eo det præcipitem.

Carmen Priapeum, ſeu Angelicum, ex Heroico quodammodo effictum. Sex conſtat pedibus: choreo vel ſpondæo, dactylo, cretico, iterum choreo ſpondæove, iterum dactylo, poſtremum choreo. In tertiam ſedem rarius dactylum recipit.

AD COLONIAM.

O COLONIA, quæ cupis ponte ludere ligneo,
Et ſalire paratum habes, ſed vereris inepta
Crura ponticuli aſſulitantis, irredivivus
Ne ſupinus eat, cavaque in palude recumbat:
Sic tibi bonus ex tua pons libidine fiat,
In quo vel Saliſubſuli ſacra ſuſcipiunto.
Munus hoc mihi maximi da, Colonia, riſus.
Quemdam municipem meum de tuo volo ponte
Ire præcipitem in lutum per caputque, pedeſque:
Verum totius ut lacus, putidæque paludis
Lividiſſima, maximeque eſt profunda vorago.
Inſulſiſſimus eſt homo, nec ſapit pueri inſtar
Bimuli, tremula patris dormientis in ulna.
Ipſe quis ſit, utrum ſit, an non ſit, id quoque neſcit.
Nunc eum volo de tuo ponte mittere pronum,
Si pote ſtolidum repente excitare veternum,
Et ſupinum animum in gravi derelinquere cæno,
Ferream ut ſoleam tenaci in voragine mula.

ADNOTATIONES.

Colonia) *pro Coloniæ accolis. Metonymia. Fortaſſe oppidum erat haud procul Verona.*

Et ſalire paratum habes) *Et eſt tibi paratum in eo ſalire: vel Habes paratum pontem, in quo ſalias.*

Ir-

Irredivivus) *Futurum irredivivum dicit pontem, quod prolapſus inſtaurari minime poſſet.*

Aſſulitantis) *Aſſultantis*. Saltellante, traballante.

Sic tibi) *Ejuſmodi obſecrationibus utimur, quum aliquid enixe petimus.*

Ex tua libidine) *Arbitratu tuo.*

In quo vel Saliſubſuli) *Scilicet, ita firmus, ut poſſit Salios Martis ſacra peragentes ſuſtinere. Saliſubſuli ita dicti, quod, quum Ancilia, quæ in Martis æde aſſervabantur, quotannis menſe Martio per urbem circumferrent; magnis tripudiis, immodiciſque aſſultibus ad ſummam uſque corporum defatigationem ſubſilirent.*

Ut) *qua parte.*

Stupor) *pro homine ſtupido. Metonymia.*

Pote) *Pro* poteſt: *e producto ob duplices conſonante ſequentis dictionis.*

Veternum) *Veternus, i,* letargo.

Supinum animum) *Torpidum animum.*

Ferream ſoleam) *Italice*: Il ferro de' piedi.

ADMONITIO.

Tria, quæ ſequuntur Carmina, eruditi homines Catullo tribuunt.

XII.

LUCUM Priapo, hortorum Deo, dedicat, ſacratque. Carmen Angelicum, ſeu Priapeum.

AD HORTORUM DEUM.

HUNC lucum tibi dedico, conſecroque, Priape,
Qua domus tua Lampſaci eſt, quaque ſilva, Priape:
Nam te præcipue in ſuis urbibus colit ora
Helleſpontia, ceteris oſtreoſior oris.

ADNOTATIONES.

Priape) *Priapus Bacchi & Veneris filius, ortus Lampſaci in Helleſponto.*

Oſtreoſior) *Oſtreis abundantior.*

QUUM

XIII.

QUUM putaretur Priapus, quibus in agris coleretur, eis fecunditatem allaturus; hoc ſe facturum per proſopopœjam ipſemet pollicetur: nam agelli dominus ipſum uti Deum colit: ſacellum ſervat, ruſtica largitur munera, hircos & capellas litat, &c. Tum pueros admonet, ne quid eo ex agro ſubripiant: aliumque indicat, ex quo commodius furentur, qui divitem cultorem habet, ac negligentem cuſtodem. Priapeum.

HORTORUM DEUS.

HUNC ego, Juvenes, locum, villulamque paluſtrem,
Tectam vimine junceo, cariciſque maniplis,
Quercus arida, ruſtica conformata ſecuri
Nutrio: magis & magis ut beata quotannis.
Hujus nam domini colunt me, deumque ſalutant,
Pauperis tugurî pater, filiuſque coloni:
Alter aſſidua colens diligentia, ut herba
Dumoſa, aſperaque a meo ſit remota ſacello:
Alter parva ferens manu ſemper munera larga.
Florido mihi ponitur picta vere corolla
Primitu, & tenera virens ſpica mollis ariſta:
Luteæ violæ mihi, luteumque papaver,
Pallenteſque cucurbitæ, & ſuaveolentia mala,
Uva pampinea rubens educata ſub umbra.
Sanguine hanc etiam mihi (ſed tacebitis) aram
Barbatus linit hirculus, cornipeſque capella.
Pro queis omnia honoribus hæc neceſſe Priapo
Præſtare, & domini hortulum, vineamque tueri.
Quare hinc, o pueri, malas abſtinete rapinas.
Vicinus prope dives eſt, negligenſque Priapus.
Inde ſumite. Semita hæc deinde vos feret ipſa.

ADNOTATIONES.

Hunc ego &c.) *Ordo eſt: Ego quercus arida, conformata ſecuri ruſtica nutrio, o Juvenes, locum hunc. &c. Italice.* Io Priapo ſcolpito in queſt' arido tronco di quercia, ed intagliato con rozza ſcure, nudriſco ec.

Ca-

Caricíſque maniplis) *Carex, icis*, carice, *genus herbæ.*
Magis & magis ut beata quotannis) *Subaudi*, *ſit.* *Italice:* acciocchè ad ogni anno più e più frutti.
Primitu) *Primitus. Apocope.*

XIIII.

PRIAPUS in ſtipite aridæ populi inſculptus per proſopopœjam affirmat, ſe agrum, villam, atque hortum tueri: & quæ ſibi offerri ſolent, exponit. Demum Viatorem monet, ut ſe vereatur. Jambicum Senarium.

HORTORUM DEUS.

EGO hæc, ego arte fabricata ruſtica,
Ego arida, o viator, ecce populus
Agellulum hunc ſiniſtra, tute quem vides,
Herique villulam, hortulumque pauperis
Tuor, malaſque furis arceo manus.
Mihi corolla picta vere ponitur,
Mihi rubens ariſta ſole fervido,
Mihi virente dulcis uva pampino,
Mihique glauca duro oliva frigore,
Meis capella delicata paſcuis
In urbem adulta lacte portat ubera:
Meiſque pinguis agnus ex ovilibus
Gravem domum remittit ære dexteram:
Tenerque, matre mugiente, vaccula
Deûm profundit ante templa ſanguinem.
Proin, viator, hunc Deum vereberis,
Manumque ſorſum habebis: hoc tibi expedit.

ADNOTATIONES.

Siniſtra) *Rectus eſt caſus, & epithetum populi, ſeu ſtatuæ Priapi populnæ.*
Tute) *Tuipſe.*
Tuor) *Tueor.*
Adulta) *Diſtenta.*
Tenerque) *Tener pro tenera. Sic Veteres.*
Deum] *Deorum.*
Manuſque &c.) *Italice.* Tienti le mani a caſa.

SUUM

XV.

SUUM cuique pulcrum: idque Suffeni poetæ peſſimi exemplo commonſtrat. Is enim numquam ſibi magis ſatisfaciebat, quam quum verſus conderet: quos tamen nemo unus erat, qui non improbaret.

Scazon eſt, ſeu Choliambus. Quinta ſede jambum, ſeſta ſpondæum habet. Scazontis inventor Hipponax.

AD VARUM.

SUFFENUS iſte, Vare, quem probe noſti,
Homo eſt venuſtus, & dicax, & urbanus,
Idemque longe plurimos facit verſus.
Puto eſſe ego illi millia, aut decem, aut plura
Perſcripta: nec ſic, ut fit, in palimpſeſto
Relata: chartæ regiæ, novi libri,
Novi umbilici, lora rubra, membrana
Directa plumbo, & pumice omnia æquata.
Hæc quum legas, tum bellus ille, & urbanus
Suffenus, unus caprimulgus, aut foſſor
Rurſus videtur: tantum abhorret, ac mu[illegible]
Hoc quid putemus eſſe? qui modo ſcurra,
Aut ſi quid hac re tritius, videbatur,
Idem inficeto eſt inficetior rure,
Simul poemata attigit: neque idem umquam
Æque eſt beatus, ac poema quum ſcribit.
Tam gaudet in ſe, tamque ſe ipſe miratur.
Nimirum idem omnes fallimur, neque eſt quiſquam,
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Poſſis. Suus quoique attributus eſt error.
Sed non videmus, manticæ quid in tergo eſt.

ADNOTATIONES.

Palimpseſto) *Palimpſeſtus charta erat deletitia, in qua quid ſcriberetur, abradi poterat.*

Umbilici) *Umbilicus erant oſſea, eburnea, vel lignea ornamenta e medio tegumento exſtantia, quæ abſolutis voluminibus addebantur.* Fregi.

Lora) *Ligamenta.* Cordoncini.

Mem-

Membrana) *Operimentum*. Coverta.
Tantum abhorret) Tant' è diverſo da quel di prima.
Inficetior) *Italis eſt :* Più ſgraziato, ſvenevole, ſcipito.
Suffenum) *Imitatorem Suffeni*.
Sed non videmus) *Binas habemus ex Æſopo manticas, quarum altera ante pectus; a tergo altera pendet. In eam aliena vitia; in hanc vero noſtra conjicimus. Hinc adagium : Homines non vident, quod in tergo eſt.*

X V I.

UT SUMMAM Furii paupertatem inſectetur, ea quoque ipſi deeſſe dicit, quæ uſum habent nullum. Tum a contrario, ea ipſum habere contendit, quæ ſibi ne ſint quiſque vellet. Poſt ironice Furium monet, ut, quum dives jam ſatis ſit, largiores opes a Diis precari mittat. Scazon.

AD FURIUM.

FURI, quoi neque ſervus eſt, neque arca,
Nec cimex, neque araneus, neque ignis:
Verum eſt & pater, & noverca, quorum
Dentes vel ſilicem comeſſe poſſunt:
Eſt pulcre tibi cum tuo parente,
Et cum conjuge lignea parentis.
Nec mirum: bene nam valetis omnes,
Pulcre concoquitis, nihil timetis,
Non incendia, non graves ruinas,
Non facta impia, non dolos veneni,
Non caſus alios periculorum.
Atqui corpora ſicciora cornu,
Aut ſi quid magis aridum eſt, habetis,
Sole, & frigore, & eſuritione.
Quare non tibi ſit bene, ac beate?
A te ſudor abeſt, abeſt ſaliva,
Muccuſque, & mala pituita naſi.
Hæc tu commoda tam beata, Furi,
Noli ſpernere, nec putare parvi:
Et ſeſtertia, quæ ſoles precari

Cen-

Centum, deſine : nam ſat es beatus,

ADNOTATIONES.

Et cum conjuge lignea parentis) *Scilicet cum noverca*. La paſſi pur bene con quel palo ſecco di tua madrigna.

Sole &c.) *Hiſce tribus hominum corpora aridiſſima fiunt. Synecdoche.*

Seſtertia) *Seſtertia n. g., & Seſtertii m. g. diſtinguuntur : nam ſingula ſeſtertia valent mille ſeſtertiis. Centum hic ſeſtertia ſunt centies mille ſeſtertii.*

XVII.

THALLI rapacitatem perſequitur, eumque monet, ut, quæ ſubripuerat, remittat. Si ſecus fecerit; turpiter vapulabit.

Jambicum eſt, ad ſeptimam quamque ſedem amphibrachyo adjecto.

AD THALLUM.

PROTERVE Thalle, mollior cuniculi capillo,
Vel anſeris medullula, vel imula oricilla :
Idemque Thalle, turbida rapacior procella,
Quum de via mulier alites oſtendit oſcitantes :
Remitte pallium mihi meum, quod involaſti,
Sudariumque ſætabum, catagraphonque linon,
Inepte : quæ palam ſoles habere, tamquam avita.
Quæ nunc tuis ab unguibus reglutina, & remitte,
Ne laneum latuſculum, manuſque mollicellas
Illuſa turpiter tibi flagella conſcribillent :
Et inſolenter æſtues, velut minuta magno
Deprenſa navis in mari, veſaniente vento.

ADNOTATIONES.

Imulà oricillà) *Infimâ auriculæ parte, quæ teneritate præſtat.*

De via mulier.) *Ideſt Saga. Ex eo, quod fulicas in litus ejectas ſagæ videant, tempeſtatem præſentiunt.*

tiunt. Quas aves oſcitantes *dicit Vates, quod rei neſciæ ad litus ferantur.*

Catagraphonque linon) *Linum variis intextum figuris.* Ricamato.

Reglutina) *Reglutinare proprie eſt, Diſſolvere, quod glutinatum erat.* Diſcollare. *Hic metaphorice accipitur.*

Conſcribillent) *Quaſi graphio lacerent.*

Latuſculum] *Parvum latus.*

Illuſa) *Deriſa. Puero minabatur verbera, quæ is deridebat.*

Inſolenter æſtues) *Inuſitate huc illuc agaris.*

XVIII.

URGET Furii paupertatem, cujus villulam dicit, non eo incommodam eſſe, quod ad ventorum flatus oppoſita ſit: ſed quod pro tanta pecunia ſit pignori oppoſita, ut ſuam dicere nequeat. Jocus eſt in voce oppoſita.

AD FURIUM.

FURI, villula noſtra non ad Auſtri
Flatus oppoſita eſt, nec ad Favonî,
Nec ſævi Boreæ, aut Apeliotæ:
Verum ad millia quindecim & ducentos.
O ventum horribilem, atque peſtilentem!

ADNOTATIONES.

Noſtra) *Ex ſua dicit perſona, quod tamen de Furio intelligit.*

Apeliotæ) *Apeliotes, æ, idem qui Subſolanus, & Solanus.* Vento di Levante.

Ducentos) *Subaudi ſeſtertios.*

XVIIII.

POCILLATOREM monet, ut liberalius miniſtret vina: eumque hortatur ne aquâ vinum diluat: quod per apoſtrophen ad lymphas venuſte dicit.

AD PUERUM SUUM.

MINISTER vetuli, puer, falerni,
Inger mi calices amariores,
Ut lex Poſthumiæ jubet magiſtræ,
Ebrioſâ acinâ ebrioſioris.
At vos, quo lubet, hinc abite, lymphæ,
Vini pernicies, & ad ſeveros
Migrate: hic merus eſt Thyonianus.

ADNOTATIONES.

Falerni] *Falernum vinum Romanis celebre: proveniebatque in Falerno, Companiæ monte.*

Inger) *Ingere.*

Poſthumiæ) *Poſthumia mulier bibaciſſima.*

Ut lex jubet magiſtræ) *Talorum jactu ſortiebantur Veteres, qui legem ferret, quantum quiſque biberet: dictus proinde Magiſter vini, Modimperator, Arbiter, & Rex convivii: eratque is, qui Venerem jaceret: nempe qui talos omnes figurâ jaceret diverſâ.*

Acinâ] *Acina pro uva, atque uva pro vino. Dicitur acinus, & acina, & acinum.*

Thyonianus] *Bacchus, a Thyone, quæ & Semele, Bacchi matre.*

XX.

PISONI in Hiſpaniam profecto ſe comites dederunt Verannius, & Fabullus: eoſque aſſerit, nihilo plus lucri feciſſe, quam ipſe fecerat, Cajum Memmium Prætorem in Bithyniam ſecutus: ſcilicet id tantum lucratos fuiſſe, quod expenderant.

AD VERANNIUM, ET FABULLUM.

PISONIS comites, cohors inanis,
Aptis ſarcinulis, & expeditis,
Veranni optime, tuque mi Fabulle,
Quid rerum geritis? ſatisne cum iſto
Vappâ, frigoraque & famem tuliſtis?
Ecquidnam in tabulis patet lucelli
Expenſum? Ut mihi, qui meum ſecutus
Prætorem, refero datum lucello.

ADNOTATIONES.

Cohors] *Cohors Prætoris dicebantur quoque ii, qui eum amicitiæ cauſſa ſequerentur.*

Vappâ] *Homine nihili: metaphora ducta a vino.* Fantoccio, Gocciolone.

Ecquidnam &c.) *Ecquid in rationibus patet, præter expenſa?*

Refero datum lucello) *Lucello, parvo lucro. Quod expenditur, non lucro, ſed damno ponitur. Jocoſe itaque dicit, in ſuis quoque rationum tabulis ea lucri locum occupaſſe, quæ in ſumtus dederat.* Metto a conto di guadagno ciocchè ho ſpeſo.

XXI.

SUCCENSET Mamurræ, quod Cæſaris benevolentiâ ad tantas venerit pecunias, ut aliquot Provinciarum opes ſolus haberet: eumque mox exagitat, quod omnia effuderit bona. Jambicum ſenarium.

AD CAESAREM.

QUIS HOC poteſt videre, quis poteſt pati,
Niſi impudicus, & vorax, & aleo:
Mamurram habere quod comata Gallia
Habebat uncti, & ultima Britannia?
Proterve Romule hæc videbis, & feres?
Es impudicus, & vorax, & aleo.
Et ille nunc ſuperbus, & ſuperfluens
Perambulabit omnium domunculas.
Proterve Romule, hæc videbis, & feres?
Es impudicus, & vorax, & aleo.
Eone nomine Imperator unice
Fuiſti in ultima Occidentis Inſula?
Quid? eſt alid, ſiniſtra Liberalitas?
Parum expatravit? an parum helluatus eſt?
Paterna primum lancinata ſunt bona:
Secunda præda Pontica, inde tertia
Ibera: quas & amnis aurifer Tagus.
Quid hunc malum fovetis? aut quid hic poteſt,
Niſi uncta devorare patrimonia?
Eone nomine Imperator unice?
Socer, Generque perdidiſtis omnia.

ADNOTATIONES.

Comata Gallia) *Comata vocabatur Gallia omnis Tranſalpina, a comæ nutriendæ ſtudio.*

Quod . . uncti) *Quas opes, quas delicias.*

Romule] *Cæſar.*

Superfluens) *Qui præ ſuperbia non ſe continet.*

Eone nomine &c.) *Ea ne cauſſa Imperator tantum fuiſti, ut Mamurram locupletares?*

Alid] *Aliud. Sic Veteres.*

Si-

Siniſtra Liberalitas) *Cæſar per metonymiam: at ſenſus eſt. Quid eſt aliud, o Cæſar, quod Mamurræ effundendum præbeas? Quaſi parum effuderit, qui paterna bona, ac tantam bellorum prædam devorarit.*

Præda Pontica) *Quam Cæſar obtinuit, victo Pharnace Mithridatis filio in Ponto, Aſiæ Minoris regione.*

Ibera) *Superavit Cæſar in Hiſpania Petrejum, & Afranium.*

Quas &) *Et quas* attulit *Tagus. Hiſpaniæ fl.*

Malum) *Scilicet Mamurram.*

Uncta) *Pinguia, opulenta.*

Socer, Generque) *Videlicet Cæſar, & Pompejus, qui civile bellum ſuſcitarunt, ex quo præda optima Mamurræ obtigit.* Perdita bona *ea dicit Vates, quæ Mamurra obliguriverat.*

XXII.

ALPHENUM incuſat, quod promiſſis non ſteterit: eique minatur fore, ut violatæ fidei pœnas ab eo Dii exigant.

Choriambicum eſt, conſtatque ſpondæo, tribus choriambis, ac pyrrhichio.

AD ALPHENUM.

ALPHENE immemor, atque unanimis falſe ſodalibus,
Jam te nil miſeret, dure, tui dulcis amiculi.
Jam me prodere, jam non dubitas fallere, perfide:
Nec facta impia fallacum hominum cælicolis placent,
Quæ tu negligis, ac me miſerum deſeris in malis.
Eheu quid faciant dehinc homines, quoive habeant fidem?
Certe tute jubebas animam tradere, inique, me
Inducens in amorem, quaſi tuta omnia mi forent.
Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factaque
Ventos irrita ferre, & nebulas aerias ſinis.
Si tu oblitus es; at Dii meminerunt, meminit Fides:
Quæ te ut pœniteat poſtmodo facti, faciet tui.

ADNOTATIONES.

Tute jubebas] *Tu ipſe jubebas, ut me totum darem ad te amandum.*

 Fi-

Fides) *Fides Dea erat, cujus Templum ad Capitolium.*

XXIII.

GRATULATUR ſibi de reditione e Bithynia ad Pæninſulam Sirmionem, ejuſque laudes canit. Scazon.

AD PAENINSULAM SIRMIONEM.

PAENINSULARUM, Sirmio, Inſularumque
Ocelle, quaſcumque in liquentibus ſtagnis,
Marique vaſto fert uterque Neptunus:
Quam te libenter, quamque lætus inviſo!
Vix mi ipſe credens Thyniam, atque Bithynos
Liquiſſe campos, & videre te in tuto.
O quid ſolutis eſt beatius curis?
Quum mens onus reponit, ac peregrino
Labore feſſi venimus larem ad noſtrum,
Deſideratoque adquieſcimus lecto.
Hoc eſt, quod unum eſt pro laboribus tantis.
Salve, o venuſta Sirmio, atque hero gaude.
Gaudete voſque, ludiæ lacus undæ:
Ridete quicquid eſt domi cachinnorum.

ADNOTATIONES.

Ocelle) *Ocellus, parvus oculus. Italice tamen vertimus:* Fiore, pregio, gloria.

Uterque Neptunus] *Mare ſuperum, inferumque.* L' Adriatico, e 'l Tirreno.

Thyniam) *Thynias, æ. Nunc* Capo Tenia. *Africæ Promuntorium.*

Ludiæ) *Motu agitatæ. Ludius, i,* Giocoliere. *Hinc ex Scaligero* ludius, a, um, *cujus Lexica non meminerunt.*

DIA-

XXIIII.

DIANAM commendat a generis nobilitate, ac numinis potentia: quod per partes exponit.

Priores tres verſus fere ſemper Glyconici: habentque ſpondæum, ac dactylos duos. At choreo jambove pro ſpondæo utitur Catullus. Quartus quiſque Pherecratius eſt, conſtans ſpondæo, dactylo, & choreo. Choreum quoque jambumve primæ ſedi Vates noſter appoſuit.

SAECULARE CARMEN AD DIANAM.

DIANAE ſumus in fide
Puellæ, & pueri integri:
Dianam pueri integri,
Puellæque canamus.
O Latonia maximi
Magna progenies Jovis,
Quam mater prope Deliam
Depoſivit olivam,
Montium Domina ut fores,
Silvarumque virentium,
Saltuumque reconditorum,
Amniumque ſonantum.
Tu Lucina dolentibus
Juno dicta puerperis:
Tu potens Trivia, & notho es
Dicta lumine Luna.
Tu curſu, Dea, menſtruo
Metiens iter annuum,
Ruſtica agricolæ bonis
Tecta frugibus exples.
Sis quocumque tibi placet
Sancta nomine: Romulique,
Ancique, ut ſolita es, bona
Soſpites ope gentem.

ADNOTATIONES.

Sæculare) *Ad centeſimum decimum quemque annum agebantur fere Sæculares ludi ex Cl. Jovencio e*

Soc. Jeſ. : certæque preces Dianæ , atque Apollini pro Romani Imperii ſalute a pueris , ac puellis canebantur ad Sibyllæ præſcriptum . Conſule Horat. cum Notis Jovencii, Od. 18. lib. I., & Od. 5. lib. IIII. , & Od. 14. Epodon.

In fide) *In tutela .*

Latonia) *Diana , a Latona matre .*

Deliam) *Latona in Delo Ægæi maris inſula Dianam peperit .*

Depoſivit] *Depoſuit . Enixa eſt, peperit .*

Saltuumque) *Sic eſt dimenſiendus* , ſaltu-umque recondito-*Quum autem ultima* rum *ab inſequenti vocali elidatur ; ultima evadit* to , *cujus non habetur ratio .*

Lucina) *Juno Lucina eadem , quæ Diana Lucifera. Lucina autem dicta a luce , in quam , ut partus ederetur , curaret .*

Trivia) *Diana , quæ eadem cum Hecate , in triviis coli ſolita .*

Notho) *Alieno : nam lucet ſolis luce.*

Sancta) *Verſus ejuſdem dimenſionis , ac* ſaltuumque .

Romulique , Ancique) *Romulus , & Ancus Romæ Reges , primus ille , hic quartus .*

XXV.

CAECILIUM Veronam Novocomo acceſſit: habet enim, de quo cum eo communicet ; quamquam erudita mulier neſcio quæ ejus carminum amore capta conetur eum detinere . Apoſtrophe ad librum .

AD LIBELLUM.

POETAE tenero , meo ſodali
Velim Cæcilio , papyre , dicas :
Veronam veniat , Novi relinquens
Comi mœnia , Lariumque litus .
Nam quaſdam volo cogitationes
Amici accipiat ſui , meique .
Quare ſi ſapiet , viam vorabit ;
Quamvis callida millies puella
Euntem revocet , manuſque collo
Ambas injiciens roget morari :

Quæ

Quæ nunc, ſi mihi vera nuntiántur,
Illum diſtinet impotente amore.
Nam quo tempore legit inchoatam
Dindymi dominam, ex eo miſellæ
Ignes interiorem edunt medullam.
Ignoſco tibi, Sapphicâ puella
Muſâ doctior; eſt enim venuſte
Magna Cæcilio inchoata Mater.

ADNOTATIONES.

Novi-Comi) *Tmeſis eſt.*

Comi) *Comum Urbs a Gallis condita. Eo Coloniam Scipio deduxit, quam inde C. Pompejus, & J. Cæſar auxerunt. Hinc Novocomum vocari cœpit. Hodie* Como.

Lariumque litus) *Ripam lacus Larii.* Lago di Como.

Inchoatam) *Inchoaverat Cæcilius poema de Cybele, quæ Domina Dindymi, Dindymene, Magna Divorum Mater, ac Berecynthia vocabatur.*

Sapphicâ) *Scilicet Sappho ipſa, poetria nobiliſſima, quæ Muſarum decima habebatur.*

XXVI.

CATULLUS puellæ iratus in eam jambicos ſcripſerat: Tum illa Veneri, atque Cupidini joco vovit, ſe Voluſii ſcripta igni daturam, dummodo Catullus ſibi reconciliaretur. Quod votum, quum mitigato jam ipſi aperuiſſet Puella; ridens Vates, Voluſianos annales cremandos reapſe eſſe dicit, ut voto ſolvatur.

AD ANNALES VOLUSII.

ANNALES Voluſî, lutata charta,
Votum ſolvite pro mea puella.
Nam ſanctæ Veneri, Cupidinique
Vovit, ſi ſibi reſtitutus eſſem,
Deſiſſemque truces vibrare jambos;
Electiſſima peſſimi poetæ
Scripta tardipedi Deo daturam
Infelicibus uſtulanda lignis.
Et hæc peſſima ſe puella vidit
Joco ſe lepide vovere divis.

Nunc o cæruleo creata ponto,
Quæ ſanctum Idalium, Syroſque apertos,
Quæque Ancona, Gnidumque arundinoſam
Colis, quæque Amathunta, quæque Colchos,
Quæque Dyrrhachium Adriæ tabernam,
Acceptum face, redditumque votum,
Si non illepidum, neque invenuſtum eſt.
At vos interea venite in ignem,
Pleni ruris, & inficetiarum,
Annales Volusî, lutata charta.

ADNOTATIONES.

Deſiſſem) *Deſiviſſem.*

Tarpipedi Deo) *Vulcano, quod claudus fingeretur. Hic pro* igne. *Metonymia.*

Joco ſe lepide) *In voce* joco *carminis argutia. Nam Voluſii Annalibus infeſtus Catullus, effecit, ut, quod Leſbia joco voverat, id uti ſerio fieret. Repetitur autem bis* ſe ſe *Atticorum more.*

Nunc o cæruleo) *Venerem vocat, ut puellam voto liberet. Venus e mari nata eſt.*

Quæ ſanctum &c.) *Percenſet loca Veneri ſacra. Idalium, Cypri nemus, in quo & oppidum.*

Syroſque apertos) *Campos Syros, Syrios, ſeu Aſſyrios, plano ſitos loco. Aſſyrii Venerem Aſtartes nomine colebant, ex Cicerone III. de Nat. Deor.*

Ancona) *Ancon, onis, in qua templum Veneris.*

Gnidumque) *Veneris ſimulacrum in Gnido colebatur. Gnidus autem arundinibus, ac piſcibus abundabat.*

Amathunta) *Amathus, untis, urbs Cypri.*

Colchos) *Cholchi Aſiæ populi ad mare Caſpium.*

Dyrrhachium) *Urbs Epyri, portuſque in Adriatico, hodie* Durazzo: *vocatque Adriæ tabernam, quod eo diverterent, qui per Adriaticum navigaſſent.*

COR-

XXVII.

CORNIFICIO iraſcitur, quod ſe mærentem inviſens, & paucis, & inepte ſolatus fuiſſet.

AD CORNIFICIUM.

MALE eſt, Cornifici, tuo Catullo,
Male eſt, mehercule, & laborioſe,
Magiſque, & magis in dies, & horas.
Quem tu (quod minimum, facillimumque eſt)
Qua ſolatus es adlocutione?
Iraſcor tibi: ſic meos amores?
Paullum quidlibet adlocutionis,
Mæſtius lacrimis Simonideis.

ADNOTATIONES.

Mehercule) *Dactylus eſt, ultimâ non abſorptâ.*
Sic meos amores) *Supple proſequeris. Italice.* Così ti veſti degli affetti miei?
Paullum quidlibet adlocutionis) *Subaudi attuliſti.*
Mæſtius) *Atque id ipſum mæſtius lacrimis, quas Simonides fundebat.*
Simonideis) *Simonides ex Cea inſula poeta nobilis: in triſtium rerum tractatione maxime excelluit.*

XXVIII.

EGNATIUM exagitat, quod ea quoque riſu exciperet, quæ lacrimis excipi par foret, ut dentium candorem, quem ſibi ſpurciſſime parabat, oſtentaret. Scazon.

IN EGNATIUM.

EGNATIUS, quod candidos habet dentes,
Renidet uſquequaque: ſi ad rei ventum eſt
Subſellium, quum orator excitat fletum,
Renidet ille: ſi pii ad rogum filî
Lugetur, orba quum flet unicum mater,
Renidet ille: quicquid eſt, ubicumque eſt,

Quodcumque agit, renidet: hunc habet morbum,
Neque elegantem, ut arbitror, neque urbanum.
Quare monendus es mihi, bone Egnati:
Si urbanus eſſes, aut Sabinus, aut Tiburs,
Aut porcus Umber, aut obeſus Hetruſcus,
Aut Lanuvinus ater, atque dentatus,
Aut tranſpadanus, ut meos quoque attingam,
Aut quilibet, qui puriter lavit dentes;
Tamen renidere uſquequaque te nollem.
Nam riſu inepto res ineptior nulla eſt.
Nunc Celtiber in Celtiberia terra,
Quod quiſque minxit, hoc ſolet ſibi mane
Dentem, atque ruſſam defricare gingivam.
Ut quo iſte veſter expolitior dens eſt;
Hoc te amplius bibiſſe prædicet loti.

ADNOTATIONES.

Renidet uſquequaque) *Semper ridet diductis labris.*

Si &c.) *Amplificatio per partium enumerationem.*

Ad rei ſubſellium) *Ad judicium: ibi enim rei ſordidis veſtibus ad commiſerationem excitandam in ſcabello aſſidebant.*

Hunc habet morbum) *Habet hanc conſuetudinem vitioſam.*

Quare monendus) *Ad Egnatium apoſtrophe. Bone Egnati, inquit, etſi e gentibus oriretis, quæ ſibi dentium candorem puriſſime compararent; tamen nulla eos occaſione retegere, ineptum eſſet. Quando igitur id ineptius eſt, quum ex eo Hiſpanorum genere originem ducas, qui dentes lotio confricant, ut candidos efficiant?*

Urbanus) *In urbe natus.*

Porcus) *Pinguis.*

Obeſus) *Pinguis, craſſus. Vid. Gell. lib.* 18. *Noct. Attic.*

Lanuvinus) *Ex Lanuvio. Lanuvium urbs olim Latii in via Appia. Nunc* Indovina.

Ut meos &c.) *Verona Poetæ patria erat ex Gallia Tranſpadana.*

Lavit) *Lavat.*

Celtiberia) *Celtiberia, Hiſpaniæ regio.*

Ruſ-

Ruſſam) *Rubentem. Mos erat Celtiberis, lotio dentes lavare.*

X[illegible]IIII.

MINATUR Ravido, ſe in eum jambos ſcripturum. Phaleucium.

AD RAVIDUM.

QUAENAM te mala mens, miſelle Ravide,
Agit præcipitem in meos jambos?
Quis Deus tibi non bene advocatus
Vecordem parat excitare rixam?
Anne ut pervenias in ora vulgi?
Quid vis? qualubet eſſe notus optas?
Eris: quandoquidem meos amores
Cum longa voluiſti amare pœna.

ADNOTATIONES.

Mala mens) *Furor.*

Ravide) *Poſtrema ſyllaba a prima ſequentis verſus abſumitur.*

Quis Deus) *Dii irati mala conſilia in hominem mentes immittere dicebantur.*

Non bene advocatus) *Inauſpicato vocatus.*

Anne ut pervenias] *Ut meis verſibus traductus ad infamiam, famoſus evadas?*

Qualubet) *Per famam, & infamiam.*

Pœna) *Hic pro* infamia.

Meos amores voluiſti amare) *Italice:* Voleſti farti mio rivale.

XXX.

HENDECASYLLABORUM opes implorat ad extorquendas litteras a muliere quadam ſubreptas. Primum eam conviciis inſectatur; ad poſtremum eam quoque blanditiis tentat.

IN QUAMDAM.

ADESTE hendecaſyllabi, quot eſtis
Omnes undique, quotquot eſtis omnes.
Jocum me putat eſſe ſerva turpis.
Et negat mihi veſtra reddituram
Pugillaria, ſi pati poteſtis.
Perſequamur eam, & reflagitemus.
Quæ ſit, quæritis? Illa, quam videtis
Turpe incedere, mimice, ac moleſte
Ridentem catuli ore gallicani.
Circumſiſtite eam, & reflagitate:
Serva putida, redde codicillos.
Redde, putida ſerva, codicillos.
Non aſſis facis, o Lutum, cataſtas,
Aut ſi perditius poteſt quid eſſe?
Sed non eſt tamen hoc ſatis putandum.
Quod ſi non aliud pote eſt; ruborem
Ferreo canis exprimamus ore.
Conclamate iterum altiore voce:
Serva putida, redde codicillos.
Redde, putida ſerva, codicillos.
Sed nil proficimus: nihil movetur.
Mutanda eſt ratio, modusque vobis,
Si quid proficere amplius poteſtis:
Pudica, & proba, redde codicillos.

ADNOTATIONES.

Jocum me putat) *Ridiculum me habet.*

Pugillaria) *Pugillar, aris, tabella erat fere lignea cerâ obductâ, in qua ſcribebatur. Hic pro litteris uſurpatur.*

Catuli gallicani) *Pro quolibet cane. Synecdoche.*

Ore)

Ore) *Rictu*. Muſo, ceffo.

Codicillos) *Codicilli hic pro litteris ſumuntur, quas ad præſentes mittimus*. Biglietti.

Non aſſis facis o Lutum cataſtas) *Italice*: Poco ti cale o Feccia di terra, che ti ſi rinfacci l'eſſer di ſchiava. *Lutum hic pro muliere lutulenta. Metonymia. Cataſta autem locus erat, ubi venales ſervi exponebantur*.

Quod ſi non &c.) *Si nihil aliud poſſumus; incutiamus ei ruborem*.

XXXI.

ACMES deformitatem, corporiſque vitium per partes deſcribit. Tum facete homines admiratur, qui cum Lesbia eam comparare audeant.

IN ACMEN.

SALVE nec nimio puella naſo,
Nec bello pede, nec nigris ocellis,
Nec longis digitis, nec ore ſicco,
Nec ſane nimis elegante lingua,
Decoctoris amica Formiani.
Ten' provincia narrat eſſe bellam?
Tecum Lesbia noſtra comparatur?
O ſæclum inſipiens, & inſicetum!

ADNOTATIONES.

Decoctoris) *Decoctor is erat, qui vitio ſuo ad inopiam redigebatur*.

Ten') *Te ne*.

Provincia) *Provinciales. Metonymia*.

GRA-

XXXII.

GRATULATUR fundo, quod in eo tuſſi liberatus ſit, quam apud Seſtium contraxerat, quum quamdam ineptiſſimi hominis orationem cœnam inter audiiſſet. Scazon.

AD FUNDUM.

O FUNDE noſter, ſeu Sabine, ſeu Tiburs,
(Nam te eſſe Tiburtem autumant, quibus non eſt
Cordi Catullum lædere: at quibus cordi eſt,
Quovis Sabinum pignore eſſe contendunt)
Sed ſeu Sabine, ſive verius Tiburs,
Fui libenter in tua ſuburbana
Villa, malamque pectore exſpui tuſſim;
Non immerenti quam mihi meus venter,
Dum ſumtuoſas appeto, dedit, cœnas.
Nam Seſtianus dum volo eſſe conviva,
Orationem in Antium petitorem
Plenam veneni, & peſtilentiæ legit.
Hic me gravedo frigida, & frequens tuſſis
Quaſſavit, uſquedum in tuum ſinum fugi,
Et me procuravi ocimoque, & urtica.
Quare refectus maximas tibi grates
Ago, meum quod non es ulte peccatum.
Nec deprecor jam, ſi nefaria ſcripta
Seſti recepſo: quin gravedinem, & tuſſim
Non mi, ſed ipſi Seſtio ferat frigus,
Qui tunc vocat me, quum malum legit librum.

ADNOTATIONES.

Funde) *Fundus, ager cum ædificio*. Podere, Villa.

Seu Sabine) *Fundus hic erat in utriuſque regionis confinio, utriuſque eſſet, ambigebatur.*

Tiburtem) *Mavult eum eſſe Tiburtinum. Tiburtinæ regionis ſumma fuit amœnitas.*

Quovis pignore) *Italis eſt*. Scommetton qualunque coſa. Si giuocan checcheſſia.

Exſpui malam tuſſim] *Tuſſi me liberavi.*

De-

Dedit] *Attulit*.
Petitorem) *Petitor dicebatur, qui & bona petebat, & litem intendebat*.
Hic] *Italice*. In quel tempo. Allora fu.
Procuravi) *Curavi*, *levavi*.
Ocimo) *Ocimum*, *gen. herb.* Ocimo, baſilico.
Refectus) *Inſtauratus*.
Seſtî) *Seſtius ad cœnam invitaverat Catullum*.
Recepſo) *Antique pro* recepero.
Non mi, ſed ipſi) *Joco hæc dicit*.

XXXIII.

CATULLUS acta in Phrygia hieme cupit veris tempore tota Aſia vagari: dicitque vale amicis ſecum profectis.

AD SEIPSUM DE ADVENTU VERIS.

JAM ver egelidos refert tepores,
Jam cæli furor æquinoctialis
Jucundis Zephyri ſileſcit auris.
Linquantur phrygii, Catulle, campi,
Nicææque ager uber æſtuoſæ.
Ad claras Aſiæ volemus urbes.
Jam mens prætrepidans avet vagari,
Jam læti ſtudio pedes vigeſcunt.
O dulces comitum valete cœtus,
Longe quos ſimul a domo profectos,
Diverſos variæ viæ reportant.

ADNOTATIONES.

Egelidos tepores) *Moderatos calores*.
Cæli furor) *Sub veris æquinoctium venti bacchantur*.
Nicææque) *Nicæa Urbs Bithyniæ*.

M.T. CI-

XXXIIII.

M. T. CICERONI gratias agit ob beneficium ab eo acceptum.

AD M. T. CICERONEM.

DISERTISSIME Romuli nepotum,
Quot ſunt, quotque fuere, Marce Tulli,
Quotque poſt aliis erunt in annis;
Gratias tibi maximas Catullus
Agit, peſſimus omnium poeta:
Tanto peſſimus omnium poeta;
Quanto tu optimus omnium patronus.

XXXV.

LICINII Calvi conſuetudinem, quicum pridie certatim verſus fecerat, ſibi eſſe cariſſimam, facete ex eo ſcribit, quod neque cibum, neque ſomnum caperet, ejus præſentia orbatus.

AD LICINIUM.

HESTERNO, Licini, die otioſi
Multum luſimus in meis tabellis,
Ut convenerat eſſe: delicatos
Scribens verſiculos uterque noſtrûm,
Ludebat numero modo hoc, modo illoc,
Reddens mutua per jocum, atque vinum.
Atque illinc abii, tuo lepore
Incenſus, Licini, facetiiſque,
Ut nec me miſerum cibus juvaret,
Nec ſomnus tegeret quiete ocellos:
Sed toto indomitus furore lecto
Verſarer, cupiens videre lucem,
Ut tecum loquerer, ſimulque ut eſſem.
At defeſſa labore membra poſtquam
Semimortua lectulo jacebant,
Hoc, jucunde, tibi poema feci,

Ex

Ex quo perſpiceres meum dolorem.
Nunc audax cave ſis: preceſque noſtras
Oramus, cave deſpuas, ocelle,
Ne pœnas Nemeſis repoſcat a te.
Eſt vehemens dea; lædere hanc caveto.

ADNOTATIONES.

Multum luſimus) *Per ludum conſcripſimus.*

Ludebat &c.) *Ludebamus verſibus nunc iſto, nunc illo modo.*

Illoc) *Veteres pro illo.*

Reddens mutua) *Rependentes ultro citroque carmina.*

Poema) *Idem hic, quod Epigramma.*

Ocelle) *Amice. Italice:* Cuor mio, mia Vità, mio Bene, *aut quid ſimile.*

Nemeſis) *Dea malefactorum ultrix.*

XXXVI.

SIBIMET ſuccenſet, quod Nonius Struma, & Vatinius indigni homines, ad Præturam ille, hic vero ad Conſulatum pervenerint. Jambicum.

IN NONIUM STRUMAM, ET VATINIUM.

QUID eſt, Catulle, quod moraris emori?
Sella in curuli Struma Nonius ſedet:
Per Conſulatum pejerat Vatinius.
Quid eſt, Catulle, quod moraris emori?

ADNOTATIONES.

Sella in curuli) *Sella curulis, (in qua Conſules, Prætores, Ædiles ſedebant) vel a curru dicta eſt, quo vehebatur; vel a curvis, quos habebat, pedibus.*

Per Conſulatum pejerat) *Italice:* Spergiura in ſe del ſuo Conſolato.

XXXVII.

BREVEM Calvi ſtaturam oſtendens, ſummam ejus eloquentiam commendat.

DE QUODAM, ET CALVO.

RISI neſcio quem modo in corona,
Qui, quum mirifice Vatiniana
Meus crimina Calvus explicaſſet,
Admirans ait hæc, manuſque tollens:
Dii magni, ſalapuſium diſertum!

ADNOTATIONES.

Salapuſium) *Vox eſt nutricum pueris blandientium, conflaturque a* ſale, *&* puſo. *Calvus ſtatura breviſſimus fuit, at vehementiſſimus in dicendo. Neſcio quis tantam ejus eloquentiam, qua Vatinius exagitabat, admirans, eum credidit puſum, ſeu puellum, atque extemplo exclamavit:* Dii Magni, ſalapuſium diſertum. *Alii aliter.*

XXXVIII.

EXPONIT lepidiſſime quantopere ſe defatigaverit Camerium quæritans: eumque rogat, ut, ubi mox ſit futurus, indicet. Phaleucium eſt, habetque fere ſecundo loco ſpondæum pro dactylo.

AD CAMERIUM.

ORAMUS, ſi forte non moleſtum eſt,
Demonſtres ubi ſunt tuæ tenebræ,
Te campo quæſivimus minore,
Te in circo, te in omnibus libellis.
Te in templo ſuperi Jovis ſacrato,
In Magni ſimul ambulatione.
Sed te jam ferre Herculii labos eſt;
Tanto te in faſtu negas, amice.
Dic nobis ubi ſis futurus: ede hoc

Au-

Audacter: committe, crede luci.
Si linguam clauſo tenes in ore;
Fructus projicies amoris omnes.
Non cuſtos ſi fingar ille Cretum,
Non ſi Pegaſeo terar volatu,
Non Ladas ſi ego, pennipeſve Perſeus,
Non Rheſi niveæ citæque bigæ.
Adde huc plumipedes, volatileſque,
Ventorumque ſimul require curſum,
Quos junctos, Cameri, mihi dicaris:
Defeſſus tamen omnibus medullis,
Et multis languoribus pereſus
Eſſem te, mi amice, quæritando.

ADNOTATIONES.

Minore) *Cælio, ubi Circenſes ludi agebantur.*

Te in omnibus) *Choreus in ſecunda ſede.*

Circo) *Hic pro Maximo, quo extra ludorum quoque tempora populus confluebat.*

Libellis) *Pro librariis.*

In templo) *In Capitolio.*

In Magni &c.) *In porticu Pompeji, qui* Magnus *dicebatur.*

Negas) *Celas.*

Amoris) *Supple in me.*

Non cuſtos) *Non ſi Talus fiam cuſtos Cretenſium. Raptam Europam in Cretam avexit Juppiter. Tum per litus cuſtodes diſpoſuit, inter quos Talus fuit maximæ celeritatis homo.*

Pegaſeo volatu) *Pegaſus equus fuit alatus.*

Ladas) *Ladas, quum curreret, pedum veſtigia in arena non relinquebat*

Perſeus) *Jovis, & Danaes filius, accepit talaria a Mercurio.*

Rheſi] *Rheſus Thraciæ rex equos habuit celerrimos. Bigæ hic pro equis.*

Plumipedeſque, volatileſque) *Intellige Zethum, & Calain, qui Boreæ filii dicuntur.*

Quos junctos mihi dicaris) *Pro* dicaveris: *h. e. Quorum omnium conjunctam celeritatem ſi mihi addixeris, ſeu dederis.*

SUM-

XXXVIIII.

SUMMAM Rufæ mendicitatem ex eo exponit, quod mediis e flammis cibum peteret. Scazon.

DE RUFA.

BONONIENSIS Rufa Rufulum fallat,
Uxor Meneni, ſæpe quam in ſepulcretis
Vidiſtis ipſo rapere de rogo cœnam,
Quum devolutum ex igne proſequens panem
Ab ſemiraſo tunderetur uſtore?

ADNOTATIONES.

Fallat) *Fallo, as, obſoletum, pro quo utimur*, fallo, is.

Sepulcretis) *Sepulcretum eſt ſepulcrorum locus, in quo uſtrinæ ad cadavera cremanda. Ad uſtrinas autem culinæ, in quibus ſilicernium, ſeu funebris cœna coquebatur. Pauperes huc concurrebant frequentes ad ſilicernia abſumenda.*

Tunderetur) *Vapularet.*

Semiraſo) *Semitonſo.*

Uſtore) *Uſtor is erat, qui in uſtrinis corpora cremabat: eratque e viliore mancipiorum genere.*

ADMONITIO.

Carminis hujus alienam prorſus a vero, ſi Scaligero credimus, explanationem in medium protulit CL. V. Marcus Antonius Muretus.

XXXX.

MANLII Torquati, & Juliæ Aurunculejæ nuptias celebraturus Vates, nubendi ritum primum deſcribit: tum bona, quæ ex juſtis nuptiis proveniunt, enumerat: deinde fauſta adprecatur.

Quatuor primi verſus ſunt Glyconici: quintus autem Pherecratius.

JULIAE AURUNCULEJAE, ET MANLII TORQUATI EPITHALAMIUM.

Collis o Heliconii
Cultor, Uraniæ genus,
Qui rapis teneram ad virum
Virginem: o Hymenæe Hymen,
O Hymen Hymenæe:
Cinge tempora floribus
Suaveolentis amaraci.
Flammeum cape: lætus huc
Huc veni, niveo gerens
Luteum pede ſoccum.
Excituſque hilari die,
Nuptialia concinens
Voce carmina tinnula,
Pelle humum pedibus, manu
Pineam quate tædam.

Nam-

ADNOTATIONES.

Uraniæ genus] *Hymen nuptiarum præſes, filius Uraniæ muſæ, accola Heliconis. Vocabatur Hymenæus, & Hymenæus Hymen. Nuptiarum ritum per apoſtrophen ad Hymenæum eleganter exponit. Conſule Exercit. II. de Romanor. Nupt. CL. V. Cantelii e Soc. Jeſu.*

Flammeum) *Velum lutei coloris, quo ſponſæ facies tegebatur.*

Pineam) *Tædæ e pino nuptiis adhibebantur, quod noctu celebrarentur. Quinque erant numero.*

Namque Julia Manlio,
Qualis Idalium colens
Venit ad Phrygium Venus
Judicem, bona cum bona
Nubit alite virgo:
Floridis velut enitens
Myrtus Aſia ramulis,
Quos Hamadryades deæ
Ludicrum ſibi roſcido
Nutriunt humore.
Quare age huc aditum ferens
Perge linquere Theſpiæ
Rupis Aonios ſpecus,
Lympha quos ſuper irrigat
Frigerans Agnanippe.
Ac domum dominam voca
Conjugis cupidam novi,
Mentem amore revinciens,
Ut tenax hedera huc, & huc
Arborem implicat errans.
Vos item ſimul integræ
Virgines, quibus advenit
Par dies, agite, in modum
Dicite: o Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Ut lubentius audiens,

Se

Phrygium Judicem] *Paridem e Phrygia. Paris Minervæ, ac Junoni Venerem prætulit, eique pomum aureum, quod pulcriorem exiſtimaverit, adjudicavit.*

Enitens) *Conſpicua.*

Aſia] *Aſius, a, um, adjectivum paludis in Myſia, myrti feraciſſimæ.*

Hamadryades] *Silvarum Nymphæ, quæ cum arboribus gignuntur, ac pereunt.*

Ludicrum] *Ad oblectamentum.*

Theſpiæ] *Theſpius, a, um, ad Theſpias pertinens. Theſpiæ autem urbs prope Heliconem.*

Agnanippe] *Fons Muſis ſacer, qui e calcibus Pegaſi, equi alati, erupit.*

In modum dicite) *In numerum canite.*

Se citarier ad ſuum
Munus, huc aditum ferat
Dux bonæ Veneris, boni
Conjugator amoris.
Quis Deus magis ah magis
Eſt petendus amantibus?
Quem colent homines magis
Cælitum? o Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Te ſuis tremulus parens
Invocat: tibi virgines
Zonula ſoluunt ſinus:
Tète, Hymen, cupida novus
Captat aure maritus.
Tu fero juveni in manus
Floridam ipſe puellulam
Matris e gremio ſuæ
Dedis: o Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Nil poteſt ſine te Venus,
Fama quod bona comprobet,
Commodi capere: at poteſt,
Te volente: quis huic deo
Compararier auſit?
Nulla quit ſine te domus
Liberos dare, nec parens
Stirpe jungier: at poteſt,
Te volente: quis huic Deo
Compararier auſit?
Quæ tuis careat ſacris,
Non queat dare præſides
Terra finibus: at queat,
Te volente: quis huic deo

C Com-

Citarier] *Citari, vocari.*

Zonula ſolvunt) *Vid. pag. 6. v. 28.*

Nil poteſt) *Altera pars carminis, qua bona, quæ ex juſto conjugio proveniunt, percenſentur.*

Stirpe jungier) *Jungi. Parentes ex non juſto matrimonio ſtirpe non jungebantur; quod filiis hereditatem non transmitterent.*

Præſides) *Rectores. Qui ex indebitis concipiebatur nuptiis, Magiſtratum capere haud poterat.*

Compararier auſit?
  Clauſtra pandite januæ.
Virgo adeſt: viden', ut faces
Splendidas quatiunt comas?
Sed moraris, abit dies,
Prodeas: nova nupta.
  Tardet ingenuus pudor:
Quæ tamen magis audiens
Flet, quod ire neceſſe ſit.
Sed moraris, abit dies,
Prodeas, nova nupta.
  Flere deſine: non tibi,
Aurunculeja, periculum eſt,
Ne qua femina pulcrior
Clarum ab Oceano diem
Viderit venientem.
  Talis in vario ſolet
Divitis domini hortulo
Stare flos hyacinthinus.
Sed moraris, abit dies,
Prodeas, nova nupta.
  Prodeas, nova nupta, ſis:
(Jam videtur) & audias
Noſtra verba (viden'? faces
Aureas quatiunt comas?)
Prodeas, nova nupta.
  Tollite, o pueri, faces:
Flammeum video venire.
Ite, concinite in modum:
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.
  En tibi domus ut potens,
Et beata viri tui,

Quo

Compararier) *Comparari*.
Viden') *Videſne*.
Ut faces) *Fauſtum conjugii augurium*.
Aurunculeja) *Cognomen Sponſæ ex Scaligero*.
Ne qua) *Vetus formula erat:* Nulla te hodie femina pulcrior.
En tibi] *Poſterior hymni pars, quæ læta conjugii continet auſpicia*.

Quo tibicine ſerviat:
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.
 Uſquedum tremulum movens
Cana tempus anilitas
Omnia omnibus annuit.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.
 Transfer omine cum bono
Limen aureolos pedes,
Raſilemque ſubi forem.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe.
 Torquatus volo parvulus
Matris e gremio ſuæ
Porrigens teneras manus,
Dulce rideat ad patrem
Semihiante labello.
 Sit ſuo ſimilis patri
Manlio, & facile inſciis
Noſcitetur ab omnibus,
Et pudicitiam ſuæ
Matris indicet ore.
 Talis illius a bona
Matre laus genus approbet;
Qualis unica ab optima
Matre Telemacho manet
Fama Penelopæo.

Quo tibicine] *Tibicen eſt quoque fulcrum, ſeu columna, cui domus recumbit. Translate dicitur de* Viro.

Uſquedum) *Ordo eſt. Uſquedum anilitas cana movens tremulum tempus (tremula tempora) annuit, pro* annuat, *omnia omnibus. Quum tremulum ſenibus caput ſit; annuere fere omnibus videntur.*

Omine cum bono) *Infauſtum omen, ſi egrediens in limen offenderet ſponſa.*

Raſilem] *Politam, lævem.*

Dulce] *Dulciter.*

Qualis) *Telemacho, Penelopes & Ulyſſis filio, ingens acceſſit decus, quod viginti ferme annos abſente Conjuge pudicitiam Mater ſervarit.*

XXXXI.

EA LEGE Atyn adoleſcentem ſacris ſuis præfecerat Cybele, ut caſtitatem perpetuo coleret. Promiſſis haud ſtetit Juvenis (quæ omnia hic ſupponuntur] Tum ſacra is abreptus ira, Cybeles nemus petiit, atque in ſe, inque ſocios vulneribus ſæviit. Aſt ubi deferbuit per ſomnum furor; facti ſtatim pœnituit. Mox reditionem in patriam cum comitibus meditanti furibundum leonem immittit Dea, ut fugientem detineat, inque ſilvas reducat.

Verſus Galliambus, a Gallis Cybeles Sacerdotibus, quod eo plurimum uterentur. Conſtat anapæſto, jambis duobus, & ſyllaba: tum altero anapæſto, ac jambis duobus. Tribrachyn quoque ſecunda, quintaque ſede admittit. Item pro anapæſtis ſpondæos, & proceleuſmaticos recipit.

DE ATY.

SUPER alta vectus Atys celeri rate maria,
Phrygium nemus citato cupide pede tetigit,
Adiitque opaca ſilvis redimita loca deæ;
Stimulatus ubi furenti rabie, vagus animi
Diſcerpſit alba acuta ſibi corpora ſilice.
Itaque ut relicta ſenſit ſibi membra ſine viro:
Et jam recente terræ ſola ſanguine maculans,
Niveis citata cepit manibus leve tympanum,
Tympanum, tubam Cybelles, tua, Mater, initia:

Qua-

ADNOTATIONES.

Super alta) *Elegans enarratio, qua exponitur, quæ Atys egerat ſacro correptus furore. Conſule Ovid. X. Metamorph.*

Vagus animi] *Inops animi.*

Sine viro] *Eviratus.*

Citata] *Mutat genus, quod Atys femina videretur.*

Tympanum) *Prima correpta Græcorum more.*

Cybelle) *Cybele. Epentheſis eſt. Cybele Mater fuit Deorum.*

Tua initia) *Quibus ſacerdotes tuis initiantur ſacris:*

ſeu

Quatienſque terga tauri teneris cava digitis,
Canere hæc ſuis adorta eſt tremebunda comitibus.
Agite, ite ad alta, Gallæ, Cybeles nemora ſimul,
Simul ite, Dindymenæ dominæ vaga pecora,
Aliena quæ petentes, velut exſules, loca
Sectam meam exſecutæ, duce me, mihi comites
Rapidum ſalum tuliſtis, truculentaque pelagi,
Et corpus eviraſtis veneris nimio odio.
Hilarate Hero citatis erroribus animum.
Mora tarda mente cedat: ſimul ite: ſequimini
Phrygiam ad domum, Cybelles Phrygia ad nemora deæ,
Ubi cymbalûm ſonat vox, ubi tympana reboant,
Tibicen ubi canit Phryx curvo grave calamo.
Ubi capita Mænades vi jaciunt hederigeræ,
Ubi ſacra ſancta acutis ululatibus agitant,
Ubi ſuevit illa Divæ volitare vaga cohors:
Quo nos decet citatis celerare tripudiis.
Simul hæc comitibus Atys cecinit notha mulier,
Thiaſus repente linguls trepidantibus ululat,
Leve tympanum remugit, cava cymbala recrepant.
Viridem citus adit Idam properante pede chorus.

C 3 Fu-

ſeu crepundia, quibus uſa es, quum in cunis eſſes: ſeu myſteria, myſteriorumve inſignia.

Terga) *Tympana, quæ e tergoris pelle fiunt.*

Gallæ] *Galli. Ita ſodales eviratos vocat. Galli autem dicebantur Cybeles ſacerdotes, vel a Gallo ſacerdote, vel a Gallo amne prope Phrygiam. Conſule Ovid. Faſt. IIII.*

Dindymenæ) *Cybele, a Dindymo Phrygiæ Monte, ubi colebatur.*

Sectam meam) *Vitæ genus.*

Cymbalûm) *Cymbalorum.*

Canit grave) *Graviter canit.*

Mænades) *Cybeles ſacrificulæ, quæ hederis redimitæ capita quatiebant, uti in ſacris Bacchi.*

Quo nos) *Illuc etiam nos decet.*

Simul hæc) *Juſſa faciunt Comites, quodque ex effectis commonſtrat Vates.*

Thiaſus *Proprie ſaltatio, quæ Baccho exhibebatur. At hic pro cohorte Atyn ſecuta.*

Furibunda ſimul anhelans vaga vadit animo egens
Comitata tympano Atys, per opaca nemora dux,
Veluti juvenca vitans onus indomita jugi.
Rapidæ ducem ſequuntur Gallæ properipedem.
Itaque, ut domum Cybelles tetigere laſſulæ,
Nimio e labore ſomnum capiunt ſine cerere.
Piger his labantes languore oculos ſopor operit.
Abit in quiete molli rabidus furor animi.
Sed ubi oris aurei Sol radiantibus oculis
Luſtravit æthera album, ſola dura, mare ferum,
Pepulitque noctis umbras vegetis ſonipedibus,
Ibi ſomnus excitum Atyn fugiens citus abiit:
Trepidantem eum excepit dea Paſithea ſinu,
Ita de quiete molli rabida ſine rabie.
Simul ipſa pectore Atys ſua facta revolüit,
Liquidaque mente vidit, ſine queis, ubique foret,
Animo æſtuante rurſum reditum ad vada tetulit.
Ibi maria vaſta viſens lacrimantibus oculis,
Patriam adlocuta mæſta eſt ita voce miſeriter:
Patria o mea creatrix, patria o mea genetrix,
Ego quam miſer relinquens, dominos ut herifugæ
Famuli ſolent, ad Idæ tetuli nemora pedem:
Ut apud nivem, & ferarum gelida ſtabula forem,
Et

Animo egens) *Mente motus*.

Properipedem). *Celerem pede. De hac voce nil in Lexicis*.

Sine cerere) *Incœnatæ. Metonymia*.

Sed ubi &c.) *Ubi ſcilicet illuxit dies, idque ex effectis deſcribitur*.

Ibi ſomnus &c.) *Expergiſcitur. Poetice id exprimitur. Nam Paſithea, quæ & Euphroſyne, una e tribus Gratiis, Somni uxor ferebatur*.

Sine queis, ubique foret) *Sine quibus rebus, & ubi foret*.

Reditum ad vada tetulit) *Tulit. Protheſis. Redit ſcilicet ad mare in patriam remeaturus*.

Miſeriter) *Miſerabiliter*.

Patria o mea] *Ad* Patriam *apoſtrophe. 1. Patriæ deſiderium Atys exprimit. 2. Quis olim fuerit, quotque diffluxerit bonis, commemorat. 3. Præſentis vitæ genus dolet*.

Herifugæ) *Herum fugientes*.

Et ut omnia earum adirem, furibunda, latibula:
Ubinam, aut quibus locis te poſitam, Patria, rear?
Cupit ipſa pupula ad te ſibi dirigere aciem,
Rabie fera carens dum breve tempus animus eſt.
Egone a mea remota hæc ferar in nemora domo?
Patria, bonis, amicis, genitoribus abero?
Abero foro, palæſtra, ſtadio, & gymnaſiis?
Miſer ah miſer, querendum eſt etiam atque etiam, anime.
Quod enim genus figuræ eſt, ego non quod habuerim?
Ego mulier, ego adoleſcens, ego ephebus, ego puer,
Ego gymnaſii fui flos, ego eram decus olei.
Mihi januæ frequentes, mihi limina tepida,
Mihi floridis corollis redimita domus erat,
Linquendum ubi eſſet orto mihi ſole cubiculum.
Egone deûm miniſtra, & Cybeles famula ferar?
Ego Mænas, ego mei pars, ego vir ſterilis ero?
Ego viridis algida Idæ nive amicta loca colam?
Ego vitam agam ſub altis Phrygiæ columinibus,
Ubi cerva ſilvicultrix, ubi aper nemorivagus?
Jam jam dolet quod egi, jam jamque pœnitet.
Roſeis ut huic labellis palans ſonitus abît,
Geminas Deorum ad aures nova nuntia referens,
Ibi juncta juga reſolvens Cybele leonibus,
Lævumque pecoris hoſtem ſtimulans ita loquitur:
Agedum, inquit, age ferox, i, face ut hinc furoribus,

Pupula] *Italis eſt.* La pupilla degli occhi.

Gymnaſii) *Prima correpta, græcanico more.*

Decus olei) *Luctæ. Metonymia. Oleo ſe ungebant Palæſtritæ.*

Limina tepida) *Frequentata: nam calent, quæ frequentantur, loca.*

Mihi floridis] *Mos erat amicorum fores ornari floribus.*

Columinibus) *Culminibus. Epentheſis.*

Idæ) *Ida, æ. Mons Phrygiæ.*

Palans) *Vagans, vagus.*

Ibi] *Ut. Carminis pars poſtrema. Atyn Cybele detinet in patriam cogitantem, immiſſo in eum Leone.*

Juncta juga) *Cybeles currus a leonibus trahebatur.*

Lævum) *Siniſtrum currus leonem.*

Agedum) *Ad iram leonem concitat Cybele, eaque omnia per partes deſcribit, quæ furibundum maxime leonem decent.*

Face ut hinc furoris ictu reditum in nemora ferat,
Mea libere nimis qui fugere imperia cupit.
Age, cæde terga cauda: tua verbera patere.
Face cuncta mugienti fremitu loca retonent.
Rutilam ferox toroſa cervice quate jubam.
Ait hæc minax Cybelle, religatque juga manu.
Ferus ipſe ſeſe adhortans rapidum incitat animum.
Vadit, fremit, & refringit virgulta pede vago.
At ubi ultima albicantis loca litoris adiit,
Tenerumque vidit Atyn prope marmora pelagi;
Facit impetum. Ille demens fugit in nemora fera.
Ibi ſemper omne vitæ ſpatium famula fuit.
Dea, magna dea, Cybele, Dindymi dea, domina:
Procul a mea tuus ſit furor omnis, Hera, domo.
Alios age incitatos, alios age rabidos.

Face ut hinc) *Fac, ut a litore maris.*
Patere) *Patiaris. Cauda ſe ad iram excitat leo.*
Toroſa) *Hic pro forti.*
Dea Magna) *Cybele, quæ & Berecynthia. Feſtiva Vatis precatio, qua ejus iram a ſe amoliri ſtudet.*
Dindymi) *Prima correpta ad normam Græcorum.*

C. VA-

C. VALERII CATULLI VERONENSIS

FRAGMENTA EX LYRICIS.

I.

EX CARMINE V. AD LESBIAM.

VIVAMUS, mea Leſbia, & jocemus,
Rumoreſque ſenum ſeveriorum
Omnes unius æſtimemus aſſis.
Soles, occidere, & redire poſſunt:
Nobis quum ſemel occidit brevis lux,
Nox eſt perpetua una dormienda.

II.

EX CARMINE VI. AD FLAVIUM.

QUARE quicquid habes boni, malique,
Dic nobis. Volo te, ac tuos amores
Ad cælum lepido vocare verſu.

III.

EX CARMINE VII. AD LESBIAM.

QUAERIS quot mihi gratulationes
Tuæ, Leſbia, ſint ſatis ſuperque?
Quam magnus numerus libyſſæ arenæ
Laſerpiciferis jacet Cyrenis
Oraclum Jovis inter æſtuoſi,
Et Batti veteris ſacrum ſepulcrum.

IIII.

EX CARMINE VIII. AD SEIPSUM.

MISER Catulle, deſinas ineptire,
Et quod vides præteriiſſe, perditum ducas.
Fulſere quondam candidi tibi ſoles,
Quum ventitabas, quo Fortuna ducebat
Amata nobis, quantum amabitur nulla.
Fulſere vere candidi tibi ſoles.
Nunc jam illa non vult, tu quoque impotens ne ſis:
Nec quæ fugit, ſectare, nec miſer vive:
Sed obſtinata mente perfer, obdura.
Fortuna ah! vale. Jam Catullus obdurat:
Nec te requiret, nec rogabit invitam.
At tu dolebis, quum rogaberis nulla.
At tu Catullus deſtinatus obdura.

V.

EX CARMINE XV. AD AURELIUM.

COMMENDO tibi me, ac meos ſodales,
Aureli, veniam peto pudentem,
Ut, ſi quicquam animo tuo cupiſti,
Quod caſtum expeteres, & integellum,
Conſerves ſocios mihi beate:
Non dico a populo: nihil veremur
Iſtos, qui in platea modo huc, modo illuc
In re prætereunt ſua occupati:
Verum a te metuo, tuaque lingua
Infeſta ſociis bonis maliſque,
Quod ſi te mala mens, furorque vecors
In tantam impulerit, ſceleſte, culpam,
Ut noſtrum inſidiis caput laceſſas:
Ah tum te miſerum, malique fati!

EX

VI.

EX CARMINE XXI. AD AURELIUM.

AURELI, pater eſuritionum,
Non harum modo, ſed quot, aut fuerunt,
Aut ſunt, aut aliis erunt in annis.

VII.

EX CARMINE XXIIII. AD JUVENTIUM.

O QUI floſculus es Juventiorum,
Non horum modo, ſed quot, aut fuerunt,
Aut poſthac aliis erunt in annis.

VIII.

EX CARMINE XXVIII. AD MEMMIUM.

AT VOBIS mala multa dii, deæque
Dent, opprobria Romuli, Remique.

VIIII.

EX CARMINE XXXXI. DE PUELLA.

PROPINQUI, quibus eſt puella curæ,
Amicos, medicoſque convocate.
Non eſt ſana puella, nec rogate,
Qualis ſit. Solet hæc imaginoſum.

X.

EX CARMINE XXXXVII. AD PORCIUM, ET SOCRATIONEM.

PORCI, & Socration, duæ ſiniſtræ
Piſonis, ſcabies fameſque Memmi.
Vos convivia lauta ſumtuoſe

C 5 De

De die facitis; mei ſodales
Quærunt in trivio vocationes?

XI.

EX CARMINE LI. AD LESBIAM.

ILLE mi par eſſe Deo videtur,
Ille, ſi fas eſt, ſuperare Divos,
Qui ſedens adverſus identidem te
Spectat, & audit
Dulce ridentem, miſero quod omnes
Eripit ſenſus mihi: nam ſimul te,
Lesbia, aſpexi, nihil eſt ſuper mi.
. . . .
Lingua ſed torpet: tenuis ſub artus
Flamma dimanat, ſonitu ſuopte
Tintinant aures, gemina teguntur
Lumina nocte.
Otium, Catulle, tibi moleſtum eſt:
Otio exſultas, nimiumque gaudes.
Otium reges prius, & beatas
Perdidit urbes.

XII.

EX CARMINE LIIII. IN CAESAREM.

OTHONIS caput oppido puſillum,
Vecti, ruſtice, ſemilauta crura,
Subtile, & leve peditum Libonis,
Si non omnia, diſplicere vellem
Tibi, & Fuffecio ſeni recocto.
Iraſcere iterum meis jambis
Immerentibus, unice imperator.

XIII.

EX CARMINE LVI. AD M. CATONEM PORCIUM.

O REM ridiculam, Cato, & jocoſam,
Dignamque auribus, & tuo cachinno!
Ride, quicquid amas, Cato, Catullum:
Res eſt ridicula, & nimis jocoſa.

XIIII.

EX CARMINE LVIII. AD CAELIUM.

CAELI, Leſbia noſtra, Leſbia illa,
Illa Leſbia, quam Catullus unam
Plus quam ſe, atque ſuos amavit omnes.

XV.

EX CARMINE LVIIII.

NUM TE Leæna montibus libyſſinis,
Aut Scylla latrans infima inguinum parte,
Tam mente dura procreavit, ac tetra,
Ut ſupplicis vocem in noviſſimo caſu
Contemtam haberes? O nimis fero corde!

Q. VALERII CATULLI VERONENSIS HEROICORUM LIBER II.

I.

PRINCIPIO pueros, ac puellas monet Vates, ut nuptias concelebrent. Inde pueri, puellæque alternatim canunt, ac de nuptiarum commodis, incommodiſque contendunt.

CARMEN NUPTIALE.

VESPER adeſt, juvenes: conſurgite: veſper Olympo
Exſpectata diu vix tandem lumina tollit.
Surgere jam tempus, jam pingues linquere menſas,
Jam veniet virgo, jam dicetur Hymenæus.
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.
Cernitis, innuptæ, juvenes? conſurgite contra.
Nimirum Oetæos oſtendit Noctifer ignes.
Sic certe. viden' ut perniciter exſiluere?
Non temere exſiluere: canent quod viſere par eſt.
Hy-

ADNOTATIONES.

Veſper) *Sidus Veneris. De nocte fiebant nuptiæ.*
Hymen) *Nuptiarum præſes. Vid. pag.47.*
Cernitis) *Juvenes primum, mox puellas ad canendi certamen excitat.*
Noctifer) *Heſperus.*
Sic certe) *Dicit puellas celeriter, & conſulto ad cantum ſurrexiſſe.*
Canent &c.) *Canent, viſu & ſpectatu digna.*

Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.
Non facilis nobis, æquales, palma parata eſt.
Aſpicite, innuptæ ſecum ut meditata requirant.
Non fruſtra meditantur: habent memorabile quod ſit.
Nec mirum; tota penitus quæ mente laborent.
Nos alio mentes, alio diviſimus aures.
Jure igitur vincemur. amat victoria curam.
Quare nunc animos ſaltem committite veſtros:
Dicere jam incipient, jam reſpondere decebit.
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.
Heſpere, qui cælo fertur crudelior ignis?
Qui natam poſſis complexu avellere matris,
Complexu matris retinentem avellere natam,
Et juveni ardenti caſtam donare puellam?
Quid faciant hoſtes capta crudelius urbe?
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.
Heſpere, qui cælo lucet jucundior ignis?
Qui deſponſa tua firmes connubia flamma;
Quod pepigere viri, pepigerunt ante parentes,
Nec junxere prius, quam ſe tuus extulit ardor?
Quid datur a Divis felici optatius hora?
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.
Heſperus e nobis, æquales, abſtulit unam.
. . . .
. . . .
Nempe tuo adventu vigilat cuſtodia ſemper.

No-

Non facilis) *Juvenes reponunt, victoriam difficilem ſibi futuram: nam puellæ meditatæ ſunt, quid canant: ipſi vero ſecus.*

Meditata) *Præparata.*

Habent &c.) *Habent, quod ſit dignum memoratu.*

Committite) *Componite.*

Heſpere) *Heſpero iraſcuntur Puellæ, quod ſponſam e matris amplexibus abſtractam conjugi tradat.*

Heſpere) *Nullum ſidus Heſpero jucundius ex eo aſſerunt juvenes, quod pacta a parentibus inita rite firmet.*

Ignis) *Sidus.*

Heſperus e nobis) *Hæc Puella. At ad ſeptem fere verſus hic deſiderantur.*

Nempe) *Heſperum commendant juvenes ex eo, quod fures detegat, puelliſque ipſis longe cariſſimus ſit.*

Nocte latent fures, quos idem ſæpe revertens,
Heſpere, mutato comprendis nomine eoſdem.
Ut lubet innuptis ficto te carpere queſtu!
Quid tum, ſi carpunt, tacita quem mente requirunt?
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.
Ut flos in ſeptis ſecretus naſcitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contuſus aratro,
Quem mulcent auræ, firmat ſol, educat imber:
Multi illum pueri, multæ optavere puellæ:
Idem quum tenui carptus defloruit ungui;
Nulli illum pueri, nullæ optavere puellæ.
Sic virgo dum intacta manet; tum cara ſuis eſt.
Quum caſtum amiſit polluto corpore florem;
Nec pueris jucunda manet, nec cara puellis.
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.
Ut vidua in nudo vitis quæ naſcitur arvo,
Numquam ſe extollit, numquam mitem educat uvam:
Sed tenerum prono deflectens pondere corpus,
Jam jam contingit ſummum radice flagellum;
Hanc nulli agricolæ, nulli accoluere juvenci.
At ſi forte eadem eſt ulmo conjuncta marito;
Multi illam agricolæ, multi accoluere juvenci.
Sic virgo dum intacta manet; tum inculta ſeneſcit.
Quum par connubium maturo tempore adepta eſt;
Cara viro magis, & minus eſt inviſa parenti.

Et

Tuo adventu) *Te oriente.*

Mutato) *Sidus Veneris poſt Solis occaſum H[illegible]rus, Veſperugo, ac Noctifer vocatur; ante ortum Lucifer.*

Ut flos) *Floris comparatione contendunt Puellæ, damnoſas virginibus nuptias.*

Multi) *Huc reſpexit Ovidius III. Met.*

Multi illum juvenes, multæ optavere puellæ.
Sed fuit in tenera tam dura ſuperbia forma;
Nulli illum juvenes, nullæ optavere puellæ.

Ut vidua) *Contraria vitis comparatione juvenes monſtrant, optabiles puellæ nuptias.*

Flagellum) *Summa palmitis pars.* Tralcio, capo di vite.

Et tu ne pugna cum tali conjuge virgo.
Non æquum eſt pugnare, pater quoi tradidit ipſe,
Ipſe pater cum matre, quibus parere neceſſe eſt.
Virginitas non tota tua eſt, ex parte parentum eſt.
Tertia pars matri data, pars data tertia patri,
Tertia ſola tua eſt. noli pugnare duobus,
Qui genero ſua jura ſimul cum dote dederunt.
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

Et tu) *Hæc pueri, puellæque ſimul canunt.*

Duobus) *Vetus adagium* : Nec Hercules adverſus duos : *inde ductum, quod Hercules adverſus Hydram, & Cancrum pugnaturus, Jolai nepotis opem imploravit.*

LUDOVICI AREOSTI PARAPHRASIS

IN ILLUD CATULLI: UT FLOS IN SEPTIS.

LA VERGINELLA è ſimile alla roſa,
Che 'n bel giardin ſu la nativa ſpina
Mentre ſola e ſicura ſi ripoſa,
Nè gregge, nè paſtor ſe le avvicina:
L' aura ſoave, e l' alba ruggiadoſa,
L' acqua, la terra al ſuo favor s' inchina:
Gioveni vaghi, e donne innamorate
Amano averne e ſeni, e tempie ornate.
MA NON sì toſto dal materno ſtelo
Rimoſſa viene, e dal ſuo ceppo verde,
Che quanto avea da gli uomini, e dal cielo
Favor, grazia, e bellezza, tutto perde.

XXXXII.

PELEI, ac Thetidos nuptias celebraturus Poeta, ab Argonautarum expeditione orditur. Mox regium nuptiarum apparatum deſcribens, ad Bacchum primo, tum ad Theſeum, atque Ariadnam digreditur. Ad ſcopum tandem reverſus inducit Parcas nuptiale canentes carmen, & Achillis, quem in filium Peleus, ac Thetis ſuſcepturi erant, prædicentes fata.

EPITHALAMIUM.

PELIACO quondam prognatæ vertice pinus
Dicuntur liquidas Neptuni naſſe per undas
Phaſidos ad fluctus, & fines Æetæos:
Quum læti juvenes Argivæ robora pubis,
Auratam optantes Colchis avertere pellem,
Auſi ſunt vada ſalſa cita decurrere puppi,
Cærula verrentes abiegnis æquora palmis:
Diva quibus retinens in ſummis urbibus arces
Ipſa levi fecit volitantem flamine currum,
Pinea conjungens inflexæ texta carinæ.
Illa rudem curſu prima imbuit Amphitriten.
Quæ ſimul ac roſtro ventoſum proſcidit æquor,
Tortaque remigio ſpumis incanuit unda,
Emerſere feri candenti e gurgite vultus

Æquo-

ADNOTATIONES.

Peliaco) *Ad Pelion Theſſaliæ montem navim Jaſon conſtruxerat, cui nomen Argo.*

Phaſidos) *Phaſis, idos, fl. Nunc* Faſſo.

Æetæos) *Colchicas: ab Æeta Medeæ patre, Colchorum rege. Colchida appulerunt Argonautæ, Medeæque artibus auratum vellus exportarunt. Ovid. Met. III.*

Diva] *Minerva, cui arces ſacrabantur.*

Volitantem currum] *Navim celerrimam.*

Rudem Amphitriten) *Mare non dum remis tentatum. Amphitrite hic pro mari. Metonymia.*

Æquoreæ monſtrum Nereides admirantes :
Illaque, hautque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi fulgenti corpore Nymphas
Nutricum tenus exſtantes e gurgite cano.
Tum Thetidis Peleus incenſus fertur amore,
Tum Thetis humanos non deſpexit hymenæos,
Tum Thetidi pater ipſe jugandum Petea ſenſit.
O nimis optato ſæclorum tempore nati
Heroes ſalvete, deum genus, o bona mater:
Vos ego ſæpe meo vos carmine compellabo.
Teque adeo eximie tædis felicibus aucte,
Theſſaliæ columen Peleu, quoi Juppiter ipſe,
Ipſe ſuos divum genitor conceſſit amores.
Tene Thetis tenuit pulcherrima Neptunine?
Tene ſuam Tethys conceſſit ducere neptem?
Oceanuſque mari totum qui amplectitur orbem?
Quæ ſimul optatæ finito tempore luces
Ut venere, domum conventu tota frequentat
Theſſalia. oppletur lætanti regia cœtu.
Dona ferunt: præ ſe declarant gaudia vultu.
Deſeritur Scyros: linquunt Phthiotica Tempe,
Cranoniſque domos, ac mœnia Lariſſæa.

Phar-

Nereides] *Maris nymphæ.*
Hautque) *Pro* haud. *h. e. Illa tantum die.*
Nutricum tenus] *Uberum tenus.*
Thetidis) *Alia Tethys, Thetis alia. De hac Catullus, quæ Peleo nupſit.*
Peleus) *Æaci, & Æginæ filius, nepos Jovis.*
Pater) *Juppiter.*
O nimis) *Ad Argonautas apoſtrophe.*
Pelea) *Acc. Græcus.*
O bona) *Argo, in qua latuerant Argonautæ.*
Tædis) *Nuptiis. Metonymia.*
Neptunine) *Filia Neptuni, quem Catullus cum Nereo confundit.*
Tethys] *Tethys (primâ productâ) ex Oceano Doridem; Doris ex Nereo Thetidem ſuſcepit.*
Scyros] *Maris Ægæi Inſula.*
Tempe) *Regiuncula Theſſaliæ in valle amæniſſima: Phthiotica appellata ab urbe Phthia, cui prope erat.*
Lariſſæa) *A Lariſſa, Achillis patria.*

Pharſaliam coeunt, Pharſalia tecta frequentant.
Rura colit nemo, molleſcunt colla juvencis.
Non humilis curvis purgatur vinea raſtris:
Non glæbam prono convellit vomere taurus:
Non falx attenuat frondatorum arboris umbram.
Squalida deſertis robigo infertur aratris.
Ipſius at ſedes, quacumque opulenta receſſit
Regia, fulgenti ſplendent auro, atque argento:
Candet ebur ſoliis, collucent pocula menſis:
Tota domus gaudet regali ſplendida gaza.
Pulvinar vero divæ geniale locatur
Sedibus in mediis, indo quod dente politum
Tincta tegit roſeo conchyli purpura fuco.
Hæc veſtis priſcis hominum variata figuris,
Heroum mira virtutes indicat arte.
Namque fluentiſono proſpectans litore Diæ.
Theſea cedentem celeri cum claſſe tuetur
Indomitos in corde gerens. Ariadna furores,
Necdum etiam, ſeſe quæ viſit, viſere credit.
Utpote fallaci quæ tum primum excita ſomno
Deſertam in ſola miſeram ſe cernit arena.
Immemor at juvenis fugiens pellit vada remis,
Irrita ventoſæ linquens promiſſa procellæ.
Quem procul ex alga mæſtis Minois ocellis;
Saxea ut effigies bacchantis, proſpicit, evoe, Pro-

Cranoniſque] *Cranon Theſſaliæ Pelaſgiotidis oppidum in locis, quæ* Tempe *vocabantur.*

Rura] *Omnes feriantur, quod eleganter amplificat.*

Ipſius) *Pelei ædium deſcriptio.*

Pulvinar] *Hic pro lecto.*

Indo) *Ordo eſt: Quod politum dente Indo, purpura tincta fuco roſeo conchyli (pro conchylii) tegit. Dente Indo, h.e. ebore Elephantis dente, qui plurimus in India.*

Hæc veſtis] *Ad Theſeum digreſſio occaſione veſtis, qua Thetidis thalamus ſternebatur.*

Diæ) *Dia Maris Cretici Inſula. Illic Ariadnam Theſeus deſeruit.*

Minois] *Ariadna, Minois Cretæ Regis filia.*

Saxea] *Ordo eſt. Proſpicit, ut proſpicit ſaxea effigies bacchantis evoe. Ariadnam itaque confert Vates marmoreo Bacchantis ſimulacro, ad pallidos ejus vultus, defixumque aſpectum depingendum.*

Proſpicit, & magnis curarum fluctuat undis,
Non flavo retinens ſubtilem vertice mitram,
Non contecta levi velatum pectus amictu,
Non tereti ſtrophio luctantes vincta papillas:
Omnia quæ toto delapſa e corpore paſſim
Ipſius ante pedes fluctus ſalis alludebant.
Sed neque tum mitræ, neque tum fluitantis amictus
Illa vicem curans, toto ex te pectore, Theſeu,
Toto animo, tota pendebat perdita mente.
Ah miſera, aſſiduis quam luctibus externavit
Spinoſas Erycina ſerens in pectore curas.
Illa tempeſtate ferox, & tempore Theſeus
Egreſſus curvis e litoribus Piræi
Attigit injuſti regis Gortynia templa.
Nam perhibent olim crudeli peſte coactam,
Androgeoneæ pœnas exſolvere cædis,
Electos juvenes, ſimul & decus innuptarum
Cecropiam ſolitam eſſe dapem dare Minotauro.
Queis anguſta malis quum mœnia vexarentur,
Ipſe ſuum Theſeus pro caris corpus Athenis
Proji-

Mitram) *Italis eſt*. Cuffia.
Strophio) *Strophium, faſcia pectoralis*.
Alludebant) *Alluebant*.
Exſternavit) *Dementem fecit*.
Erycina) *Venus, quod Eryce in monte coleretur*.
Piræi) *Piræus Athenarum portus*.
Gortynia) *Gortyn, Urs Cretæ: ubi labyrinthus*.
Androgeoneæ) *Androgeos Minois filius ab Athenienſibus occiditur. His bello Minos illato, eoſque devictos, ſeptem pueros, totidemque puellas mittere in Cretam coegit, ut Minotaurum alerent*.
Cecropiam) *A Cecrope primo Athenarum Rege*.
Minotauro) *Filius Paſiphaes ex Tauro. Parte ſuperiore hominem referebat; taurum inferiore. Juſſu Minois labyrintho incluſus humanis carnibus ſuſtentabatur*.
Ipſe) *Quarto anno Theſeus Ægei Athenarum regis filius ſorte ad Cretam miſſus, Minotaurum morti dedit, acceptoque ab Ariadna fili glomere fuga ſoſpes evaſit*.

Projicere optavit potius, quam talia Cretam
Funera Cecropiæ ne funera portarentur.
Atque ita nave levi nitens, ac lenibus auris,
Magnanimum ad Minoa venit, ſedeſque ſuperbas.
Hunc ſimul ac cupido conſpexit lumine virgo
Regia, quam ſuaves exſpirans caſtus odores
Lectulus, in molli complexu matris alebat:
Quales Eurotæ progignunt flumina myrtus,
Aurave diſtinctos educit verna colores:
Non prius ex illo flagrantia declinavit
Lumina, quam cuncto concepit pectore flammam
Funditus, atque imis exarſit tota medullis,
Heu miſere exagitans immiti corde furores.
Sancte puer, curis hominum qui gaudia miſces,
Quæque regis Colchos, quæque Idalium frondoſum,
Qualibus incenſam jactaſtis mente puellam
Fluctibus, in flavo ſæpe hoſpite ſuſpirantem!
Quantos illa tulit languenti corde timores!
Quantum ſæpe magis fulgore expalluit auri?
Quum ſævum cupiens contra contendere monſtrum,
Aut mortem oppeteret Theſeus, aut præmia laudis.
Non ingrata, tamen fruſtra, munuſcula divis
Promittens, tacito ſuſpendit vota labello.
Nam velut in ſummo quatientem brachia Tauro
Quercum, aut conigeram ſudanti cortice pinum,
Indomitus turbo contorquens flamine robur
Eruit: illa procul radicitus exturbata
Prona cadit, lateque & cominus obvia frangens:
Sic domito ſævum proſternit corpore Theſeus
Nequicquam vanis jactantem cornua ventis.
Inde pedem victor multa cum laude reflexit,

Er-

Ne funera) *Repetitio Græcis uſitatiſſima.*
Minoa) *Acc. græcus.*
Virgo) *Ariadne.*
Eurotæ) *Eurotas fl. Laconiæ, lauris myrtoque abundat.*
Sancte) *Ad Cupidinem Veneris filium apoſtrophe.*
Quæque) *Conſule dicta pag.34. v.23.*
Tauro) *Taurus mons Aſiæ maximus.*

Errabunda regens tenui veſtigia filo:
Ne labyrintheis e flexibus egredientem
Tecti fruſtraretur inobſervabilis error.
Sed quid ego a primo digreſſus carmine, plura
Commemorem? ut linquens genitoris filia vultum,
Ut conſanguineæ complexum, ut denique matris,
Quæ miſera gnati miſero deperdita leto
Omnibus his Theſei dulcem præferret amorem?
Aut ut vecta ratis ſpumoſa ad litora Diæ?
Aut ut eam triſti devinctam lumina ſomno
Liquerit immemori diſcedens pectore conjunx?
Sæpe illam perhibent, ardenti corde furentem
Clarificas imo fudiſſe e pectore voces.
Ac tum præruptos triſtem conſcendere montes,
Unde aciem in pelagi vaſtos protenderet æſtus:
Tum tremuli ſalis adverſas procurrere in undas
Mollia nudatæ tollentem tegmina ſuræ:
Atque hæc extremis mæſtam dixiſſe querelis,
Frigidulos udo ſingultus ore cientem:
Siccine me patriis avectam, perfide, ab oris,
Perfide, deſerto liquiſti in litore, Theſeu?
Siccine diſcedens neglecto numine divum
Immemor ah devota domum perjuria portas?
Nullane res potuit crudelis flectere mentis
Conſilium? tibi nulla fuit clementia præſto;
Immite ut noſtri vellet miſereſcere pectus?
At non hæc quondam nobis promiſſa dediſti
Voce: mihi non hoc miſeræ ſperare jubebas:
Sed connubia læta, ſed optatos hymenæos.

Quæ

A primo.) *Ab inſtituto celebrandarum nuptiarum Pelei. Per correctionem cetera, quæ ad Ariadnen faciunt, proſequitur.*

Ut linquens) *Quomodo Ariadne deſeruit Minoa, Phædram ſororem, ac matrem Paſiphaen.*

Gnati] *Aut Androgeos a Theſei civibus occiſus, aut ipſe Minotaurus.*

Aut) *Quomodo Theſeus Ariadnen reliquit dormientem.*

Tegmina) *Hic pro cothurnis.*

Suræ) *Sura.* la polpa della gamba.

Siccine) *Ariadnes concio.* 1. *De Theſei perfidia con-*

Quæ cuncta aerii diſcerpunt irrita venti.
Jam jam nulla viro juranti femina credat,
Nulla viri ſperet ſermones eſſe fideles:
Queis dum aliquid cupiens animus prægeſtit apiſci,
Nil metuunt jurare, nihil promittere parcunt.
Sed ſimul ac cupidæ mentis ſatiata libido eſt,
Dicta nihil metuere, nihil perjuria curant.
Certe ego te in medio verſantem turbine leti
Eripui, & potius germanum amittere crevi,
Quam tibi fallaci ſupremo in tempore deeſſem.
Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibuſque
Præda, neque injecta tumulabor mortua terra.
Quænam te genuit ſola ſub rupe leæna?
Quod mare conceptum ſpumantibus exſpuit undis?
Quæ Syrtis, quæ Scylla rapax, quæ vaſta Charybdis,
Talia qui reddis pro dulci præmia vita?
Si tibi non cordi fuerant connubia noſtra,
Sæva quod horrebas priſci præcepta parentis;
Attamen in veſtras potuiſti ducere ſedes,
Quæ tibi jucundo famularer ſerva labore,
Candida permulcens liquidis veſtigia lymphis,
Purpureave tuum conſternens veſte cubile.
Sed quid ego ignaris nequicquam conqueror auris,
Externata malo, quæ nullis ſenſibus auctæ
Nec miſſas audire queunt, nec reddere voces?

Ille

conqueritur: 2. Generatim viris minime credendum aſſeris. 3. Beneficiorum meminit. 4. Theſei crudelitatem execratur. 5. Sui commiſerationem excitat. 6. Facta infecta vellet. 7. Loci, animique anguſtias detegit. 8. Theſeum deteſtatur, atque Averni furias, ut violatæ fidei pœnas ab eo expoſcant, precatur. 9. Concionem denique Ægei patris ad Theſeum commemorat, quum Athenis ſolveret in Cretam diſceſſurus, ut a Minotauro devoraretur.

Prægeſtit apiſci) *Valde cupit adipiſci.*

Germanum) *Minotaurum.*

Quænam) *Quorum immanitatem execramur, eos e rupibus, mari, efferiſve belluis natos dicimus.*

Priſci Parentis) *Cecropis. Cecrops Athenienſium rex primus nuptiarum leges ſancivit.*

Ille autem prope jam mediis verſatur in undis,
Nec quiſquam apparet vacua mortalis in alga.
Sic nimis inſultans extremo tempore ſæva
Fors etiam noſtris invidit queſtubus aures.
Juppiter omnipotens, utinam ne tempore primo
Gnoſia Cecropiæ tetigiſſent litora puppes:
Indomito nec dira ferens ſtipendia tauro
Perfidus in Cretam religaſſet navita funem;
Nec malus hic celans dulci crudelia forma
Conſilia in noſtris requieſſet ſedibus hoſpes.
Nam quo me referam? quali ſpe perdita nitar?
Idomeniosne petam montes? ah gurgite lato
Diſcernens ponti truculentum ubi dividit æquor?
An patris auxilium ſperem? quemne ipſa reliqui
Reſperſum Juvenem fraterna cæde ſecuta?
Conjugis an fido conſoler memet amore?
Quine fugit lentos incurvans gurgite remos?
Præterea nullo (litus ſolum) inſula tecto:
Nec patet egreſſus pelagi cingentibus undis.
Nulla fugæ ratio, nulla ſpes, omnia muta,
Omnia ſunt deſerta, oſtentant omnia letum.
Non tamen ante mihi langueſcent lumina morte,
Nec prius a feſſo ſecedent corpore ſenſus;
Quam juſtam a divis expoſcam prodita multam,
Cæleſtûmque fidem poſtrema comprecer hora.

D Qua-

Vacua in alga) *Vacuo in hoc litore.*

Invidit) *Negavit.*

Juppiter) *Elegans Ethopoeja. Dolentes ſæpe homines, quæ facta jam ſunt, infecta optarent.*

Gnoſia) *Cretenſia, a Gnoſſo, Cretæ Inſulæ Urbe.*

Dira ſtipendia) *Italice.* Crudel tributo.

Religaſſet funem &c.) *Italice.* Sciolto aveſſe per Creta.

Nec malus) *Theſeus.*

Referam) *Vertam.*

Idomenioſne) *Ab Idomene oppido illic exſtructo. Per interrogationem, ac ſubjectionem ſuam vitæ calamitatem deſcribit.*

Gurgite lato) *Vaſto freto.*

Reſperſum Juvenem) *Theſeum Minotauri cæde cruentatum.*

Quare, facta virûm multantes vindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons exſpirantis præportat pectoris iras,
Huc huc adventate, meas audite querelas;
Quas ego, væ miſeræ, extremis proferre medullis,
Cogor inops, ardens, amenti cæca furore.
Quæ quoniam vere naſcuntur pectore ab imo;
Vos nolite pati, noſtrum vaneſcere luctum:
Sed quali ſolam Theſeus me mente reliquit;
Tali mente, deæ, funeſtet ſeque, ſuoſque.
Has poſtquam mæſto profudit pectore voces,
Supplicium ſævis expoſcens anxia fatis:
Annuit invicto cæleſtûm numine rector,
Quo tunc & tellus, atque horrida contremuerunt
Æquora, concuſſitque micantia ſidera mundus.
Ipſe autem cæca mentem caligine Theſeus
Conſitus oblito dimiſit pectore cuncta,
Quæ mandata prius conſtanti mente tenebat:
Dulcia nec mæſto ſuſtollens ſigna parenti,
Soſpitem Erechtheum ſe oſtendit viſere portum.
Namque ferunt, olim claſſi quum mœnia Divæ
Linquentem gnatum ventis concrederet Ægeus,
Talia complexum juveni mandata dediſſe:
GNATE mihi longa jucundior unice vita,
Gnate, ego quem in dubios cogor dimittere caſus,
Reddite in extremæ nuper mihi fine ſenectæ:
Quan-

Eumenides) *Tiſiphone, Megæra, Alecto Nocte genitæ, ſcelerum ultrices.*

Oblito] *Theſeus reditionis ſigna non ſuſtulit, ut ei pater Ægeus indixerat.*

Dulcia ſigna) *Candida vela.*

Erechtheum) *Athenarum litus, ab rege Erechtheo ita dictum.*

Divæ) *Palladis Athenarum cuſtodis.*

Ægeus) *Theſei pater.*

Gnate) *Ægei ad filium abeuntem ad Cretam Oratio: qua cum Theſeo convenit, ut, ſi Palladis ope Minotauro interfecto ſoſpes Athenas redierit, candidum velum, victoriæ ſignum, efferat.*

Reddite) *Theſeus apud avum Pandionem educatus, ad Patrem adultus rediit.*

Quandoquidem fortuna mea, ac tua fervida virtus
Eripit invito mihi te, quoi languida nondum
Lumina ſunt gnati cara ſaturata figura:
Non ego te gaudens lætanti pectore mittam;
Nec te ferre ſinam fortunæ ſigna ſecundæ.
Sed primum multas expromam mente querelas,
Canitiem terra, atque infuſo pulvere fœdans,
Inde infecta vago ſuſpendam lintea malo,
Noſtros ut luctus, noſtræque incendia mentis,
Carbaſus obſcurata dicet ferrugine Ibera.
Quod tibi ſi ſancti conceſſerit incola Itoni,
Quæ noſtrum genus, ac ſedes defendere Erechthei
Annuit, ut tauri reſpergas ſanguine dextram:
Tum vero facito, ut memori tibi condita corde
Hæc vigeant mandata, nec ulla obliteret ætas:
Ut ſimul ac noſtros inviſent lumina colles,
Funeſtam antennæ deponant undique veſtem,
Candidaque intorti ſuſtollant vela rudentes:
Quamprimum cernens ut læta gaudia mente
Agnoſcam, quum te reducem ætas proſpera ſiſtet.
Hæc mandata prius conſtanti mente tenentem
Theſea, ceu pulſæ ventorum flamine nubes
Aerium nivei montis, liquere, cacumen.
At pater, ut ſumma proſpectum ex arce petebat,
Anxia in aſſiduos abſumens lumina fletus:
Quum primum inflati conſpexit lintea veli,
Præcipitem ſeſe ſcopulorum e vertice jecit,
Amiſſum credens immiti Theſea fato.

Signa) *Velum candidum, quod meliori fortunæ congruit.*

Infecta) *Nigra.*

Incendia) *Doloris æſtum.*

Carbaſus Ibera) *Optima vela ex Hiſpania.*

Dicet) *Indicet, demonſtret.*

Incola ſancti Itoni) *Pallas ſcilicet, quæ Itoni in Bœotiæ urbe colebatur. Itonus Amphictyonis filius Itonum urbem excitavit.*

Funeſtam veſtem) *Ferrugineum velum.*

At Pater) *Ægeus adventu navis filium interiiſſe ratus, præ immodica doloris impatientia ſeſe in mare præcipitem jecit.*

Sic funeſta domus ingreſſus tecta paterna
Morte, ferox Theſeus, qualem Minoidi luctum
Obtulerat mente immemori, talem ipſe recepit.
Quæ tamen adſpectans cedentem mæſta carinam
Multiplices animo volvebat ſaucia curas.
AT parte ex alia florens volitabat Jacchus,
Cum thiaſo Satyrorum, & Nyſigenis Silenis,
Te quærens, Ariadna, tuoque incenſus amore:
Qui tum alacres paſſim lymphata mente furebant,
Evoe bacchantes evoe, capita inflectentes.
Horum pars tecta quatiebant cuſpide thyrſos:
Pars e divulſo raptabant membra juvenco:
Pars ſeſe tortis ſerpentibus incingebant:
Pars obſcura cavis celebrabant orgia ciſtis,
Orgia quæ fruſtra cupiunt audire profani.
Plangebant aliæ proceris tympana palmis,
Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant.

Mul-

Ferox) *Superbus ob necem Minotauri.*

Minoidi) *Ariadnæ, Minois filiæ.*

Mente immemori] *Ingrato animo.*

Quæ tamen) *Ariadna.*

At parte ex alia; *Ex altera veſtis parte, Thetidis lectum obtegentis, intextus erat Jacchus, ſeu Bacchus, qui Ariadnæ de Theſeo conquerenti de improviſo ſupervenit. Conſule Ovid. III. Faſt., & VIII. Metamorph.*

Cum thiaſo) *Cum turba ſaltantium Satyrorum.*

Nyſigenis Silenis) *Sileni, orum, Bacchi comites, qui & Nyſigenæ, ab urbe Nyſa, Bacchi patria. Elegantem hic Poetæ narrationem admirare.*

Lymphata mente] *Mente commoti, furentes bacchabantur.*

Thyrſos) *Thyrſus haſta erat aculeata hederis obtecta, quæ in Bacchi orgiis quatiebatur.*

Tortis ſerpentibus) *Baccho recens nato coronam e ſerpentibus innexam Parcæ impoſuere: hinc Mænades ſe quoque ſerpentibus coronabant.*

Obſcura orgia] *Bacchi myſteria vimineis aſſervata ciſtis, nefas erat ſpectari.*

Plangebant) *Percutiebant.*

Multis raucisonos efflebant cornua bombos;
Barbaraque horribili ſtridebat tibia cantu.
TALIBUS amplifice veſtis decorata figuris
Pulvinar complexa ſuo velabat amictu.
Quæ poſtquam cupide ſpectando Theſſala pubes
Expleta eſt, ſanctis cœpit decedere divis.
Ac quali flatu placidum mare matutino
Horrificans Zephyrus proclivas incitat undas
Aurora exoriente vagi ſub lumina ſolis:
Quæ tarde primum clementi flamine pulſæ
Procedunt, leni & reſonant plangore cachinni;
Poſt vento creſcente magis magis increbreſcunt,
Purpureaque procul nantes a luce refulgent:
Sic tum veſtibuli linquentes regia tecta
Ad ſe quiſque vago paſſim pede diſcedebant.
QUORUM poſt abitum, princeps e vertice Pelii
Advenit Chiron portans ſilveſtria dona.
Nam quotcumque ferunt campi, quos Theſſala magnis
Montibus ora creat, quos propter fluminis undas
Aura parit flores tepidi fecunda Favoni;
Hos indiſtinctis plexos tulit ipſe corollis,
Queis permulſa domus jucundo riſit odore.
Confeſtim Peneos adeſt: viridantia Tempe,

 Tem-

Efflebant) *Flebilem cornibus ſonitum edebant.*

Talibus) *Ad inſtitutum tandem redit Vates. Dixerat jam mortalium multos e Theſſalia nuptiarum pompam ſpectatum veniſſe; eos diſceſſiſſe ſingulos nunc affirmat, adventantibuſque diis locum dediſſe.*

Decedere) *Cedere diis advenientibus.*

Hic) *Abeuntes Theſſalos undis creſcentibus, ac paullatim longius decedentibus comparat Vates.*

Cachinni) *Undarum ſonitus. Metaph.*

Luce refulgent) *Undæ labentes refulgent.*

Ad ſe quiſque) *In ſuas quiſque ædes.*

Princeps) *Primus. Deorum acceſſum, munera largientium, enarrat. Proſopographiam, ethopœjamque ſuſpicias hic volo.*

Chiron) *A Pelio Theſſaliæ monte Chiron Centaurus advenit. Silvarum fuit accola, Achilliſque Præceptor.*

Permulſa &c.) *Queis imbuta ſuaviter fragravit.*

Largæ multiplici conſtructæ ſunt dape menſæ.
QUUM interea infirmo quatientes corpora motu,
Veridicos Parcæ cœperunt edere cantus.
His corpus tremulum complectens undique quercus,
Candida purpurea quam Tyro incinxerat ora.
Ambroſio niveæ reſidebant vertice vittæ,
Æternumque manus carpebant rite laborem.
Læva colum molli lana retinebat amictum,
Dextera tum leviter deducens fila ſupinis
Formabat digitis: tum prono in pollice torquens
Libratum tereti verſabat turbine fuſum:
Atque ita decerpens æquabat ſemper opus dens,
Laneaque aridulis hærebant morſa labellis,
Quæ prius in leni fuerant exſtantia filo.
Ante pedes autem candentis mollia lanæ
Vellera virgati cuſtodibant calathiſci.
Hæ tum clariſona pellentes vellera voce,
Talia divino fuderunt carmine fata,
Carmine, perfidiæ quod poſt nulla arguet ætas.
O DECUS eximium, magnis virtutibus augens,
Emathiæ tutamen Opis, clariſſime nato:
Accipe, quod læta tibi pandunt luce ſorores,

Infirmo motu) *Debili ob ſenectutem. Parcæ ſenio confectæ fingebantur.*

Quercus) *Forte hic pro veſte, cui quercus ſpecies intexta erat.*

Tyro) *Salmonei filia, lanificii ac textrini ſcientiſſima, cum inferis Diis verſabatur.*

Purpurea ora) *Limbo purpureo.*

Læva) *Nentium Parcarum hypotypoſis, numeris omnibus abſoluta.*

Lanea morſa) *Lanæ villi morſu decerpti.* Liſche. *Ut* manſum *a* mandendo; *ſic* morſum *a* mordendo. *Catullum Laurentius Medices imitatus eſt.*

> *Sempre al labbro ha qualche liſca*
> *Del filar, che la morſeggia.*

Calathiſci) *Calathiſcus, i,* ceſtelletta.
Emathiæ) *Pro Theſſalia.*
Opis) *Pro Terra. Metonymia.*

Veridicum oraclum, ſerves quæ fata ſequuntur.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Adveniet tibi jam portans optata maritis
Heſperus: adveniet fauſto cum ſidere conjux,
Qua tibi flexanimo mentem perfundat amore:
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Nulla domus tales umquam contexit amores.
Nullus amor tali conjunxit fœdere amantes;
Qualis adeſt Thetidi, qualis concordia Peleo.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Naſcetur vobis expers terroris Achilles,
Hoſtibus haud tergo, ſed forti pectore notus:
Qui perſæpe vago victor certamine curſus
Flammea prævertet celeris veſtigia cervæ.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Non illi quiſquam bello ſe conferet heros,
Quum Phrygii Teucro manabunt ſanguine rivi:
Troicaque obſidens longinquo mœnia bello
Perjuri Pelopis vaſtabit tertius heres.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.

Il-

Serves) *Obſerves, inquiunt, futuros caſus, eoſque cum vaticinio conferas, ut ipſius veritatem rerum eventu dignoſcas.*

Subtemina) *Subtemen, inis*, Trama, o ſian fili da riempier la tela.

Achilles) *Pelei ac Thetidis futurus filius.*

Flammea) *Rapidiſſima.*

Teucro) *Maxima Teucris damna Achilles illaturus.*

Pelopis tertius heres) *Agamemnon ſcilicet Atrei filius, Pelopis nepos, Dux expeditionis in Teucros ob Helenæ raptum: qui ex eo* tertius heres *dicitur, quod duos heredes, ſeu filios habuerit Pelops, Atreum, & Thyeſten.*

Perjuri Pelopis) *Curule certamen ea lege proponit Oenomaus, ut Ippodamia filia victori nubat; mortem victus ſubeat. Pelops autem Myrtilum aurigam pretio corrumpit, ut infirmos axes Oenomai currui ſubjungat. Tum Oenomaus cum curru corruit, membriſque colliſis moritur: Pelops vero pactæ immemor fidei in mare Myrtilum dejicit: atque hinc* perjurus *vocatur.*

Illius egregias virtutes, claraque facta
Sæpe fatebuntur gnatorum in funere matres:
Quum in cinerem canos ſolvent a vertice crines,
Putridaque infirmis variabunt pectora palmis.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Namque velut denſas proſternens meſſor ariſtas,
Sole ſub ardenti flaventia demetit arva:
Trojugenûm infeſto proſternet corpora ferro.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Teſtis erit magnis virtutibus unda Scamandri,
Quæ paſſim rapido diffunditur Helleſponto:
Quojus iter cæſis anguſtans corporum acervis,
Alta tepefaciet permiſta flumina cæde.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Denique teſtis erit morti quoque reddita præda:
Quum teres excelſo coacervatum aggere buſtum
Excipiet niveos perculſæ Virginis artus.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Nam ſimul ac feſſis dederit Fors copiam Achivis
Urbis Dardaniæ Neptunia ſolvere vincla:
Alta Polyxenia madefient cæde ſepulcra.
Quæ, velut ancipiti ſuccumbens victima ferro
Projiciet truncum ſubmiſſo poplite corpus.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Quare agite optatos animi conjungite amores.

Scamandri] *Scamander idem, ac Xanthus, qui Trojam irrigabat.*

Tepefaciet) *Producta ſecunda.*

Reddita præda) *Achilli vita jam functo data eſt Polyxena, quaſi prædæ pars, cui vivo promiſſa olim fuerat. Capta vero Troja, quum Pyrrho Achillis filio Virgo obrigiſſet, ad patris ſepulcrum eam mactavit.*

Teres buſtum) *Locus, in quo cadavera comburebantur, extincto rogo,* Buſtum *dicebant Veteres.* Teres *autem hic* buſtum *vocat Catullus, propter cippum, aut columnam tumulo Achillis impoſitam, quæ longe conſpici poterat.*

Excelſo aggere) *Nempe in vertice Sigæi promuntorii.*

Perculſæ) *Mactatæ victimarum more.*

Fors) *Fortuna.*

Trojæ vincula) *Trojæ muror.*

Accipiat conjux felici fœdere divam,
Dedatur cupido jamdudum nupta marito.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Non illam nutrix orienti luce reviſens
Heſterno collum poterit circumdare filo.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
Anxia nec mater diſcordis mæſta puellæ
Secubitu, caros mittet ſperare nepotes.
Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.
TALIA præfantes quondam, felicia Pelei
Carmina divino cecinerunt omine Parcæ.
Præſentes namque ante domos inviſere caſtas
Heroum, & ſeſe mortali oſtendere cœtu
Cælicolæ, nondum ſpreta pietate, ſolebant.
Sæpe Pater divûm templo in fulgente reviſens,
Annua quum feſtis veniſſent ſacra diebus,
Conſpexit terra centum procurrere currus.
Sæpæ vagus Liber Parnaſſi vertice ſummo
Thyadas effuſis evantes crinibus egit:
Quum Delphi tota certatim ex urbe ruentes
Acciperent lacti divûm ſpumantibus aris.
Sæpe in letifero belli certamine Mavors,
Aut rapidi Tritonis Hera, aut Rhamnuſia virgo

Ar-

Heſterno) *Poſt nuptias collum fieri latius putabatur.*

Diſcordis) *Proficiſcentis, metaphora ab amne ducta, quem diſcordem ex eo dicit Horatius, quod in duas ſe diffindat partes: ſenſuſque eſt: Mater mæſta ob Thetidem a ſe abeuntem ſpe nepotum ſolatur.*

Spreta pietate) *Quandiu pietatem homines coluere; Dii cum iis familiariter egerunt. Ex quo tamen vitiis inquinata ſunt omnia, videri ſe a mortalibus noluerunt.*

Liber) *Apollo. Bacchum & Apollinem unum eum demque facit Macrobius Saturnal.* 18.

Thyadas) *Thyades, Bacchi ſacrificulæ.*

Lacti) *Pro lacte. Sic veteres.*

Delphi) *Oppidum ſub Parnaſſo.*

Tritonis hera) *Pallas, quæ ad Tritonem amnem nata fertur.*

Rhamnuſia) *Nemeſis, ab Rhamno Atticæ pago dicta Rhamnuſia.*

Armatas hominum eſt præſens hortata catervas.
Sed poſtquam tellus ſcelere eſt imbuta nefando,
Juſtitiamque omnes cupida de mente fugarunt:
Perfudere manus fraterno ſanguine fratres:
Deſtitit exſtinctos natus lugere parentes:
Optavit genitor primævi funera nati,
Omnia fanda, nefanda malo permiſta furore
Juſtificam nobis mentem avertere deorum.
Quare nec tales dignantur viſere coetus,
Nec ſe contingi patiuntur lumine claro.

Contingi &c.] *Aperta in luce videri.*

C. VALERII CATULLI VERONENSIS

ELEGORUM, ET EPIGRAMMATUM

LIBER III.

I.

PROMISERAT Catullus Hortalo familiari ſuo, ſe Callimachi Elegiam de Berenices coma latinis numeris redditurum. Id igitur, etſi Fratris obitu præpeditum, præſtitiſſe tamen ſe dicit, ne promiſſi immemor videretur.

AD HORTALUM.

ETSI me aſſiduo confectum cura, dolore
Sevocat a doctis, Hortale, virginibus:
Nec potis eſt dulces Muſarum expromere fetus
Mens animi: tantis fluctuat ipſa malis:
(Namque mei nuper Lethæo gurgite fratris
Pallidulum manans alluit unda pedem,
Troïa Rhœteo quem ſubter litore tellus
Ereptum noſtris obterit ex oculis.

[Al-

ADNOTATIONES.

Cura) *Mæror ex Fratris morte.*

Sevocat) *Separat.*

Virginibus) *Muſis.*

Fetus) *Verſus.*

Mens animi) *Ingenium.*

Namque] *Ordo eſt: Namque unda manans nuper alluit pedem pallidulum Fratris mei in Lethæo gurgite. Lethe autem Erebi fluvius. Digreditur Vates ad doloris magnitudinem explicandam.*

Troïa) *Fuit Rhœteo in litore. Illic Catulli Frater periit.*

[Adloquar? audierone umquam tua facta loquentem?]
Numquam ego te vita Frater amabilior
Aſpiciam poſthac? at certe ſemper amabo,
Semper mæſta tua carmina morte canam.
Qualia ſub denſis ramorum concinit umbris
Daulias, abſumti fata gemens Ityli.)
Sed tamen in tantis mæroribus, Hortale, mitto
Hæc excerpta tibi carmina Battiadæ:
Ne tua dicta vagis nequicquam credita ventis
Effluxiſſe meo forte putes animo:
Ut miſſum ſponſi furtivo munere malum
Procurrit caſto virginis e gremio,
Quod miſeræ oblitæ molli ſub veſte locatum,
Dum adventu matris proſilit, excutitur,
Atque illud prono præceps agitur decurſu.
Huic manat triſti conſcius ore rubor.

PTO-

Daulias) *Philomela, a regione Daulia prope Atticam, Daulias appellata.*

Ityli) *Itylus, ſeu Itys, & Ityn Terei, ac Prognes filius. Philomelæ vi Tereus illata linguam abſcidit. Furore acta ſoror Progne Ityn filium diſcerptum Tereo epulandum appoſuit. Re hic cognita, dum Prognen interfecturus perſequitur, in Hirundinem mutatam videt. Tum Itys in Faſianum, Philomela in avem ſui nominis, Tereus in Upupam convertuntur. Conſule Ovid VI. Metam. Hanc vero comparationem ex Homero Odyſſ. lib.XVIIII. v.516. excerpſit Catullus.*

Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσι,
Παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον.

Arborum in foliis ſedens denſis,
Filium lugens Itylum dilectum.

Battiadæ) *Callimachus Cyrenæus, vel a Batto patre, vel a Batto Cyrenarum conditore,* Battiades *dictus.*

Excerpta) *Selecta.*

Ne tua &c.) *Ne putes tua dicta ex meo animo ita effluxiſſe, ut malum* (pomo) *decidit e gremio Virginis inopinato matris adventu exſurgentis.*

II.

PTOLEMAEUS cognomento Evergetes Ægyptiorum Rex Berenicen in matrimonio habuit. Paullo poſt in Aſſyrios proficiſcitur. Uxor Cæſariem ſuam Veneri vovit, ſi Conjux ſoſpes regrederetur. Voti compos facta crinem in Veneris æde appendit: quo tamen poſtridie haud reperto, Conon Mathematicus Berenicæ perſuaſit, converſam in ſidus Cæſariem fuiſſe. Hoc de Sidere Callimachus loquitur, cujus carmen interpretatur Catullus.

DE COMA BERENICES.

OMNIA qui magni diſpexit lumina mundi,
 Qui ſtellarum ortus comperit, atque obitus:
Flammeus ut rapidi Solis nitor obſcuretur,
 Ut cedant certis ſidera temporibus,
Ut Triviam furtim ſub Latmia ſaxa relegans,
 Dulcis amor gyro devocet aerio:
Idem me ille Conon cæleſti in lumine vidit
 E Bereniceo vertice cæſariem
Fulgentem clare: quam multis illa deorum,

Le-

ADNOTATIONES.

Omnia) *Per proſopopoejam ſidus ipſum Cononem a ſingulari cæleſtium rerum ſcientia commendat. Ordo tamen eſt: Conon ille, qui diſpexit, &c. &c. &c; idem vidit me, &c.*

Diſpexit) *Diſquiſivit, accurate perluſtravit.*

Lumina) *Sidera.*

Comperit) *Detexit ante parum cognitos.*

Cedant) *Decedant. occidant.*

Triviam) *Lunam. Conſule pag.32. v.16. ad Latmium montem Luna deſcendebat, Endymionem inviſura.*

Dulcis amor) *Endymion. Metonymia.*

Ille Conon) *To ille Viri excellentiam notat.*

Cæleſti in lumine) *In cælo tot ſideribus refulgente.*

E Bereniceo vertice) *E capite Berenices.*

Illa) *Berenice.*

Multis Deorum) *Multis Deabus, græce dictum.*

Levia protendens brachia pollicita eſt;
Qua rex tempeſtate novo auctus hymenæo
Vaſtatum fines iverat Aſſyrios,
Dulcia clamoſæ portans veſtigia pugnæ,
Quam de nobilibus geſſerat exuviis.
Eſtne novis nuptis odio Venus? anne parentum
Fruſtrantur falſis gaudia lacrimulis,
Ubertim thalami quas intra limina fundunt?
Non, ita me divi, vera gemunt, iverint.
Id mea me multis docuit regina querelis,
Inviſente novo prœlia torva viro.
Et tu non orbum lûxti deſerta cubile,
Et fratris cari flebile diſcidium,
Quum penitus mæſtas exedit cura medullas;
Ut tibi tunc toto pectore ſollicitæ
Senſibus e rectis mens excidit? at te ego certe
Cognoram a parva virgine magnanimam,
Anne bonum oblita es facinus, quo regium adepta es
Con-

Levia &c.) *Tenera ad cælum tollens brachia.*
Auctus hymenæo) *Uxore ducta. Auctus filiolo, dixit Cicero.*
Aſsyrios) *Aſſyrios inter, Ægyptioſque diu pugnatum.*
Eſtne) *Ait coma, ambigère ſe, fictiſne, an veris lacrimis, parentum lætitiam novæ obturbent Sponſæ: idque ex eo, quod Berenice, abeunte viro, vicem ſuam queſta graviter fuerit.*
Fruſtrantur) *Fruſtrari videntur.*
Non ita) *Ordo eſt: Non gemunt vera, ita Divi me iverint. Pro* juverint. *Vetus jurandi formula.*
Novo viro) *Ptolemæo, cui modo nupſerat.*
Prælia torva) *Quod militum eſt, ad bellum tranſtulit.*
Et tu) *Ptolemæi diſceſſu doluiſſe Berenicen ex eo aſſerit Coma, quod & Conjux ipſi fuerit, & Frater.*
Diſcidium) *Hic pro* abſentia.
Quum) *Quandoquidem.*
Magnanimam) *Bellatrix fuerat Berenice.*
Quo regium) *Præclaris facinoribus Fratris conjugium ſibi promeruit.*

Conjugium, quod non fortior auſit alis?
Sed tum mæſta virum mittens, quæ verba locuta es?
Juppiter, ut trîſti lumina ſæpe manu!
Quis te mutavit tantus deus? an quod amantes
Non longe a caro corpore abeſſe volunt?
At quæ ibi, proh, cunctis pro dulci Conjuge divis
Non ſine taurino ſanguine pollicita es,
Si reditum tetuliſſet! Is haut in tempore longo
Captam Aſiam Ægypti finibus addiderat.
Queis ego pro factis cæleſti reddita cœtu
Priſtina vota novo munere diſſolüo.
Invita, o regina, tuo de vertice ceſſi,
Invita, adjuro teque, tuumque caput,
Digna ferat, qnod ſi quis inaniter adjurarit.
Sed qui ſe ferro poſtulet eſſe parem?
Ille quoque everſus mons eſt, quem maximum in oris
Pro-

Auſit alis) *Alius, Sic Veteres. Quod facinus nemo alius e numero fortium perficere auſus eſſet.*

Mittens) *Dimittens.* Accommiatando.

Trîſti) *Triviſti.*

Non ſine ſanguine) *Cum ſanguine ſcilicet taurorum. Pollicita Diis quoque fuerat majores hoſtias, nempe taurorum mactationem.*

Haut) *Haud.*

Captam Aſiam) *Victam ferro Syriam, Aſiæ partem.*

Queis ego) *Pro quibus Viri triumphis ego Cæſaries reddita cæleſti cœtu* (cœtui) *diſſolvo vota priſtina munere novo, ſcilicet non antea excogitato. Quæ Diis promiſſa ſunt, reddi dicuntur.*

Adjuro] *Solenne Græcis jurandi genus.*

Digna ferat) *Ordo eſt. Quod caput ſiquis adjuravit inaniter, digna ferat, h. e. pœnas perjurio dignas. Adjurare inaniter.* Spergiurare.

Sed qui) *Quis ſibi arroget ſe eſſe parem, ſeu obſiſtere poſſe ferro?*

Ille quoque) *Argumentum a majori. Si montes ferro exſcindantur, quid capillis fiet? Athon montem perfodit Xerſes, fretoque pervium fecit.*

Maximum in oris) *Altiſſimum in litoribus.*

Progenies Thiæ clara ſupervehitur:
Quum Medi peperere novum mare: quumque juventus
Per medium claſſi barbara navit Athon.
Quid facient crines, quum ferro talia cedant?
Juppiter, ut χαλύβων omne genus pereat!
Et qui principio ſub terra quærere venas
Inſtitit, ac ferri fingere duritiem.
Abjunctæ paullo ante comæ mea fata ſorores
Lugebant; quum ſe Memnonis Æthiopis
Unigena impellens nutantibus aera pennis
Obtulit Arſinoes Chloridos ales equus.

Iſque

Progenies Thiæ) *Medi. Thia ex Hyperione Solem, Sol Æetam Colchorum regem peperit, ejuſque filii Medea, & Medus. Hinc Medorum gens.*

Supervehitur) *Supervecta eſt. Enallage.*

Novum mare) *Ægei maris aquas ad uſque Athon duxerunt Medi.*

Claſſi navit) *Claſſe navigavit.*

Χαλύβων) χαλύψ, ύβος, *pro ferri acie græce uſurpatur.*

Principio) *Primum.*

Venas) *Ferri metalla.*

Inſtitit) *Italice:* S' impegnò, s'induſtriò, ſi oſtinò.

Fingere) *Formare, malleo ducere.*

Abjunctæ) *Ordo eſt. Sorores comæ paullo ante abjunctæ lugebant fata mea; quum* Zephyrus *ales equus Arſinoes Cloridos unigena Memnonis Æthiopis impellens aera pennis nutantibus obtulit ſe.*

Abjunctæ) *Disjunctæ.*

Mea fata) *Meum infortunium.*

Comæ ſorores) *Crines ad tempora, ad frontem, ad occipitium relicti.*

Memnonis) *Memnon Æthiops Titoni ex Aurora filius.*

Unigena) *Frater uterinus: Venti quidem Auroræ, ſed ex Aſtræo, feruntur filii.*

Obtulit ſe) *Exhibuit, ſtitit ſe.*

Arſinoes Chloridos) *Quæ & Zephyritis. Berenice fuit filia Arſinoes ex Philadelpho. Arſinoen vero Diis patriis mox annumeratam, ſub nomine Veneris, Arſinoes Chloridos, Zephyritidis, Ægyptii coluerunt.*

Ales equus) *Zephyrus, qui Chloridi florum deæ tribuitur.*

Iſque per ætherias me tollens advolat umbras,
  Et Veneris caſto collocat in gremio.
Ipſa ſuum Zephyritis eo famulum legarat,
  Grata Canopîis in loca litoribus.
Sidere ibi vario ne ſolum in lumine cæli,
  Ex Ariadneis aurea temporibus
Fixa Corona foret: ſed nos quoque fulgeremus
  Devotæ flavi verticis exuviæ.
Uvidulum a fluctu cedentem ad templa deûm me
  Sidus in antiquis Diva novum poſuit.
Virginis & ſævi contingens namque Leonis
  Lumina, Calliſto juſta Lycaonida,
Vertor in occaſum tardum dux ante Booten,
  Qui vix ſero alto mergitur Oceano.

Sed

Umbras) *De nocte ſublata fuerat coma.*

Famulum legarat) *Miſerat Zephyrum quaſi legatum.*

Grata in loca) *In Ægyptum, cujus olim fuit Domina.*

Canopîis) *A Canopo Ægypti urbe.*

In lumine cæli) *In Cælo ſideribus relucente.*

Ex Ariadneis) *Senſus eſt: Ne corona ex Ariadnæ capite decerpta, fixa tantum cælo fulgeret. Bacchus Ariadnam ſponſam in cælum tranſtulit, & coronam novem diſtinctam gemmis, Veneris donum, aſtris intulit, gemmaſque in totidem convertit ſtellas.*

Devotæ) *Diis promiſſæ.*

Vuidulum) *Ordo eſt. Diva* Venus *poſuit me* crinem *vuidulum a fluctu accedentem ad Templa Deorum* [Cælum] *ſidus novum in antiquis* ſideribus. *Itaque Berenices crinem maris heſperii undis imbutum Venus in Cælum denuo ſuſtulit. Aſtra in mare mergi putabantur.*

Virginis) *Erigonis. Vicinorum ſiderum enumeratione, locum, quo poſita fuerat Coma, indicat: ſc. prope Virginem, Leonem, Calliſto Lycaonida, ſeu Lycaonis filiam, ſeu Urſam, & Booten, qui ex eo* tardus *dicitur, quod ſero occidat. Ubi* juſta *pro* juxta, *ultima correpta.*

Dux) *Prior Boote.*

Sed quamquam me nocte premunt veſtigia Divûm,
Luce autem canæ Tethyi reſtituor:
(Pace tua fari hæc liceat, Rhamnuſia virgo:
Namque ego non ullo vera timore tegam,
Non ſi me infeſtis diſcerpant ſidera dictis,
Condita quin vere pectoris evoluam)
Non his tam lætor rebus, quam me abfore ſemper,
Abfore me a dominæ vertice diſcrucior,
Quîcum ego, quum virgo quondam fuit, omnibus expers
Unguentis, murrhæ millia multa bibi.
Nunc magis, o nuptæ, ſemper concordia veſtras,
Semper amor ſedes incolat aſſiduûs.
Tu vero, regina, tuens quum ſidera, divam
Placabis feſtis luminibus Venerem;
Unguinis expertem non ſiveris eſſe: tuam me
Sed potius largis effice muneribus.
Sidera cur iterent? utinam coma regia fiam.
Proximus Hydrochoi fulgeret Oarion. QUUM

Sed &c.) *Etſi, inquit, noctu ſim ſub pedibus Deorum, atque interdiu gremio me excipiat Tethys; de his tamen non tantum oblector, quantum, quod Reginæ capiti non hæream, doleo.*

Canæ Tethyi) *Tethys Oceani mater.*

Abfore) *Diſcrucior, quod abfutura ſim.*

Rhamnuſia) *Nemeſis.*

Quîcum ego) *Cum qua.*

Omnibus &c.) *Nullis delibuta unguentis. Honeſtiores quippe Virgines non unguentis, quæ compoſita erant, ſed murrha, ſeu ſtacte, ſimplici plantæ ſucco, comas perſpergebant.*

Tu vero) *Regina.*

Unguinis) *Unguen, inis.* Unguento.

Tuam &c.) *Ait coma: Quamdiu ſidera inter verſabor; unguentorum effuſione me colito. Quod ſi muneribus a Venere obtinueris, ut tua rurſus fiam; longe gratior mihi res accidet.*

Iterent) *Supple Dii. Quid Dii ſidera geminent?*

Proximus) *Nil curabo, quod Hydrochous, & Oarion* (Orion) *ſidera pluvia, at disjunctiſſima, jungantur, ut orbem inundent.*

Hydrochoi) *Tertius eſt caſus.* Aquario.

Fulgeret) *A fulgero, de quo nil apud Laxiographos.*

III.

QUUM in duris, acerbiſque rebus Manlius fuiſſet, carmina, quæ ſibi ſolatio forent, a Catullo expetierat. Vates itaque primum ait, gratam ſibi eam eſſe amicitiæ ſignificationem: deinde verſibus condendis ex eo imparem ſe prædicat, quod & dolore ex Fratris obitu opprimatur, & omni librorum ope deſtitutus ſit: tum beneficia a Manlio apud ſe poſita commemorat: eique poſtremo a Themide dea felicia comprecatur omnia.

AD MANLIUM.

QUOD mihi fortuna, caſuque oppreſſus acerbo,
  Conſcriptum hoc lacrimis mittis epiſtolium:
Naufragum ut ejectum ſpumantibus æquoris undis
  Sublevem, & a mortis limine reſtituam;
Quem neque ſancta Venus molli requieſcere ſomno
  Deſertum in lecto cœlibe perpetitur:
Nec veterum dulci ſcriptorum carmine Muſæ
  Oblectant, quum mens anxia pervigilat:
Id gratum eſt mihi, me quoniam tibi ducis amicum,
  Muneraque, & Muſarum hinc petis, & Charitum.
Sed, tibi ne mea ſint ignota incommoda, Manli,
  Neu

ADNOTATIONES.

Epiſtolium] *Brevem epiſtolam.*

Reſtituam] *Retraham, reducam. Sic Lucretius lib. II. v. 960.*

> *Nam, quare potius leti jam limine ab ipſo*
> *Ad vitam poſſint conjecta mente reverti,*
> *Quam, quo decurſum prope jam ſiet, ire, & abire?*

Molli ſomno) *Ovidius in Remediis v. 143.*

> *Languor, & immodici nullo ſub vindice ſomni*
> *Aleaque, & multo tempora quaſſa mero,*
> *Eripiunt omnes animo ſine vulnere nervos.*

Veterum) *Poetarum præſertim græcorum, quos aſſidue verſabat Catullus.*

Neu me odiſſe putes hoſpitis officium;
Accipe, queis merſer fortunæ fluctibus ipſe,
Ne amplius a miſero dona beata petas.
Tempore quo primum veſtis mihi tradita pura eſt,
Jucundum quum ætas florida ver ageret;
Multa ſatis luſi: non eſt Dea neſcia noſtri,
Quæ dulcem curis miſcet amaritiem.
Sed totum hoc ſtudium luctu fraterna mihi mors
Abſcidit: o miſero Frater ademte mihi!
Tu mea, tu moriens fregiſti commoda, Frater,
Tecum una tota eſt noſtra ſepulta domus.
Omnia tecum una perierunt gaudia noſtra,
Quæ tuus in vita dulcis alebat amor.
Quojus ergo interitu tota de mente fugavi
Hæc ſtudia, atque omnes delicias animi.
Quare, quod ſcribis Veronæ turpe Catullo
Eſſe: quod hic quiſquis de meliore nota
Frigida deſerto tepefecit membra cubili;
Id, Manli, non eſt turpe; magis miſerum eſt.
Ignoſces igitur ſi, quæ mihi luctus, ademit,
Hæc tibi non tribuo munera, quum nequeo.
Nam quod ſcriptorum non magna eſt copia apud me:
Hoc fit, quod Romæ vivimus: illa domus,
Illa mihi ſedes, illic mea carpitur ætas:

Huc

Hoſpitis) *Manlius Veronæ apud Catullum divertebat.*

Veſtis pura) *Virilis toga, quam, ſepoſita prætexta, adoleſcentes ætatis anno XVI induebant. Unicolor erat, & candida.*

Dulcem amaritiem) *Reddimus ex Petrarca*: Dolce amaro.

Eſſe) *Commorari.*

Hic) *Iſtic Romæ. Enallage.*

Quiſquis de meliore nota) *Ditiſſimus quiſque.*

Magis) *Potius*

Scriptorum) *Librorum. Ad manus libros non habebat ad carmina condenda.*

Fit) *Accidit.*

Romæ vivimus) *Veronæ otiamur; Romæ autem laboramus.*

Carpitur) *Deteritur, conſumitur.*

Huc una ex multis capſula me ſequitur.
Quod quum ita ſit, nolim ſtatuas, me mente maligna
Id facere, aut animo non ſatis ingenuo,
Quod tibi non utriuſque petendi copia facta eſt:
Ultro ego deferrem, copia ſi qua foret.
Non poſſum reticere, Deæ, qua Manlius in re
Juverit, aut quantis juverit officiis;
Ne fugiens ſæclis obliviſcentibus ætas
Illius hoc cæca nocte tegat ſtudium.
Sed dicam vobis. Vos porro dicite multis
Millibus: & facite hæc charta loquatur anus.
Omnibus inque locis celebretur fama ſepulti.
Noteſcatque magis mortuus, atque magis:
Ne tenuem texens ſublimis aranea telam,
In deſerto Auli nomine opus faciat.
Nam mihi quam dederit duplex Amathuſia curam,
Scitis, & in quo me torruerit genere:
Quum tantum arderem, quantum Trinacria rupes,
Lymphaque in Oetæis Malia Thermopyliis,

Mæ-

Capſula) *Parva capſa.* Caſſettina, caſſettino. *Ex multis librorum capſis unam, eamque exiguam huc convexi.*

Nolim ſtatuas) *Nolim judices.*

Ultro ego deferrem] *Sponte tibi gratificarer.*

Deæ] Muſæ. *Manlii beneficiorum meminit, cui nominis immortalitatem precatur.*

Omnibus) *Catulli verſum hunc non eſſe monet Scaliger.*

Auli) *Manlio Aulus forte prænomen fuit.*

In deſerto nomine) *In titulo ſtatuæ ſuppoſito.*

Duplex Amathuſia) *Venus ab Amathunte Cypri urbe, ubi colebatur:* Duplex *vocatur, quod ejus mores fallaces ſint.*

Trinacria rupes) *Ætna in Sicilia, cui Trinacriæ nomen tria indiderunt Promuntoria, græce ἄκρα: Pelorus*, Capo di Faro, *Pachynum*, capo Paſſero, *Lilybæum*, Capo Boco, *o* Coco.

Lymphaque Malia) *Thermæ in Oeta monte ad Thermopylas, a Malienſi agro Maliæ appellatæ.*

Thermopylæ) *A Thermis ita dictæ, fuerunt anguſtæ fauces inter mare, præruptoſque montes, eorumque inaceſſos aditus πύλας Græci vocarunt.*

Mæſta neque aſſiduo tabeſcere lumina fletu
  Ceſſarent, triſtique imbre madere genæ.
Qualis in aerii pellucens vertice montis
  Rivus, muſcoſo proſilit e lapide:
Qui quum de prona præceps eſt valle volutus,
  Per medium denſi tranſit iter populi,
Dulce viatori laſſo in ſudore levamen,
  Quum gravis exuſtos æſtus hiulcat agros.
Ac velut in nigro jactatis turbine nautis
  Lenius aſpirans aura ſecunda venit,
Jam prece Pollucis, jam Caſtoris implorata;
  Tale fuit nobis Manlius auxilium.
Is clauſum lato patefecit limite campum,
  Iſque domum nobis, iſque dedit dominam:
Ad quam ſecuros exerceremus amores;
  Quo mea ſe molli candida Diva pede
Intulit, & trito fulgentem in limine plantam
  Innixa, arguta conſtituit ſolea:
Conjugis ut quondam flagrans advenit amore,
  Proteſilaeam Laodamia domum
Inceptam fruſtra, nondum quum ſanguine ſacro

Ho-

Proſilit) *Italice:* Spiccia.
De.. volutus) *Tmeſis*.
Per medium populum) *Per pagum frequentem*.
Hiulcat) *Findit*.
Jam prece &c.) *Modo Pollucis, modo Caſtoris auxilio invocato. Vide pag.* 10. *v.*11.
Candida Diva) *Sponſa Veneri æquiparanda*.
Arguta ſolea) *Vel concinna, brevi pedi accommodata, vel ſtridula, quæ inter ambulandum crepitum ederet*.
Conjugis) *Digreditur ad Laodamiæ Acaſti filiæ acceſſum in Proteſilai domum, cui puellæ a Manlio ſibi conceſſæ adventum comparat. Sicut Laodamiæ conjugium infauſtum fuit, quod connubii ſacris haud teractis nupſerat; ita minus proſpere nuptias ſibi ceſſiſſe ex eo aſſerit Catullus, quod Deos conjugii Præſides rite non advocarit. Hæc dum proſequitur, ad Fratris obitum artificioſe redit*.
Inceptam fruſtra) *Imperfectam. Qui uxorem ducebat*, familiam ordiri; *quum liberos ſuſcepiſſet*, perficere *dicebatur*.

Hoſtia cæleſtes pacificaſſet heros.
Nil mihi tam valde placeat, Rhamnuſia virgo,
Quod temere invitis ſuſcipiatur heris.
Quam jejuna pium deſideret ara cruorem,
Docta eſt amiſſo Laodamia viro;
Quod ſcibant Parcæ non longo tempore abeſſe,
Si miles muros iſſet ad Iliacos:
Nam tum Helenæ raptu primores Argivorum
Cœperat ad ſeſe Troja ciere viros:
Troja nefas, commune ſepulcrum Aſiæ, Europæque,
Troja virûm, & virtutum omnium acerba cinis:
Quæmet & id noſtro letum miſerabile Fratri
Attulit: hei miſero Frater ademte mihi!
Hei miſero Fratri jucundum lumen ademtum!
Tecum una tota eſt noſtra ſepulta domus.
Omnia tecum una perierunt gaudia noſtra,
Quæ tuus in vita dulcis alebat amor.
Quem nunc tam longe non inter nota ſepulcra,
Nec prope cognatos compoſitum cineres,
Sed Troja obſcena, Troja infelice ſepultum

Deti-

Hoſtia) *Victimæ ante nuptias mactabantur.*

Jejuna ara) *Ara ſanguine non imbuta.*

Quod ſcibant] *Quod* conjugium ſciebant *Parcæ brevi abruptum iri.*

Si miles] *Si Proteſilaus militatum in Ilium iviſſet. Ad Trojam omnium primus ab Hectore interfectus periit.*

Cœperat) *Invitabat quodammodo Troja Græcorum proceres ad ultionem ex eo tempore, quo Helena Menelai uxor a Paride abducta* Trojam *avecta fuit.*

Troja nefas) *Abominata, infanda.*

Commune ſepulcrum) *Græci ex Europa, ac Teucri ex Aſia eo in bello interierunt.*

Quæmet) *Arrepta occaſione ad Fratrem regreditur.*

Lumen) *Vitam.*

Non inter nota) *Familiaria ſcilicet.*

Compoſitum) *Mortuorum oſſa ex rogo ſuperſtita Propinqui legebant, condebant urnis, ac ſepulcris collocabant: quod* componere *dicebatur.*

Obſcena) *Siniſtris auſpiciis condita.* Obſcenum *opponitur hic* auguſto.

Detinet extremo terra aliena ſolo.
Ad quam tum properans fertur ſimul undique pubes
Græca penetrales deſeruiſſe focos:
Nec Paris abductâ gaviſus libera Grajâ
Otia pacato degeret in thalamo.
Quo tibi tum caſu, pulcherrima Laodamia,
Ereptum eſt vitâ dulcius, atque animâ
Conjugium: tanto te abſorbens vortice amoris
Æſtus in abruptum detulerat barathrum:
Quale ferunt Graji Pheneum prope Cylleneum
Siccari emulſa pingue palude ſolum,
Quod quondam cæſis montis fodiſſe medullis
Audet falſiparens Amphitryoniades:
Tempore quo certâ Stymphalia monſtra ſagittis
Perculit, imperio deterioris heri:
Pluribus ut Cæli tereretur janua divis,
Hebe nec longa virginitate foret.
Sed tuus altus amor barathro fuit altior illo,
Quod Divum domitum ferre jugum docuit.

Paris) *Vid. pag. 96. v. 31.*

Libera otia) *Libera ab hoſtium metu.*

Quo caſu) *Quo Trojani belli eventu.*

Pheneum) *Pheneus Arcadiæ urbs in Cyllene monte. Hercules Tirynthe pulſus Pheneum ſe recepit: Olbioque amne Pheneaticum agrum obſidente, foſſam duxit ſub vicinos montes excurrentem, in quam paludes defluerent.* Emulſa *hic* palude *valet*, abſorpta, hauſta.

Falſiparens) *Hercules ab Jove genitus ex Alcmena Amphitryonis conjuge, Amphitryonis filius habebatur.*

Stymphalia monſtra) *Aves ad Stymphalas aquas humana victitantes carne, ſagittis Hercules confecit, juſſu Euryſthei Mycenarum peſſimi regis.*

Pluribus &c.) *Deus tandem fit, Hebe juventutis dea in matrimonium ducta.*

Tuus altus) *Laodamiam adloquitur.*

Divum) *Herculem. Senſus eſt: Tuus altus amor altior fuit eo barathro, ſeu* amore altiſſimo, *quo Euryſtheum Hercules proſequebatur: quo jubente* jugum ſubibat, *ſeu labores omnes ſuſcipiebat.*

Nam neque tam carum confecto ætate parenti
  Una caput ſeri nata nepotis alit :
Qui quum, divitiis vix tandem inventus avitis
  Nomen teſtatas intulit in tabulas,
Impia deriſi gentilis gaudia tollens,
  Suſcitat a cano vulturium capite.
Sed tu olim magnos viciſti ſola furores,
  Ut ſemel es flavo conciliata viro.
Aut nihil, aut paullo quoi tum concedere digna
  Lux mea ſe noſtrum contulit in thalamum.
Quam circumcurſans hinc illinc ſæpe Cupido
  Fulgebat, crocina candidus in tunica.
Hoc tibi, quod potui confectum carmine munus,
  Pro multis aliis redditur officiis :
Ne veſtrum ſcabra tangat rubigine nomen
  Hæc, atque illa dies, atque alia, atque alia.
Huc addent divi quamplurima, quæ Themis olim An-

Nam neque) *Proteſilaus, inquit, longe carior fuit Laodamiæ, quam ſerus nepos natus Avo ſenio jam confecto poſt ſignatas teſtamenti tabulas pro aliquo ex ſua gente: qui nepos frangit teſtamentum, ac gentilis gaudia fruſtratur, qui, ceu vultur, capiti Senis, ejus bona inhians imminebat*. Vulturii, & Corvi *dicebantur* Cap[illegible]es, *ſeu* heredipetæ.

Una nata) *Unica filia alit*, educat, *caput ſeri nepotis tam carum parenti confecto ætate*. Caput *hic pro ipſo nepote.*

Inventus) *Subaudi* heres.

Furores) *Omnem ingentem amorem*.

Conciliata) *Nupta*.

Aut nihil] *Ad rem redit: inquit enim, Sponſam ſibi a Manlio conceſſam, vel Hippodamiæ ſupparem, vel vix inferiorem eſſe*. Concedere *pro* Cedere; & Lux *pro* Sponſa.

Quam] *Circum ſponſam volitare Cupidinem fingit*. Tunica *autem* crocina, *ſeu* crocea, *idem quod* epicrocum.

Hæc] *Catullum imitatur Areoſtus c.45 Rol.Fur.Str.61.*

E tanto e un giorno, e un altro, e un altro andaro,
Che in Francia, ed a Parigi ſi trovaro.

Themis) *Ultima carminis pars. Themis dea cæli, terræque filia, pœnas ſceleribus, benefactis præmia diſpenſabat.*

Antiquis ſolita eſt munera ferre piis.
Sitis felices & tu ſimul, & tua Vita,
Et domus, ipſe in qua luſimus & domina.
Et qui principio nobis terram dedit, auctore
A quo ſunt primo omnia nata bona.
Et longe ante omnes, mihi quæ me carior ipſo eſt,
Lux mea: quà vivâ vivere dulce mihi eſt.

Vita) *Conjux*.

IIII.

JANUAM cum ſeipſo colloquentem inducit Vates.

CATULLUS.

O DULCI jucunda viro, jucunda parenti,
Salve, teque bona Juppiter auctet ope,
Janua: quam Balbo dicunt ſerviſſe benigne
Olim, quum ſedes ipſe ſenex tenuit:
Quamque ferunt rurſus voto ſerviſſe maligno,
Poſtquam es porrecto facta marita ſene.
Dic agedum nobis, quare mutata feraris
In dominum veterem deſeruiſſe fidem?

JANUA.

Non, ita Cæcilio placeam, quoi tradita nunc ſum,
Culpa mea eſt, quamquam dicitur eſſe mea.
Nec peccatum a me quiſquam pote dicere quicquam.
Verum iſti populi Janua quid faciat?
Qui quacumque aliquid reperitur non bene factum,
Ad me omnes clamant: Janua, culpa tua eſt.

CATULLUS.

Non iſtuc ſatis eſt uno te dicere verbo:
Sed facere, ut quivis ſentiat, & videat.

JANUA.

Qui poſſum? nemo quærit, nec ſcire laborat.

CATULLUS.

Nos volumus: nobis dicere ne dubita.

ADNOTATIONES.

O dulci) *Grata marito, ejuſque patri, te Juppiter auxilio augeat ſuo.*

Maligno) *Deſiderio maligno inſervit Janua, quum domina*, porrecto, *ſeu* extincto *viro, alteri nupſiſſet. Quod de Domino eſt, ad Januam transfert.*

Non, ita) *Janua, per Cæcilium dominum jurans, ſe nullius eſſe ream criminis dicit.*

Quid faciat) *Formula ſe excuſantis.*

Iſtuc) *Iſtud.*

Dicere uno verbo) *Simpliciter affirmate.*

Laborat) *Curat.*

V.

INTEGRITATE ſuæ conſcientiæ ſemet primum ſolatur: tum hortatur ſe ad curas omnes ex animo projiciendas: deinde Deos, ut opem ferant, rogat.

AD SEIPSUM.

SIQUA recordanti bene facta priora voluptas
Eſt homini, quum ſe cogitat eſſe pium:
Nec ſanctam violaſſe fidem, nec fœdere in ullo
Divûm ad fallendos numine abuſum homines;
Multa parata manent in longa ætate, Catulle,
Ex hoc ingrato gaudia amore tibi:
Nam quæcumque homines bene quoiquam aut dicere (poſſunt,
Aut facere: hæc a te dictaque,factaque ſunt.
Omnia quæ ingratæ perierunt credita menti.
Quare jam te cur amplius excrucies?
Quin tu animum obfirmas, atque iſtinc uſque reducis,
Et, diis invitis, deſinis eſſe miſer?
Difficile eſt, longum ſubito deponere amorem.
Difficile eſt: verum hoc qualubet, efficias.
Una ſalus hæc eſt, hoc eſt tibi pervincendum.
Hoc facito, ſive id non pote, ſive pote.
O dii, ſi veſtrum eſt miſereri, aut ſi quibus umquam
Extrema jam ipſa in morte tuliſtis opem;
Me miſerum aſpicite: &, ſi vitam puriter egi,

Eri-

Eripite hanc peſtem, perniciemque mihi.
Quæ mihi ſubrepens imos, ut torpor, in artus,
Expulit ex omni pectore lætitias.
Non jam illud quæro, contra ut me diligat illa,
Aut, quod non potis eſt, eſſe pudica velit:
Ipſe valere opto, & tætrum hunc deponere morbum.
O dii, reddite mi hoc pro pietate mea.

ADNOTATIONES.

Omnia quæ) *Quæ quidem omnia peribunt.*

Quin tu) *Cur non animum obdures? Quin reducas, ſeu* removeas *te uſque* (in perpetuum) *ab omni familiaritatis genere.*

Diis invitis) *Diis invitis nil fidendum, inſtar proverbii erat.*

VI.

MULIERUM levitatem exagitat.

IN MULIERES.

NULLI ſe dicit mulier mea nubere malle,
Quam mihi: non ſi ſe Juppiter ipſe petat.
Dicit: ſed mulier cupido quod dicit amanti,
In vento, & rapida ſcribere oportet aqua.

VII.

DE ingrati animi vitio graviſſime queritur.

IN INGRATUM.

DESINE de quoquam quicquam bene velle mereri,
Aut aliquem fieri poſſe putare pium.
Omnia ſunt ingrata: nihil feciſſe benigne eſt:
Immo etiam tædet, ſtatque magiſque magis.
Væ mihi, quem nemo gravius, nec acerbius urget:
Quam modo qui me unum, atque unicum amicum habuit.

ADNOTATIONES.

Nihil] *Pro nihilo habetur te opitulatum fuiſſe.* Benignè *facere*, *eſt hic* largiri, opitulari.

Statque) *Certum eſt*, abſtinere *magis ac magis* a benefaciendo.

VIII.

INCONSTANTIAM Leſbiæ perſequitur.

IN LESBIAM.

NULLA poteſt mulier tantum ſe dicere amatam
  Vere, quantùm a me, Lesbia, amata, mea es.
Nulla fides ullo fuit umquam fœdere tanta;
  Quanta in amore tuo ex parte reperta mea eſt.
Nunc eſt mens abdúcta tuâ mea, Lesbia, culpâ,
  Atque ita ſe officio perdidit ipſa pio:
Ut jam nec bene velle queam tibi, ſi optima fias,
  Nec deſiſtere amare, omnia ſi facias.

ADNOTATIONES.

In amore tuo) *In amore tui.*

Omnia) *Omnia facere eſt*: Nullum lapidem non movere.

VIIII.

EXPOSTULAT cum Rufo, quod iccirco in ſuam amicitiam ſe inſinuarit, ut, quicquid ei cariſſimum foret, eriperet.

AD RUFUM.

RUFE, mihi fruſtra, ac nequicquam credite amice,
  (Fruſtra? immo magno cum pretio, atque malo.)
Siccine ſubrêpſti mî, atque inteſtina perurens
  Mî miſero, eripuiſti omnia noſtra bona?
Eripuiſti: heu heu noſtræ crudele venenum

Vi

Vitæ, heu heu noſtræ peſtis amicitiæ,
Verum id non impune feres: nam te omnia ſæcla
Noſcent; &, qui ſis, fama loquetur anus.

ADNOTATIONES.

Subrêpſti) *Subrepſiſti, a ſubrepo.*

X.

CUM Quintio amice agit: ne, quod ſibi jucundius, cariuſque eſt, ſubripiat.

AD QUINTUM.

QUINTI, ſi tibi vis oculos debere Catullum,
Aut aliud, ſi quid carius eſt oculis;
Eripere ei noli, multo quod carius illi
Eſt oculis, ſi quid carius eſt oculis.

X I.

NIMIS feſtive Arrium perſtringit Vates, quod inter pronuntiandum temere aſpiratione H uteretur.

DE ARRIO.

CHOMMODA dicebat, ſi quando commoda vellet
Dicere, & *hinſidias* Arrius inſidias.
Et tum mirifice ſperabat ſe eſſe locutum,
Quum quantum poterat, dixerat *hinſidias*.
Credo ſic mater, ſic liber avunculus ejus,
Sic maternus avus dixerit, atque avia.
Hoc miſſo in Syriam, requierant omnibus aures,
Audibant eadem hæc leniter, & leviter.
Nec ſibi poſtilla metuebant talia verba,
Quum ſubito affertur nuntius horribilis:
Jonios fluctus, poſtquam illuc Arrius iſſet;
Jam non Ionios eſſe, ſed *Hionios*.

E 4 BE-

Audibant) *Audiebant*.
Poſtilla] *Poſtea. Sic Veteres.*

BENEDICTI BUONMATTEI INTERPRETATIO.

CHOMODI Ario per COMODI ſoleva
  Dire, ed HINSIDIE; e volea dire INSIDIE.
E allor credea parlar molto elegante;
  Ch' e' profferia con molta forza HINSIDIE.
Così parlò, cred' io, la Madre, e 'l Figlio;
  Così materno Zio, Nonno, Ava, e tutti.
Ei gito in Siria, ognun chetò l' orecchie;
  Che udia COMODI, e INSIDIE più ſoavi.
Nè temea più ſentir sì atroci note.
  Quand' orribil novella a noi perviene,
Che l' onde JONIE, avendole Ario ſcorſe,
  Non ſon più JONIE, omai ſon fatte HIONIE.

XII.

SE amare, atque odiſſe uno eodemque tempore profitetur.

DE SEIPSO.

ODI, & amo: quare id faciam, fortaſſe requiris,
  Neſcio: ſed fieri ſentio, & excrucior.

XIII.

QUINTIAM Leſbiæ comparat, atque hanc illi præfert.

DE QUINTIA, ET LESBIA.

QUINTIA formoſa eſt multis: mihi candida, longa,
  Recta eſt: hoc ego; ſic ſingula confiteor.
Totum illud, FORMOSA, nego: nam nulla venuſtas,
  Nulla in tam magno eſt corpore mica ſalis.
Lesbia formoſa eſt: quæ quum pulcherrima tota eſt,
  Tum omnibus una omnes ſurripuit veneres.

AMA-

XIIII.

AMARI ſe ab uxore dicit (quamquam maledictis ab ipſa exagitetur) ex eo, quod ipſe in eam quoque maledicta conjiciat, eamque tamen diligat.

DE LESBIA.

LESBIA mî dicit ſemper male, nec tacet umquam
De me: Lesbia me, diſperεam, niſi amat.
Quo ſigno? quaſi non totidem mox deprecer illi
Aſſidue: verum diſperεam, niſi amo.

XV.

C. J. Cæſarem Romanæ Reipublicæ principem a ſe flocci-fieri aſſerit.

IN CAESAREM.

NIL nimium ſtudeo, Cæſar, tibi velle placere:
Nec ſcire utrum ſis albus, an ater homo.

XVI.

C. CORNELII Helvii Cinnæ poema, quod Zmyrna inſcribebatur, novem, decemve annos elaboratum, commendat. Contra, Hortenſii in faciendis verſibus celeritatem irridet: Voluſii quoque annales brevi interituros prædicit. Tum demum parva, ſed culta poemata, verboſis, inconditiſque, qualia Antimachi fuerunt, præponit.

DE POEMATE ZMYRNA C. CORNELII HELVII CINNAE.

ZMYRNA mei Cinnæ nonam poſt denique meſſem
Quam cœpta eſt, nonamque edita poſt hiemem;
Millia quum interea quingenta Hortenſius uno
In pede ſtans uno carmina ructat hians.
Illa cavas barathri penitus mittentur ad undas.
Zmyrnam incana diu ſæcula pervolüent.

At Voluſi annales Aduam morientur ad ipſum,
Et laxas ſcombris ſæpe dabunt tunicas.
Parva mei mihi ſunt cordi monimenta laboris.
At populus tumido gaudeat Antimacho.

ADNOTATIONES.

In pede) *De penu CL. V. Parthenii prodiit verſus hic.*
Illa) *Carmina ſc. Hortenſii oblivioni dabuntur.*
Incana) *Valde cana.*
Aduam) *Transpadanæ regionis amnem.*
Laxas tunicas) *Prolixas chartas. Voluſii Annales ex ingentibus confecti erant chartis.* Scombrus, *&* ſcomber, *piſcis genus.* Scombro.
Antimacho) *Thebanum bellum ab ovo exorſus Antimachus viginti & quatuor confecit volumina: nec duces adhuc Thebas duxerat. Tumidum vocat ob ſtilum, operiſque molem.*

XVII.

C. LICINIUS Calvus Quintiliam uxorem in ipſo juventæ flore ſibi præreptam elegis cultiſſimis deflebat. Hos itaque elegos commendat Vates: atque, Quintiliæ non tanto dolori immaturam fuiſſe mortem; quanto ei ſolatio ſit Viri pietas, atque ingenium.

AD CALVUM DE QUINTILIA.

SI quicquam mutis gratum acceptumve ſepulcris
Accidere a noſtro, Calve, dolore poteſt;
Quo deſiderio veteres renovamus amores,
Atque olim amiſſas flemus amicitias;
Certe non tanto mors immatura dolori eſt
Quintiliæ, quantum gaudet amore tuo.

XVIII.

FRATRI ad Rhœteum Troadis promuntorium ſepulto parentat Catullus.

INFERIAE AD FRATRIS TUMULUM.

MULTAS per gentes, & multa per æquora vectus
  Adveni has miſeras, Frater, ad inferias:
Ut te poſtremo donarem munere mortis,
  Et mutum nequicquam adloquerer cinerem.
Quandoquidem fortuna mihi te abſtulit ipſum,
  Heu miſer indigne Frater ademte mihi!
Nunc tamen interea priſco quæ more parentum
  Tradita ſunt triſtes munera ad inferias,
Accipe fraterno multum manantia fletu:
  Atque in perpetuum, Frater, have atque vale.

ADNOTATIONES.

Inferias] *Dona, ac ſacrificia, quæ mortuorum umbris dicabantur:* Inferiæ *dictæ, quod eorum* inferebantur *ſepulcris.*

Munere) *Florum aſperſione, ac lactis, mellis, aquæ, vini, oleique effuſione.*

Tradita] *Quaſi ſcilicet per manus.*

Have, atque vale) *Indicto a Præfica* I licet, *qui funus comitabantur, extremum vale dicebant:* Vale, vale, vale. Nos te ordine, quo natura permiſerit, ſequemur.

XVIIII.

CORNELIO, qui cum Catullo de aliquibus communicarat, pollicetur Vates, ea ſe numquam relevaturum.

AD CORNELIUM.

SI quicquam tacito commiſſum eſt fido ab amico,
  Quojus ſit penitus nota fides animi;

Me æque invenies illorum jure ſacratum,
Corneli, & factum me puta Harpocratem.

ADNOTATIONES.

Illorum) *Quaſi virorum ſacris initiandorum juramento adactum.*

Puta) *In voce* puta *ultima non eliditur græcorum more.*

Harpocratem) *Silentii Deus erat Ægyptiis Harpocrates; cujus ſimulacrum in ſacris Iſidis, ac Serapidis adhibebatur, digitoque ori admoto ſilentium indicebat. Hinc adagium:* Reddere Harpocratem *eſt*, Silentium imponere.

XX.

CUM Silone agit, vel ut ſeſtertia mutuo data reſtituat, vel ut ferocire ſaltem, interminarique deſinat.

AD SILONEM.

AUT ſodes mihi redde decem ſeſtertia, Silo,
Deinde eſto quamvis ſævus & indomitus:
Aut, ſi te nummi delectant, deſine quæſo
Bucco eſſe, atque idem ſævus, & indomitus.

ADNOTATIONES.

Sodes) *Si audes. Vox hortantis, ac ſublandientis. Italice:* Di grazia: Caro voi.

Quamvis) *Quantum vis, quantum tibi libuerit.*

CO-

XXI.

COPONIUS quidam inimicitias eſſe inter Catullum, & Lesbiam, quod hæc Catullo male dixiſſet, ſpargebat. Id ſe feciſſe negat Catullus, nec facere potuiſſe addit. Denique, quæ ipſe peccare Coponius ſolet, aliis tribuere affirmat.

IN COPONIUM.

CREDIS, me potuiſſe meæ maledicere Vitæ,
  Ambobus mihi quæ carior eſt oculis?
Non potui: nec ſi poſſem, tam perdite amarem:
  Sed tua, Coponi, crimina, noſtra facis.

XXII.

MAMURRAM, quem Belluam per jocum appellat, irridet, quod invitis Muſis ad carmina condenda animum applicuiſſet.

IN MAMURRAM.

BELLUA conatur pimplæum ſcandere montem:
  Muſæ furcillis præcipitem ejiciunt.

XXIII.

BEATUM ex eo ſe prædicat, quod Lesbia præter ſpem, deque improviſo, atque impellente nemine uno, in gratiam ſecum rediiſſet.

AD LESBIAM.

SI quicquam cupidoque, optantique obtigit umquam, &
  Inſperanti, hoc eſt gratum animo proprie:
Quare hoc eſt gratum, nobis quoque carius auro:
  Quod te reſtituis, Lesbia, mi cupido.
Reſtituis cupido, atque inſperanti ipſa refers te.
  Nobis o lucem candidiore nota!
Quis me uno vivit felicior, aut magis eſt me

Optan-

Optandus vita? dicere quis poterit?

ADNOTATIONES.

Nobis o lucem) *Cretenſibus mos erat lætos dies albo notare lapillo. Hinc Horatius:* Creſſa ne careat pulcra dies nota.

Optandus] *Magis beatus in vita.*

XXIIII.

COMINIUM ſenem improbum, boniſque omnibus maledicentem diris inſectatur: ejuſque cadaver, ſi arbitrio populari, ſeu ſuffragiis populi capite plectatur, ab avibus, ac feris dilacerandum dicit.

IN COMINIUM.

SI Comini, arbitrio populari cana ſenectus
Spurcata impuris moribus intereat:
Non equidem dubito, quin primum inimica bonorum
Lingua exſecta avido ſit data vulturio:
Effoſſos oculos voret atro gurgite corvus:
Inteſtina canes, cetera membra lupi.

XXV.

UXOR Catullo reconciliata nullam offenſam in eorum amore futuram ſpondebat. Vota itaque Diis ſuſcipit Vates, ut Lesbiæ promiſſum ratum habeant, eamque in propoſito firment.

AD LESBIAM.

JUCUNDUM, mea Vita, mihi proponis amorem
Hunc noſtrum inter nos, perpetuumque fore.
Dii magni, facite, ut vere promittere poſſit:
Atque id ſincere dicat, & ex animo,
Ut liceat nobis tota producere vita
Æternum hoc ſanctæ fœdus amicitiæ.

MA-

XXVI.

MAMURRAM, qui de Fundis in Formiano præter modum geſtiebat, exagitat: aitque, fundum dici quidem divitem oportere; dominum tamen, ut decoctorem, in egeſtate jacere.

IN MAMURRAM.

FORMIANUS ſaltus non falſo, Bellua, dives
  Fertur: qui quot res in ſe habet egregias!
Aucupia omne genus, piſces, prata, arva, feraſque.
  Nequicquam: fructus ſumtibus exſuperas.
Quare concedo ſit dives, dum omnia deſint.
  Saltum laudemus, dum modo ipſe egeas.

ADNOTATIONES.

Saltus) *Pars pro toto.* Boſchetto.
Bellua) *Per convitium* Belluam *Mamurram vocat.*
Omne genus) *Omnis generis.*
Fructus) *Italice:* L'eſito avvanza l' introito.

XXVII.

MAMURRAE ferocitatem ab Formiano fundo ſibi plaudentis coercet, objectis ei immodicis ſumtibus, queis fiebat, ut longe pauperior eſſet.

IN MAMURRAM.

BELLUA habet inſtar triginta jugera prati,
  Quadraginta arvi, cetera ſunt maria.
Cur non divitiis Crœſum ſuperare potis ſit,
  Uno qui in ſaltu totmoda poſſideat?
Prata, arva, ingentes ſilvas, ſaltuſque, paludeſque
  Uſque ad Hyperboreos, & mare Oceanum.
Omnia magna hæc ſunt: tamen ipſe eſt maximus ultro,
  Non homo, ſed vere Bellua magna, minax.

Ju-

Jugera) *Sc. Paſcua, in quibus fenum colligebatur.*
Maria) *Lacunæ, piſcinæ, ſtagna ingentia.*
Crœſum) *Lydiæ regem, divitiarum exemplum.*
Uno qui] *Fundus hic Mamurræ loquacitate multo amplior, quam reipſa erat, forte putabatur.*
Totmoda) *Pro* tot commoda. *Sic* Sis, *pro* ſi vis: Cauneas: *pro* cave ne eas: Sirempſe, *pro* ſimilem reipſa.
Hyperboreos) *Populos ad ſemptemtrionem ſitos.*
Maximu' luſtro) *Maximus luſtro, ſeu popina. In* luſtris vitam ii agere *dicebantur, qui abditis in locis, ſordidiſque helluarentur.*

XXVIII.

ETSI carminibus ad Callimachi normam elaboratis Gellii maledicta retudiſſet Catullus; obloqui tamen ille non deſinebat. Tandem addit: tela, quæ Gellius jacit, ne cutem quidem perſtringere: at, quæ in Gellium ipſe conjicit, graviſſime vulnerare.

AD GELLIUM.

SAEPE tibi ſtudioſo animo venanda requirens
  Carmina uti poſſem mittere Battiadæ,
Queis te lenirem nobis, neu conarere
  Telis infeſto mî icere, muſca, caput:
Hunc video mihi nunc fruſtra ſumtum eſſe laborem,
  Gelli, nec noſtras hinc valuiſſe preces.
Contra nos tela iſta tua evitamus amictu.
  At fixus noſtris tu dabi' ſupplicium.

ADNOTATIONES.

Venanda) *Accurate inquirenda, diſquirenda.*
Battiadæ) *Callimachus a Batto patre.*
Infeſto mî) *Quem lædere impune haud licet.*
Muſca) *Hic pro homine moleſto.*
Preces) *Hic pro diris.* Maledizioni.
Contra) *Gellii convicia debili projecta ſunt lacerto.*
Tu dabi' ſupplicium] *Dabis debitas pœnas.*

C. VA-

C. VALERII CATULLI VERONENSIS FRAGMENTA

EX ELEGIS, ET EPIGRAMMATIS.

EX ELEGIA DE COMA BERENICES.

NUNC vos, optato quæ junxit lumine tæda
  Non poſt unanimis, corpora, conjugibus.
* Quæ jucunda mihi munera libet onyx,
Veſter onyx, caſto petitis quæ jura cubili.
  Sed quæ ſe impuro dedit adulterio,
Illius ah mala dona levis bibat irrita pulvis.
  Namque ego ab indignis præmia nulla peto.

EX ELEGIA DE JANUA.

PRIMUM igitur, Virgo quod fertur tradita nobis,
  * Dicitur & miſeram conſceleraſſe domum.
Sive quod impia mens cæco fragrabat amore.
* Egregium narrans mira pietate parentem.
* Atqui non ſolum hoc ſe dicit cognitum habere
  Brixia cycneæ ſuppoſita ſpeculæ:
Flavus quam molli percurrit flumine Mela:
  Brixia Veronæ mater amata meæ.
* Dixerit hic aliquis: quî tu iſthac, janua, noſti,
  Quoi numquam domini limine abeſſe licet,
Nec populum auſcultare: ſed huic ſuffixa tigillo
  Tantum operire ſoles, aut aperire domum?
Sæpe illam audivi furtiva voce loquentem
  Solam Cæciliis hæc ſua flagitia,
Nomine dicentem quos diximus: utpote quæ mî
  Speret nec linguam eſſe, nec auriculam.
Præterea addebat quemdam, quem dicere nolo

Ne-

Nomine, ne tollat rubra ſupercilia.
Longus homo eſt, magnas quoi lites intulit olim.

EX ELEGIA AD MANLIUM.

* CONJUGIS ante coacta novi dimittere collum,
Quam veniens una, atque altera rurſus hiems,
* Poſſit ut abrupto vivere conjugio.
* Oſcula mordenti ſemper decerpere roſtro.
* Ne nimium ſimus ſtultorum more moleſti.
* Atqui nec divis homines componier æquum eſt.
Ingratum tremuli tolle parentis onus.
Nec tamen illa mihi dextra deducta paterna
Fragrantem Aſsyrio venit odore domum.
* Quare illud ſatis eſt, ſi nobis is datur unis,
Quem lapide illa diem candidiore notat.

EX EPIGRAMMATIS.

NON ſi illam raræ labefactes munere veſtis,
Aut pelluciduli deliciis lapidis.
Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur
Valle ſub alarum trux habitare caper.
Quare aut crudelem naſorum interfice peſtem;
Aut admirari deſine cur fugiunt.
* SI quoi, Virro, bono ſacer alarum obſtitit hircus,
Aut ſi quem merito tarda podagra ſecat;
Æmulus iſte tuus, qui veſtrum exercet amorem
Mirifice eſt, ac tu,* nactus utrumque malum.
* Illam affigit odore, ipſe perit podagra.
* Dicebas quondam ſolum te noſſe Catullum,
Lesbia; nec, præ me, nubere velle Jovi.
Dilexi tum te non tantum ut vulgus amicam;
Sed pater ut gnatos diligit, & generos.
* Multo mî tamen eſt vilior & levior.
Quî potis eſt? inquis. Quod amantem injuria talis
Cogit amare magis, ſed bene velle minus.
* Gellius audierat, patruum objurgare ſolere.
* Gallus habet fratres, quorum eſt lepidiſſima conjux
Alterius, lepidus filius alterius.
* Quid dicam, Gelli, quare roſea iſta labella
Hiberna fiant candidiora nive?
* E molli longa ſuſcitat hora die.

* Præ-

* Præterquam iſte tuus moribunda a ſede Piſauri
Hoſpes, inauratâ pallidior ſtatuâ,
Qui tibi nunc cordi eſt, quem tu præponere nobis
Audes? Ah neſcis, quod facinus facias.
* LESBIA mî præſente viro mala plurima dicit.
Hoc illi fatuo maxima lætitia eſt.
Vappa, nihil ſentis: ſi noſtri oblita taceret,
Sana eſſet: quod nunc gannit, & obloquitur,
Non ſolum meminit: ſed, quæ multo acrior eſt res,
Irata eſt: hoc eſt uritur, & loquitur.
* Ecquid ſcis quantum ſuſcipiat ſceleris?
Suſcipit, o Gelli, quantum non ultima Tethys,
Non genitor nympharum abluit Oceanus.
Jam nihil eſt quicquam ſceleris quo prodeat ultra:
Non ſi dimiſſo ſe ipſe voret capite.
* Si vera eſt Perſarum impia religio.
* Gnatus ut accepto veneretur carmine divos
Omentum in flamma pingue liquefaciens.
* Non ideo, Gelli, ſperabam te mihi fidum
In miſero hoc noſtro hoc perdito amore fore:
Quod te cognoſſem bene, conſtantemque putare,
Aut poſſe a turpi mentem inhibere probro.
Sed quod nec matrem, nec germanam eſſe videbam
Hanc tibi, cujus me magnus edebat amor.
Et quamvis tecum multo conjungerer uſu,
Non ſatis id cauſſæ crediderам eſſe tibi.
Tu ſatis id dûxti: tantum tibi gaudium in omni
Culpa eſt in quacumque eſt aliquid ſceleris.
* IN TE, ſi quemquam, dici pote, putide Vetti,
Id quod verboſis dicitur, & fatuis.
Iſta cum lingua, ſi uſus veniat tibi, poſſis
Soccos, & crepidas lingere carbatinas.
Si nos omnino vis omnes perdere, Vetti,
Hiſcas: omnino quod cupis, efficies
* Dum tibi me purgo, nec poſſum fletibus ullis
Tantillum veſtræ demere ſævitiæ.

Ac-

Accedunt Carmina duo Cl. V. Hieronymi Fracaſtorii in eorum gratiam, quibus Catullianæ elegantiæ venereſque merito ac jure ſapiunt.

IN OBITU
M. ANTONII TURRIANI
VERONENSIS.

AD JOHANNEM BAPTISTAM TURRIANUM FRATREM.

ELEGIA.

ETSI egomet tanti caſu percuſſus Amici
Solamen noſtris diſcuperem lacrimis,
Ne mea perpetuo manarent lumina fletu,
Pergeret aut tantus urere corda dolor;
Attamen, ut mî animi valuit concedere amaror,
Iſtæc mæſta tibi carmina perſolüi:
Quo fortaſſe meis conſolarere Camenis,
Si miſeros quicquam Muſa levare poteſt:
Ac ne tu in lacrimas paullatim totus abires,
Liquitur ut pluvio tacta pruina Noto.
Quandoquidem cari fato te Fratris acerbo, eſt
Rumor in extrema vivere triſtitia,
Nec jam poſſe quietis habere, aut commoda ſomni,
Sed cedente die, ſed redeunte queri:
Mærentemque, vagumque, & turpem fletibus ora
Amiſ-

Amiſſum totis quærere litoribus.
Fertur ut Eridani ripas erraſſe per omnes
  Anxia fraterno funere Lampetie:
Septem quam perhibent ſomni ſine munere noctes,
  Jejunam ſeptem continuaſſe dies:
Et, quoties longo defeſſa errore viarum
  Umbroſi in ripa concidit Eridani,
Reddite vos Phaethonta mihi, clamabat ad undas,
  O quæcumque ſub hoc flumime Nympha latet.
Te tamen, ullius ſi cuiquam morte dolendum eſt,
  Juſta quidem tanti cauſſa doloris habet.
Quandoquidem immatura morte tibi omnia Frater
  Commoda, teque ipſum perdidit, atque tuos;
Perdidit hei miſero carus tibi Frater ademtus,
  Quo tibi non ullus carior alter erat.
Ille amor, ille tuæ ſolamen dulce juventæ,
  Ille tuæ fuerat ſpes, columenque domus:
Quicum verſari ſemper, quicum eſſe ſolebas,
  Atque animi arcana dicere conſilia:
Unum mirari, atque unum præponere cunctis:
  Ambroſiæ e cujus effluere ore lepos.
O nimium miſeri nos, & genus ærumnoſum,
  Deterius quorum eſt conditione nihil.
In nos ſævitum eſt bello, quo durius umquam
  Vidit nulla ætas, nec feret ulla dies.
Servitium tulimus crudele, & barbara juſſa:
  Parſque domos caras liquimus, & patriam.
Reliquias, miſeroſque abſumſit tabida cives
  Peſtis, & huc illuc ſævit Erinnys adhuc:
Nec ſat erat: miſeri crudelia funera Cottæ
  Flevimus. O indignâ Cotta peremte nece.
O Cotta infelix, quæ te fata impia nobis
  Tam ſubito ante tuos abripuere dies?
Jam neque finierant gemitus, & lumina ſiccis
  Non bene ceſſarant triſtia flere genis;
Quum tu Marce cadis, quum nos tot triſtibus actos
  Deſeris, heu, falſus crudelitate tui.
Non hoc vivida nos tua jam ſperare juventa,
  Hoc tua non virtus, non benefacta dabant;
Exanimem ut nos te juvenem, nec jam ulla loquentem
  Externa miſeri contegeremus humo:
Sed fore, quem famâ virtus æquaret Olympo,

Unus

Unus qui multos inſtrueres populos.
Qualis ab aerio decurrens monte jugi fons
Communes multis ſufficit unus aquas.
Nam quid ego aut laudes memorem, aut tua maxima laudum
Præmia? quam humano profueris generi?
Aut quam ſæpe animas poſitas jam ſedibus Orci
Ad ſua Apollinea membra vocaris ope?
Vos teſtes Ticine, & qui inter paſcua læta
Medoace antiquos abluis Euganeos;
Illo, quos, fama eſt, naturæ arcana docente,
Sæpe inter Nymphas obſtupuiſſe ſuas:
At nunc amiſſo turbatis fleſſe ſub undis,
Inque mare aſſuetas non habuiſſe vias.
Non tamen aut ſoli, nec vos magis omnibus amnes
Indoluiſtis acerbo illius interitu.
Illum etiam Grajæ, & Nymphæ flevere Latinæ,
Illum etiam tuſcis Calliopea modis.
Quin etiam ſilvæ, & montes gemuiſſe feruntur,
Et vox extremi fleſtis Hyperborei:
Sed mage Benacuſque ſenex, & Sarca, ſepulti
Qui prope vicinum prætereunt tumulum:
Sed magis ipſe Atheſis, olim qui corpus humandum
Condendum caram perferet in patriam,
Ne extra cognatos cineres, Turrenſiaque oſſa
Illum perpetuo terra aliena tegat.
Tunc vos o patrio prognatæ Najades amne
Spargite odoratis plena ſepulcra roſis.
Tempus erit, quum poſteritas mirata nepotum,
Quantum iſti dicent, ah! tribuere Dei.
Atque aliquis monumenta legens, & ſcripta jacentis
Devota ad mutos ſerta feret cineres.
Interea o vos Benaco centum patre Nymphæ,
Sarcaque ab Alpinis edite verticibus,
Et vos o Naci rupes, & ſaxa Briani,
Et nemora umbroſis denſa cacuminibus,
Ferte aliqua, o nunc ferte meo ſolatia Batto,
Et tantam ex animo demite triſtitiam.
Quem neque ſancta poteſt Sophie complexa levare,
Muſa nec aſſuetis ſedula carminibus.
Batte tamen vates, longum ut quæſiſſet ademtam,
Et longum fleſſet Thracius Eurydicen,

Nul-

Nullo ſolatus, blando quam carmine, curas,
Nullo, quam Sophia, dicitur eſſe magis.
Illi, ſeu Rhodopes ſilvis erraret in altis,
Sive in deſertis Strymonis aggeribus;
Semper Muſa comes, ſemper pendebat eburna
Ex humero numeris docta ſonare lyra:
Ille orbem immenſum ſemper ſpectabat, & orbis
Ornatum, puris ſidera luminibus,
Et maria, & montes vaſtos, atque irrequieta
Flumina, tum quicquid denique terra parit.
Quorum animadvertens certa ſub lege tenorem,
Paulatim caram ſenſerat Eurydicen
Deleri, & triſtem mutari in gaudia mentem:
Tantum animos rerum forma levare poteſt.
Aſpice lucentem Lunæ Titanidis orbem,
Et cum Sole ſuo quæ ſuper aſtra micant:
Omnia ſunt æterna, & vitæ juncta perenni:
Quæ loca felices Diique, animæque colunt.
Inferior Leti regio eſt, ſedeſque malorum,
In qua eſt, quod felix intueare, nihil.
Quippe ſolum hoc ventique, imbreſque, & cuncta fatigant,
Quæcumque aeria de regione cadunt.
Adde æſtuſque, hiemeſque, & morborum genus omne:
Tum natura aliqua eſt indiga ſemper ope.
Nos porro deſideriis mala plurima noſtris
Junximus, o præceps in ſua damna genus.
Hinc odia, & timor, & lites, & bella cruenta,
Et via non uni plurima aperta neci.
Attamen in tantis ærumnis eſt animi ſpes
Unica, quem melior vita beare poteſt.
Quippe, ubi præfulgens ulla virtute reliquit
Corporeum, ſedes advolat ætherias,
Semideûmque domos, & Divûm morte carentum.
Hic, ubi non æſtas, nec fera ſævit hiems,
Nec dolor, aut deſideria infelicia noſtri:
Nec ſors partem aliquam, nec rude vulgus habet:
At ſancti heroes habitant, gens inclyta bello,
Ingenuique novem qui coluere Deas.
Quique pii, juſtique, Deûm præcepta ſecuti,
Et ſancta inſignes qui fuerunt ſophia.
Quos inter tuus ipſe recens a funere Frater

Mirantur cælum, Cælicolûmque domos,
Æternamque diem, & felicem ex ordine gentem,
Inter quos gaudet ſe quoque dinumerans.
Quem circum illuſtres animæ, proavique, paterque
Intentos oculos ore nepotis habent,
Et pulcram effigiem agnoſcunt: miratur & ipſe
Egregiam ſtirpem, magnanimumque genus:
Agnoſcitque ſuos, & facta, & nomina diſcit,
Tum quantum ſit adhuc terra habitanda tibi.
O fortunatum nimium, triſtem ante ſenectam
Carpere iter cæli cui potuiſſe datum eſt.
Quas ſyrtes, quos & ſcopulos poſt terga relinquis
Marce? tibi a quanto eſt ſalva carina mari?
Fortunate iterum, tu non incommoda vitæ
Paſſus adhuc, non quæ plurima habet ſenium;
Sed dulces inter Muſas, & Apollinis artes
Fortunata nimis vita peracta tibi eſt.
I decus Auſoniæ, juvenis, numeroque Deorum
Te immiſce: culta eſt jam tibi terra ſatis.
Illa tuum, dum ſidera erunt, dumque æquora current,
Nomen in aſtra memor, & benefacta feret.

EPITAPHIUM MOLSAE.

QUOD Molſæ fuerat mortale, hac conditur urna,
Exſtruxere ſuis quam Aonides manibus.
Cœtibus at ſuperûm fruitur nitidiſſimus almis:
Itque comes magno ſpiritus Hippolyto.
Quem Medica de gente ſatum pulcherrima virtus
Extulit, & cæli templa tenere dedit,
Quemque unum ante omnes coluit, dum fata ſinebant,
Atque oculis vates prætulit ipſe ſuis.

ALBII TIBULLI EQUITIS ROMANI VITA

EX CL. V. PETRO CRINITO.

ALBIUS TIBULLUS Romæ, ut creditur, natus Hirtio, & Panſa Coſs. : qui annus etiam Naſonis Poetæ natalibus inſignis fuit : nam uterque Conſul, quum ad liberandum Brutum apud Mutinam mitteretur, fugato Antonio, occiſus eſt. Parentes habuit ex equeſtri ordine, bello & pace ſatis illuſtres. Is autem Tibullus, quod ingenio facili, & egregia forma foret, nobiliores etiam civitatis ſibi conciliavit, quorum e numero fuit Meſſala Corvinus, qui mira diligentia, & aſſiduis officiis poetam Tibullum fovit. Quocirca ſui ſtudioſum vocat eum Tibullus, & inſigni carmine laudes ejuſdem, ac virtutem celebravit. Neque illud ignoratur, quum in ejuſdem Meſſalæ comitatu in provinciam Phæacum pergeret, in adverſam eum valetudinem incidiſſe : ex quo tali carmine fidem ſuam, atque fortunam voluit poſteris commendari :

HIC jacet immiti conſumtus morte Tibullus,
Meſſalam terra dum ſequiturque mari.

Horatium quoque Flaccum, & Macrum Poetam, qui de herbis libros conſcripſit, familiariter dilexit : eumque hortatur, ut relictis caſtris, & militia, ad amores & veneres redeat. Albius enim Tibullus in amoribus & delitiis, ut apparet, paullo proclivior fuit, ut qui Marathum, & Cerinthum pueros maximo affectu dilexit, ſicuti Deliam, Sulpitiam, Neæram,

& Nemeſim, de cujus forma, & moribus frequens in Veterum libris mentio eſt, unde illud notum:

USSIT amatorem Nemeſis laſciva Tibullum,
In tota juvit quem nihil eſſe domo.

Sed & L. Apulejus, quo loco de amoribus diſſerit apud Claudium Maximum Proconſulem, fictum Deliæ nomen a poeta Tibullo refert, quum Plautia vocaretur. Flaccus Horatius libere illum hortatur amicitiæ nomine, ut forti animo, & conſtanti, immitis Glyceræ faſtum, & inſolentiam perferat: tum aliorum exemplis diſcat, quanta ſit in ſequendis amoribus varietas. In ſcribendo autem carmine, Caſſio Parmenſi eumdem præponit, quo loco ſuorum ſermonum judicem facit: bonaque animi, & corporis illi aſcribit:

ALBI noſtrorum ſermonum candide judex,
Non tu corpus eras ſine pectore: Dii tibi formam,
Dii tibi divitias dederant, artemque fruendi.
Quid voveat dulci nutricula majus alumno,
Quam ſapere, & fari poſſit, quæ ſentiat? & cui
Gratia, fama, valetudo, contingat abunde,
Et mundus victus non deficiente crumena?

Is vero Tibullus in carmine ad Meſſalam copioſe oſtendit, parum ſibi licere in otio verſari, & muſis pro animi arbitrio incumbere, quod adverſantis fortunæ iniquitas nimium illi obfuiſſet: & quum ſatis illi opes florerent, conditione temporum factum, ut ad paupertatem redigeretur.

CUI fuerant flavi ditantes ordine ſulci,
Horrea fecundis indeficientia menſis:
Cuique pecus denſo paſcebant agmine colles,
Et domino ſatis, & nimium furique, lupoque;
Nunc deſiderium ſupereſt.

Idem Tibullus libros IIII. Elegiarum, ſive Amorum compoſuit: in quibus facile probatur, quam elegans, & candidum ſit ejus carmen; ut ejuſmodi caloribus deſcriben-

bendis Latinos omnes videatur ſuperaſſe, quum affectibus exprimendis, tum elegantia, & ſuavitate ingenii. Quod ipſum etiam Fabius Quintilianus ad Marcellum Victorium refert, quum Poetam Tibullum & elegantem imprimis, ac terſum exiſtimarit. Obiit autem, quum adhuc junior eſſet: neque ſine maximo mærore Ovidii poetæ, quod ille teſtatus eſt longo carmine: in quo probatur, quanta litterarum jacturâ Tibullus occiderit: eoque moleſtior fuit ejus interitus, quo immaturior viſus eſt. In funere illius & parens, & ſoror pietatis officium præſtiterunt: quod & Nemeſis, & Delia pari animo fecerunt, ſicuti ab Ovidio refertur. Vulgatum illud eſt de elegantia, & carmine Tibulli:

DONEC erunt ignes, arcuſque Cupidinis arma;
Diſcentur numeri, culte Tibulle, tui.

Digitized by Google

ALBII TIBULLI
EQUITIS ROMANI
ELEGORUM LIBER I.

I.

PRIMA hæc Elegia, quam ad Meſſalam Corvinum in Ciliciam proficiſcentem ſcribit Tibullus noſter, tempore poſtrema fuit: ceteris tamen præponitur, ut, quod vitæ genus ſibi Vates expetierit, dignoſcatur.

AD carminis argumentum quod attinet: exhauſto jam patrimonio in agellulum ſuum, qui in regione Pedana tantum ei ſuperfuerat, ſecedens Tibullus, aſſerit, ſe, dum vixerit, pauperem vitam in otio degere velle: omnique opum commoditate poſthabita, in Conjugis benevolentia moriturum.

AD MESSALAM CORVINUM.

DIVITIAS alius fulvo ſibi congerat auro,
Et teneat culti jugera magna ſoli.
Quem labor aſſiduus vicino terreat hoſte,
Martia cui ſomnos claſſica pulſa fugent.
Me mea paupertas vitæ traducat inerti,
Dum meus aſſiduo luceat igne focus.
Ipſe feram teneras maturo tempore vites

Ru-

ADNOTATIONES.

Divitias) *Divitias deſignat, tum quæ parantur fenore, tum quæ e fundis redeunt. Sic Petrarca:* Che vi ſàn ir ſuperbi oro, e terreno.

Aſſiduo) *Ignis in foco accenſus familiæ incolumitatem ſignificabat.*

Ipſe) *Italice:* Io di man propria.

Ruſticus, & facili grandia poma manu.
Nec Spes deſtituat, ſed frugum ſemper acervos
Præbeat, & pleno pinguia muſta lacu.
Nam veneror, ſeu Stipes habet deſertus in agris,
Seu vetus in trivio florea ſerta Lapis.
Et quodcumque mihi pomum novus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante Deo.
Flava Ceres, tibi ſit noſtro de rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores.
Pomoſiſque ruber cuſtos ponatur in hortis,
Terreat ut ſæva falce Priapus aves.
Vos quoque felicis quondam, nunc pauperis horti
Cuſtodes, fertis munera veſtra, Lares.
Tunc vitula innumeros luſtrabat cæſa juvencos:
Nunc agna exigui eſt hoſtia magna ſoli.
Agna cadet vobis, quam circum ruſtica pubes
Clamet: Io meſſes, & bona vina date.

Ruſticus) *Non ſecus ac ruſticus. Eclipſis.*

Grandia] *Præſtantiora.*

Spes] *Agriculturæ Dea, quæ fingebatur mulier ſtolata, ſpicas quinque geſtans ſiniſtrâ, cum duobus paparerum capitibus.*

Deſtituat] *Italis eſt:* Mi abbandoni: mi manchi.

Lacu) *Vinario vaſe. Nunc* Tino.

Veneror] *Cauſſa, ob quam Spem deam propitiam ſibi eſſe affirmat.*

Stipes) *Annoſi ſtipites pro Deo coli ſoliti: qui defixi relinquebantur.*

Lapis) *Lapides, & Stipites floribus coronabantur.*

Libatum) *Fructuum primitiæ Diis agricolis offerebantur.*

Ceres] *Saturni, & Opis filia, Dea frugum habita.*

Ruber) *Priapi ſimulacrum pingebatur minio. Cetera vid. pag.* 19.

Fertis munera veſtra) *Accipitis ſacrificia vobis debita.*

Lares) *Subaudi Compitales, queis vitula, agna, ac ſus offerebantur.*

Jam modo non poſſum contentus vivere parvo,
  Nec ſemper longæ deditus eſſe viæ:
Sed Canis æſtivos ortus vitare ſub umbra
  Arboris, ad rivos prætereuntis aquæ.
Nec tamen interdum pudeat tenuiſſe bidentem,
  Aut ſtimulo tardos increpuiſſe boves.
Non agnamve ſinu pigeat, fetumve capellæ
  Deſertum oblitâ matre referre domum.
At vos exiguo pecori, fureſque, lupique,
  Parcite: de magno præda petenda grege eſt.
Hic ego, paſtoremque meum luſtrare quotannis,
  Et placidam ſoleo ſpargere lacte Palem.
Adſitis, Divi: neu vos e paupere menſa
  Dona, nec e puris ſpernite fictilibus.
Fictilia antiquus primum ſibi fecit Agreſtis
  Pocula, de facili compoſuitque luto.
Non ego divitias patrum, fructuſque requiro,
  Quos tulit antiquo condita meſſis avo.
Parva ſeges ſatis eſt, ſatis eſt requieſcere lecto,
  Si licet, & ſolito membra levare toro.
Quam juvat immites ventos audire cubantem,
  Et natos tenero continuiſſe ſinu!
Aut, gelidas hibernus aquas quum fuderit Auſter,
  Securum ſomnos imbre juvante ſequi!

Hoc

Jam modo non] *Pro* non modo: ὕςερον πρότερον. *Non modo, inquit, poſſum tenui victu contentus eſſe: non tantum longis itineribus valedicere mercandi cauſſa; verum etiam indulgere otio, ſedens æſtate ſub arbore ad aquam prætereuntem.*

Canis æſtivos) *Pro Canis æſtivi ortus. Oritur Canis XVI. Kal. Aug., occidit XI. Kal. Sept.*

Nec tamen] *Otiari ita volo, ut ab opere faciundo omnino non deſiſtam: nec probro id mihi vertam.*

Luſtrare) *Vide Elegiam I. lib. II.*

Lacte Palem) *Ruſtici diis agricolis lactis effuſione libabant. Pales autem pabuli, ac paſtorum Dea: in ejus honorem* Palilia, *ſeu* Parilia *fiebant XI. Kal. Maji (ex eo, quod Romulus eo die Urbem condiderit) ad lupos arcendos, morboſque a pecore pellendos.*

Adſitis divi) *Vetus formula deos invocandi.*

Parva ſeges] *Hic pro agello, prædiolo.*

Hoc mihi contingat: ſit dives jure, furorem
Qui maris, & triſtes ferre poteſt Hyadas.
O quantum eſt auri potius, pereatque zmaragdi,
Quam fleat ob noſtras uxor ut ante vias.
Te bellare decet terra, Meſſala, marique,
Ut domus hoſtiles præferat exuvias.
Me retinent vinctum jucundæ vincla maritæ:
Et ſedeo parcas ruſticus inter opes.
Non ego laudari curo, mea Delia: tecum
Dummodo ſim, quæſo ſegnis, inerſque vocer.
Te ſpectem, ſuprema mihi quum venerit hora:
Te teneam moriens deficiente manu.
Flebis, & arſuro poſitum me, Delia, lecto,
Triſtibus & lacrimis oſcula miſta dabis.
Flebis: non tua ſunt duro præcordia ferro
Vincta, nec in tenero ſtat tibi corde ſilex.
Illo non juvenis poterit de funere quiſquam
Lumina, non virgo ſicca referre domum.
Tu manes ne læde meos: ſed parce ſolutis
Crinibus, & teneris, Delia, parce genis.
Interea dum fata ſinunt, celebremus agreſtes.
Jam veniet tenebris Mors adoperta caput.
Jam ſubrepet iners ætas, nec adire licebit,
Quærere nec cano blanditias capite.
Hic ego dux, mileſque bonus: vos ſigna, tubæque
Ite procul: cupidis vulnera ferte viris.
Ferte & opes: ego compoſito ſecurus acervo
Deſpiciam dites, deſpiciamque famem.

Hyadas) *Hyades (* ἀπὸ τοῦ ὕειν *) ſtellæ ſunt ſeptem: quarum ortu, atque obitu tempeſtates excitantur.*

Te bellare] *Altera elegiæ pars.*

Laudari) *Strenuos milites pro concione laudabantur: atque huc reſpexit Vates.*

Arſuro lecto) *Lectus funereus rogo impoſitus cum cadavere cremabatur.*

Tu manes) *Qui immodicis lacrimis mortuos urgebat, eorum umbris injurius erat.*

Adire) *Subintellige* rus.

Acervo) *Dicit, ſe tranquillum fore condita poſt frumenta. Stramentis enim diſſectis, acervus conſtruitur, inquit Varro. Italis eſt* Pagliajo.

II.

PRIMUM diris Januam perſequitur; mox mitius cum ea agit.

AD JANUAM.

JANUA difficilis domini, te verberet imber
Te Jovis imperio fulmina miſſa petant.
Janua jam pateas uni mihi victa querelis;
Neu furtim verſo cardine aperta ſones.
Et mala ſi qua tibi dixit dementia noſtra,
Ignoſcas: capiti ſint precor illa meo.
Te meminiſſe decet quæ plurima voce peregi
Supplice, quum poſti florea ſerta darem.

Poſti florea) *Vid. pag.* 55. *v.* 33.

AGIT de muliere pharmaceutria, cui generi futurorum ſcientiam, inque hominum animos poteſtatem tribuebant Veteres. Ait 1. *ſuos dolos velle Sagam celare.* 2. *Ejus præſtigia commemorat.* 3. *Quid ipſe a Saga expetierit, exponit.*

DE SAGA.

PARCITE luminibus, ſeu vir, ſeu femina fias
Obvia: celari vult mala Saga dolos.
Neu ſtrepitu terrete pedum, neu quærite nomen,
Neu prope fulgenti lumina ferte face.
Si quis & imprudens adſpexerit; occulat ille,
Perque Deos omnes ſe meminiſſe neget.
Hanc ego de cælo ducentem ſidera vidi.
Fulminis hæc rapidi carmine vertit iter.
Hæc cantu finditque ſolum, maneſque ſepulcris
Elicit, & tepido devocat oſſa rogo.
Jam ciet infernas magico ſtridore catervas:
Jam jubet adſperſas lacte referre pedem.

Quum

Quum libet, hæc triſti depellit nubila Cælo:
Quum libet, æſtivò convocat orbe nives.
Sola tenere malas Medeæ dicitur herbas:
Sola feros Hecatæ perdomuiſſe canes.
Hæc mihi compoſuit cantus, queis fallere poſſes.
Ter cane, ter dictis deſpue carminibus.
Et me luſtravit tædis, & nocte ſerena
Concidit ad magicos hoſtia pulla Deos.
Non ego, totus abeſſet amor, ſed mutuus eſſet,
Orabam: nec te poſſe carere velim.

ADNOTATIONES.

Sola tenere] *Noviſſe vim malarum herbarum. Medea autem herbarum ſcientiſſima.*

Hecatæ canes) *Eos nempe, qui Hecaten, ſeu Proſerpinam ululantes comitantur.*

Ter dictis] *In ſacris quoque magicis ter deſpuebatur.*

Tædis) *Tedæ in magicis luſtrationibus adhibebantur: inferiſque diis victimæ nigri velleris mactabantur.*

QUERITUR de homine, qui, quum Deliam ſibi ſponſam optaviſſet, militiæ mox adſcriptus, eam reliquit, cujus imitari duritiem ſe nolle profitetur.

AD DELIAM.

FERREUS ille fuit, qui, te quum poſſet habere,
Maluerit prædas ſtultus, & arma ſequi.
Ille licet Cilicum victas agat ante catervas,
Ponat & in capto Martia caſtra ſolo:
Totus & argento contextus, totus & auro
Inſideat celeri conſpiciendus equo.
Ipſe boves, mea, ſim tecum modo, Delia, poſſim
Jungere, & in ſolo paſcere monte pecus.

ADNOTATIONES.

Ille) *Conjicit Janus Broukhuſius hominem hunc, de quo hic queritur Tibullus, fuiſſe Cajum Soſium, qui de Cilicibus triumphavit.*

Agat ante] *Qui triumphabat, duces, captivos, prædamque ipſam ante ſe agebat. Latinæ phraſis vim exprimit Ludovicus Areoſtus c. 39. Rol. Fur.*

Aſtolfo come pecore li mena
Dinanzi a' ſuoi di guerreggiar più dotti.

Totus &c.] *Amictus veſtibus, argento, auroque contextis.*

SE innocentem prædicat, tum quod nullis criminibus ſit obnoxius; tum quod, ſi quid peccaverit, ſuæ in offenſos deos religionis ſigna daturus ſit. Deinde omnes monet, ne ſuo gaudeant malo: fortaſſe enim erit, ut in eadem crimina, quæ ab ipſis reprehenduntur, paullo improbius prolabantur.

DE SEIPSO.

NUM Veneris magno violavi numina verbo?
  Et mea nunc pœnas impia lingua luit?
Num feror inceſtus ſedes adiiſſe Deorum;
  Sertaque de ſanctis deripuiſſe focis?
Non ego, ſi merui, dubitem procumbere templis,

Et

ADNOTATIONES.

Inceſtus) *Profanus homo, ſeu ſacris non initiatus.*

Sertaque) *Deos Lares, in focis locatos, corollis ornabant Veteres.*

Non ego) *Procumbere templis, dare oſcula ſacris liminibus, tellurem genibus perrepere, tundere caput templorum poſtibus, piaculorum ritus apud Veteres fuerunt.*

Et dare ſacratis oſcula liminibus:
Non ego tellurem genibus perrepere ſupplex,
Et miſerum ſancto tundere poſte caput.
At tu, qui lætus rides mala noſtra, caveto:
Mox tibi non unus ſæviet uſque Deus.
Vidi ego, qui juvenum miſeros luſiſſet amores,
Poſt Veneris vinclis ſubdere colla ſenem.
Et ſibi blanditias tremula componere voce,
Et manibus canas fingere velle comas.
Stare nec ante fores puduit, caræve maritæ
Ancillam medio detinuiſſe foro.
Hunc puer, hunc juvenis turbâ circumterit arctâ:
Deſpuit in molles & ſibi quiſque ſinus.
At mihi parce, Venus: ſemper tibi dedita ſerviit
Mens mea: quid meſſes uris acerba tuas?

Tundere] *Areoſtus Tibullianæ phraſis vim expreſſit C.* 28. *Rol. Fur.*

Ne fu per dar del capo in tutt' i muri.

At tu) *Homo inimice quiſquis is es, multos Deos iratos habebis.*

Fingere) *Pectere, ac ponere in ſtatione.*

Ancillam) *Uxoris famulam.*

Hunc puer] *Ita pueri ſenem circumſtent, ut terant, premant, urgeant.*

Deſpuit) *In averſendo faſcino ter ſpuebatur.* Sinus molles *ſunt veſtium lanearum laxitates, quæ plicas intermeant.* Molles *dicuntur, quod mollities lanæ ſit propria. Hæc ex Theocrito Idyll. VI. v.* 39. *excerpſit Tibullus.*

Τοιάδε μυθίζοισα, τρὶς εἰς ἑὸν ἔπτυσε κόλπον.
Hæc locuta, ter in ſuum deſpuit ſinum.

Quid meſſes) *Par illud adagium:* Vineta ſua cædere. *Reddunt Itali:* Tirar a' ſuoi colombi.

III.

ADVERSA valetudine Corcyræ detinebatur Tibullus: nec M. Valerium Corvinum Meſſalam, Comiteſque ſuos in Syriam proficiſcentes ſequi poterat. Hinc 1. Libitinam obteſtatur, ne ſe patria procul occupet. 2. Longa damnat itinera: ubi ad auream Saturni ætatem commendandam digreditur. 3. Ad Elyſios vita functum ſe migraturum ſperat: qua occaſione quicquid triſte, ac beatum apud Deos inferos eſt, aperit, deſcribitque.

AD MESSALAM, ET COMITES.

IBITIS Ægæas ſine me, Meſſala, per undas,
O utinam memores ipſe, cohorſque mei.
Me tenet ignotis ægrum Phæacia terris.
Abſtineas avidas, Mors, precor, atra, manus.
Abſtineas, Mors atra, precor: non hic mihi mater,
Quæ legat in mæſtos oſſa peruſta ſinus?
Non ſoror, Aſſyrios cineri quæ dedat odores,
Et fleat effuſis ante ſepulcra comis:
Delia non uſquam, quæ me quam mitteret urbe,
Dicitur, ante omnes conſuluiſſe Deos.
Illa ſacras pueri ſortes ter ſuſtulit: illi
Rettulit e triviis omina certa puer.

Cun-

Ibitis Ægæas) *Ægeum pelagus Græciam, Aſiamque intermeat, hinc Macedoniam, illinc Cariam, & Joniam adluens.*

Cohors) *Conſul. pag.* 12. & 27.

Phæacia] *Corcyra*, Corfù, *Jonii inſula, quam Phæaces coluerunt.*

Non hic mihi] *Vid. pag.* 26. & 38.

Delia non uſquam) *Delia longe abeſt.*

Quam . . ante] *Antequam.*

Pueri ſortes) *Pueri manu ſortes miſcebantur, atque ducebantur.*

Illi) *Deliæ itaque puer e triviis omina certa retulit, quod caſu præteriens fauſtæ ſignificationis vocem miſerit.*

Cuncta dabant reditus: tamen eſt deterrita numquam,
Quin fleret, noſtras reſpiceretque vias.
Ipſe ego ſolator, quum jam mandata dediſſem,
Quærebam tardas anxius uſque moras.
Aut ego ſum cauſſatus aves, aut omina dira:
Saturni aut ſacram me tenuiſſe diem.
O quoties ingreſſus iter mihi triſtia dixi
Offenſum in porta ſigna dediſſe pedem!
Audeat invito ne quis diſcedere amore,
Aut ſciat egreſſum ſe prohibente Deo.
Quid tua nunc Iſis mihi, Delia: quid mihi proſunt
Illa tua toties æra repulſa manu?
Quidve, pie dum ſacra colis, pureque lavarì
Te (memini) & puro ſecubuiſſe toro?
Nunc, Dea, nunc ſuccurre mihi: nam poſſe mederì
Picta docet templis multa tabella tuis.
Ut mea votivas perſolvens Delia pœnas,

Ante

Deterrita numquam] *A propoſito abducta. Solus Deliæ fletus, ac reſpectus frequens fauſta interturbabat auguria.*

Aut ego) *Ex avium extis* Auſpicium; *ex voce caſu audita* Omen *capiebatur.* Cauſſari *hic valet*: Prendere per pretesto: Scuſarſi ſotto pretesto.

Saturni) *Ominoſum erat, Saturni die in viam ſe dare. Ubi* tenuiſſe *pro* retinuiſſe.

Offenſum) *Hoc quoque inter mala fuit omina. Vid. pag. 51.*

Iſis) *In fide Iſidis Ægyptiorum deæ navigantes quoque fuerunt. Hinc factum, ut pro Tibullo maritimum iter ſuſcepturo Iſidi Delia ſupplicaret.*

Æra repulſa) *Siſtra Ægyptiaca, ſeu ænea crepitacula. Iſis cum ſiſtro fingebatur.*

Pureque lavari) *Quid prodeſt pure lavari? Erant quippe balnea ſecretiora, quibus feminæ ad expiationem utebantur.*

Docet) *Oſtendit. Votivæ tabellæ in templis ſuſpendebantur. Iſidis templum Romæ excitatum fuit in Campo Martio juxta Ovile.*

Votivas pœnas) *Mulctam, quam voto ſibi impoſuerat.*

Ante ſacras lino tecta fores ſedeat.
Biſque die reſoluta comas tibi dicere laudes
Inſignis turba debeat in Pharia.
At mihi contingat patrios celebrare penates,
Reddereque antiquo menſtrua tura Lari.
Quam bene Saturno vivebant rege! priuſquam
Tellus in longas eſt patefacta vias!
Nondum cæruleas pinus contemſerat undas,
Effuſum ventis præbueratque ſinum.
Nec vagus ignotis repetens compendia terris
Preſſerat externâ navita merce ratem.
Illo non validus ſubiit juga tempore taurus:
Non domito frenos ore momordit equus.
Non domus ulla fores habuit, non fixus in agris,
Qui regeret certis finibus arva, Lapis.
Ipſæ mella dabant quercus, ultroque ferebant
Obvia ſecuris ubera lactis oves.
Non acies, non ira fuit, non bella: nec enſem
Immiti ſævus duxerat arte faber.
Nunc Jove ſub domino cædes, nunc vulnera ſemper:
Nunc mare: nunc leti mille repente viæ.
Parce, Pater: timidum non me perjuria terrent,

Non

Ante) *Imitata Iſidis ſacerdotes, qui linteis veſtibus operiebantur, inque ædis veſtibulo aſſidebant.*

Biſque) *Templum mane aperiebant Iſiaci, deam ſalutabant, ſimulacrum aſello impoſitum circumferebant, ac ſtipem rogabant: redibant veſpere, deam componebant, laudibus celebrabant, atque ædem claudebant.* Inſignem *Deliam dicit Tibullus, quod comata eſſet inter* turbam Phariam, *ſeu ſacerdotes Ægyptiacos (a Pharo, oppido regio haud procul Alexandria) raſo incedentes capite.*

At mihi) *Mihi ſanitati reſtituto.*

Reddere) *Deos Lares Veteres curabant, eorumque armaria ſingulis Kalendis aperiebant.*

Quam bene) *Secunda carminis pars. Saturni ætatem ex effectis deſcribit: mare remis non tentabatur: mercaturæ non dabatur opera: rura tauris non exercebantur: non figebantur campis termini, nec domibus januæ: non bello ſæviebatur: quæ omnia poetice exprimuntur.*

Non dicta in ſanctos impia verba Deos.
Quod ſi fatales jam nunc explevimus annos,
Fac lapis his ſcriptus ſtet ſuper oſſa notis:
Hic jacet immiti conſumtus morte Tibullus,
Meſſalam terra dum ſequiturque mari.
Sed me, quod facilis tenero ſum ſemper Amori,
Ipſa Venus campos ducet in Elyſios.
Hic choreæ, cantuſque vigent, paſſimque vagantes
Dulce ſonant tenui gutture carmen aves.
Fert caſiam non culta ſeges, totoſque per agros
Floret odoratis terra benigna roſis.
Hic juvenum ſeries lætis intenta choreis
Ludit, & aſſidue carmina cantat Amor.
Illic eſt cuicumque rapax mors venit amanti,
Et gerit inſigni myrtea ſerta comâ.
At Scelerata jacet Sedes in nocte profunda
Abdita, quam circum flumina nigra ſonant.
Tiſiphoneque impexa feros pro crinibus angues
Sævit: & huc illuc impia turba fugit.
Tum niger in porta ſerpentum Cerberus ore
Stridet, & æratas excubat ante fores.

Illic

Lapis) *Cippus ſcilicet ſepulcralis loco ſuperpoſitus, in quo urna cum oſſibus defoſſa erat. Cippis hæ fere incidebantur notæ: H. M. H. N. S.* Hoc monumentum heredes non ſequitur.

Sed me) *Poſtrema hæc pars Elyſiorum camporum beatitatem, Tartarique ærumnas deſcribit.*

Caſiam) *Ad unguenta maximi pretii conficienda caſia adhibebatur, ſive frutex ea fuerit, ſive cortex.*

Benigna) *Fertilis.*

Scelerata Sedes) *Tartarus ſcilicet, ubi ſontes homines torquebantur.* Sedem *autem dixit, quod infimum eſſet Plutonis regiæ fundamentum: nam murorum ædificiorumque fundamenta*, Sedes *latini dicunt.*

Impexa) *Furiæ capillorum loco horridos angues, impexoſque habebant. Tiſiphone (a τίσις, ultio, & φόνος, cædes) homicidia puniebat.*

Cerberus) *Cerberum canem ex Echidna ſuſcepit Typho, quem Pluto Inferorum januæ præfecit. Triceps fuit, colloque ſerpentibus crinito.*

Illic Junonem tentare Ixionis auſi
  Verſantur celeri noxia membra rotâ.
Porrectuſque novem Tityus per jugera terræ
  Aſſiduas atro viſcere paſcit aves.
Tantalus eſt illic, & circum ſtagna: ſed acrem
  Jam jam poturi deſerit unda ſitim.
Et Danai proles, Veneris quæ numina læſit,
  In cava lethæas dolia portat aquas.
Illic ſit, quicumque meos violavit amores,
  Optavit lentas & mihi militias.
At tu caſta, precor, maneas, ſanctique pudoris
  Aſſideat cuſtos ſedula ſemper anus.
Hæc tibi fabellas referat, poſitaque lucerna
  Deducat plena ſtamina longa colo.
Ac circa gravibus penſis adfixa puella

Paul-

Ixionis) *Ixion Phlegyæ filius, Deorum menſæ adhibitus, vim Junoni illaturus erat. Ab Jove ulcere in Tartarum ejectus, rotæque adſtrictus, noctes ac dies volvitur.*

Tityus) *Unus e Gigantibus, quem ſagittis ad Inferos Apollo detruſit, quod Latonam tentarit: ejuſque jecur, toties renaſcens, quoties abſumtum creditur, vultures depaſcuntur.*

Tantalus) *Jovis filius ex Plote nympha, qui ob filium Pelopem Diis epulandum appoſitum, ad Inferos immittitur: ibique arboris impendentis poma recedentia fruſtra captat, fontiſque aquam, quæ ab labiis refugit, avidiſſime ſitit.*

Læſit) *E quinquaginta Danai filiabus, quadraginta octo ipſa nuptiarum nocte viros morti devoverunt: atque hæ laticem in vas pertuſum apud Inferos congerunt, inquit Lucretius. Venus autem nuptiarum præſes.*

Illic ſit) *Superiori reſpondet:* Illic eſt, cuicumque &c. *Sicut juvenes, qui nemini uni nocuerunt, morte obita, Elyſios incolunt; ita qui aliis inſidiantur, vita functi, in Tartarum conjiciuntur.*

At tu) *Ad Deliam redit, quam nentem inopinato ſe occupaturum ſperat.*

Ac circa) *Puellis nendo intentis, ac dormitantibus fuſus e manibus effluat.* Puella *pro* puellis: Penſum

Paullatim ſomno feſſa remittat opus.
Tunc veniam ſubito, ne quiſquam nuntiet ante.
Sed videar cælo miſſus adeſſe tibi.
Tunc mihi, qualis eris, longos turbata capillos
Obvia nudato, Delia, curre pede.
Hoc precor: hunc illum nobis Aurora nitentem
Luciferum roſeis candida portet equis.

ſum *autem* (ſtame intorno alla rocca) *ex eo dictum, quod appenderetur a dominabus, & rependeretur ab ancillis, colo jam deducta, atque abſoluta.*

Cælo miſſus) *Qui graviter laboranti in tempore opem ferebant*, cælo mitti, dilabi, deſcendere *dicebantur.*

Turbata capillos) *Græce dictum, pro* capillis. *Quæ maritos abſentes lugebant, comas non curabant.*

Nudato pede) *In improviſis caſibus, qui lectulis aſſidentes aliquid operis facerent, ſine ſoleis exſiliebant: nam ſoleas ad lecti pedem, ne ſtragula inquinarent, deponebant.*

Hunc illum luciferum) *Nempe diem, talem, qualem animo mihi finxi. Auroræ bigam largitur Tibullus.*

IIII.

NESCIO quis Priapum hortorum præſidem conſuluerat, qua ratione juvenum quorumdam familiaritatem ſibi conciliaret. Ille vero ab omni Epheborum amicitia hominem dehortatur.

DE QUODAM, & PRIAPO.

SIC umbroſæ tibi contingant tecta, Priape:
Ne capiti ſoles, ne noceantque nives:
Quæ tua formoſos cepit ſolertia? certe
Non tibi barba nitet, non tibi culta coma eſt.
Nudus & hibernæ producis frigora brumæ,
Nudus & æſtivi tempora ſicca Canis.
Sic ego: tum Bacchi reſpondet ruſtica proles
Armatus curva ſic mihi falce Deus.

O ſu-

O fuge te teneræ puerorum credere turbæ.
  Nam cauſſam falſi ſemper amoris habent.
Hic placet, anguſtis quod equum compeſcit habenis.
  Hic placidam niveo pectore pellit aquam.
Hic, quia fortis adeſt audacia, cepit: at illi
  Virgineus teneras ſtat pudor ante genas.

ADNOTATIONES.

Sic umbroſa) *Sub arbore Priapi ſtatua locabatur. Ei itaque ædiculam, qua carebat, optat.*

Quæ tua) *Italice:* Qual mai tant' attenzione han per te i Giovani. *Tua pro* tui. *Hortos, quorum Priapus cuſtos, juvenes frequentabant.*

Nitet] *Unguento ſcilicet, quo elegantiores barbam quoque perlinebant.*

Non culta] *Turbatis crinibus, ac falce armatus Deus hic inſculpebatur.*

Bacchi proles) *Bacchi filius. Vid. pag.* 19.

O fuge] *Ne committas te juvenum coetibus, quum vel equis luſuri, vel nataturi conveniant, ne ab eis decipiaris.*

Hic, quia) *Hic fallit audaciâ: hic verecundiâ.*

TITIUM forte Septimium docet Vates, quid illi agendum, ſi quid uxorem læſerit. Ait 1. *offenſam Conjugis voluntatem temporis decurſu, ac juramentis immutari.* 2. *Quod ſi in gratiam cum ea redire non curaris; negligentiæ, annis præterlabentibus, pœnitebit.* 3. *Ob præcepta hæc Titio tradita, ſibi jam ſeni acceſſurum decus affirmat.*

AD TITIUM SEPTIMIUM.

BLANDITIIS vult eſſe locum Venus ipſa: querelis
  Supplicibus, miſeris fletibus illa favet.
Sed ne te capiant, primo ſi forte negarit,

Tæ-

Negarit) *Negaris tibi reconciliari.*

Tædia: paullatim ſub juga colla dabit.
Longa dies homini docuit parere leones,
  Longa dies molli ſaxa peredit aquâ.
Annus in apricis maturat collibus uvas,
  Annus agit certâ lucida ſigna vice.
Nec jurare time: Veneris perjuria venti
  Irrita per terras, & freta ſumma ferunt.
Gratia magna Jovi: vetuit Pater ipſe valere,
  Juraſſet cupide quicquid ineptus amor.
Perque ſuas impune ſinet Dictynna ſagittas
  Adfirmes, crines perque Minerva ſuos.
At ſi tardus eris, errabis: tranſiet ætas
  Quam cito! non ſegnis ſtat, remeatque dies.
Quam cito purpureos deperdit terra colores!
  Quam cito formoſas populus alta comas!
Quam jacet, infirmæ venere ubi fata ſenectæ,
  Qui prior Eleo eſt carcere miſſus equus!
Vidi ego jam juvenem, premeret quum ſerior ætas,
  Mærentem ſtultos præteriiſſe dies.
Crudeles divi! ſerpens novus exuit annos:
  Formæ non ullam fata dedere moram.

Solis

Longa dies] *Longum tempus. Tempore omnia fiunt.*

Nec) *Digreditur ad juramenta conjugum deridenda, quæ ventos diſperdere, & Jove adprobante, minime valere dicit.*

Per freta ſumma) *Per maris ſuperficiem.*

Perque] *Permittet tibi pejerare Dictynna per ſagittas; per crines autem Minerva.* Dictynna *eadem, quæ* Diana, ἀπὸ τῶν δικτύων, a retibus, *quibus venatrix præerat. Minerva autem ſuos adeo deperibat crines, ut, quum Meduſa præ ſuis contemſiſſet, ejus capillos ſerpentibus mutarit.*

At ſi] *Secunda pars.*

Quam jacet) *Quam contemnitur.* Jacere *dicuntur, qui deſpicatui ſunt.*

Prior) *Curſu præſtantiſſimus. Equorum curſu certamina Jovi habebantur in Urbe Elide.* Mitti *dicebantur, quod e carceribus* (Cancelli) *dato ſigno dimitterentur.*

Vidi ego] *Rem quoque ab exemplo conficit.*

Solis æterna eſt Phœbo, Bacchoque juventas:
  Nam decet intonſus crinis utrumque deum.
Hæc mihi, quæ canerem Titio, Deus edidit ore,
  Sed Titium conjux hæc meminiſſe vetat.
Gloria cuique ſua eſt: me, qui ſpernentur amantes,
  Conſultent: cunctis janua noſtra patet.
Tempus erit, quum me Veneris præcepta ferentem
  Deducat juvenum ſedula turba ſenem.

Solis) *Apollo, & Bacchus comati, & imberbes ſemper fingebantur.*

Hæc mihi) *His de rebus forte Priapum ſciſcitatus erat Tibullus: qui ei oraculum edidit Titio Septimio canendum.*

Gloria) *Poſtrema Elegiæ pars. Quiſquis aliquo ab artificio ſibi plaudit.*

Patet janua) *Conſultorum januæ ſemper apertæ.*

Veneris præcepta ferentem) *Proferentem præcepta, queis ſcilicet conjuges conciliari poſſint: Venus enim conjugio præerat.*

PUE-

PUERUM docet, quibus artibus Herum ſibi concilíet; eo ſcilicet volente, peregrinetur, nautæ munere fungatur, atque armis vinci ſe ſinat. Inde fieri addit, ut ille munera a Domino ſuo vel invito obtineat.

AD PUERUM.

TU domino quodcumque tuo tentare libebit,
  Cedas Obſequio plurima vincit amor.
Neu comes ire neges, quamvis via longa paretur,
  Et Canis arenti torreat arva ſiti.
Quamvis prætexens picea ferrugine cælum,
  Venturam admittat imbrifer arcus aquam.
Vel ſi cæruleas puppi volet ire per undas;
  Ipſe levem remo per freta pelle ratem.
Nec te pœniteat duros ſubiiſſe labores,
  Aut opere inſuetas atteruiſſe manus.
Nec, velit inſidiis altas ſi claudere valles,
  Dum placeas, humeri retia ferre negent.
Si volet arma, levi tentabis ludere dextra.
  Sæpe dabis nudum, vincat ut ille, latus.
Tunc tibi mitis erit: rapias tum prima licebit
  Munera: contendet, ſed tamen apta dabit.

ADNOTATIONES.

Cedas) *Concedas domino, quicquid te experiri velit.*

Canis] *Canicula. Sidus cæleſte. Vid. pag.* 126.

Picea) *Obſcura.*

Opere] *Opere ſcilicet faciundo.*

Si volet arma] *Italice:* Se vorrà teco ſchermire: giuocar di ſpada. *Operam laniſtæ Romani dabant; ejuſmodi exercitationem* arma *vocabant.* Scherma.

Nudum] *Ictui expoſitum.* Indifeſo, aperto.

Tunc tibi] *Lætus ob victoriam armorum, quam tibi debebit.*

JUVENES hortatur, ut Poeſi operam navent: nam Muſarum alumni æternitati vivunt. Quod ſi autem ſibi morem non geſſerint; execrationibus urgendos eſſe dicit.

ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ AD JUVENES.

PIERIDAS pueri, doctos & amate poetas.
  Aurea nec ſuperent munera Pieridas.
Carmine purpurea eſt Niſi coma: carmina ni ſint,
  Ex humero Pelopis non nituiſſet ebur.
Quem referent Muſæ, vivet: dum robora tellus,
  Dum cælum ſtellas, dum vehet amnis aquas.
At qui non audit Muſas, qui Pallada temnit;
  Idææ currus ille ſequatur Opis,
Et tercentenas erroribus expleat urbes,
  Et ſecet ad Phrygios vilia membra modos.

ADNOTATIONES.

Pieridas) *Muſas ſcilicet, a* Piero *Theſſaliæ monte, ubi eas Mnemoſyne ex Jove pepererit. Alii aliter.*

Carmine) *Coma Niſi, & Pelopis humerus carminibus debent, quod tota purpurea feratur illa; totus hic eburneus.*

Niſi) *Niſus Megarenſium Rex . . . to capillamento canus; uno tantum purpureo inſignis capillo.*

Pelopis) *Pelopem filium convivantibus Diis veſcendum tradit pater Tantalus. Jovi ſcelus ſubolet, comeſa humeri parte. Statim jubet puerum reviviſcere, abſumtamque partem, addito ebore, ſupplet.*

At quis) *Altera pars.*

Idææ) *Fiat unus ex Corybantibus Opis currum inſequentibus.* Ops *eadem, quæ* Cybele: *Idæa autem dicta, quod in antro* Idæ *montis Jovem puerum a Saturni inſidiis defenderit.*

Et tercentenas] *Nulla certâ domo vitam ducat.*

Et ſecet) *Phrygio tibiæ ſonitu vulneribus ſeſe afficiat. Vid. Galliambum Catulli pag. 52.*

E X-

V.

EXPOSTULAT 1. cum Delia, quod ſe minus diligat, cuius votis ſanitati reſtituta fuerat. 2. Digreditur ad vitæ beatitatem deſcribendam, quam rure ducturum ſibi eſſe animo fingebat, ſi, Delia ſoſpite, cum eâ, ac Meſſalâ ruſticatus eſſet.

AD DELIAM.

ASPER eram, & bene diſcidium me ferre loquebar.
  At mihi nunc longe gloria fortis abeſt.
Namque agor, ut per plana citus ſola verbere turbo,
  Quem celer aſſueta verſat ab arte puer.
Ure ferum, & torque: libeat ne dicere quicquam
  Magnificum poſthac, horrida verba doma.
Parce tamen, per te conjunctæ fœdera deſtræ,
  Per Venerem quæſo, compoſitumque caput.
Ille ego, quum triſti morbo defeſſa jaceres,
  Te dicor votis eripuiſſe meis.
Ipſeque ter circum luſtravi ſulfure puro,
  Carmine quum magico præcinuiſſet anus.

Ipſe

ADNOTATIONES.

Aſper &c.) *Ferus eram, ac dicebam, facile me a Delia divelli.*

Gloria) *Gloriatio, qua me fortem rebar.*

Namque agor) *Confert ſe turbini* (palèo, trottola) *quem puer*, Cupido *ſcilicet, circumagit:*

Ure ferum) *Permiſſionis hujus eſt immodica animi ægritudo.* Strazia pur, Delia, col fuoco, e co'tormenti queſt' altiero, queſto feroce: e, perchè più non abbia talento di millantarmi, riducimi colla forza a deporre ogni parola d' orgoglio, di fierezza. *Verba horrida hic ſunt*, minarum, *ac* ſuperbiæ plena.

Parce) *Gratam ſibi Deliam vult, quod capite periclitantem votis ſuis morti eripuerit.*

Ipſeque] *In luſtrationibus utebantur numero ternario, ac ſulfure: corporum quoque morbis medebatur tantus.*

Ipſe procuravi, ne poſſent ſæva nocere
  Somnia, ter ſancta deveneranda mola.
Ipſe ego velatus filo, tunicifque ſolutis
  Vota novem Triviæ nocte ſilente dedi.
Omnia perſolvi: fruitur nunc alter honore,
  Et precibus felix utitur ille meis.
At mihi felicem vitam, ſi ſalva fuiſſes,
  Fingebam demens, ſed renuente Deo.
Rura colam, frugumque aderit mea Delia cuſtos,
  Area dum meſſes ſole calente teret.
Aut mihi ſervabit plenis in lintribus uvas.
  Preſſaque veloci candida muſta pede.
Conſueſcet numerare pecus, conſueſcet amantis
  Garrulus in dominæ ludere verna ſinu.
Illa Deo ſciet agricolæ pro vitibus uvam,

Pro

Procuravi) *Expiavi cæſis victimis, ne ſomnia triſte aliquid portendentia nocerent.*

Deveneranda) *Amolienda molæ oblatione.* Da dileguarſi &c.

Mola) *Farre molito. Veſtales farre ſelecto, ac molito* molam *ter quotannis faciebant, adjecto ſale tum cocto, tum duro: quam inter victimæ cornua Sacerdotes locabant: Unde* Immolare. *Mola olim idem forte, quod hodie* Migliaccio.

Velatus filo) *Filum lanæ, velamen erat, inquit Livius lib.* 2.

Solutis) *In ſacris omnia ſoluta erant, capilli, veſtes, calcei, hoſtia ipſa.*

Triviæ) *Dianæ. Vid. pag.* 32. *v.* 16.

Vota dedi) *Quæ vovi, reddidi: nam ſequitur* Omnia perſolvi.

At mihi) *Altera pars. Vitam felicem ſibi fingebat, ſi in fundum ſecum ſeceſſiſſent Delia, ac Meſſala, nam agri colendi, habendi pecoris, ac religionis Delia ſcientiſſima erat.*

Verna) *Puer domi ex ancilla natus:* Servo nato in caſa: *quem amore pæne materno futurum, ut Delia complecteretur.*

Illa Deo) *Frugum, fructuumque primitias diis agriculturæ præſidibus ſtatis diebus ponet. Vid. pag.* 125. *v.* 33.

Pro ſegete ſpicas, pro grege ferre dapem.
Illa regat cunctos, illi ſint omnia curæ,
Et juvet in tota me nihil eſſe domo.
Huc veniet Meſſala meus, cui dulcia poma
Delia ſelectis detrahet arboribus.
Et tantum venerata Virum, hunc ſedula curet:
Huic paret, atque epulas ipſa miniſtra gerat.
Hæc mihi fingebam: quæ nunc Eurusque Notuſque
Jactat odoratos vota per Armenios.

ADNOTATIONES.

Segete) *Ultima in* ſegete *ſyllaba græcorum more producitur.*

Huc) *Argumentum alterum ſuæ felicitatis, quod in ſuum quoque fundum ſecedet Meſſala.*

Virum) *Extrema ſyllaba* rum *non eliditur, ac producitur.*

Curet) *Hoſpites* curari *dicebantur.* Lui, ſerva.

Jactat) *Longinquam regionem, ut acerbam voti ſui fruſtrationem explicet, deſignat.* Odoratos *dixit* Armenios, *quod apud eos frutices benevolentes veniant.*

DIRAE IN SAGAM.

SANGUINEAS edat illa dapes, atque ore cruento
Triſtia cum multo pocula felle bibat.
Hanc volitent animæ circum ſua fata querentes
Semper, & e tectis Strix violenta canat.
Ipſa fame ſtimulante furens herbaſque ſepulcris
Quærat, & a ſævis oſſa relicta lupis.
Currat & in tenebris amens, ululetque per urbes.
Poſt agat e triviis aſpera turba canum.

 aſ-

Animæ) *Umbræ mortuorum, quos malis artibus morti devovit Saga, ejus oculis ſeſe ingerant.*

Strix) *Avis nocturna, malique ominis.* Strige.

Fame) *Fame ad ſacrilegia adigatur.*

Ululet) *Eo melancholiæ genere vexetur, quo lupi*

affecti ululatus tollunt: eamque canum turba exagitet.

VI.

IN CUPIDINEM.

SEMPER, ut inducar, blandos offers mihi vultus;
Poſt tamen es miſero triſtis & aſper, Amor.
Quid tibi, ſæve Puer, mecum eſt? an gloria magna,
Inſidias homini compoſuiſſe Deum?

ADNOTATIONES.

Inducar) *In caſſes fraude pertrahar, decipiat.*

JUVENES deliciis diffluentes, Dei, ac Sacerdotis juſſu templo arcet.

IN DELICATOS.

HINC procul abſitis, quiſquis colis arte capillos,
Effluit effuſo cui toga laxa ſinu.
Quiſquis & occurret, ne poſſit crimen habere,
Stet procul, atque alià ſtet procul ante viâ.
Sic fieri jubet ipſe Deus: ſic magna Sacerdos
Eſt mihi divino vaticinata ſono.
Hæc ubi Bellonæ motu eſt agitata, nec acrem
Flam-

ADNOTATIONES.

Hinc) *Arcet juvenes cincinnatos, ac laxis togis, ſeu diſcinctos: quod delicatulorum erat.*

Magna) *Bellonæ ſacrificulam, ut auctoritatem ei conciliet,* Magnam *vocat. Bellona eadem forte, quæ Minerva, belli Præſes.*

Divino) *Divinante.*

Hæc) *Hæ ſacrificulæ, ſectis humeris, utraque diſtrictos manu gladios exſerentes, currebant, inſaniebant, ac ſuo cruore Bellonæ litabant.*

Flammam, non amens verbera torta timet.
Ipſa bipenne ſuos cædit violenta lacertos,
Sanguineque effuſo ſpargit inulta Deam.
Statque latus præfixa veru, ſtat ſaucia pectus:
Et canit eventus, quos Dea magna monet.

Inulta) *Nemine videlicet ulciſcente.*
Præfixa veru) *Lanceola cutem inter, ſaginamque adacta.*

MONET Anum Deliæ matrem, ut eam fidam eſſe ſuadeat. Deliam porro, ſi fidem ſervet, numquam verberatum iri a Tibullo, felicemque ſenectutem a Diis conſecuturam.

AD ANUM.

VIVE diu mihi, dulcis Anus: proprios ego tecum,
Sit modo fas, annos contribuiſſe velim.
Te ſemper, natamque tuam te propter amabo.
Quicquid agat, ſanguis eſt tamen illa tuus.
Sit modo caſta doce, quamvis non vitta ligatos
Impediat crines, nec ſtola longa pedes.
Et mihi ſint duræ leges, laudare nec ullam
Poſſim ego, quin oculos adpetat illa meos.

G 2 Et

Annos contribuiſſe &c.) *Italice:* Vorrei unir co' tuoi gli anni miei: teco ripartirli, dividerli.
Amabo] *Obſequar.*
Quicquid agat] *Quicquid erret, peccet.*
Caſta) Caſtæ *dicebantur quoque matronæ viris ſuis fideles.*
Quamvis) *A ſignis oſtendit, Deliam maritam eſſe, ac vilioris conditionis feminam: nam* vittæ *Innuptarum;* ſtolæ *autem Nobiliorum inſignia.* Vitta *ligamentum capitis;* ſtola *vero veſtis ad talos demiſſa.*
Et mihi) *Si fida ſit Delia; dura quædam, ac difficilia ſibi ſervanda proponit.*
Adpetat] *Involet, ſeu irruat irata.* Mi ſi avventi agli occhi.

Et ſi quid peccaſſe puter, ductèrque capillis
Immerito, pronas per rapiarque vias.
Non ego te pulſare velim: ſed venerit iſte
Si furor, optarim non habuiſſe manus.
Nec ſævo ſis caſta metu, ſed mente fideli
Mutuus abſenti te mihi ſervet amor.
At quæ fida fuit nulli, poſt victa ſenectâ
Ducit inops tremulâ ſtamina torta manu.
Firmaque conductis adnectit licia telis,
Tractaque de niveo vellere ducta putat.
Hanc animo gaudente vident, juvenumque catervæ
Commemorant merito tot mala ferre ſenem.
Hanc Venus ex alto flentem ſublimis Olympo
Spectat, & infidis quam ſit acerba, monet.
Hæc aliis maledicta cadant: nos, Delia, amoris
Exemplum canâ ſimus uterque comâ. NA-

Peccaſſe] *Officia conjugi debita negligendo.*

Immerito) *Etſi nil meruerim: ex tenui ſuſpicione reus fuerim.*

Non ego) *Tu neque merito a me* pulſaberis, percutieris.

Nec) *Per apoſtrophen ad Deliam extremam carminis partem abſolvit.*

Nulli) *Non ſuo fida viro.*

Licia) *Fila* firma, *ſeu* tenſa, *quibus in telis texendis textrices implicant ſtamina.*

Telis conductis) *Italice:* Tele pigliate a teſſere a giornata: Pigliate a cottimo.

Putat) *Computat, ſupputat, numerat tracta, eorumque rationes ducit.* Tracta, orum, & tracta, æ, *eſt manipulus lanæ ad fuſum involutus, poſtquam* tractus, *ſeu* netus *eſt*. Maſſa di lana già filata. Trahere *enim* lanam, *eſt* nere. *Vel putat, ſeu purgat, ſecernit, abjicitque, quod in lana aſperum.*

Commemorant) *Quod eam in juventute ſuperbam a majoribus natu audierint.*

Senem) Senex *vim adjectivi hic habet. Sic* ſenex cervus: ſenex Bacchus (*vinum*) ſenex memoria.

Hanc Venus) *In ſupplicio vetulæ, Venus ſublimis, ſeu* difficilis, irata, *ſibi placebit.*

Cadant) *Accidant, eveniant.*

Amoris) *Conjugalis ſcilicet.*

VII.

NATALITIUM Meſſalæ diem celebraturus, ad ejus victorias recenſendas, multarumque regionum laudes excurrit. 1. Aquitaniæ meminit, de qua anno V. C. IↃCCXXVI. triumphum egit. 2. Ciliciæ, 3. Syriæ, 4. Ægypti, quibus in locis triennio ante præclare ſe geſſerat: atque hinc occaſione capta in Nili, Oſiridiſque commendationem digreditur, quoſque ad Meſſalam, ejuſque canendum Genium invitat. Innuit demum egregia quædam Meſſalæ opera ad Civium utilitatem Romæ exſtructa.

DE DIE MESSALAE NATALITIO.

HUNC cecinere diem Parcæ fatalia nentes
  Stamina, non ulli diſſolüenda Deo,
Hunc fore, Aquitanas poſſet qui fundere gentes,
  Quem tremeret forti milite victus Atur.
Evenere: novos pubes Romana triumphos
  Vidit, & evinctos brachia capta duces.
At te victrices lauros, Meſſala, gerentem
  Portabat niveis currus eburnus equis.

ADNOTATIONES.

Parcæ) *Conſule pag. 79.*

Non ulli) *Fato Jupiter ipſe inſerviebat, quem* δῦλον θεὸν ἀνάγκης *(Deum neceſſitatis ſervum) ex Philemone Comico, Græci dixerunt.*

Hunc) *Natalem. Natali, quæ Meſſala geſſit, tribuit, quod ex eo pendere die putaretur, quicquid homini obveniſſet in vita.*

Aquitanas) *Aquitani Tranſalpinæ Galliæ populi.*

Atur) *Atures ad Aturum amnem, qui limes Aquitaniæ, Hiſpaniæque quondam fuit, habitabant.*

Evinctos] *Duces captos, qui evinctis brachiis victoris currum præibant.*

Victrices) *Laurea cingebatur corona, equiſque albis Victor portabatur.*

Non ſine me eſt tibi partus honos: Tarbella Pyrene
    Teſtis, & Oceani litora Santonici.
Teſtis Arar, Rhodanuſque celer, magnuſque Garumna,
    Carnuti & flavi, cærula lympha, Liger.
An te, Cydne, canam, tacitis qui leniter undis
    Cæruleis placidus per vada ſerpis aquis?
Quantus & ætherio contingens vertice nubes
    Frigidus intonſos Taurus arat Cilicas?
Quid referam, ut volitet crebras intacta per urbes
    Alba Palæſtino ſancta columba Syro?
Utque maris vaſtum proſpectet turribus æquor,
    Prima ratem ventis credere docta Tyros?
Qualis &, arentes quum findit Sirius agros,

Fer-

Non) *Sub te duce vel ipſe militavi.*

Tarbella Pyrene) *Tarbelli Aquitanis quoque adſcripti incolebant montes Hiſpaniam a Gallia dirimentes: quoſque a* Pyrene, *Bebrycum regis filia*, Pyrenæos *Hercules nuncupavit. Hinc adjectivum* Tarbellus, a, um.

Santonici) *Santones, gens Aquitanica, Oceanum attingebant.* Popoli della Saintoge.

Arar &c.) *Aquitaniæ fluvii. Hodie* la Soane, le Rhone, la Garonne.

Carnuti) *Liger* [la Loire] *flavo crine Carnutos, Galliæ Celticæ populos ad Septemtrionem ſitos, intermeat.*

An te) *Venit ad res apud Cilices, Syrioſque geſtas.*

Cydne) *Cydnus campeſtrem interfluit Ciliciam, inque ſinum* Iſſicum (Golfo di Lajazzo) *ſe exonerat.*

Taurus arat) *Dividit, ſeu ſecat jugis ſuis Ciliciam a Pamphylia, & Iſauria.* Intonſi *Cilices dicuntur, quia inculti, ac montani.*

Columba) *Syris, qui Palæſtinam colunt, ſacra erat columba, a qua vel tangenda abſtinebant.*

Tyros) *Metonymia pro* Tyriis, *Urbi Syriæ. Mercaturæ Tyrii dediti, mare omnium primi tentarunt. Vide, quæ diximus pag. 66.*

Qualis) *Ventum eſt ad Ægyptum. Nilus æſtate aquis exundat: atque hinc camporum fecunditas. Pa-*

tris

Fertilis æſtivâ Nilus abundet aquâ?
Nile pater, quanam poſſum te dicere cauſſa,
Aut quibus in terris occuluiſſe caput?
Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres,
Arida nec Pluvio ſupplicat herba Jovi.
Te canit, atque ſuum pubes miratur Oſirim
Barbara; Memphitem plangere docta bovem.
Primus aratra manu ſolerti fecit Oſiris,
Et teneram ferro ſollicitavit humum.
Primus inexpertæ commiſit ſemina terræ,
Pomaque non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adjungere vitem:
Hic viridem dura cædere falce comam.
Illi jucundos primum matura ſapores
Expreſſa incultis uva dedit pedibus.
Ille liquor docuit voces inflectere cantu,
Movit & ad certos neſcia membra modos.
Bacchus & agricolæ magno confecta labore
Pectora triſtitiæ diſſolüenda dedit.

Bac-

tris nomen multis de cauſſis ſuum fecit. *Ejus* caput, *ſeu* origo *ignoratur.* Sirius (*hic pro* æſtate) *ſtella eſt in ore Canis.* *Vid. pag.* 126.

Pluvio Jovi) *Jupiter Pluvius ſenex fingebatur, prolixa barba, capilloque, ac brachiis expanſis imbres demittere.*

Te canit) *Nilus canit te, Meſſala, ac pubes Ægyptiaca docta plangere (plangendi) Bovem Memphitem, miratur (cum voluptate intuetur) te alterum Oſirim. Oſirim Bovem eſſe rebantur Ægyptii: eo enim interfecto a Stiphone fratre*, Bos *apparuit, quem* Apim *dixerunt, &* Oſiridem *revixiſſe rati ſunt, quem ſubinde in lacum demerſum defleverunt, ac* Memphytem *vocarunt, a Memphi Urbe ab Oſiride olim excitata.*

Primus) *In Oſiridis laudes, agriculturæ præſidis, excurrit.*

Ille liquor) *Muſices, ac Poeſeos originem vinum fuiſſe dicit.*

Bacchus) *Hic pro* Vino.

Triſtitiæ) *Pro* triſtitiâ diſſolvit. *Genitivus græce pro ablativo.*

Bacchus & adflictis requiem mortalibus affert,
 Crura licet dura compede pulſa ſonent.
Non tibi ſunt triſtes curæ, nec vultus, Oſiri:
 Sed chorus, & cantus, & levis aptus Amor,
Sed varii flores, & frons redimita corymbis,
 Fuſa ſed ad teneros lutea palla pedes:
Et Tyriæ veſtes, & dulcis tibia cantu,
 Et levis occultis conſcia ciſta ſacris.
Huc ades, & centum ludis, Geniumque choreis
 Concelebra, & multo tempora funde mero.
Illius e nitido ſtillent unguenta capillo;
 Et capite, & collo mollia ſerta gerat.
Sic venias hodierne: tibi dem turis honores,
 Liba & Mopſopio dulcia melle feram.
At tibi ſubcreſcat proles, quæ facta parentis
 Augeat, & circa ſtet venerata ſenem.

Nec

Adflictis) *Mancipia vini potu hilarantur.* *Crura pulſa*, *pro* pulſata, percuſſa.

Vultus) *Hic eſt facies* triſtis, *ac* ſevera.

Corymbis] *Racemis hederarum. Quæ Baccho fuerunt myſteria, Oſiridi tribuit: nam qui Latinis Bacchus; Oſiris Ægyptiis fuit.*

Lutea palla) *Crocea mulierum veſtis ad talos uſque demiſſa, qua Bacchus quoque utebatur.*

Tyriæ) *Purpurea. Purpura apud Tyrios.*

Ciſta) *Vid. pag. 76.*

Huc) *Invitat Oſirim ad Meſſalæ genium celebrandum. Genium una gigni nobiſcum, deumque amoris finxit antiquitas.*

Funde) *Perfunde caput.*

Illius) *Voluptariis diis ungebantur comæ, colloque ſerta circumponebantur.*

Hodierne) *Pro* hodiernus, hodie.

Liba) *Epulæ Diis oblatæ. Dulciarii cibi genus, eratque ex farre, caſeo, ovo uno, oleo, ac melle. Rectius* libo, *quam* molæ (*ut innuimus pag.* 140.) *reſpondet hodie* Migliaccio.

Mopſopio) *Mel mopſopium dicitur a Mopſopo Athenarum rege. Hymettus autem mons Athenis proximus, apium mellificio nobilis.*

At tibi) *Ad Meſſalam apoſtrophe.*

Nec taceant monumenta viæ, quem Tuſcula tellus,
Candida quem antiquo detinet Alba lare.
Namque opibus congeſta tuis hic glarea dura
Sternitur: hic aptà jungitur arte ſilex.
Te canet agricola, e magna quum venerit Urbe
Serus, inoffenſum retuleritque pedem.
At tu, Natalis, multos celebrande per annos,
Candidior ſemper, candidiorque veni.

Nec) *Pars poſtrema. Nec ille, quem tellus Tuſcula, & ille, quem Alba detinet lare antiquo, taceant monumenta viæ. Itaque Tuſculani, Albanique celebrabant Meſsalam Corvinum, quod viarum ramos de ſuo curaſſet.*

Glarea) *Sabulum quoddam acervatum, aſperumque.* Ghiaja. *Viæ ſternendæ erant ſilice in Urbe; glareâ extra Urbem ſubſternendæ, marginandæque: ut ex Tito Livio lib. XXXI. colligitur.*

Te canet) *Qui vias ſternebat, populi ſtudia promerebatur.*

VIII.

DELIAM a ſe coli Vates aſſerit, etſi omnem corporis ornatum deſpicatui habeat: quod quoddam incantamenti genus dicit eſſe.

AD DELIAM.

QUID tibi nunc molles prodeſt coluiſſe capillos?
Sæpeque mutatas diſpoſuiſſe comas?
Quid ſucco ſplendente genas oneraſſe? quid ungues
Artificis doctâ ſubſecuiſſe manu?
Fruſtra jam veſtes, fruſtra mutantur amictus,

ADNOTATIONES.

Artificis) *Ad hoc opus tonſoris operâ, quem artificem Tibullus vocat, delicatuli utebantur.*

Amictus) *Veſtis exterior.*

Anſaque compreſſos colligit arcta pedes.
Ipſa placet, quamvis inculto venerit ore,
Nec nitidum tarda comſerit arte caput.
Num me carminibus, num me pollentibus herbis
Devovit tacito tempore noctis anus?
Cantus vicinis fruges traducit ab agris,
Cantus & iratæ detinet anguis iter.
Cantus & e curru Lunam deducere tentat;
Et faceret, ſi non æra repulſa ſonent.
Quid queror heu miſero carmen nocuiſſe? quid herbas?
Forma nihil magicis utitur auxiliis.

Anſa) *Italis:* Fibbia. *Strictiores calceos nunc quoque ſibi amant juvenes.*

Tarda arte) *Dum enim moliuntur feminæ, dum comuntur, annus eſt.*

Num me) *Pars altera.*

Cantus) *Hic eſt:* Incanto, incanteſimo.

E curru) *Luna curru vehi putabatur. Quoties ea deficeret; magicis artibus referebatur: eique cymbalorum, pelviumque ſtrepitu opem tulit antiquitas.*

GENIO indulgendum dicit ex eo, quod juventus præterlabatur. Impia Epicuri ſententia.

AD JUVENES.

HEU ſero revocatur Amor, ſeroque juventas,
Quum vetus infecit cana ſenecta caput.
Tum ſtudium formæ: coma tum mutatur, ut annos
Diſſimulet viridi cortice tincta nucis.
Tollere tum curæ eſt albos a ſtirpe capillos,
Et faciem demta pelle referre novam.
At tu dum primi floret tibi temporis ætas,
Utere: non tardo labitur illa pede.

EXEM-

ADNOTATIONES.

Tincta nucis) *Nucis ſucco canos capillos atros faciebant vetulæ.*

EXEMPLO cujuſdam Marathi, qui olim ferox, ac faſtidioſus fuit, a ſuperbia Pholoen deterret, eamque monet, ut ſibi reconcilietur.

AD PHOLOEN.

ODERUNT, Pholoe, moneo, faſtidia Divi:
 Nec prodeſt ſanctis tura dediſſe focis.
Hic Marathus quondam miſeros ludebat amicos,
 Neſcius ultorem poſt caput eſſe Deum.
Sæpe etiam lacrimas fertur riſiſſe dolentis,
 Et cupidum ficta detinuiſſe mora.
Nunc omnes odit faſtus, nunc diſplicet illi,
 Quæcumque adpoſita eſt janua dura ſera.
At te pœna manet, ni deſinis eſſe ſuperba.
 Quam cupies votis hunc revocare diem!

ADNOTATIONES.

Faſtidia) *Faſtum, ſuperbiam, contemtum.*

Deum ultorem) *Nemeſim ſcilicet. Vid. pag 91.*

Poſt caput eſſe) *Eſſe, urgere a tergo.* Eſſere alle ſpalle.

Et cupidum) *Amicum videlicet.*

Quæcumque) *Diſplicet ſe ab amicis, obducto foribus peſſulo, excludi.* Che gli amici gli chiudan le porte, e le fermin col catenaccio, perchè non entri.

Diem) *Quo ſcilicet mecum in gratiam redire potes.*

VIIII.

DE Amico conqueritur, qui poſt datam amicitiæ fidem ab eo diſceſſerat: auro corruptus ad Tibulli æmulum defecerat: iter cum eo ſuſceperat, & arcana prodiderat.

AD AMICUM.

QUID mihi, ſi fueras miſeros læſurus amores,
 Fœdera per divos clam violanda dabas?
Ah miſer, etſi quis primo perjuria celat,
 Sera tamen tacitis Pœna venit pedibus.
Parcite, Cæleſtes: æquum eſt impune licere
 Numina Romanis lædere veſtra ſemel.
Lucra petens habili tauros adjungit aratro,
 Et durum terræ ruſticus urget opus.
Lucra petituras freta per parentia ventis
 Ducunt inſtabiles ſidera certa rates.
Muneribus meus eſt captus comes: at Deus illa
 In cinerem, & liquidas munera vertat aquas.
Jam mihi perſolvet pœnas, pulviſque decorem
 Detrahet, & ventis horrida facta coma.
Uretur facies, urentur Sole capilli:

De-

ADNOTATIONES.

Fœdera dabas) *Dabas fidem. Jurabas mihi per Deos.*

Parcite] *Deos rogat, ne nimis rigidi ſint in juvenem: nam aliquid ætati dandum.*

Lucra) *Excuſat quoque Amici crimen ab eorum exemplo, qui lucrandi cauſſa longe graviſſimos ſubeunt labores.*

Habili aratro) *Habile aratrum eſt, quod ruſticus facile gubernet.*

Freta per parentia) *Maria ventorum arbitrio reguntur.*

In cinerem &c.) *In elementa ſua redigat. Ita precabantur, quum irritum aliquid optarent.*

Jam mihi] *Amico huic ſuo peregrinanti malum deprecatur.*

Deteret invalidos & via longa pedes.
Admonui quoties, auro ne pollue fœdus.
Sæpe ſolent auro multa ſubeſſe mala.
Divitiis captus ſi quis violavit amicum;
Aſperaque eſt illi, difficiliſque Themis.
Ure meum potius flammâ caput, & pete ferro
Corpus, & intorto verbere terga ſeca.
Nec tibi celandi ſpes ſit peccare paranti.
Eſt Deus, occultos qui vetat eſſe dolos.
Ipſe Deus tacito permiſit vela miniſtro,
Ederet ut multo libera verba mero.
Ipſe Deus ſomno domitos emittere vocem
Juſſit, & invitos facta tegenda loqui.
Hæc ego dicebam: nunc me fleviſſe loquentem,
Nunc pudet ad teneros procubuiſſe pedes.
Tunc mihi jurabas, nullo te divitis auri
Pondere, non gemmis vendere velle fidem:
Non tibi ſi pretium Campania terra daretur,
Non tibi ſi Bacchi cura Falernus ager.
Illis eriperes verbis mihi, ſidera cælo

Lu-

Admonui) *Verborum meminit, quibus Amicum, ne arcana vulgaret, monebat.*

Violavit) *Offendit.*

Themis) *Juſtitiæ Dea. Vid. pag.* 98.

Ure meum) *Deam rogat, ut ſe præ amico puniat. Reſpicit ad ea tria, in quæ jurabant nobiles quoque adoleſcentes, operam laniſtæ daturi:* Uri flammis, virgis ſecari, necari ferro.

Tacito miniſtro) *Cui ſecretum retexerat.*

Permiſit vela) *Hoc eſt, ebrietatis operâ loquendi poteſtatem fecit.* Laſciò le briglie.

Auri pondere) *Ingens pecuniæ ſumma appendebatur, non numerabatur. Quæ, & quanta olim Tibullo dixerat Amicus, nunc commemorat.*

Pretium) *Hic pro mercede.*

Falernus) *Vide pag.* 26.

Eriperes) *Italice :* Mi avreſti dato ad intendere. Mi potevi far credere: *Eripere hic eſt, veterem opinionem ex animo evellere. Italorum adagium :* Mi

da-

Lucere, & puras fluminis eſſe vias.
Quin etiam flebas: at non ego fallere doctus
Tergebam humentes credulus uſque genas.
Tum miſer interii ſtulte confiſus amari;
Nam poteram ad laqueos cautior eſſe tuos.
Quin etiam attonita laudes tibi mente canebam:
At me nunc noſtri, Pieridumque pudet.
Illa velim rapida Volcanus carmina flamma
Torreat, & liquida deleat amnis aqua.
Tu procul hinc abſis, cui fœdus vendere curæ eſt,
Et pretium plena grande referre manu.
At tua nunc me pœna juvet, Themidique merenti
Fixa notet caſus aurea palma meos:
Hanc tibi fallaci reſolutus amore Tibullus
Dedicat: & grata ſis, Dea, mente, rogat.

ADNOTATIONES.

dareſti ad intendere, che gli aſini volano. *Areo. Rol. Fur. c. 32. ſt. 39.*

A cui potevi far con tue parole
Creder, che foſſe oſcuro e freddo il Sole.

At non) *Dicit ſe deceptum fuiſſe, quod ipſe a fallendo abſtineat.*

Aurea palma) *Vovit deæ manum auream, eamque in ſacello forte ſuſpenderat.*

Grata) *Orat, ut hæc aureæ manus dedicatio Deæ accepta ſit.*

PARAPHRASIS LUDOVICI AREOSTI
IN ILLUD: EST DEUS, OCCULTOS &c.

Miſer chi mal' oprando ſi confida,
Ch' ognor ſtar debbia il maleficio occulto;
Che quando ogn' altro taccia, intorno grida
L' aria, e la terra ſteſſa, in ch' è ſepulto.
E Dio fa ſpeſſo, che 'l peccato guida
Il peccator, poi ch' alcun dì gli ha indulto,
Che ſe medeſmo, ſenz' altrui richieſta,
Inavvedutamente manifeſta.

AD

X.

AD BELLUM iturus primo militiam execratur; deinde pacis otia commendat.

IN BELLUM.

QUIS fuit horrendos primus qui protulit enſes?
Quam ferus, & vere ferreus ille fuit!
Tunc cædes hominum generi, tunc prælia nata:
Tunc brevior diræ mortis aperta via eſt.
At nihil ille miſer meruit: nos ad mala noſtra
Vertimus, in ſævas quod dedit ille feras.
Divitis hoc vitium eſt auri: nec bella fuerunt,
Faginus adſtabat quum ſcyphus ante dapes.
Non arces, non vallus erat; ſomnumque petebat
Securus varias dux gregis inter oves.
Tunc mihi vita foret, vulgi nec triſtia noſſem
Arma, nec audiſſem corde micante tubam.
Nunc ad bella trahor: & jam quis forſitan hoſtis
Hæſura in noſtro tela gerit latere.
Sed patrii ſervate Lares: aluiſtis & iidem,
Curſarem veſtros quum tener ante pedes.
Neu pudeat priſco vos eſſe e ſtipite factos:
Sic veteris ſedes incoluiſtis avi.
Tunc melius tenuere fidem, quum paupere cultu
Sta-

ADNOTATIONES.

Protulit) *De novo excogitavit.*

Nihil meruit] *Nullam commeritus eſt pœnam.*

Faginus) *Scyphus fagineus, e fago.* Bicchiero, Tazza, Nappo.

Varias) *Albas, nigras, maculoſas.*

Foret) *Utinam fuiſſet.*

Vulgi arma) *Quæ vulgaribus hominibus, non ſapientibus conveniunt.*

Micante) *Tremente, ſubſiliente.*

Lares) *Laribus domeſticis ſe commendat, ex eo, quod puſillum puerum educaviſſent.*

Curſarem) *Puerilium luſuum hic meminit.*

Stabat in exigua ligneus æde Deus.
Hic placatus erat, ſeu quis libaverat uvam,
Seu dederat ſanctæ ſpicea ſerta comæ.
Atque aliquis voti compos, liba ipſe ferebat,
Poſtque comes purum filia parva favum.
At nobis ærata, Lares, depellite tela,
Hoſtia erit plenâ ruſtica porcus harâ.
Hanc purâ cum veſte ſequar, myrtoque caniſtra
Vincta geram, myrto cinctus & ipſe caput.
Sic placeam vobis: alius ſit fortis in armis,
Sternat & adverſos Marte favente duces.
Ut mihi potanti poſſit ſua dicere facta
Miles, & in menſa pingere caſtra mero.
Quis furor eſt atram bellis arceſſere mortem?
Imminet, & tacito clam venit illa pede.
Non ſeges eſt infra, non vinea culta; ſed audax
Cerberus, & Stygiæ navita turpis aquæ.
Illic exeſiſque genis, uſtoque capillo
Errat ad obſcuros pallida turba lacus.
Quam potius laudandus hic eſt, quem prole parata
Occupat in parvâ pigra ſenecta casâ!
Ipſe ſuas ſectatur oves, at filius agnos,
Et calidam feſſo comparat uxor aquam.

Sic

Spicea ſerta) *Cereris fuerunt propria: ſed & Ceres ipſa Diis quoque domeſticis, & Laribus ruſticis adſcripta.*

Ærata tela) *Ferrata.*

Hoſtia) *Cadat vobis porcus pinguiſſimus.*

Pura cum veſte) *Erat linea, & purpurea, nec maculam habebat. Ubi Caniſtrum*, i, caneſtro, ceſto, paniere.

Myrto) *Myrtea quoque corona Lares donabantur.*

Quis furor) *Excurrit in mortem: apud inferos bonis omnibus carere neceſſe eſt, quibus vivi gaudemus.*

Navita) *Charon.*

Exeſis) *Larvæ mortuorum fingebantur genis excavatis, & calvæ, comiſque uſtis.*

Quam potius) *Strenui milites pro concione laudabantur. Hinc venuſte dicit laude dignum potius eſſe, qui procul bello in pace ſeneſcit.*

Prole parata) *Liberis ſuſceptis.*

Comparat) *Paret aquæ calida balneum, ut mos erat.*

Sic ego ſim, liceatque caput candeſcere canis;
Temporis & priſci facta referre ſenem.
Interea Pax arva colat: Pax candida primum
Duxit araturos ſub juga curva boves.
Pax aluit vites, & ſuccos condidit uvæ,
Funderet ut nato teſta paterna merum.
Pace bidens, vomerque nitent: at triſtia duri
Militis in tenebris occupat arma ſitus.
At nobis, Pax alma veni, ſpicamque teneto:
Perpluat & pomis candidus ante ſinus.

Canis) *Albis capillis, quod militibus raro licet.*
Interea) *Altera pars. Ad Saturni ætatem reſpicit.*
Teſta) *Vas Vinarium. Vina a patre condita filius promebat, quum diu ſervata eſſent.*
Candidus ſinus) *Sinus veſtis albæ, qua Pax dea induebatur, pomis perpluat.* Trapiovi di frutta.

EOS INSECTATUR, qui Uxores ſuas verberant.

IN CONJUGES.

Ah lapis eſt, ferrumque, ſuam quicumque maritam
Verberat: e cælo deripit ille Deos.
Sit ſatis, e membris tenuem reſcindere veſtem:
Sit ſatis ornatus diſſolüiſſe comæ.
Sit lacrimas moviſſe ſatis: quater ille beatus
Quoi tenera irato flere marita poteſt.
Sed manibus qui ſævus erit; ſcutumque, ſudemque
Is gerat, & miti ſit procul ille domo.

A L-

Lapis, ferrum) *Durus, crudelis.*
Deripit) *Ita loquebantur de atroce aliquo facinore, ad Gigantum fabulam reſpicientes.*
Reſcindere] *Reſcindere veſtem e membris, modus eſt loquendi rarior.*
Tenuem veſtem) *Puta Coam.*
Scutum &c.) *Militiæ durum opus exerceat, & Bellonam ſequatur.*

ALBII TIBULLI
EQUITIS ROMANI
ELEGORUM LIBER II.

I.

SACRUM Ambarvale deſcribit: rura, & ruris Deos laudat; quibus mitioris victus, ædificandi, boves domandi, arbores inſerendi, hortos colendi, vindemiæ ac meſſis faciendæ, mellis colligendi, cantus præterea, ſaltationis, rudimentorum poeticorum, corollarum, lanificii tribuit inventionem. Cupidinem denique diis ruſticis adcenſet, more ſuo παρέκβασιν ἐρωτικὴν ſuaviſſimam adjugens. Hæc eſt Vulpio.

SACRUM AMBARVALE.

QUISQUIS ades, faveas: fruges luſtramus, & agros.
Ritus ut a priſco traditus exſtat avo.
Bacche veni, dulciſque tuis e cornibus uva
Pendeat: & ſpicis tempora cinge Ceres.

Lu-

Faveat] *Indicto* Favete, *vel* Favete linguis. *Qui ſacris aderant, ſilentium faciebant.*

Luſtrare) *Expiare circumeundo. Victima circum arva maturis frugibus ducebatur, omnibus ſubinde inclamantibus: ex quibus unus oleagina ornatus corona Cereris, & Bacchi laudes decantabat. Victima erat,* Sus, Ovis, Taurus: *atque hinc ſacra* Suovetaurilia: *& ab ambiendis arvis hoſtia* Ambarvalis *dicebatur.*

Cornibus) *Aurea tribuebantur Baccho cornua, tum aliis de cauſſis, tum quod fortaſſe flava ejus coma cornuum figuram exhiberet.*

Luce ſacra requieſcat humus, requieſcat arator;
Et grave ſuſpenſo vomere ceſſet opus.
Solvite vincla jugis: nunc ad præſepia debent
Plena coronato ſtare boves capite.
Omnia ſint operata Deo: non audeat ulla
Lanificam penſis impoſuiſſe manum.
Caſta placent ſuperis: pura cum veſte venite,
Et manibus puris ſumite fontis aquam.
Cernite, fulgentes ut eat ſacer agnus ad aras,
Vinctaque poſt olea candida turba comas.
Dii patrii, purgamus agros, purgamus agreſtes.
Vos mala de noſtris pellite limitibus:
Neu ſeges eludat meſſem fallacibus herbis,
Neu timeat celeres tardior agna lupos.
Tunc nitidus plenis confiſus ruſticus agris
Ingeret ardenti grandia ligna foco.
Turbaque vernarum, ſaturi bona ſigna coloni,
Ludet, & ex virgis exſtruet ante caſas.
Eventura precor. Viden' ut felicibus extis
Significet placidos nuntia fibra Deos?
Nunc mihi fumoſos veteris proferte Falernos
Conſulis: & Chio ſolvite vincla cado.
Vina diem celebrent: non feſta luce madere

Eſt

Omnia] *Italice*: Il tutto concorra al ſacrifizio. *Ubi Deo*, *pro* Deis.

Fulgentes) *Igne ſcilicet*, *in aris accenſo*, *ad victimam comburendam*.

Eat) *Sua ſponte*: *ſi quid obluctaret victima*, *ominoſum erat*. *Ubi* comas *græce pro* comis.

Nitidus) *Bene ſaginatus*, *cui nitet cutis*. Ben in carne: ben paſciuto.

Signa) *Divitis coloni* ſignum, *ſeu* argumentum, *erat vernarum numerus*.

Extis) *Augures*, *Haruſpices*, *ſeu Extiſpices*, *quum*, *quæ in extis obſervabant*, *divulgarent*, nuntiare, *ac* denuntiare *dicebantur*.

Falernos) *Cados vini Falerni*.

Solvite) *Hujuſmodi cadi pice erant obſtricti*. *Italis eſt*: Mettete a mano, ſpillate la botte.

Madere] *Ebrium eſſe*.

Eſt rubor, errantes & male ferre pedes.
Sed bene Meſſalam ſua quiſque ad pocula dicat,
Nomen & abſentis ſingula verba ſonent.
Gentis Aquitanæ celeber Meſſala triumphis,
Et magna intonſis gloria victor avis,
Huc ades, adſpiraque mihi, dum carmine noſtro
Redditur Agricolis gratia Cælitibus.
Rura cano, ruriſque Deos: his vita magiſtris
Deſuevit quernâ pellere glande famem.
Illi compoſitis primum docuere tigillis
Exiguam viridi fronde operire caſam.
Illi etiam tauros primum docuiſſe feruntur
Servitium, & plauſtro ſuppoſuiſſe rotam.
Tunc victus abiere feri: tunc inſita pomus:
Tunc bibit irriguas fertilis hortus aquas.
Aurea tunc preſſos pedibus dedit uva liquores:
Mixtaque ſecuro eſt ſobria lympha mero.
Rura ferunt meſſes, calidi quum Sideris æſtu
Deponit flavas annua terra comas.
Rure levis verno flores apis ingerit alveo,
Compleat ut dulci ſedula melle favos.
Agricola aſſiduo primum ſatiatus aratro,
Cantavit certo ruſtica verba pede.
Et ſatur arenti primum eſt modulatus avenâ
Carmen, ut ornatus diceret ante Deos.
Agricola & minio ſuffuſus, Bacche, rubenti

Pri-

Male ferre) *Titubare*. Barcollare. Andare a ſpina peſce.

Bene . . dicat) *In joco ac vino Meſſalæ fauſta omnia quiſque precetur. Benedicere cum acc., rara ſyntaxis.*

Aquitanæ) *Conſule pag.* 149.

Intonſis avis) *Romanorum Majoribus, qui antiquitus tonſoris operâ non utebantur.*

Adſpira) *Fave propitius.*

Vita) *Homines ſcilicet, qui glande veſci olim ſoliti.*

Tigillis) *Tigillum*, travicello, aſſicella: *Plauſtrum*, carro.

Annua terra) *Quæ quotannis renovatur.*

Minio ſuffuſus) *Bacchi faciem minio quoque tingebant ruſtici.*

Primus inexperta duxit ab arte choros,
Huic datus a pleno memorabile munus ovili
Dux pecoris hircus: duxerat hircus oves.
Rure puer verno primam de flore coronam
Fecit, & antiquis impoſuit Laribus.
Rure etiam teneris curam exhibitura puellis
Molle gerit tergo lucida vellus ovis.
Hinc & femineus labor eſt, hinc penſa, coluſque
Fuſus & appoſito pollice verſat opus.
Atque aliqua aſſidue textrix operata minervæ
Cantat, & applauſo tela ſonat latere.
Ipſe interque greges, interque armenta Cupido
Natus, & indomitas dicitur inter equas.
Illic indocto primum ſe exercuit arcu.
Hei mihi, quam doctas nunc habet ille manus!
Nec pecudes, velut ante, petit: fixiſſe ſuperbos
Geſtit, & audaces perdomuiſſe viros.
Hic juveni detraxit opes: hic dicere juſſit
Limen ad iratæ verba pudenda ſenem.
Ah miſeri, quos ſic graviter Deus urget: at ille
Felix, cui placidus leniter afflat amor.
Sancte veni dapibus feſtis; ſed pone ſagittas,
Et procul ardentes hinc procul abde faces.
Vos celebrem cantate Deum, pecorique vocate
Voce: palam pecori, clam ſibi quiſque vocet.
Aut etiam ſibi quiſque palam: nam turba jocoſa
Obſtrepit, & Phrygio tibia curva ſono.
Ludite: jam nox jungit equos, currumque ſequuntur
Matris feſtivo ſidera fulva choro.

Poſt-

Inexperta) *Intentata.*

Lucida ovis] *Ovis nitido vellere.* Lucida, e graſſa.

Minervæ) *Minerva textrinæ præerat. Meton.* Applauſo *eſt hic*, leviter percuſſo: *dum textrix hinc atque hinc telam percutit, conſtringitque; ſonitum hæc edit.*

Ipſe) *Pars ultima. Ad Cupidinem digreditur.*

Iratæ) *Subaudi* mulieris.

Pone] *Depone.*

Palam) *Qui adſunt, clamoribus, quos tollunt, quæ vota fiant, audiri non ſinunt. De phrygia tibia conſule Galliambum verſu 22.*

Matris] *Noctis.*

Poſtque venit tacitus fuſcis circumdatus alis
  Somnus, & incerto ſomnia nigra pede.

Fuſcis) *Joannes Caſa cecinit.*

  A me ten' vola, o Sonno, e l' ali
  Tue brune ſovra me diſtendi e poſa.

II.

DIEM Cerinthi ſui amiciſſimi natalitium celebraturus [illegible], invitat primo Genium ture ac vino ad epulandum. Deinde, quæ Cerinthus ipſe ab eo rogatu- tus ſit, exponit.

DE DIE CERINTHI NATALITIO.

DICAMUS bona verba; venit Natalis, ad aras.
  Quiſquis ades, lingua vir, mulierque fave.
Urantur pia tura focis, urantur odores,
  Quos tener e terra divite mittit Arabs.
Ipſe ſuos Genius adſit viſurus honores,
  Cui decorent ſanctas mollia ſerta comas.
Illius puro diſtillent tempora nardo:
  Atque ſatur libo ſit, madeatque mero.
Adnuat & Cerinthe, tibi quodcumque rogabis.
  En age, quid ceſſas? adnuet ille, roga.

Augu-

Dicamus) *Quicumque ad aras accedimus, loquamur verba* boni ominis: *deus enim Natalis venit.*

Fave) *Vide pag.* 162.

Odores) *Puta Cynnamomum, coſtum, caſiam, bdellium, ſtacten, quæ omnia Arabis proveniunt.* Tener *Arabs, eſt* deliciis diffluens.

Ipſe) *Genii invocatio. Vid. pag.* 152.

Adnuat) Adnuere eſt, *capitis nutu poſtulata concedere.* Accordare.

Auguror. Uxoris fidos optabis amores,
Jam reor hoc ipſos edidiciſſe Deos.
Nec tibi malueris, totum quæcumque per orbem
Fortis arat valido ruſticus arva bove.
Nec tibi gemmarum, quicquid felicibus Indis
Naſcitur, Eoi qua maris unda rubet.
Vota cadunt. Viden' ut trepidantibus advolet alis,
Flavaque conjugio vincula portet Amor?
Vincula qu maneant ſemper, dum tarda ſenectus
Inducat rugas, inficiatque comas.
Hac venias Natalis avi, prolemque miniſtres.
Ludat & ante tuos turba novella pedes.

AIT

Auguror) *Altera pars. Vaticinor, te fidam tibi uxorem tantum rogaturum eſſe.*

Edidiciſſe) *Meminiſſe, ac memoria tenere.* Saperlo a mente. *Senſus eſt: quæ rogaturus es, arbitror, Deos memoria tenere, quum toties ea poſtulaveris.*

Maris unda) *Mare Erythræum, ſeu Rubrum ab Erythra Rege, in una inſularum Oceani ad Meridiem ſepulto.*

Cadunt) *Accidunt, eveniunt.* Trepidantibus *valet* adcelerantibus:

Vincula) *κεστόν, ſeu Ceſtum, cingulus ille lutei corporis, quo Venus Martem, & Juno Jovem ſibi conciliarunt.*

Hac venias) *Natalis, venias hac avi, ſeu ave.* O natalizio Nume, queſt' alato Amore ſia l' augello di felice augurio, che venga teco. *Die enim natali ab ave, ſeu boni, ſeu mali ominis, quæ futura erant toti vitæ, prævidebantur. Hinc rogat Natalem, ut, velut Avem fauſti ominis, Cupidinem ſecum ferat. Avem quoque dixit Amorem Chiabrera. Parte II. Edition. Rom.*

Quando a me sù l'auree penne
Se ne venne
L'almo Augel di Citerea.

Turba novella) *Liberi ſubcreſcentes ludant ante focum, o Geni, ubi & tu deos inter Lares poſitus es.*

III.

AIT 1. male ſe ferre, Nemeſim ruſticari. 2. Se ad Apollinis exemplum ruſtica opera ſponte facturum. 3. Cereri imprecatur, quæ Nemeſim ab urbe abduxerat. Elegiam hanc ad Cerinthum inſcribit.

AD CERINTHUM.

RURA meam, Cerinthe, tenent, villæque maritam.
Ferreus eſt eheu quiſquis in urbe manet.
Ipſa Venus lætos jam nunc migravit in agros,
Verbaque aratoris ruſtica diſcit Amor.
O ego, quum dominam adſpicerem, quam fortiter illic
Verſarem valido pingue bidente ſolum!
Agricolæque modo curvum ſectarer aratrum,
Dum ſubigunt ſteriles arva ſerenda boves.
Nec quererer, quod Sol graciles exureret artus,
Læderet aut teneras puſtula rupta manus.
Pavit & Admeti tauros formoſus Apollo:
Nec cithara, intonſæ profueruntve comæ.
Nec potuit curas ſanare ſalubribus herbis.
Quicquid erat medicæ, vicerat, artis, Amor.
Tunc fiſcella levi detexta eſt vimine junci,
Raraque per nexus eſt via facta ſero.
O quoties illo vitulum geſtante per agros
Dicitur occurrens erubuiſſe Soror!
O quoties auſæ, caneret dum valle ſub alta,
Rumpere mugitu carmina docta boves!

Sæpe

Pavit) *Apollo, Admeti Theſſaliæ Regis amore ſuccenſus, ejus armenta paviſſe dicitur juxta Amphryſum amnem. De intonſa Apollinis coma vide pag* 140.

Fiſcella) *Calathus in cogendi lactis uſum.* Ceſtella, fiſcella. Detexta eſt *valet* perfecte texta eſt.

Sero] *Quicquid aquoſi in lacte*, ſerum *dicitur: per* nexus, *ſeu* foramina *exprimitur, ut pars craſſior in caſeum obrigeſcat.*

Soror) *Diana ſcilicet Venatrix.*

Sæpe duces trepidis petiere oracula rebus.
  Venit & a templis irrita turba domum.
Sæpe horrere ſacros doluit Latona capillos,
  Quos admirata eſt ipſa Noverca prius.
Quiſquis inornatumque caput, crineſque ſolutos
  Adſpiceret, Phœbi quæreret ille comam.
Delos ubi nunc, Phœbe, tua eſt? ubi Delphica Pytho?
  Nempe Amor in parva te jubet eſſe caſa.
Felices olim, pecori quum fertur aperte
  Servire æternos non puduiſſe deos.
At tibi, dura Ceres, Nemeſin quæ abducis ab urbe
  Perſolvat nulla ſemina terra fide.
Et tu, Bacche tener, jucundæ conſitor uvæ,
  Tu quoque devotos, Bacche, relinque lacus.
Haud impune licet matronas triſtibus agris
  Abdere: non tanti ſunt tua muſta, Pater.

Sæpe duces) *Admeto ſerviens Apollo, oracula non canebat in templis. Vid. pag.* 168.

Latona) *Apollinis mater dolebat, quod coma Filius negligeret.*

Noverca) *Juno, quæ etſi privignis ſuis inſenſa; Apollinis tamen comam admirabatur.*

Quæreret] *Deſideraret.*

Delos) *Apollinis patria, ubi Fanum excitatum ei fuerat.*

Delphica Pytho] *Apollinis oraculo inſignis. Urbs Phocidis in Parnaſſi valle, quam Pythonem Veteres, Delphos Recentiores vocarunt.*

Felices) *Subaudi mortales ævi antiquioris. Impia ſententia, ac riſu excipienda.*

At tibi) *Ultima pars.* Dura *hic eſt* crudelis.

INVEHITUR 1. *in divitias malis artibus partas* . 2. *Queritur de conjugibus , quæ ornatus elegantiores amant* . 3. *Concludit , velle ſe pretioſis veſtibus , ac regio plane ſervitio conjugem ſuam donare* .

IN HOMINUM , AC MULIERUM LUXUM .

FERREA non Venerem , ſed prædam ſæcula laudant.
Præda tamen multis eſt operata malis .
Præda feras acies cinxit diſcordibus armis .
Hinc furor , hinc cædes , mors propriorque venit.
Præda vago juſſit geminare pericula ponto ,
Bellica quum dubiis roſtra dedit ratibus.
Prædator cupit immenſos obſidere campos ,
Ut multo innumeram jugere paſcat ovem .
Quid lapis externus curæ eſt ? Urbique tumultus ,
Portatur validis mille columna jugis ?
Claudit & indomitum moles mare , lentus ut intra
Negligat hibernas piſcis adeſſe minas ?
Nota loquor : regnum ipſe tenet , quem ſæpe coegit
Bar-

Ferrea ſæcula) *Homines ſcilicet ferrei* .

Geminare pericula] *Ex prœliis ſcilicet navalibus* .

Roſtra) *Roſtro ferreo impacto , naves navibus hoſtium vehementer nocebant* .

Urbique) *Ordo eſt* . *Quid columna , tumultus Urbi , portatur mille jugis* boum . A che ſi portan con mille paja di buoi a metter ſoſſopra Roma le Colonne?

Negligat] *Piſcis in vivario maris procellas per hiemem foris debacchantis parvipendat* .

Nota loquor) *Interpretaret* . Parlo di coſe note : è qual Re venerato , chi barbaro ſchiavo nel ferraglio fu più volte obbligato ad aver le gambe ſegnate di geſſo .

Regnum) *Qui e mancipio dives fiebat* , *Rex ab adulatoribus* , *ac paraſitis appellabatur* .

Sæpe) *Qui ſæpe venalis proſtitit* , *quod turpius erat* .

Barbara gypſatos ferre cataſta pedes.
At tibi læta trahant Samiæ convivia teſtæ,
Fictaque Cumanà lubrica terra rotâ.
Heu heu divitiis video gaudere puellas.
Jam veniant prædæ, ſi Mea quærat opes.
Ut mea luxuriâ Nemeſis fluat: utque per Urbem
Incedat donis conſpicienda meis.
Illa gerat veſtes tenues, quas femina Coa
Texuit, auratas diſpoſuitque vias.
Illi ſint comites fuſci, quos India torret,
Solis & admotis inficit ignis equis.
Illi ſelectos certent præbere colores
Africa puniceum, purpureumque Tyros.

Barbara Cataſta) *Locus erat, ubi ſervi e barbara aliqua regione proſtabant*. Serraglio di Schiavi.

Gypſatos) *Gypſo illitos, inque eo ſignum imprimebatur ad mancipii patriam, dominumque indicandum*.

At tibi) *Senſus eſt: Qui dives fieri non curat, cibum ſumet e Samiis, & Cumanis fictilibus. Samos, & Cumæ figlinis operibus nobiles*.

Teſtæ) Crete, Majòliche.

Heu) *Pars altera*.

Jam veniant) *Contemſit adhuc opes militiâ partas: animum mox ad militiam appellit, ut ſibi ſuppetat, unde Nemeſim regio quoque famulatu donet*.

Luxuria] *Divitiis*. Luſſo.

Incedat] Incedere *proprium eſt matronarum*.

Tenues) *Pellucidas*. *Ex Co inſula Romam hæ mittebantur*.

Auratas vias) *Ramos aureos procurrentes inter telam*.

Comites fuſci) *Nigri Æthiopes, quibus matronæ utebantur*.

Puniceum) Roſſo ſanguigno, *vel* violato.

Purpureum) Porporino.

IIII.

QUERITUR 1. ſe invitum matrimonii jugum ſubire. 2. Dolet, ſponſam non Elegos, ſed munera ſibi optare. 3. Templorum ſe graſſatorem fieri, oportere, ut Nemeſim locupletetur. 4. Conjugi opes non appetenti fauſta; avaræ infauſta omnia precatur. 5. Avaræ conjugi ſe nupſiſſe iterum dolet.

DE SEIPSO.

HIC mihi ſervitium video, dominamque paratam:
  Jam mihi libertas illa paterna vale.
Servitium ſed triſte datur, teneorque catenis,
  Et numquam miſero vincla remittit Amor.
O ego ne poſſim tales ſentire dolores,
  Quam mallem in gelidis montibus eſſe lapis!
Stare vel inſanis cautes obnoxia ventis,
  Naufraga quam vaſti tunderet unda maris!
Nunc & amara dies, & noctis amarior umbra eſt.
  Omnia nam triſti tempora felle madent.
Nec proſunt Elegi, nec carminis auctor Apollo,
  Illa cava pretium flagitat uſque manu.
Ite procul Muſæ, ſi nil prodeſtis alumno.
  Non ego vos, ut ſint bella canenda, colo.
Nec refero Soliſque vias, & qualis, ubi orbem
  Complevit, verſis Luna recurrit equis.
Ad dominam faciles aditus per carmina quæro.
  Ite procul Muſæ, ſi nihil iſta valent.
At mihi per cædem, & facinus ſunt dona paranda,
  Ne jaceam clauſam flebilis ante domum.

Aut

Hic &c.) *Nunc conjugii jugum ſubeo.*
Naufraga) *Naufragii cauſſa.*
Nunc) *Pars ſecunda.*
Nec refero) *Nec poëma condo de rebus cæleſtibus.*
Ad dominam) *Uxorem.* Co' verſi cerco d' eſſer ben accolto.
At) *Pars tertia.*
Ne jaceam) *Ne vilis ſim, ac lacrimis dignus.* Perchè

Aut rapiam ſuſpenſa ſacris inſignia fanis.
  Sed Venus ante alios eſt violanda mihi.
Illa malum facinus ſuadet, dominamque rapacem
  Dat mihi: ſacrilegas ſentiat illa manus.
O pereat quicumque legit viridesque zmaragdos,
  Et niveam Tyrio murice tingit ovem.
Hic dat avaritiæ cauſsas, & Coa puellis
  Veſtis, & e Rubro lucida concha mari.
Hinc fletus, rixæque ſonant: hæc denique cauſſa,
  Fecit, ut infamis hic Deus eſſet Amor.
At tibi, quæ pretio victos excludis amantes,
  Diripiant partas ventus, & ignis opes.
Quin tua tunc juvenes ſpectent incendia læti,
  Nec quiſquam flammæ ſedulus addat aquam.
Seu veniet tibi mors, nec erit qui lugeat ullus,
  Nec qui det mæſtas munus in exſequias.
At bona, quæ nec avara fuit, centum licet annos
  Vixerit, ardentem flebitur ante rogum.
Atque aliquis ſenior veteres veneratus amores,
  Annua conſtructo ſerta dabit tumulo.
Et, Bene, diſcedens dicet, placideque quieſcas,
  Terraque ſecuræ ſit ſuper oſſa levis.
Vera quidem moneo: ſed proſunt quid mihi vera?

H 3 Il-

chè avvilito, e degno di lacrime non abbia a vedermi eſcluſo dalla tua caſa. *Nam ſi munera non ferret, ſentiebat ſe arcendum illius domo.*

Inſignia) *Donaria, quæ Diis oblata in templis ſuſpendebantur.*

Venus] *Veneris templum præ aliis compilandum dicit.*

Malum facinus) *Sacrilegium.*

O pereat) *Digreditur in eos, qui hujuſmodi opes invenerint.* Ovem *pro* lana.

Hic) *Senſus eſt: Qui legit zmaragdos, ac lanam tingit murice: & veſtis Coa, & concha lucida e mari Rubro dat puellis avaritiæ cauſſas.* Porge preteſto. *Lucida concha.* Madreperla. Conchiglia.

At tibi) *Pars quarta.* Or a te, che mi ricuſi per marito, perchè altri mi vince in regalarti, ricchezze così acquiſtate il vento, e 'l fuoco te le depredi, te le divori.

Vera] *Pars poſtrema.*

Illius eſt nobis lege colendus amor.
Quin etiam ſedes jubeat ſi vendere avitas;
Ite ſub imperium, ſub titulumque lares.
Quicquid habet Circe, quicquid Medea veneni,
Quicquid & herbarum Theſſala terra gerit:
Si modo me placido videat Nemeſis mea vultu;
Mille alias herbas miſceat illa: bibam.

Ite) *Quum venalem domum Veteres ſignificare vellent, in ejus fronte ſuſpendebant inſcriptas tabellas, quas* titulos *appellabant*. Titulus *autem erat inſcriptio, venditionis cauſſam notans.*

Circe, Medea) *Veneficii periti ſſimæ.*

Theſſala) *Theſſalica gramina ad veneficia aptiſſima celebrabantur.* Gerit *pro* fert, educat.

Alias &c.) *Aliarum herbarum ſuccos miſceat.*

V.

MESSALINUM M. Valerii Corvini Meſſalæ filium in Collegium Quindecim Virorum cooptatum celebrat: ac 1. *Phœbi opem implorat.* 2. *Fauſta Cumææ Sibyllæ de Æneæ ad Latium appulſu oracula commemorat.* 3. *Quicquid triſte de Romanorum rebus aliæ præcinuerunt Sibyllæ, exponit.* 4. *Ad Phœbum redit, eumque Romanis tandem pacatum ex effectis commonſtrat.*

DE MESSALINO SACRIS INITIATO.

PHOEBE fave; novus ingreditur tua templa ſacerdos;
Huc age cum cythara, carminibuſque veni.
Nunc te vocales impellere pollice chordas,
Nunc precor ad laudes flectere verba meas.
Ipſe triumphali devinctus tempora lauro,
Dum cumulant aras, ad tua ſacra veni.
Sed nitidus, pulcerque veni: nunc indue veſtem

Se-

Phœbe] *Phœbus Sibyllas afflare dicebatur.*

Novus Sacerdos) *Recens adſcriptus collegio* xv. *virorum, quorum cura fuit Sibyllinos verſus interpretari.*

Cumulant) *Sacerdotes partes certas e victima deciſas, & coacervatas aris imponebant, ut comburerentur.*

Nitidus) *Videlicet unguento.*

Sepoſitam: longas nunc bene pecte comas.
Qualem te memorant, Saturno rege fugato,
Victori laudes concinuiſſe Jovi.
Tu procul eventura vides: tibi debitus augur
Scit bene, quid fati provida cantet avis.
Tuque regis ſortes; per te præſentit Haruſpex,
Lubrica ſignavit quum Deus exta notis.
Te duce Romanos numquam fruſtrata Sibylla eſt,
Abdita quæ ſenis fata canit pedibus.
Phœbe ſacras Meſſalinum ſine tangere chartas
Vatis: & ipſe, precor, quid canat illa, doce.
Hæc dedit Æneæ ſortes, poſtquam ille parentem
Dicitur, & raptos ſuſtinuiſſe Lares:
Nec fore credebat Romam, quum mæſtus ab alto
Ilion, ardentes reſpiceretque Deos.
Romulus æternæ nondum formaverat Urbis
Mœnia, conſorti non habitanda Remo.
Sed tunc paſcebant herboſa palatia vaccæ,
Et ſtabant humiles in Jovis arce caſæ.
Lacte madens illic ſuberat Pan ilicis umbræ,
Et facta agreſti lignea falce Pales.

Veſtem ſepoſitam) *Palla erat auro contexta, qua utebantur Citharœdi ad lætiores dies agendos.*

Saturno] *Saturnus Jovi filio inſidiatur, qui, ſcelere detecto, patrem e Creta expellit.*

Avis) *Quicquid eventurum erat, avis garritu ſuo præcinere putabatur.*

Lubrica) *Haruſpices docebant, quid certæ notæ in pecudum viſceribus portenderent.*

Sibylla) *Cumæa ſcilicet, quæ hexametro verſu edebat oracula.*

Chartas vatis) *Libros Sibyllæ.*

Parentem) *Anchiſen, ac Deos penates e mediis hoſtibus, ac flammis Æneas eripuit.*

Ab alto) *A mari.* Ilion, *Trojam.* Conſorti, *h. e. Fratri Remo.*

Sed tunc) *Ex ruſticis operibus deſcribit, quid Roma antiquitus fuit.*

Herboſa Palatia) *Montem Palatinum.* In Jovis arce, *h. e. Capitolio.*

Pan, Pales) *Dii paſtorales, queis lacte litabant; in ſtipitibus arte ruſtica inſculpebantur.*

Pendebatque vagi paſtoris in arbore votum,
 Garrula ſilveſtri fiſtula ſacra Deo,
Fiſtula, cui ſemper decreſcit arundinis ordo;
 Nam calamus cera jungitur uſque minor.
At qua Velabri regio patet, ire ſolebat
 Exiguus pulſa per vada linter aqua.
Illâ ſæpe gregis diti placitura magiſtro
 Ad dominum feſtâ vecta marita die eſt.
Cum qua fecundi redierunt munera ruris
 Caſeus, & niveæ candidus agnus ovis.
Impiger Ænea volitantis frater Amoris,
 Troïa qui profugis ſacra vehis ratibus,
Jam tibi Laurentes adſignat Jupiter agros:
 Jam vocat errantes hoſpita terra Lares.
Illic ſanctus eris, quum te veneranda Numici
 Unda Deum cælo miſerit indigetem.
Ecce ſuper feſſas volitat Victoria puppes.
 Tandem ad Trojanos diva ſuperba venit.
Ecce mihi lucent Rutulis incendia caſtris.
 Jam tibi prædico, barbare Turne, necem.
Ante oculos Laurens caſtrum, muruſque Lavini eſt,

Al-

Silveſtri Deo) *Fauno, vel Silvano, &c.*

Velabri) *Velabrum planities erat inter Capitolium, Palatinum, atque Aventinum, ubi inundantes Tiberis aquæ olim ſtagnabant. Decurſu temporis ſitum in eo fuit Boarium forum.*

Illâ) *Scilicet Aquâ.*

Feſta die) *Palilibus ſcilicet, quæ XI. Kal. Majas agebantur, quum pecora maxime ſint fecunda.*

Impiger) *Secunda pars. Cumææ Sibyllæ vaticinium.*

Amoris) *Cupido, & Æneas e Venere geniti.*

Troïa ſacra) *Deos Trojæ patronos.*

Laurentes agros] *A Laurento oppido ita appellatos.*

Numici) *In Numicio Latii amne, immerſus Æneas periit: ibique Aſcanius templum exſtruxit, ac Deum Indigetem Parentem optimum appellavit.*

Rutulis] *Rutuli, Turno Duce, bello Trojanis illato devicti ſunt.*

Lavini) *Lavinium Urbs, a Lavinia Æneæ conjuge nomen accepit.*

Albaque ab Aſcanio condita Longa duce.
Te quoque jam video, Marti placitura ſacerdos
Ilia, veſtales deſeruiſſe focos.
Carpite nunc, tauri, de ſeptem montibus herbas,
Dum licet: hic magnæ jam locus Urbis erit.
Roma, tuum nomen terris fatale regendis
Qua ſua de cælo proſpicit arva Ceres:
Quaque patent ortus, & qua fluitantibus undis
Solis anhelantes abluit amnis equos.
Troja quidem tum ſe mirabitur, & ſibi dicet
Vos bene tam longâ conſuluiſſe viâ.
Vera cano: ſic uſque ſacras innoxia laurus
Veſcar, & æternum ſit mihi virginitas.
Hæc cecinit vates, & te ſibi, Phœbe, vocavit,
Jactavit fuſâ ſed caput ante comâ.
Quicquid Amalthea, quicquid Mermeſſia dixit,
Herophile Phœbo grata quod admonuit:
Quaſque Albuna ſacras Tiberis per flumina ſortes

Alba Longa) *Albam Longam Aſcanius regni ſedem condidit.*

Ilia) *Quæ & Rhea, & Silvia. Hanc Amulius, Numitore fratre pulſo, interfectoque ejus filio Lauſo, Veſtalem per vim fecit, ut ſpem omnem partus eriperet. At illa e deo Marte geminos obtinuit filios, Remum, ac Romulum, qui Romam condiderunt.*

Qua ſua) *Culta omnia orbis loca ſub Romano Imperio futura prænuntiat.*

Amnis) *Oceanum ſcilicet, in quo Aſtra immergi putabantur.*

Troja) *Roma e Trojæ cineribus nata eo potentiæ deveniet, ut ipſa Troja ſe renaſci admiratura ſit.*

Longa via) *Longa peregrinatione.*

Vera cano &c.) *Ego ſcilicet Sibylla. Qui lauro veſcebantur; divinos fore credidit antiquitas.*

Jactavit) *Vates comam rotabant, & caput quatiebant.*

Quicquid) *Tertia Pars. Vult quoque Meſſalinum doceri ab Apolline, quicquid Amalthea, Mermeſſia, Herophile, atque Albuna prædixerunt.*

Sortes) *Libros Sibyllinos regi Tarquinio Albuna obtulit,*

Portarit, ſicco perlueritque ſinu.
Hæ fore dixerunt belli mala ſigna cometen,
Multus ut in terras deplueretque lapis:
Atque tubas, atque arma ferunt crepitantia cælo
Audita, & lucos præcinuiſſe fugam.
Ipſum etiam Solem defectum lumine vidit
Jungere pallentes nubilus annus equos.
Et ſimulacra deûm lacrimas fudiſſe tepentes,
Fataque vocales præmonuiſſe boves.
Hæc fuerint olim: ſed tu, jam mitis Apollo,
Prodigia indomitis merge ſub æquoribus.
Et ſuccenſa ſacris crepitet bene laurea flammis;
Omine quo felix, & ſacer annus erit.
Laurus io bona ſigna dedit: gaudete coloni:
Diſtendet ſpicis horrea plena Ceres.
Oblitus & muſto feriet pede ruſticus uvas,
Dolia dum, magni deficiantque lacus.
At madidus baccho ſua feſta Palilia paſtor
Concinet: a ſtabulis tunc procul eſte lupi.
Ille levis ſtipulæ ſolennes potus acervos
Accendet, flammas tranſilietque ſacras.
Et fetus matrona dabit, natuſque parenti
Oſcula comprenſis auribus eripiet.

Nec

lit, quæ, etſi Tiberim tranſnaret libros ſecum gerens, non maduit.

Hæ fore) *Harum Vatum oracula infauſta fuerunt: & quæ, Cæſare Dictatore per vim enecto, eventura erant, præſagiunt. Hæc fere apud Virg. Georg. I.*

Deplueret) *Futurum, ut deplueret.*

Audita) *Ut Sibyllæ ſcilicet prædixerant.*

Lucos) *Nemora quoque Romani exercitus cladem prænuntiarunt.*

Hæc) *Quarta pars. Fauſtiora nunc ab Apolline precatur.* Mitis *pro* placatus.

Crepitet) *Laurus flammis injecta bonum omen dabat, ſi clare crepuiſſet.* Scoppiettare.

Baccho) *Vino. Metonymia.*

Lacus) *Nunc* Tini.

Palilia) *Vide pag. 126. Palilibus itaque combuſta victima, aqua ſe adſpergebant paſtores, cœnam apparabant, ſub noctem ignes e ſtipula excitabant, eoſque ter tranſiliebant,*

Nec tædebit avum parvo advigilare nepoti,
  Balbaque cum puero dicere verba ſenem.
Tunc operata Deo pubes diſcumbet in herba,
  Arboris antiquæ qua levis umbra cadit.
Aut e veſte ſua tendent umbracula ſertis
  Vincta: coronatus ſtabit & ante calix.
At ſibi quiſque dapes, & feſtas exſtruet alte
  Ceſpitibus menſas, ceſpitibuſque torum.
Ingeret hic potus juvenis maledicta puellæ,
  Poſtmodo quæ votis irrita facta velit.
Nam ferus ille ſuæ plorabit ſobrius idem,
  Et ſe jurabit mente fuiſſe mala.
Pace tua, pereant arcus, pereantque ſagittæ
  Phœbe: modo in terris erret inermis amor.
Ars bona: ſed poſtquam ſumſit ſibi tela Cupido,
  Heu heu quam multis ars dedit illa malum!
Et mihi præcipue, jaceo quum ſaucius annum:
  Et faveo morbo, tam juvat ipſe dolor.
Vixque cano Nemeſim, ſine qua verſus mihi nullus
  Verba poteſt, juſtos aut reperire pedes.
At tu [nam divûm ſervat tutela poetas]
  Præmoneo vati parce, puella, ſacro:
Ut Meſſalinum celebrem, quum, præmia belli,
  Ante ſuos currus oppida victa feret.
Ipſe gerens laurus, lauro devinctus agreſti
  Miles, io, magna voce, triumphe, canet.
Tum Meſſala meus pia det ſpectacula turbæ.
  Et plaudat curru prætereunte pater.
Adnue: ſic tibi ſint intonſi, Phœbe, capilli:
  Sic tua perpetuo ſit tibi caſta Soror.

Operata deo) *Sacris peractis ad veſcendum ruſtici diſcumbebant.*

Sertis) *Funiculis*. Serta, æ (fune, corda) *ex eo dicta, quod conſerendo fiat.*

Puellæ) *Suæ conjugi.*

Oppida victa) *Triumphatores oppidorum quoque imagines præibant.*

Soror) *Diana, quæ ſemper a nuptiis abhorruit.*

VI.

QUERITUR 1. de Æmilio Macro, poeta nobili, ad militiam proficiſcente. 2. Ad Macri exemplum militiæ nomen daturum ſe quoque aſſerit. 3. In Cupidinem invehitur.

AD MACRUM.

CASTRA Macer ſequitur: tenero quid fiet Amori?
Sit comes, & collo fortiter arma gerat.
Et, ſeu longa virum terræ via, ſeu vaga ducent
Æquora, cum telis ad latus ille volet.
Ure, puer, quæso, tua qui ferus otia liquit:
Atque iterum Erronem ſub tua ſigna voca.
Quod ſi militibus parces; erit hic quoque miles,
Ipſe levi galea qui ſibi portet aquam.
Caſtra peto: valeatque Venus, valeatque Cupido.
Et mihi ſunt vires, & mihi facta tuba eſt.
Acer Amor, fractas utinam, tua tela, ſagittas
Ilicet, exſtinctas aſpiciamque faces.
Tu miſerum torques, tu me mihi dira precari
Cogis, & inſana mente nefanda loqui.

Arma gerat) *Sit Macri argimet*. Scudiere.
Volet) *Advolet*.
Erronem) *Erro, onis, dicitur ſervus, qui ſæpe aufugit, ſæpe ad Herum regreditur*. Fuggiaſco, vagabordo, diſertore.
Quod ſi] *Secunda pars. Si, Cupido, militibus mitem te præbes; ipſe quoque ero miles, utut gregarii muneris. Milites galeâ aquam haurire ſolebant.*
Acer) *Tertia pars.*

IN gratiam cum Nemeſi ſe rediturum ſperat. Deinde per munera Sororis tumulo illata eam obteſtatur, ut inimicitias ponat.

AD NEMESIM.

JAM mala finiſſem leto: ſed credula vitam
  Spes fovet, & melius cras fore ſemper ait.
Spes alit agricolas, ſpes ſulcis credit aratis
  Semina, quæ magno fenore reddat ager.
Hæc laqueo volucres, hæc captat arundine piſces,
  Quum tenues hamos abdidit ante cibus.
Spes etiam valida ſolatur compede vinctum.
  Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.
Spes facilem Nemeſin ſpondet mihi: ſed negat illa,
  Hei mihi, ne vincas, dura puella, Deam.
Parce per immatura tuæ precor oſſa Sororis.
  Sic bene ſub tenerà parva quieſcat humo.
Illa mihi ſancta eſt: illius dona ſepulcro,
  Et madefacta meis ſerta feram lacrimis.
Illius ad tumulum fugiàm, ſupplexque ſedebo,
  Et mea cum muto fata querar cinere.
Non feret uſque ſuum te propter flere clientem.
  Illius ut verbis, ſis mihi lenta, veto.
Ne tibi neglecti mittant mala ſomnia manes,
  Mæſtaque ſopitæ ſtet Soror ante torum.

Qua-

Spes fovet) *Quantam poteſtatem in omnes obtineat Spes, partium enumeratione commonſtrat.*
Parce) *Altera pars.*
Immatura) *Immature e vivis ſublatæ.*
Sancta) *Manes Piorum vocabantur* Sancti. *De Inferiis conſule Catullum pag.* 107.
Suum clientem) *Me ad ejus patrocinium confugientem.*
Illius &c.) *Veto verbis, ſeu* juſſu *illius ſororculæ, ut ſis mihi lenta: ſeu veto, ut* me negligas.

Qualis ab excelſa præceps delapſa feneſtra
Venit ad infernos ſanguinolenta lacus.
Deſino, ne dominæ luctus renoventur acerbi.
Non ego ſum tanti, ploret ut illa ſemel.
Nec lacrimis oculos digna eſt fœdare loquaces.
Serva nocet nobis, ipſa puella bona eſt.
Jam tibi, ſæva, precor diras: ſatis anxia vivas.
Moverit e votis pars quotacumque Deos.

Qualis) *Nemeſeos Soror e feneſtra forte lapſa corpuſculum obtriverat.*

Dominæ) *Nemeſeos.*

Satis anxia) *Italice* Quanto può farſi travagliata: Quanto potrai portarne, afflitta.

Moverit &c.) *Interpretarer:* Ogni piccola parte di queſti prieghi poſſa muovere, *vel* piegherà gli Dei.

Serva) *Quæ neſcio quid in Nemeſeos aures inſuſurrabat.*

ALBII TIBULLI EQUITIS ROMANI

LIBER III.

KALENDIS *Martiis ſtrenas, ſeu dona, boni ominis gratia, elegantiores homines matronis præſertim mittebant: quæ proinde* Feſta Matronalia *dici conſueverunt. Vates itaque Muſas rogat, ut ad Neæram, puellam ſperatam, carminum ſuorum volumen ad unguem perpolitum muneris loco perferant.*

FESTA MATRONALIA.

MARTIS Romani feſtæ venere Kalendæ.
Exoriens noſtris hic fuit annus avis.
Et vaga nunc certâ diſcurrunt undique pompâ
Perque vias Urbis munera, perque domos.
Dicite Pierides, quonam donetur honore
Seu mea, ſeu fallor, cara Neæra tamen.
Carmine magnanimæ, pretio capiuntur avaræ.
Gaudeat, ut digna eſt, verſibus illa meis.
Lutea ſed niveum involvat membrana libellum,

Pu-

Annus) *Martius (a Marte Romuli, Remique patre) anni initium antiquitus fuit. Numa deinceps Januarium, ac Februarium Martio præpoſuit. Vid. Ovid. III. Faſt.*

Certà pompà) *Vulgo:* In ſolenne proceſſione. *Dona illa per urbem circumferebantur.*

Lutea) *Crocea. Interior membranæ facies, quæ candida erat, ſcribebatur, ut litteræ atro loliginis ſucco exaratæ magis apparerent. In cylindri ſpeciem membrana illa, croco, vel minio, purpurave exterius tincta, involvebatur: ſummo, infimoque cylindro, quæ*

par-

Pumex & canas tondeat ante comas:
Summaque prætexat tenuis faſtigia chartæ,
Indicet ut nomen littera facta meum.
Atque inter geminas pingantur cornua frontes.
Sic etenim comtum mittere oportet opus.
Per vos auctores hujus mihi carminis oro,
Caſtaliamque umbram, Pierioſque lacus;
Ite domum, cultumque illi donate libellum,
Sicut erit: nullus defluat inde color.
Illa mihi referet, ſi noſtri mutua cura eſt,
An minor, an toto pectore deciderim.
Sed primum nympham longâ donate ſalute,
Atque hæc ſubmiſſo dicite verba ſono:
Hæc tibi, vir quondam, nunc frater, caſta Neæra,
Mittit, & accipias munera parva, rogat.
Teque ſuis jurat caram magis eſſe medullis:
Sive ſibi conjux, ſive futura ſoror.

Sed

partes Frontes *dicebantur*, *fruſtulum quoddam ex membrana adglutinari mos erat, ut involuto libro operculum eſſet, atque ornamentum.*

Pumex) *Abradat pilos e membrana exſtantes.*

Summaque) *Membranæ fruſtum* prætexat, *ſeu cooperiat extremas* frontes, *ne titulum, qui exterius aureis ducebatur litteris, contegeret.*

Cornua) *Umbilici*. Fregi. *Ornamenta quædam oſſea, eburnea, vel lignea e medio tegumento ad lunulæ modum exſtantia, ac pingi ſolita. Vid. pag. 22.*

Vos auctores*) *Muſæ ſcilicet auctores.*

Caſtaliam umbram) *Ad Caſtalii fontis ripam lauri multæ, eæque ingentes.* Lacus Pierii *ſunt Hippocrene, Aganippe, Permeſſus, Libethrus, ſeu Libethra, ac Pimpla.*

Sicut erit) *Tæniolis ſcilicet clauſum*: Ben condizionato: *ne, ſi temere explicetur, atteratur color, ac diluatur.*

Referet) *Reſpondebit Neæra miſſis litteris, an ſit par voluntas, idemque amor.* Si *pro* an.

Nympham) *Nuptam: nam* νύμφη *græce valet* Nupta.

Vir quondam) *Subaudi futurus.*

Sed potius conjunx: hujus ſpem nominis illi
Auferet exſtincto pallida Ditis aqua.

Auferet) *Sperare non deſinet tuum conjugium, niſi eum Orcus abſtulerit.*
Pallida) *Canoſa, livida.* Ditis *h. e. Plutonis.*

II.

NEAERAE, pacta quidem, ac ſperatæ, conjugio fruſtratus, graviter primo expoſtulat. Explicat deinde, quo ritu vitâ ereptus condi ſepulcro velit: ubi omnes ducendi funeris, ac legendorum oſſorum ceremonias deſcribit.

DE SEIPSO.

QUI primus pactam juveni, pactumque puellæ
Eripuit juvenem, ferreus ille fuit.
Durus & ille fuit, qui tantum ferre dolorem,
Vivere & erepta conjuge qui potuit.
Non ego firmus in hoc, non hæc patientia noſtro
Ingenio: frangit fortia corda dolor.
Nec mihi vera loqui pudor eſt, vitæque fateri
Tot mala perpeſſæ tædia nata meæ.
Ergo quum tenuem fuero mutatus in umbram,
Candidaque oſſa ſuper nigra favilla teget;
Ante meum veniat longos incomta capillos,
Et fleat ante meum mæſta Neæra rogum.
Sed veniat caræ matris comitata dolore.
Mæreat hæc genero, mæreat illa viro.
Præfatæ ante meos manes, animamque precatæ,
Per-

Erepta) *Prærepta, occupata.*
Ingenio) *Indoli, naturæ.*
Vitæque) *Ordo eſt:* Nec pudor eſt fateri tædia nata vitæ meæ perpeſſæ tot mala. *Indicat, ſe ſibi mortem conſciſcere velle ex eo, quod vivere jam ipſi moleſtum ſit.*
Ergo) *Altera pars.*
Super.. teget) *Nigra favilla, ſeu cinis ſuperteget.*
Præfatæ] *Interpretarer:* Congedateſi co' miei mani

Perfuſæque pias ante liquore manus :
Pars quæ ſola mei ſuperabit corporis , oſſa
Incinctæ nigrà candida veſte legant .
Et primum annoſo ſpargant collecta lyæo ,
Mox etiam niveo fundere lacte parent .
Poſt hæc carbaſeis humorem tollere velis ,
Atque in marmorea ponere ſicca domo .
Illuc quas mittit pinguis Panchaïa merces ,
Eoique Arabes , dives & Aſſyria ;
Et noſtri memores lacrimæ fundantur eodem .
Sic ego componi verſus in oſſa velim .
Sed triſtem mortis demonſtret littera cauſſam ;
Atque hæc in celebri carmina fronte notet :

Lygda-

nì , collo ſpirito , coll' ombra mia : e pregatole pace , requie , ripoſo .

Perfuſæ] *Lotis aqua manibus . In re ſacra manus lavabantur .*

Superabit) *Superarit* . Incinctæ *hic eſt* diſcintæ. *In ſacris omnia erant ſoluta .*

Legant) *Vid. pag. 96.*

Spargant) *De inferiis conſule Catullum pag. 107.*

Lyæo) *Vino . Meton.*

Carbaſeis velis] *Vela carbaſea ſunt vela ex lino , ſeu lintea miræ tenuitatis .* Pannilini .

Domo marmorea] *Vel eſt urna ſepulcralis e marmore : vel ſepulcrum , in quo urna cum oſſibus , ac cineribus condebatur .*

Panchaïa) *Arabiæ Felicis regio odoramentis celeberrima .*

Fundantur) *Vaſculis vitreis , quæ* lacrimatoria *dicebantur , collectæ lacrimæ cum urna condi ſolitæ .*

Sic ego] *Italice :* Con tai riti , cerimonie , io ridotto all'oſſa nude , al ſolo oſſame , eſſer vo' collocato nel ſepolcro . *Verſus , ſeu* mutatus *in oſſa .*

Demonſtret] *Indicet . Cippo ſepulcrali mortis cauſſa incidi ſolita .*

Celebri fronte) *Parte ſuperiore tumuli* celebris , *ſeu* frequentati , *ſecus ſcilicet viam publicam extructi .*

Lygdamus hic ſitus eſt: dolor huic, & cura Neæræ,
Conjugis ereptæ, cauſſa perire fuit.

Lygdamus) *Lygdami nomine ſe ſignat.*
Dolor] *Dolor, & cura, quam concepit ex Neæra, conjuge ſperata quidem, ſed ab altero erepta, fuit huic cauſſa pereundi.*

III.

DOLET primo, ſe vota perdidiſſe, quæ Diis perſolverat, ut Neæra ſibi reſtitueretur. Negat deinde, ſibi aliud quidpiam jucundum ab ea diſtracto contingere apud homines poſſe: ſeque mori cupere, ni ſpes ſit, fore, ut in gratiam cum ipſa redeat.

AD NEAERAM.

QUID prodeſt cælum votis impleſſe, Neæra?
 Blandaque cum multa tura dediſſe prece?
Non, ut marmorei prodirem e limine tecti,
 Inſignis clara, conſpicuuſque domo:
Aut ut multa mei renovarent jugera tauri,
 Et magnas meſſes terra benigna daret:
Sed tecum ut longæ ſociarem gaudia vitæ,
 Inque tuo caderet noſtra ſenecta ſinu;
Tunc, quum præmenſæ defunctus tempore lucis,
 Nudus Lethæa cogerer ire rate.
Nam grave quid prodeſt pondus mihi divitis auri?
 Arvaque ſi findant pinguia mille boves?
Quidve domus prodeſt Phrygiis innixa columnis,
 Tænare ſive tuis, ſive Caryſte tuis?

Et

Blanda tura) *Quæ blandos, ac faciles reddunt Deos.*
Non ut) *Rogavi, non ut dives fierem: ſed ut tecum viverem &c.*
Rate) *Charontis cymba per Lethen vehar.*
Phrygiis &c.) *Marmor e Phrygia, e Tænaro, Laconiæ promontorio, e Caryſto, Eubææ inſulæ oppido, magni habitum.*

Et nemora in domibus ſacros imitantia lucos ?
  Aurataeque trabes, marmoreumque ſolum ?
Quidve, in Erythraeo legitur quae litore concha,
  Tinctaque Sidonio murice lana juvat ?
Et quae praeterea populus miratur ? in illis
  Invidia eſt : falſo plurima vulgus amat.
Non opibus mentes hominum, curaeque levantur,
  Nam Fortuna ſuà tempora lege gerit.
Sit mihi paupertas tecum jucunda, Neaera.
  At ſine te, regum munera nulla volo.
O niveam, quae te poterit mihi reddere, lucem !
  O mihi felicem terque, quaterque diem !
At, ſi pro dulci reditu quaecumquae voventur,
  Audiat averſa non meus aure Deus ;
Nec me regna juvent, nec Lydius aurifer amnis,
  Nec quas terrarum ſuſtinet orbis opes.
Haec alii cupiant : liceat mihi paupere cultu
  Securo cara conjuge poſſe frui.
Adſis, & timidis faveas, Saturnia, votis,
  Et faveas, conchâ Cypria vecta tuà.

Aut,

Nemora) *Hortos, pomaria, nemora in aedibus ſuis voluptatis cauſſa habebant Romani.*

Auratae trabes) *Lacunaria aurata. Synecd.* Soffitte meſſe, *vel* lumeggiate ad oro.

Marmoreum ſolum) *Pavimentum erat teſſellatum, ſeu ſectile.* Suolo ſcaccato, lavorato a ſcacchi, a moſaico.

Murice] *Murex piſcis genus, cujus ſucco purpura tingitur. Sidon vero Phoeniciae urbs.*

Falſo) *Immerito, injuria.*

Reditu] *In gratiam ſcilicet. Altera Elegiae pars.*

Non meus] *Iratus. Contra vero* Dii mei, *ſunt* faciles, propitii.

Lydius) *Pactolus Lydiae amnis aureas arenas devolvit.*

Paupere cultu] *Qui pauperem decet.*

Saturnia) *Juno Lucina, Saturni filia, matrimonio praeerat.*

Cypria) *Venus e maris ſpuma mox nata, ad Cyprum appuliſſe fertur, concha marina vecta.*

Aut, ſi fata negant reditum, triſteſque Sorores
  Stamina quæ ducunt, quæque futura canunt;
Me vocet in vaſtos amnes, nigramque paludem
  Dives in ignava luridus Orcus aqua.

Aut ſi) *Elegiæ pars tertia.*
Sorores) *Clotho ſcilicet, Lacheſis, Atropos.*
Nigra palus) *Styx.* Dives Orcus *eſt* Pluto. Luridus, *ideſt* pallidus.

IIII.

SOMNIUM quoddam portendens triſtia expoſiturus, primo aſſerit, ſomniorum genera vana omnia eſſe, ac ludicra. Refert deinde, ſe per quietem Apollinem vidiſſe, ejuſque proſopographiæ, ac verborum meminit. Tum Apollinis juſſu Neæram monet Tibullus, ut reſipiſcat.

SOMNIUM.

DII meliora ferant, nec ſint inſomnia vera,
  Quæ tulit extrema peſſima nocte quies.
Ite procul: vanum, falſumque avertite viſum.
  Deſinite in vobis quærere velle fidem.
Divi vera monent: venturæ nuntia ſortis
  Vera monent Tuſcis exta probata viris.
Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
  Et pavidas mentes falſa timere jubent:
Et vanum ventura hominum genus omina noctis
Far-

Inſomnia) *Idem quod* ſomnia.
Extremâ] *Quartâ ſcilicet noctis vigiliâ.*
Viſum) Viſione, fantaſma, larva, ſpettro.
Velle) *Subintellige* me.
Tuſcis) *Tuſci arte haruſpicina celebres.*
Et vanum) *Interpretarer.* E ci ha razza d'uomini ingannati, allucinati, i quali placano divotamente col farro, e col ſaltellante ſale gli Dei, perchè non

Farre pio placant, & ſaliente ſale.
Et tamen, utcumque eſt, ſive illi vera moneri,
Mendaci ſomno credere ſive volent:
Efficiat vanos noctis Lucina timores,
Et fruſtra immeritum prætimuiſſe velit.
Si mea nec turpi mens eſt obnoxia facto,
Nec læſit magnos impia lingua Deos.
Jam nox, ætherium nigris emenſa quadrigis
Mundum, cæruleo laverat amne rotas:
Nec me ſopierat menti Deus utilis ægræ
Somnus: ſollicitas deficit ante domos.
Tandem, quum ſummo Phœbus proſpexit ab ortu,
Preſſit languentis lumina ſera quies.
Hic juvenis caſta redimitus tempora lauro
Eſt viſus noſtra ponere ſede pedem.
Non illo quicquam formoſius ulla priorum
Ætas, humanum nec videt illud opus.
Intonſi crines longa cervice fluebant:
Stillabat Syrio myrrhea rore coma.
Candor erat, qualem præfert Latonia Luna,

non mandin la notte ſogni di augurio funeſto. Vanus *ſumitur quoque pro eo, qui aliqua re fruſtratur.* O-[illegible]na noctis *ſunt* ſomnia.

Saliente) *Sal in ignem injectus crepitat, reſilitque.*

Lucina) *Seu Luna, ſeu Juno Lucifera.*

Immeritum) *Immerentem.*

Jam nox) *Poetice exprimit noctem, quæ nigris quadrigis vehi credebatur. Ubi* ætherium mundum *pro* Cælo: & amne *pro* Oceano.

Deficit] *Italis.* Vien meno.

Tandem) *Quum Phœbus apparuit in extremo Oriente, ſopor tardus meis irrepſit oculis.*

Hic) *Pars altera. Elegans Phœbi proſopographia.*

Intonſi) *Phœbus comatus fingitur.*

Stillabat) *Italice:* La chioma intriſa di mirra gocciolava di quel Sirio liquore. *Ros ſyrius, ſeu* myrrha, *Syriis Palæſtinis proveniebat.*

Latonia Luna) *Luna, ſeu Diana, Latonæ filia.*

Et

Et color in niveo corpore purpureus.
Ut juveni primùm virgo deducta marito
Inficitur teneras ore rubente genas.
Ut cum contexunt amarantis alba puellæ
Lilia: ut Autumno candida mala rubent.
Ima videbatur talis illudere palla.
Namque hæc in nitido corpore veſtis erat.
Artis opus raræ fulgens teſtudine & auro
Pendebat lævâ garrula parte lyra.
Hanc primum veniens plectro modulatus eburno
Felices cantus ore ſonante dedit.
Sed poſtquàm fuerant digiti cum voce locuti,
Edidit hæc dulci triſtia verba modo:
Salve cura Deûm: caſto nam rite poetæ
Phœbuſque, & Bacchus, Pierideſque favent.
Sed proles Semelæ Bacchus, doctæque Sorores
Dicere non norunt, quid ferat hora ſequens.
At mihi fatorum leges, ævique futuri
Eventura Pater poſſe videre dedit.
Quare ego quæ dico non fallax, accipe, vates:
Quodque deus vero Cynthius ore ferat.

Tan-

Inficitur] *Tingitur teneris genis. Græce dictum. Colorem itaque Phœbi a ſimilibus deſcribit.* Amarantus, *floris genus.* Amaranto.

Palla) *Veſtis ad talos demiſſa, majeſtatis, ac potentiæ index.*

Læva parte) *Lævo humero.*

Digiti) *Citharædi canebant, ac ſimul citharam pulſabant.*

Salve) *Phœbi concio, qua 1. de Neæræ perfidia Vatem monet; eumque 2. docet, quibus artibus ipſam ſibi tandem reconciliet.*

Caſto) *Poeta, qui omnia religionis officia carminum auctoribus perſolviſſet,* caſtus *habebatur; eique favebant Apollo, Bacchus, ac Muſæ.*

Sed proles) *Non omnes Deos futura præſcire putavit antiquitas. Bacchus Semeles filius.*

Pater) *Jupiter.*

Cynthius) *Apollo a Cyntho, Deli inſulæ monte, in quo natus dicitur. Atque hinc* Delius *quoque vocatur.*

Tantum cara tibi, quantum nec filia matri,
  Quantum nec cupido nupta puella viro:
Pro qua ſollicitas cæleſtia numina votis,
  Quæ tibi ſecuros non ſinit ire dies:
Et, quum te fuſco Somnus velavit amictu,
  Vanum nocturnis fallit imaginibus:
Carminibus celebrata tuis formoſa Neæra
  Alterius mavult eſſe puella viri.
Diverſaſque tuis agitat mens impia curas,
  Nec gaudet caſta nupta Neæra domo.
Ah crudele genus, nec fidum femina nomen!
  Ah pereat, didicit fallere ſiqua virum!
Sed flecti poterit: mens eſt mutabilis illis.
  Tu modo cum multa brachia tende prece.
Sævus Amor docuit validos tentare labores.
  Sævus Amor docuit verbera ſæva pati.
Me quondam Admeti niveos paviſſe juvencos,
  Non eſt in vanum fabula ficta jocum.
Tunc ego nec cithara poteram gaudere ſonora,
  Nec ſimiles chordis reddere voce ſonos.
Sed pellucenti cantus meditabar avena,
  Ille ego Latonæ filius, atque Jovis.
Neſcis quid ſit Amor, juvenis, ſi ferre recuſas
  Immitem dominam, conjugiumque ferum.
Ergo ne dubita blandas adhibere querelas:
  Vincuntur molli pectora dura prece.
Quod ſi vera canunt ſacris oracula templis,
  Hæc illi noſtro nomine dicta refer:
Hoc tibi conjugium promittit Delius ipſe.
  Felix hoc, alium deſine velle virum.
Dixit, & ignavus defluxit pectore ſomnus.
  Ah ego non poſſum tanta videre mala!

Nec

Fuſco amictu) *Fuſcis alis.*
Tuis) *Agitat curas diverſas* curis *tuis.*
Nec fidum) *Infidum.*
Sed flecti) *Pars concionis altera.*
Illis) *Feminis ſcilicet. De* Admeto, *conſule p.* 168.
Pellucenti) *Tenui:* traſparente, lucido.
Felix hoc) *Italice:* Felice ſarai con queſto marito; laſcia pur di volerne altri.

Nec tibi crediderim votis contraria vota,
  Nec tantum crimen pectore ineſſe tuo.
Nam te nec vaſti genuerunt æquora Ponti,
  Nec flammam volvens ore Chimæra fero.
Nec conſanguineâ redimitus terga catervâ,
  Cui tres ſunt linguæ, tergeminumque caput.
Scyllaque virgineam canibus ſubcincta figuram:
  Nec te conceptam ſæva leæna tulit:
Barbara nec Scythiæ tellus, horrendave Syrtis:
  Sed culta, & duris non habitanda domus.
Et longe ante alias omnes mitiſſima mater:
  Iſque pater, quo non alter amabilior.
Hæc Deus in melius crudelia ſomnia vertat,
  Et jubeat tepidos irrita ferre Notos.

Nec tibi) *Pars poſtrema. Nec crediderim ineſſe tibi vota contraria votis, ipſis ſcilicet tuis priſtinis.*

Chimæra) *Monſtrum natum ex Typhone, & Echidna, cui fuit leonis caput, capræ corpus, draconis cauda: Bellerophontis ſagitta tandem confixum interiit.*

Redimitus) *Subaudi* Cerberus. *Vide, quæ protulimus pag.* 135.

Conſanguinea caterva) *Sunt angues, Cerberi cervici, dorſoque hærentes, atque uno eodemque partu procreati.* Gruppo di ſerpi per ſangue congiunti.

Scyllaquæ) *Interpretarer:* Nè te produſſe Scilla, il cui corpo di donzella è ne' fianchi cinto da cani. *Phorci fuit filia, quæ, quod Glaucum amaret, invidiam Circes ſibi conciliavit. Hæc, quum fontem medicamine a Circe infectum ſubiret, inferioris corporis partem in ſerpentes, inque canum capita transmutari ſibi ſenſit. Furore tum percita, in mare ſe præcipitem dedit: eamque in ſcopulum fuiſſe converſam, fabulati ſunt Veteres.*

Syrtis) *Apud Leptim Africæ oppidum duæ ſunt Syrtes, inhoſpitæ ambæ, ac naufragiis famoſæ.*

V.

AMICIS Etruriæ Balnea celebrantibus, æger Tibullus Diis inferis vota facit: mortemque deprecatur, oſtendens ſe mori immeritum, tum quod innocens ſit, tum quod adhuc juvenis. Vota ſibi denique amicorum implorat.

AD AMICOS.

VOS tenet, Etruſcis manat quæ fontibus unda,
  Unda ſub æſtivum non adeunda Canem:
Nunc autem ſacris Bajarum proxima lymphis,
  Quum ſe purpureo vere remittit hiems;
At mihi Perſephone nigram denuntiat horam.
  Immerito juveni parce nocere, Dea.
Non ego tentavi nulli temeranda virorum
  Audax laudandæ ſacra docere Deæ.
Nec mea mortiferis infecit pocula ſuccis
  Dextera, nec cuiquam tætra venena dedit.
Nec nos ſacrilegos templis admovimus ignes:
  Nec cor ſollicitant facta nefanda meum.
Nec nos inſana meditantes jurgia mente
  Impia in adverſos ſolvimus ora deos.

Et

Etruſcis] *Etruriæ balnea, æſtate noxia, quod ſulfure abundarent; verno autem tempore maxime ſalubria. De* Cane *conſule pag. 126.*

Nunc) *Nunc autem* eſt unda *proxima* virtute; *ſeu* virtute ſimillima *lymphis ſacris Bajarum. Bajarum balnea magni habita: quæ* ſacra *vocat, quod cuique fonti ſuum eſſet attributum Numen.* Proxima *valet hic* virtutis efficaciâ ſimillima.

Nigram horam) *Horam mortis.*

Non ego tentavi] *Mortem haud ſe promereri aſſerit: deorum contemtor non fuit, non veneficus, non ſacrilegus, aliive obnoxius crimini.*

Laudandæ Deæ] *Proſerpinæ, cui communia erant ſacra cum Cerere matre, quamque occultis ſacrificiis placabant. Exprimit hic itaque epitheton ἐπαινὴν, quod Græci Proſerpinæ tribuebant.*

Et nondum cani nigros læſere capillos,
Nec venit tardo curva ſenecta pede.
Natalem noſtri primum videre parentes
(Quum cecidit fato Conſul uterque pari)
Quid fraudare juvat vitem creſcentibus uvis?
Et modo nata malâ vellere poma manu?
Parcite, pallentes undas quicumque tenetis,
Duraque ſortiti tertia regna Dei.
Elyſios olim liceat cognoſcere campos,
Lethæâmque ratem, Cimmerioſque lacus;
Quum mea rugoſâ pallebunt ora ſenectâ,
Et referam pueris tempora priſca ſenex.
Atque utinam vano nequicquam terrear æſtu!
Languent ter quinos ſed mea membra dies.
At vobis Tuſcæ celebrantur gramina Nymphæ,
Et facilis lentâ pellitur unda manu.
Vivite felices, memores & vivite noſtri,
Sive erimus, ſeu nos fata fuiſſe volent.

Cani) *Cani, orum*. Canuti. *A viridi ætate Deam flectere nititur.*

Natalem primum) *Diem illum, quo natus ſum.*

Fraudare] *Ovidius lib. II. Amorum. Eleg. XIIII.*

Quid plenam fraudas vitem creſcentibus uvis?
Pomaque crudeli vellis acerba manu?

Tertia regna) *Jovi cælum, Neptuno mare, inferna loca Plutoni obtigiſſe ferunt, quæ alii quoque Dii incolunt.*

Lethæam) *Vide pag. 160. Cimmerios valet* caligantes, obſcuros.

Atque utinam) *Utinam febris, qua laboro, fruſtra me æſtu terreat ſuo: ſeu* mortifera ne ſit.

Tuſcæ Nymphæ) *Cui aqua illa Tuſca dicata erat. Herboſis fluviorum, fontiumque ripis oblectabantur Nymphæ.*

Vivite) *Poſtrema pars.*

Seu nos) *Sive mortem obiverimus*. Fuit *apud Veteres idem, quod* obiit.

Interea nigras pecudes promittite Diti,
Et nivei lactis pocula mixta mero.

Nigras &c.) *Plutoni, ac Manibus victima atri velleris, & lactis, mellis, ſanguinis, vinique effuſione litabant.*

VI.

MAERORE confectus, quod Neæra pactam ſibi fidem violaverit, curas ebrietate abigere ſtatuit: ſed amore impellente, ſæpius ad querelas relabitur. Eſt autem elegia ſuaviſſima, & miris animi perturbationibus plena. Hæc ex Vulpio.

AD BACCHUM.

CANDIDE Liber ades: ſic ſit tibi myſtica vitis
Semper: ſic hederà tempora vincta geras.
Aufer & ipſe meum, pariter medicande, dolorem.
Sæpe tuo cecidit munere victus Amor.
Care puer, madeant generoſo pocula Baccho:
I, nobis prona funde Falerna manu.
Ite procul durum curæ genus, ite labores.
Fulſerit hic niveis Delius alitibus.
Vos modo propoſito dulces faveatis amici,
Neve neget quiſquam me duce ſe comitem.
Aut, ſi quis vini certamen mite recuſat,
Fallat eum tecto femina, virque dolo.
Ille facit dites animos Deus: ille ferocem

Con-

Hederà] *Nyſiades Nymphæ Bacchum cunis jacentem novercæ Junoni, quæ eum perditura erat, injectis ex hedera frondibus occoluerunt: atque hinc hederacea ei corona fuit.*

Pariter medicande] *Qui olim, ut ego nunc, pariter medicandus fuiſti vino.*

Labores) *Angores.* Affanni, doglie, crepacuori.

Fulſerit) *Fulgeat Delius candidis avibus, læta portendentibus.*

Ille) *Bacchus animos hilarat.*

Contudit, & dominæ miſit in arbitrium.
Armeniæ tigres, & fulvas ille leænas
Vicit, & indomitis mollia corda dedit.
Hæc Amor, & majora valet. Sed poſcite Bacchi
Munera: quem veſtrum pocula ſicca juvant?
Convenit ex æquo, nec torvus Liber in illis,
Qui ſe, quique una vina jocoſa colunt.
Jam venit iratus nimium, nimiumque ſeveris.
Qui timet irati numina magna, bibat.
Quales his pœnas qualis, quantuſque minetur;
Cadmææ matris præda cruenta docet.
Sed procul a nobis hic ſit timor: illaque, ſiqua eſt,
Quid valeat læſi, ſentiat, ira Dei.
Quid precor ah demens? venti temeraria vota,
Aeriæ & nubes diripienda ferant.
Quamvis nulla mei ſupereſt tibi cura, Neæra,

Contudit) Ammaccò, fiaccò, domò.

Tigres] *Tigres, ac Leænas currui ſuo junxit Bacchus.*

Hæc) *Amor Bacchum quoque ipſum æquat rebus geſtis, vincitque; tentemus tamen, quid largior vini potus efficiat.* Pocula ſicca, *ſunt* cyathi vacui.

Convenit] *Bacco nempe cum illis, qui colunt vina.* S'accordan troppo bene: nè Bacco fa il viſo bruſco a coloro, che lui prezzano, e gli allegri vini. *Torvus in illis, dictum eleganter. Sic Propert. lib. III.* Æquus in hoſte.

Severis] *Abſtemiis, qui vino ſcilicet parcunt.*

Cadmææ præda] *Cædes Penthei, nepotis Cadmi. Bacchi myſteria ſpernebat Pentheus, quem, quum Agave mater, Cadmi filia, per ſilvam diſcurrens, in veteri lentiſci trunco latentem deprehendiſſet, belluam rata, caput abſcidit: ejuſque cadaver Ino, & Autonoe, ſorores Agaves, membratim diſcerpſerunt.*

Illaque) *Et illa, ſi qua eſt* ſevera, *ideſt vino abſtinens, ſentiat &c.* Se pur vi ha qualche ſevera, quella provi, ſperimenti ec.

Quid precor) *Retractat maledicta. Quum enim, quæ imprecatus fuerat, in Neæram reciderent, quæ dixit, indicta vellet.*

Diripienda ferant] *Diripiant.* Voti tanto pazzi i venti, e le nubi ſe li portino a perdere.

Sis felix, & ſint candida fata tua.
At nos ſecuræ reddamus tempora menſæ,
Venit poſt multos una ſerena dies.
Hei mihi: difficile eſt imitari gaudia falſa:
Difficile eſt triſti fingere mente jocum.
Nec bene mendaci riſus componitur ore,
Nec bene ſollicitis ebria verba ſonant.
Quid queror infelix? turpes diſcedite curæ.
Odit Lenæus triſtia verba pater.
Gnoſia, Theſeæ quondam perjuria linguæ
Fleviſti ignoto, ſola relicta, mari.
Sic cecinit pro te doctus, Minoi, Catullus,
Ingrati referens impia facta viri.
Vos ego nunc moneo: Felix, quicumque dolore
Alterius diſces poſſe carere tuo.
Nec vos aut capiant pendentia brachia collo,
Aut fallat blandâ ſordida lingua prece.
Etſi perque ſuos fallax jurarit ocellos,
Junonemque ſuam, perque ſuam Venerem,
Nulla fides inerit: perjuria ridet amantum
Jupiter, & ventos irrita ferre jubet.
Ergo quid toties fallacis verba puellæ
Conqueror? ite a me ſeria verba procul.
Quam vellem tecum parcis diſcumbere menſis!
Et tecum longos pervigilare dies!
Perfida, nec merito nobis inimica merenti.
Perfida, ſed quamvis perfida, cara tamen.

Na-

Poſt multos) *Poſt multos dies triſtes.*

Hei mihi] *Ad querelas redit.*

Quid) *Iterum ſe corrigit.* Lenæus, *Bacchus, ita dictus ab* ἀπὸ τῶν ληνῶν, *a* torcularibus, *quibus uva exprimitur.*

Gnoſia) *Ariadnæ, a Theſeo in Naxo, Inſula inhoſpita, derelictæ, ſe confert Vates: Neæram vero ipſi Theſeo comparat.* Gnoſiam *dicit Ariadnam, a Gnoſo, vel Gneſſo, Cretæ urbe. Vid. pag. 68. a v. 18. Ex eo, quod Theſeus fuerit Ariadnæ infidus, monuit Catullus puellas, ne adoleſcentibus credant: ego, quod Neæra infida ſit mihi, vos juvenes moneo, &c.*

Minoi *Ariadna, Minois Cretæ regis filia.*

Ergo) *Iterum dolet, ſe gravia adhuc pertractare.*

Seria) *Triſtia.*

Najada Bacchus amat : o ceſſas lente miniſter ?
  Temperet annoſum Marcia lympha merum.
Non ego, ſi fugiat noſtræ convivia menſæ
  Ignotum cupiens vana puella torum ;
Sollicitus repetam tota ſuſpiria nocte.
  Tu puer, i, liquidum fortius adde merum.
Jam dudum Syrio madefactus tempora nardo
  Debueram ſertis implicuiſſe comas.

Najada) *Vinum aqua diluendum. Metonym. Najades enim, fontium nymphæ, Bacchum aluerunt.*

Marcia) *Ancus Marcius unus e Regibus aquam in Urbem duxit. Hinc Marcia aqua vocari cœpta.*

Torum) *Lectum ſcilicet, ubi convivæ diſcumbebant. Senſus eſt :* S' ella ingannata, vanerella, ſdegni la mia menſa, bramando gli altrui inviti, ec.

ALBII TIBULLI EQUITIS ROMANI

ELEGORUM, ET CARMINUM

LIBER IIII.

I.

SULPICIAM nobilem matronam, Kalendas Martiis agentem, laudat, tum a formæ præſtantiâ, tum a divitiarum copia. Muſas denique, Phœbumque rogat, ut ipſam celebrent.

AD MARTEM.

SULPICIA eſt tibi culta tuis, Mars magne, Kalendis.
Spectatum e cælo, ſi ſapis, ipſe veni.
Hoc Venus ignoſcet; at tu, violente, caveto,
Ne tibi miranti turpiter arma cadant.
Illius ex oculis, quum vult exurere Divos,
Accendit geminas lampadas acer Amor.
Illam, quicquid agit, quoquo veſtigia movit,
Componit furtim, ſubſequiturque Decor.
Seu ſolvit crines, fuſis decet eſſe capillis:
Seu comſit, comtis eſt veneranda comis.
Fulget, ſeu Tyria voluit procedere palla:
Fulget, ſeu niveâ candida veſte venit.
Talis in æterno felix Vortumnus Olympo,
Mille habet ornatus, mille decenter habet.

Sola

Culta] *Comta, & ornata.*

Mars Magne] *Kalendæ Martiæ Marti ſacræ. Conſule dicta pag.* 183.

Vortumnus] *Varias Deus hic induebat formas.*

Sola puellarum digna eſt, cui mollia caris
Vellera det ſuccis bis madefacta Tyros:
Poſſideatque, metit quicquid bene olentibus arvis
Cultor odoratæ dives Arabs ſegetis:
Et quaſcumque niger Rubro de litore conchas
Proximus Eois colligit Indus equis.
Hanc vos, Pierides, feſtis cantate Kalendis,
Et teſtudinea, Phœbe ſuperbe, lyra.
Hoc ſolenne ſacrum multos celebretur in annos.
Dignior eſt veſtro nulla puella choro.

Sola puellarum) *Sola puella. Pars altera.*
Bis madefacta) *Bis tincta.*
Caris) *Pretioſis, ſeu magno parabilibus,*
Eois equis) *Equis Phœbi orientis.*
Hanc vos) *Pars tertia.*

II.

SULPICIAE nomine, quæ Cerintho nupſerat, queritur, eum venationis ſtudio longe abeſſe, ac mortis pericula ſubire. Addit deinde, dummodo cum ipſo ſit, ſe quoque in ſilvas ituram.

SULPICIA AD CERINTHUM.

PARCE meo juveni, ſeu quis bona paſcua campi,
Seu colis umbroſi devia montis, aper.
Nec tibi ſit duros acuiſſe in prælia dentes.
Incolumem cuſtos hunc mihi ſervet Amor.
Sed procul abducit venandi Delia curâ.
O pereant ſilvæ, deficiantque canes!
Quis furor eſt, quæ mens, denſos indagine colles
Claudentem, teneras lædere velle manus?
Quidve juvat furtim latebras intrare ferarum?
Candidaque hamatis crura notare rubis?

Nec tibi ſit) *Poteſtas ſcilicet, facultas.*
Delia) *Diana.*
Indagine) *Indago eſt retium ſeries, qua ſaltus totus circumdatur.* Rete, lungagnola.

Sed tamen, ut tecum liceat, Cerinthe, vagari,
  Ipſa ego per montes retia torta feram.
Ipſa ego velocis quæram veſtigia cervi,
  Et demam celeri ferrea vincla cani.
Tunc mihi tunc placeant ſilvæ: ſic carmina tecum
  Audiar ante ipſas concinuiſſe plagas.
Tunc veniat licet ad caſſes, illæſus abibit,
  Candida ne Phœbi gaudia turbet, aper.
Hæc mage ſint, quam dulcis amor: ſed lege Dianæ,
  Caſte, puer caſta retia tende manu.

Lege Dianæ) *Diana venatrix nuptiis ſemper infeſta.*

III.

PHOEBUM medicæ artis principem rogat pro Sulpicia Cerinthi uxore. Deinde Cerinthum monet, ut bono animo ſit. Tum ad Phœbum redit.

AD PHOEBUM

HUC ades, & teneræ morbos expelle puellæ:
  Huc ades intonſa Phœbe ſuperbe coma,
Crede mihi, propera, nec te jam, Phœbe, pigebit
  Formoſæ medicas applicuiſſe manus.
Effice, ne macies tabentes occupet artus,
  Neu notet informis pallida membra color.
Et quodcumque mali eſt, & quicquid triſte timemus,
  In pelagus rapidis devehat amnis aquis.
Sancte veni, tecumque feras quicumque ſopores,
  Quicumque & cantus corpora feſſa levant.
Neu juvenem torque, metuit qui fata puellæ,
  Votaque pro domina vix numeranda facit.

In-

Quicumque ſopores] *Quæcumque medicamina ſomnum conciliantia.*

Quicumque & cantus) *Corporibus ægris medebantur cantus, ſeu magici ſuſurri, carmine compoſiti. conſule dicta pag.* 143.

Interdum vovet: interdum, quod langueat illa,
  Dicit in æternos aſpera verba Deos.
Pone metum, Cerinthe: Deus non lædit amantes.
  Tu modo ſemper ama, ſalva puella tibi eſt:
Nil opus eſt fletu: lacrimis erit aptius uti,
  Si quando fuerit triſtior illa tibi.
At nunc tota tua eſt: te ſolum candida ſecum
  Cogitat, & fruſtra credula turba ſedet.
Phœbe fave, laus magna tibi tribuetur, in uno
  Corpore ſervato reſtituiſſe duos.
Jam celeber, jam lætus eris, quum debita reddet
  Certatim ſanctis lotus uterque focis.
Tunc te felicem dicent pia turba Deorum.
  Optabunt artes & ſibi quiſque tuas.

Puella) *Conjux.*
Amantes) *Fideles conjuges.*
Si quando) *Quum tibi erit irata.*
Candida) *Ex animo redamans.*
Debita reddet) *Perſolvet vota debita.*
Lotus) *Sacra facturi aqua ſe expiabant.*

IIII.

SULPICIA natalitium Cerinthi diem celebrat: ac Genium, Veneremque rogat, ut in mutua conjugii benevolentia utrumque firment.

SULPICIA AD CERINTHUM.

QUI mihi te, Cerinthe, dies dedit, hic mihi ſanctus,
  Atque inter feſtos ſemper habendus erit.
Te naſcente novum Parcæ cecinere puellis
  Servitium: & dederunt regna ſuperba tibi.
Uror ego ante alias: juvat hoc, Cerinthe, quod uror,
  Si tibi de nobis mutuus ignis adeſt.
Mutuus adſit amor: per te dulciſſima jura,
  Perque tuos oculos, per Geniumque rogo.
Magne Geni, cape tura libens, votiſque faveto:

Qui mihi] *Qui dies dedit te, Cerinthe, mihi.*
Te naſcente) *Cecinerunt Parcæ, te omnium animis dominaturum.*

Si modo, quum de me cogitat ille, calet.
Quod ſi forte alios jam nunc ſuſpirat amores,
Tu, precor, infidos, ſancte, relinque focos.
Nec tu ſis injuſta, Venus, vel ſerviat æque
Vinctus uterque tibi, vel mea vincla leva.
Sed potius valida teneamur uterque catena,
Nulla queat poſthac nos ſolüiſſe dies.
Optat idem juvenis, quod nos: ſed tectius optat.
Nam pudet hæc illum dicere verba palam.
At tu, Natalis, quoniam deus omnia ſentis,
Adnue: quid refert clamne, palamne roget?

Calet) Gli ſi deſti l' antico affetto.

V.

DIE natali Sulpiciæ Junonem precatur pro mutua ejus, & Cerinthi conjugis benevolentia.

AD JUNONEM.

NATALIS, Juno, ſanctos cape turis honores,
Quos tibi dat tenera docta puella manu.
Tota tibi eſt hodie: tibi ſe lætiſſima comſit,
Staret ut ante tuos conſpicienda focos.
Illa quidem ornandi cauſſas tibi, diva, relegat.
Eſt tamen, occulte cui placuiſſe velit.
At tu, ſancta, fave, ne mors divellat amantes:
Sed juveni, quæſo, mutua vincla para.
Sic bene compones: ulli non ille puellæ
Servire, aut cuiquam dignior illa viro.
Adnue, purpureaque veni pellucida palla.
Ter tibi fit libo, ter, dea caſta, mero.
Præcipit en natæ mater ſtudioſa, quid optet:

Il-

Relegat) *Tribuit, adjudicat, prætendit.*
Eſt tamen) *Non Junoni, ſed Cerintho ſponſo ornatur.*
Amantes) *Conjuges.*
Fit] *Fit ſacrum.*
Præcipit) *Genetrix dictat filiæ voti formulam: illa tamen aliud mente precatur. Rogabat mater pro viro patricio: illa tamen Cerinthum vilioris conditionis hominem in conjugem poſcebat.*

Illa aliud tacita clam ſibi mente rogat.
Sit juveni grata: adveniet quum proximus annus,
Hic idem votis jam vetus adſit amor.

Sit juveni) *Cupit amorem hunc proceſſu temporis ſenem factum, firmiorem evadere.*

VI.

DOLET Sulpicia, quod, die Meſſalæ affinis ſui natalitio, ruri ſit.

AD MESSALAM.

INVISUS natalis adeſt, qui rure moleſto,
Et ſine Cerintho triſtis agendus erit.
Dulcius urbe quid eſt? an villa ſit apta puellæ,
Atque Eretino frigidus annus agro?
Jam nimium, Meſſala, mei ſtudioſe quieſcas,
Non tempeſtivæ ſæpe propinque viæ.
Hic animum, ſenſuſque meos abducta relinquo:
Arbitrii quoniam non finis eſſe mei.

Eretino) *Eretum* (*nunc* Monte ritondo) *Sabinorum olim oppidum, in regione ſitum erat per æſtivos quoque menſes frigidiſſima.*

Quieſcas) *Permitte, quæſo, eſſe me Romæ.*

Non tempeſtivæ ſæpe &c.) *Qui diſceſſum identidem cogitas.*

Hic) *Romæ ſcilicet, unde invita diſcedo.*

VII.

TIBULLUS ad Meſſalam, qui permiſerat die natali ſuo Sulpiciam Romæ commorari.

AD MESSALAM.

SCIS iter ex animo ſublatum triſte puellæ:
  Natali Romæ jam licet eſſe tuo.
Omnibus ille dies nobis natalis agatur,
  Qui necopinanti jam tibi forte venit.

Ex animo) *Ex animo Sulpiciæ deletum eſt triſte iter, ſeu triſtis imago ruſticationis. Ægre enim ferebat Sulpicia, die Meſſalæ natalitio ruſticari.*

Necopinanti) *Non opinanti, minus animadvertenti*. Nec *fere pro* non.

VIII.

SULPICIA ægrotans cum Cerintho viro ſuo queritur, quod ſuo minus doleat malo.

SULPICIA AD CERINTHUM.

ESTNE tibi, Cerinthe, tuæ pia cura puellæ,
  Dum mea nunc vexat corpora feſſa calor?
Ah ego non aliter triſtes evincere morbos
  Optarim, quam te ſi quoque velle putem.
Nam mihi quid proſit morbos evincere, ubi tu
  Noſtra potes lento pectore ferre mala?

Calor) *Febris ardens.*

Ah ego] *Interpretarer:* Non in altra guiſa vogl'io guarire del nojoſo mio male, che ſe mi perſuada, bramarlo ancor tu, ec.

Lento) Lentus *dicitur, qui aliorum incommodis parum commovetur.*

VIIII.

DOLET Sulpicia, abs ſe heſterna die dimiſſum Cerinthum, ut ſuum animum diſſumularet.

SULPICIA AD CERINTHUM.

NE tibi ſim, mea lux, æque jam fervida cura,
Ac videor paucos ante fuiſſe dies;
Si quicquam totâ commiſi Stulta juventâ,
Cujus me fatear pœnituiſſe magis,
Heſterna quam te ſolum quod luce reliqui,
Ardorem cupiens diſſimulare meum.

Ne tibi) *Interpretarer:* Che poſſa io non eſſer corriſpoſta da te, mio Spoſo, con quell' affetto, che mi moſtravi giorni addietro, pochi dì ſono ec. *Optat itaque ſibi Sulpicia, contrarium votis ſuis evenire, ni ſeſe pœniteat, quod procul a ſe Cerinthum conjugem pridie dimiſiſſet.*

Stulta) Ego *Stulta*.

X.

QUIDAM Perſpectus nomine, ærarii Domini ſui quondam cuſtos, poſtea colonus, Priapum hortorum Deum rogat, ut agellum ſervet.

AD PRIAPUM.

VILLICUS ærarî quondam, nunc cultor agelli
Hæc tibi Perſpectus templa, Priape, dico.
Pro quibus officiis, ſi fas eſt, ſancte, paciſcor,
Aſſiduus cuſtos ruris ut eſſe velis.
Improbus ut ſi quis noſtrum violarit agellum,
Hunc tu; ſed taceo: ſcis, puto, quod ſequitur.

LAU-

Si fas) *Si fas cum Diis paciſci.*

Hunc tu] *Hunc tu falce procul expellas. Falce armabatur Priapus.*

XI.

LAUDAT Meſſalam, patronum ſuum, virum eximium, a civili prudentia, ab eloquentia, a militari ſcientia, & rebus bello geſtis: eumque toto terrarum orbe illuſtrem futurum vaticinatur. Hæc Vulpius.

MESSALLAE ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ.

TE, Meſſala, canam. Quamquam me cognita virtus
Terret, ut infirmæ nequeant ſubſiſtere vires;
Incipiam tamen. At meritas ſi carmina laudes
Deficiant: humilis tantis ſim conditor actis:
Nec tua præter te chartis intexere quiſquam
Facta queat, dictis ut non majora ſuperſint.
Eſt nobis voluiſſe fatis. Nec munera parva
Reſpueris: etiam Phœbo gratiſſima dona
Cres tulit: & cunctis Baccho jucundior hoſpes
Icarus, ut puro teſtantur ſidera cælo,
Erigoneque, Caniſque, neget ne longior ætas.
Quin etiam Alcides deus adſcenſurus Olympum
Læta Molorcheis poſuit veſtigia tectis.
Parvaque cæleſtes pacavit mica; nec illis Sem-

Notæ hæ deſcribuntur fere ex editione Mediolani 1754.

Conditor actis) *Utinam ſim ſcriptor actorum tuorum. Virg. triſtia condere bella.*

Cres tulit) *Quis fuerit hic Cretenſis, ignota prorſus eſt fabula.*

Hoſpes) *Icarus Bacchum hoſpitem excepit, & ab eo uſum vini, & colendi vites rationem accepit: quam artem quum paſtores docuiſſet, illique obruti vino, opinantes venenum ab Icaro ſibi propinatum, ipſum interemiſſent; Erigone ejus filia indicio canis quum necem patris agnoviſſet, ſuſpendio ſeſe enecuit: unde inter aſtra relati ſunt Icarus, ſeu Bootes, Erigone, & Canis.*

Alcides deus) *Hercules adſcenſurus in cælum ab Molorcho paſtore hoſpitio exceptus fuit, mox interfecturus Leonem in ſilva Nemæa.*

Mica) *Turis, vel ſalis granum ſæpe pacavit Deos.*

Semper inaurato taurus cadit hoſtia cornu.
Hic quoque ſit gratus parvus labor, ut tibi poſſum
Inde alios, alioſque memor componere verſus.
Alter dicat opus magni mirabile mundi:
Qualis in immenſum deſcenderit aera tellus:
Qualis & in curvum pontus confluxerit orbem:
Et vagus a terris qua ſurgere nititur aer,
Hinc ut contextis paſſim fluat ignibus æther,
Pendentique ſuper claudantur ut omnia cælo.
AT quodcumque meæ poterunt audere Camenæ,
Seu tibi par poterunt (ſed quod ſpes abnuit ultro)
Sive minus, certeque canent minus; omne vovemus
Hoc tibi, nec tanto careat mihi carmine charta.
Nam, quamquam antiquæ gentis ſuperant tibi laudes;
Non tua majorum contenta eſt gloria fama:
Nec quæris, quid quaque index ſub imagine dicat:
Sed generis priſcos contendis vincere honores,
Quam tibi majores, majus decus ipſe futuris.
At tua non titulus capiet ſub nomine facta,
Æterno ſed erunt tibi magna volumina verſu:
Convenientque tuas cupidi componere laudes
Undique quique canent vincto pede, quique ſoluto.
Quis potior, certamen erit: ſim victor in illis,
Ut noſtrum tantis inſcribam nomen in actis.
NAM quis te majora gerit caſtriſve, forove?
Nec tamen hinc, aut hinc tibi laus majorve, minorve:
Juſta

Deſcenderit] *Cic. de Nat. Deor. lib. 2. Terra craſſiſſima mundi regio medium mundi locum tenet.*

Confluxerit) *Mare terram complectitur undique.*

Qua ſurgere) *Quatuor elementa tetigit, quibus ſecundum Veterum opinionem mundus conſiſtit: aer a terra volitans ſurgit in ſublime: aeri connexus ignis undique miſcetur: denique omnia cælo imminente continentur.*

Index) *Index denotabat virorum elogium, quos imagines, ſeu ſimulacra referebant: & in eorum baſi index, ſive titulus ſubſcribebatur.*

Caſtrisve, forove] *Militiæ, vel domi.*

Majorve, minorve] *Æqua tibi laus in pace, & in bello.*

Juſta pari premitur veluti quum pondere libra:
Prona nec hac plus parte ſedet, nec ſurgit ab illa.
Qualis, inæquatum ſi quando onus urget utrimque,
Inſtabilis natat, alterno depreſſior orbe.
Nam ſeu diverſi fremat inconſtantia vulgi;
Non aliius ſedare queat: ſeu judicis ira
Sit placanda; tuis poterit miteſcere verbis.
NON Pylos, aut Ithace, tantos genuiſſe feruntur
Neſtora, vel parvæ magnum decus urbis Ulyſſem:
Vixerit ille ſenex quamvis, dum terna per orbem
Sæcula fertilibus Titan decurrerit horis:
Ille per ignotas audax erraverit urbes,
Qua maris extremis tellus excluditur undis.
Nam Ciconumque manus adverſis reppulit armis:
Nec valuit lotos cœptos avertere curſus.
Ceſſit & Ætnææ Neptunius incola rupis,
Victa Maroneo fœdatus lumina Baccho.
Vexit & Æolios placidum per Nerea ventos.

In-

Qualis) *Contra vero, ſi pondera ſint inæqualia in orbe alterno, ideſt in lance.*

Pylos &c.) *Pylos, & Ithace, urbes Græciæ, altera Neſtoris patria, altera Ulyſſis: primus vixit annos 300. ſumma prudentia, parilique eloquentia. De Ulyſſe vide Homeri omnem Odyſſeam, cujus errores enumerat.*

Ciconum] *Sunt Thraciæ populi, ad quos poſt Trojam exciſam primum adpulit Ulyſſes, eoſque devicit.*

Lotós] *Lotos,* λωτὸς, *genus herbæ ſuaviſſimæ, ex rore procreatæ, teſte Hygino Fabul. 125. Delatus Ulyſſes ad Lotophagos, homines minime malos in Africa, quum duo ejus ſocii loton herbam dulciſſimam, & patriæ oblivionem inducentem guſtaſſent, vix eos tandem reduxit. Vid. Odyſſ. 9.*

Neptunius] *Polyphemum intelligit, filium Neptuni, inebriatum vino Maroneo, a Ciconibus ſcilicet accepto. Maronea eadem, ac Iſmarus, urbs Ciconum prima.*

Fœdatus lumina) *Polyphemo ebrio Ulyſſes oculum prægrandem extraxit. Odyſſ. 9.*

Æolios) *Ulyſſes ab Æolo ventorum Rege in utre accepit ventos, præter Zephyrum, quicum in patriam ſine tempeſtate navigaret. At ſocii, Ulyſſe obdormiente,*

com-

Incultos adiit Læſtrigonas, Antiphatenque,
Nobilis Artaciæ gelida quos irrigat unda.
Solum nec doctæ verterunt pocula Circes:
Quamvis illa foret Solis genus, apta vel herbis,
Aptaque vel cantu veteres mutare figuras.
Cimmeriorum etiam obſcuras acceſſit ad arces:
Queis numquam candente dies adparuit ortu,
Sive ſupra terras Phœbus, ſeu curreret infra.
Vidit, ut inferno Plutoni ſubdita regna
Magna Deûm proles levibus diſcurreret umbris.
Præteriitque citâ Sirenum litora puppi.
Illum inter geminæ nantem confinia mortis,
Nec Scyllæ ſævo conterruit impetus ore,
Quum canibus rapidas inter freta ſerperet undas:
Nec violenta ſuo conſumſit more Charybdis,
Vel ſi ſublimis fluctu conſurgeret imo,
Vel ſi interrupto nudaret gurgite pontum.
Non violata vagi ſileantur paſcua Solis, Non

congeſtas in utre gazas opinantes, ſolverunt utres, unde iterum tempeſtatibus actus eſt Ulyſſes. Odyſſ. 10.

Læſtrygonas) *Ad Læſtrigonas, & eorum Regem Antiphaten, Formiarum conditorem, etiam adpulit Ulyſſes: hi autem humanis victitabant carnibus, & ex Ulyſſis ſociis unum dilaniarunt. Hos irrigat fluvius Artacia. Odyſſ.* 10.

Circes) *Circes fabella omnibus nota. Vid. Virg. Æneid.* 7. *& Odyſſ.* 10.

Cimmeriorum) *Cimmerii populi Aſiæ, vicini ſedibus Amazonum, ad quos adpulit Ulyſſes. Ab Homero Odyſſ.* 11. *ad Oceani fines ponuntur. Habitant climata cooperta caliginibus, utpote a ſole remotiſſimi.*

Inferno) *Ulyſſes per Cimmerios deſcendit ad regna Plutonis.*

Sirenum) *Sirenum fabula notiſſima. Vid. Odyſſ.* 12. *Horat. Epiſt.* 2. *lib.* 1.

Scylla] *Scylla, & Charybdis monſtra, ſeu ſcopuli prope Siciliam, navigantibus periculi plena. Vid. Virg. Æn.* 3. *& Hom. Odyſſ. lib.* 12.

Paſcua Solis) *Ulyſſis ſocii Solis boves mactarunt in Sicilia, qui in fruſta diſſecti, & coſti etiam mugiebant. Sol indignatus, conqueſtus eſt cum Jove, qui navem Ulyſſis fulmine incendit.*

Non Amor, & fecunda Atlantidos arva Calypſus,
Finis & erroris miſeri Phæacia tellus.
Atque hæc ſeu noſtras inter ſunt cognita terras,
Fabula ſive novum dedit his erroribus orbem;
Sit labor illius, tua dum facundia major.
JAM te non alius belli tenet aptius artes,
Qua deceat tutam caſtris prædacere foſſam,
Qualiter adverſos hoſti defigere cervos:
Quemve locum ducto melius ſit claudere vallo,
Fontibus ut dulces erumpat terra liquores:
Ut facilisque tuis aditus ſit, & arduus hoſti:
Laudis & adſiduo vigeat certamine miles.
Quis tardamve ſudem melius, celeremve ſagittam
Jecerit, aut lento perfregerit obvia pilo?
Aut quis equum celerem arctato compeſcere freno
Poſſit, & effuſas tardo permittere habenas?
Inque vicem modo directo contendere curſu,
Seu libeat curvo brevius compellere gyro?
Quid, parmâ ſeu dextra velis, ſeu læva tueri,
(Sive hac, ſive illac veniat gravis impetus haſtæ)
An prior, aut ſignata cita loca tangere funda?
Jam ſimul audacis veniunt certamina Martis,

Ad-

Calypſus) *Calypſo, ut, Atlantis filia, Regina Ortygia inſulæ, quæ naufragum Ulyſſem incenſa navi excepit, cumque adamavit, ac per ſeptem annos abire non permiſit.*

Phæacia tellus) *Phæacia eſt inſula Corcyra, vulgo* Corfù. *Dicitur finis errorum Ulyſſis, quia inde recta navigavit in Ithacam patriam.*

Facundia major) *Quintilianus adſerit, Meſſalam, etiam Cicerone florente, in dicendo præſetuliſſe nobilitatem, & in eloquentia non parum dignitatis cum Pollione obtinuiſſe.*

Cervos) *Cervi ſunt in militia trunci ramoſi, ad iter hoſtibus obſtruendum.*

Liquores) *Ducis eſt providere, ne caſtra in loco ſicco ponantur.*

Certamine) *Adſiduo ludo, & exercitio laudem quæras.*

Parmâ) *Scuto brevi equeſtri. Si velis parmâ defendere, tum quæ ad dexteram ſunt, tum quæ ad ſiniſtram.*

An prior) *An alius ſit prior, ſeu melior, doctior.*

Loca ſignata) Luoghi tolti di mira.

Adverſiſque parant acies concurrere ſignis ;
Tunc tibi non deſit, faciem componere pugnæ,
Seu ſit opus, quadratum acies conſiſtat in agmen,
Rectus ut æquatis decurrat frontibus ordo;
Seu libeat duplici ſejunctim cernere Marte,
Dexter uti lævum teneat, dextrumque ſiniſter
Miles, ſitque duplex geminis victoria caſtris.
AT non per dubias errant mea carmina laudes:
Nam bellis experta cano: teſtis mihi victæ
Fortis Japidiæ miles: teſtis quoque fallax
Pannonius, gelidas paſſim disjectus in Alpes.
Teſtis Arupinas & pauper natus in armis.
Quem ſi quis videat, vetus ut non fregerit ætas,
Terna minus Pyliæ miretur ſæcula famæ.
Centum fecundos Titan renovaverit annos;
Ipſe tamen velox celerem ſuper edere corpus
Gaudet equum, validiſque ſedet moderator habenis.
Te duce non alias converſus terga domator
Libera Romanæ ſubjecit colla catenæ.
Nec tamen his contentus eris: majora peractis
Inſtant, compertum eſt veracibus ut mihi ſignis,
Queis Amythaonius nequeat certare Melampus.

Nam

Geminis caſtris) *Duobus exercitibus, duabus aciebus.*

Bellis) *Bellis comprobata cano, non incertas ſcilicet virtutes.*

Japidiæ miles) *Japidia regio latronibus famoſa, ab Auguſto, duce Meſſala, debellata.*

Pannonius) *Pannonii infidi, & rebelles: eorum regio Superior, & Inferior, nunc vulgo eſt* Ungaria.

Arupinas) *Arupinum urbs Japidum, quam expugnavit Meſſala. Ubi natus eſt homo quidam infimo loco, qui omnia duriſſima perferebat, & in equum inſiliebat, licet eſſet annoſior Neſtore in Pylo nato, qui ad tria ſæcula vitam traduxiſſe dicitur.*

Domator) *Populus equorum domitor liberam cervicem ſubmiſit.*

Melampus) *Melampus filius Amythaonis, augur præſtantiſſimus, non poſſet iis ſignis repugnare.*

Nam modo fulgentem Tyrio ſubtemine veſtem
Indueras; oriente die duce fertilis anni;
Splendidior liquidis quum Sol caput extulit undis,
Et fera diſcordes tenuerunt flamina venti,
Curva nec adſuetos egerunt flumina curſus.
Quin rapidum placidis etiam mare conſtitit undis.
Nulla nec aerias volucris perlabitur auras,
Nec quadrupes denſas depaſcitur aſpera ſilvas,
Quin largita tuis ſunt multa ſilentia votis.
Jupiter ipſe levi vectus per inania curru
Adfuit, & cælo vicinum liquit Olympum,
Intentâque tuis precibus ſe præbuit aure,
Cunctaque veraci capite adnuit. Abditus aris
Lætior eluxit ſtructos ſuper ignis acervos.
Quin hortante Deo magnis inſiſtere rebus
Incipe: non iidem tibi ſint, aliiſque triumphi.
NON te vicino remorabitur obvia Marte
Gallia, nec latis audax Hiſpania terris:
Nec fera te Tyrio tellus obſeſſa colono.
Nec qua vel Nilus, vel, regia lympha, Choaſpes
Profluit, aut rapidus, Cyri dementia, Gindes Ra-

Nam modo] *Poeta narrat ſigna, ſcilicet Jovem ab Olympo deſcendiſſe, & ſincere adnuiſſe votis Meſſalæ, induti veſtem trama Tyria, ſeu purpurea contextam: quæ vota a Romanis ſolennibus cæremoniis peragebantur in Capitolio Kal. Januariis: tunc venti cohibuere flatus &c.*

Multa) *Senſus eſt. Immo tuis optatis omnia dederunt magnum ſilentium.*

Non iidem] *Non iidem ſint tibi triumphi, qui aliis ducibus.*

Gallia] *Meſſala geſſit bellum in Gallia. Pag. 164.*

Tyrio] *Intelligit Africam, quam coloni Tyro profecti, ac Didonem ſequuti, incoluerunt, & Carthaginem excitarunt: vid. Virg. Æneid. II.*

Choaſpes) *Choaſpes eſt fluvius Medorum, & Perſarum: hujus aquæ ſunt dulciſſimæ, ita, ut Reges quocumque peregrinentur, ſecum ferant: unde dicitur Regia Lympha.*

Gindes) *Gindes, fluvius Aſiæ, ex Mantienis montibus in Tigrim delabitur. Dicitur Cyri dementia: nam Cyrus*

Radit Arecteos haud una per oſtia campos.
Nec qua regna vago Tomyris finivit Araxe;
Impia, nec ſævis celebrans convivia menſis
Ultima vicinus Phœbo tenet arva Padæus:
Quaque Hiſtrus, Tanaiſque Getas rigat, atque Mosynos.
Quid moror? Oceanus ponto qua continet orbem,
Nulla tibi adverſis regio ſeſe obferet armis.
Te manet invictus Romano Marte Britannus,
Teque interjecto mundi pars altera ſole:
Nam circumfuſo conſidit in aere tellus,
Et quinque in partes toto diſponitur orbe.
Atque duæ gelido vaſtantur frigore ſemper.
Illic & denſa tellus abſconditur umbra, Et

rus Babylonem obſeſſurus, Gindem amnem effuſum exhauriendo, & in 160. rivulos diſpergendo tempus contrivit, eo quod unus ex equis regium currum trahentibus ab eo flumine abreptus eſt. Quapropter juravit, ſe feminis ipſis illud calcandum præbiturum. Vide Senecam de ira.

Radit Arecteos] *Gindes tam male a Cyro habitus, ac comminutus, trecentis ſexaginta oſtiis jam evolvebatur. Flumina dicuntur* radere, ſtringere, lambere &c. *ripas. Arectei Campi juxta Babylonem, & oppidum Arec ſiti ſunt.*

Tomyris) *Tomyris Regina Scytharum concluſit imperium ſuum Araxe fluvio. Ipſa Cyrum vicit, cujus caput in utrem humani ſanguinis plenum conjecit, dixitque:* ſatia te ſanguine humano, quem tantopere ſitiſti: *Reginæ enim filium Cyrus enecuerat.*

Padæus) *Padæi, Indiæ populi anthropophagi, ægrotantibus, antequam moriantur, veſcuntur.*

Hiſtrus) *Getæ ad ripas Danubii inferioris habitabant. Conſule Ovidium de Triſt. Hiſter, & Hiſtrus, cum adſpiratione, antiquorum more.*

Tanais) *Tanais Aſiam ab Europa dividit. Getæ hodie ſunt Valachi, & Moldavi. Apud Getas exſulavit Ovidius in urbe Thomis, fortaſſe nunc* Themiswar.

Mosynos) *Hos populos Plinius lib.6. Hit. N. cap.4. in Ponticis gentibus enumerat.*

Britannus) *Britanni Auguſti ætate nondum domiti.*

Quinque) *Elegantiſſime deſcribit poeta quinque Orbis zonas.*

Et nulla incepto perlabitur unda liquore,
Sed durata riget denſam in glaciemque, nivemque.
Quippe ubi non umquam Titan ſuperingerit ortus.
At media eſt Phœbi ſemper ſubjecta calori,
Seu propior terris æſtivum fertur in orbem,
Seu celer hibernas properat decurrere luces.
Non ergo preſſo tellûs conſurgit aratro;
Nec frugem ſegetes præbent, nec pabula terræ.
Non illic colit arva Deus, Bacchuſve, Cereſve,
Nulla nec exuſtas habitant animalia partes.
Fertilis hanc inter poſita eſt, interque rigentes,
Noſtraque, & huic adverſa ſolo pars altera noſtro,
Quas utrimque tenens ſimilis vicinia cæli
Temperat, alter & alterius vires necat aer.
Hinc placidus nobis per tempora vertitur annus.
Hinc & colla jugo didicit ſubmittere taurus,
Et lenta excelſos vitis conſcendere ramos.
Tondeturque ſeges maturos annua partus,
Et ferro tellus, pontus confinditur ære:
Quin etiam ſtructis exſurgunt oppida muris.
  ERGO ubi per claros ierint tua facta triumphos,
Solus utroque idem diceris magnus in orbe.
Non ego ſum ſatis ad tantæ præconia laudis;
Ipſe mihi non ſi præſcribat carmina Phœbus.
Eſt tibi, qui poſſit magnis ſe accingere rebus
Valgius, æterno propior non alter Homero.
Languida nam noſter peragit labor otia, quamvis
Fortuna, ut mos eſt illi, me adverſa fatiget.
Nam mihi, quum magnis opibus domus alta niteret,
Cui fuerant flavi ditantes ordine ſulci
Horrea, fecundas ad deficientia meſſes:
Cuique pecus denſo paſcebant agmine colles,
Et domino ſatis, & nimium furique, lupoque;
Nunc deſiderium ſupereſt: nam cura novatur,

Quum

Incepto) *Fluvii ſimulac manare, & fluere incipiunt, concreſcunt in gelu, ut verſus ſequens declarat: nam Sol numquam ibi exoritur.*

Maturos) *Fruges quotannis demetuntur fetibus maturis.*

Valgius) *Cum Tibullo noſtro Valgium celebrat Horat. lib. 1. ſat. 10., & lib 2. od. 9. Lege Elegiam Ovidii in Tibulli obitu.*

Fortuna) *Fortuna viris invida fortibus.*

Quum memor anteactos ſemper dolor admovet annos.
Sed licet aſperiora cadant, ſpolierque relictis:
Non te deficient noſtræ memorare Camenæ.
Nec tibi Pierii ſolum tribuentur honores.
Pro te vel rapidas auſim maris ire per undas,
Adverſis hiberna licet tumeant freta ventis:
Pro te vel ſolus denſis ſubſiſtere turmis,
Vel parvum Ætnææ corpus committere flammæ.
Sum quodcumque, tuum eſt; noſtri ſit parvula cura;
Sit tibi, quanta libet, ſi ſit modo; non mihi regna
Lydia, non magni potior ſit fama Gylippi,
Poſſe Meleteas nec mallem vincere chartas.
Quod tibi ſi verſus noſter totuſve minuſve,
Vel bene ſit notus, ſummo vel inerret in ore:
Nulla mihi ſtatuent finem te fata canendi.
Quinetiam, mea quum tumulus contexerit oſſa,
Seu matura dies celerem properat mihi mortem:
Longa manet ſeu vita, tamen mutata figura
Seu me finget equum gyro percurrere campos
Doctum: ſeu tardi pecoris ſim gloria taurus:
Sive ego per liquidum volucri vehar aera penna;
Quandocumque hominem me longa refecerit ætas,
Inceptis de te ſubtexam carmina chartis.

Pierii honores) *Honores carminum. Pierides ſunt Muſæ, ita dictæ a Piero monte Theſſaliæ.*

Sum &c.] *Quicquid ſum, tuum eſt. Si mei quantulacumque cura tibi ſit, dummodo tibi ſit; non curo regna Lydiæ, quæ olim fuerunt ditiſſima, ut omnes auctores de Crœſo ſcribunt.*

Gylippi) *Gylippus fuit vir Lacedæmonius, qui auxiliaturus Syracuſanis contra Athenienſes centum & triginta naves Athenienſium cepit, incenditque. Vide Juſtin. lib. 4. Hiſt.*

Meleteas chartas) *Chartas Homericas. Meles eſt fluvius Smyrnæ, quæ inter urbes eſt, quæ de Homeri patria contendunt.*

Verſus) *Hoc ullum poema vel totum, vel pars illius tuis labris vagetur.*

Figura] *Pythagoræ metampſychoſin, ſeu de animarum de corpore in corpus tranſitu opinionem attingit.*

DOMITIUS MARSUS

IN TIBULLI OBITU.

Te quoque Virgilio comitem, non æqua, Tibulle,
  Mors juvenem campos miſit ad Elyſios:
Ne foret, aut elegis molles qui fleret amores,
  Aut caneret forti regia bella pede.

P. OVIDIUS NASO

In immatura ejuſdem morte.

Memnona ſi mater, mater ploravit Achillem,
  Et tangunt magnas triſtia fata Deas;
Flebilis indignos Elegeïa ſolve capillos.
  Ah nimis ex vero nunc tibi nomen erit.
Ille tui vates operis, tua fama, Tibullus
  Ardet in exſtructo corpus inane rogo.
Ecce, Puer Veneris fert everſamque pharetram,
  Et fractos arcus, & ſine luce facem.
Adſpice, demiſſis ut eat miſerabilis alis!
  Pectoraque infeſta tundat aperta manu!
Excipiunt ſparſi lacrimas per colla capilli:
  Oraque ſingultu concutiente ſonant.

Fra-

Memnona) *Memnon, Auroræ ex Tithono filius, Trojano bello Achillis manu periit.*

Achillem) *Thetidos filium ex Peleo.*

Ex vero) *Ad ἔτυμον reſpicit: nam græcis ſonat cantus lugubris.*

Puer) *Amor.*

Fratris in Æneæ ſic illum funere dicunt
  Egreſſum tectis, pulcher Iule, tuis.
Nec minus eſt confuſa Venus moriente Tibullo,
  Quam Juveni rupit quum ferus inguen aper.
At ſacri vates, & divûm cura vocamur:
  Sunt etiam, qui nos numen habere putent.
Scilicet omne ſacrum mors importuna profanat:
  Omnibus obſcuras injicit illa manus.
Quid pater Iſmario, quid mater profuit, Orpheo?
  Carmine quid victas obſtupuiſſe feras?
Ælinon in ſilvis idem Pater, Ælinon, altis
  Dicitur invita concinuiſſe lyra.
Adjice Mæoniden, a quo, ceu fonte perenni,
  Vatum Pieriis ora rigantur aquis.
Hunc quoque ſumma dies nigro ſubmerſit Averno.
  Diffugiunt avidos carmina ſola rogos.
Durat opus vatum Trojani fama laboris,
  Tardaque nocturno tela retexta dolo.
Sic Nemeſis longum, ſic Delia nomen habebunt:
  Altera cura recens; altera primus amor.
Quid vos ſacra juvant? quid nunc Ægyptia proſunt
  Siſtra? quid in vacuo ſecubuiſſe toro?
Quum rapiant mala fata bonos (ignoſcite faſſo)
  Sollicitor nullos eſſe putare deos.
Vive pius, moriere pius: cole ſacra, colentem
  Mors gravis a templis in cava buſta trahet.

Fratris) *Amor, & Æneas e Venere geniti.*
Jule) *Julus Æneæ filius.*
Juveni) *Adon, qui Veneri cariſſimus, in inguinibus apridente ſauciatus fuit.*
Quid &c.) *Orpheum Iſmarium, ſeu Thracem [ab Iſmaro Thraciæ monte] ex Apolline habuit Calliope.*
Ælinon) *Carminis nomen, quo Linum filium Orpheus deflebat.*
Mæoniden) *Homerum, Mæonis filium.*
Tardaque) *Promiſerat Penelope, ſe tela abſoluta virum delecturam. At, quum Ulyſſi conjugi fila eſſet, tantum noctu detexebat, quantum texuiſſet interdiu. Hiſce de rebus Homerus egit in Odyſſea.*
Sic) *Per carmina ſcilicet.*

SEXTII AURELII PROPERTII, UMBRII VITA

EX CL. V. PETRO CRINITO.

SEXTIUS Aurelius Propertius ex Mevania oppido oriundus, quod in Umbria eſt: ut ipſe auctor copioſe teſtatur, quo loco Umbriam Romani Callimachi patriam vocat:

UT noſtris tumefacta ſuperbiat Umbria libris,
Umbria Romani patria Callimachi.

Sunt, qui ſcribant, ejus patrem equeſtri dignitate ornatum, ac Triumvirali poteſtate fuiſſe: tum inter eos connumeratum, qui L. Antonium ſecuti, Peruſia capta, ex Octavii Cæſaris auctoritate ad aram divi Julii perducti, ibidem occiſi fuerunt. Illud omnino conſtat, Aurelium hunc Propertium, magna ex parte amiſſis bonis, Romam ſe recepiſſe; quum patrem ſuum in tenera adhuc ætate amiſiſſet: quod illis verſibus apparet:

ADSPICE, me cui parva domus, fortuna, relicta eſt:
Nullus & antiquo Marte triumphus avi.

Et alibi clarius:

OSSAQUE legiſti, non illa ætate legenda
Patris: & in tenues cogeris ipſe Lares.
Nam tua quum multi verſarent rura juvenci;
Abſtulit excultas pertica triſtis opes.
Mox ubi bulla rudi demiſſa eſt aurea collo
Matris, & ante deos libera ſumta toga;
Tum tibi pauca ſuo de carmine dictat Apollo,
Et vetat inſano verba tonare foro.

In urbe autem nominis celebritatem brevi adeptus eſt, quum ſumma ingenii comitate, tum elegantia carminum. Mecœnati, & Cornelio Gallo maxime acceptus fuit: quod uterque Poetæ ſtudiis, & doctrinæ pro ſimilitudine profeſſionis faverent. Ovidium quoque, Tibullum, & Baſſum inter principes amicos coluit, ad quos de ſuis caloribus, & puellæ ingenio ſæpius ſcripſit. C. Plinius in Epiſtola ad Romanum Paullum, refert Paſſienum in ſcribendis elegis eruditum habuiſſe inter ſuos majores Propertium: *eaque ratione Gentile*, inquit, *eſt hoc in Paſſieno, qui ex eodem quoque municipio eſt, quo Propertius*. Unde maximum ſtudium Paſſieno fuit, calores Propertii, atque ingenium ſuo carmine exprimere. Quum in elegiis (ut inquit Plinius) foret egregius, atque præcipuus Propertius, libros quatuor Elegiarum compoſuit: in quibus fere ſuos calores, & Hoſtiæ laudem, ac formam celebrat. Nam in puellam Hoſtiam miro quidem affectu exarſit, quam mutato nomine (ut eſt auctor L. Apulejus) Cynthiam adpellare maluit. Hinc Sidonius Apollinaris ad Heſperum ſcribit: *Meminiſſe debes, quod ſæpe verſum Corinna cum ſuo Naſone complevit, Lesbia cum Catullo, Ceſenna cum Getulico, Argentaria cum Lucano, Cynthia cum Propertio, & Delia cum Tibullo*. Callimachum præcipue, Cyreneum Mimnermum, & Philetam Græcos poetas in carmine ſecutus eſt, quorum Manibus comitem ſe profitetur. Nam ut illi apud Græcos in Elegia conſenſu omnium longe præſtiterunt; ita Propertius apud Latinos, eorum imitatione primas videtur quorumdam judicio conſecutus. Fabius Quintilianus cenſor in literis acerrimus, quum Tibullum maxime commendaverit: *Non deeſſe tamen*, inquit, *qui Propertium malint: quum ſit Ovidius laſcivior, Gallus in elegia durior*. Ovidius certe, quum ſæpe de ipſo Propertio agat, blandum, tenerum, ac dulcem adpellat, multumque illius carmini ſemper conceſſit, & recenſenti ſua carmina auditor adfuit:

SAEPE ſuos ſolitus recitare Propertius ignes,
Jure ſodalitii qui mihi junctus erat.

Sed

Sed & Valerius Martialis Propertii ingenio, & amoribus plurimum tribuit, ut eo maxime probavit loco, quo Galli Lycorim, Tibulli Nemeſim, & Lesbiam Catulli celebrat. Sic enim ait in Apophoretis;

CYNTHIA facundi carmen juvenile Propertî
Accepit famam, nec minus ipſa dedit.

De obitu ejus parum compertum eſt. Quidam ſcripſerunt, periiſse illum, alterum & XXXX natum. Fuiſſe alterum Propertium Fulgentius oſtendit, qui in Lib. ad Calcidium de priſco ſermone verba hæc ex Propertio refert; *Catillata geris vadimonia publicum proſtibulum.*

SEXTII AURELII PROPERTII UMBRII

ELEGORUM LIBER I.

I.

NOVAM ſponſam ſuam admonet poeta, ne peregrino ornatu, & emtitio ſeſe excolat; quum ſola pudicitia, morumque probitas ſint vera Sponſæ ornamenta.

AD CYNTHIAM.

QUID juvat ornato procedere, Vita, capillo?
 Et tenues Coa veſte movere ſinus?
Aut quid Orontea crines perfundere myrrha?
 Teque peregrinis vendere muneribus?
Naturæque decus mercato perdere cultu?
 Nec ſinere in propriis membra nitere bonis?
Crede mihi, non ulla tuæ medicina figuræ eſt.

Nu-

Vita] *Sponſa.*

Coa) *Cos inſula maris Ægæi, ubi bombycinæ veſtes primum inventæ: in hac Inſula nati ſunt Hippocrates medicus, & Apelles pictor.*

Orontea] *Orontes eſt fluvius Syriæ, a Libano monte in Mediterraneum delabens: quare Orontea myrrha, i. e. Syrio malobathro, ut ait Horat.*

Peregrinis) *Munera peregrina Horatius vocat munera navium, quia navibus adducuntur, ut ſunt veſtes Coæ &c.*

Nudus Amor formæ non amat artificem.
Adſpice, quos ſubmittit humus formoſa colores,
Et veniant hederæ ſponte ſua melius.
Surgat & in ſolis formoſius arbutus antris,
Et ſciat indociles currere lympha vias.
Litora nativis perſudent picta lapillis:
Et volucres nulla dulcius arte canant.
Non ſic Leucippis ſuccendit Caſtora Phœbe,
Pollucem cultu non Thelaïra ſoror.
Non Idæ, & cupido quondam diſcordia Phœbo,
Eveni patriis filia litoribus.
Nec Phrygium falſo traxit candore maritum
Avecta externis Hippodamia rotis.
Sed facies aderat nullis obnoxia gemmis,
Qualis Apelleis eſt color in tabulis.
Non illis ſtudium vulgo conquirere amantes.
Illis ampla ſatis forma, pudicitia.

Indociles) *Per deſertas vias.*

Leucippis] *Phœbe Leucippis, i. e. Phœbe filia Leucippi. Leucippus Sicyoniorum Rex duas habuit filias, Phœben ſcilicet, & Thelairam, quas ob nativam pulcritudinem ſibi deſponderunt Caſtor, & Pollux.*

Non Idæ, & Phœbo, &c.) *Marpeſſam, filiam Eveni, atque uxorem Idæ, rapuit Phœbus, quem Idas arcu invaſit ad recuperandam uxorem. Sed Jupiter Mercurium miſit, ut Marpeſſa maritum deligeret, quæ Idam Phœbo prætulit.*

Externis] *Phœbus Oraculum cecinit, tum moriturum Oenomaum patrem Hippodamiæ, quum filia nupſiſſet. Quum autem bene multi eam expeterent; Pater certamen curule propoſuit, hac lege, ut victi necarentur, victor uxorem duceret. Quamplurimi victi ſunt, & interemti. Tandem Pelops venit ad certamen, corrupto Myrtilo auriga Oenomai, ut fragiles axes currui ſubjungeret: unde Pelops victor exſtitit, & Hippodamiam duxit: ab eoque regnum Elidis, & Piſarum Peloponneſum nuncupatum eſt. Dicitur autem externis rotis, ſcilicet curru peregrino: nam Hippodamia erat Græca, Pelops barbarus, ſeu Phryx.*

Apelleis) *Apelles commendatur picturæ ſimplicitate.*

Non ego nunc vereor, ne ſis mihi vilior iſtis.
Uni ſi qua placet, culta puella ſat eſt.
Quum tibi præſertim Phœbus ſua carmina donet,
Aoniamque libens Calliopea lyram.
Unica nec deſit jucundis gratia verbis:
Omnia quæque Venus, quæque Minerva probat.
His tu ſemper eris noſtræ gratiſſima vitæ,
Tædia dum miſeræ ſint tibi luxuriæ.

Culta) *Puella honeſto cum ornatu.*
Aoniamque) *Aonia dicta eſt Bœotia, quæ tota conſecrata eſt Muſis. Calliope eſt illa ex Muſis, quæ heroico carmini præeſt.*
Tædia &c.) *Odium infelicis luxus.*

II.

CYNTHIAE perfidiam exprobat, quæ, quamvis Propertius in magnum vitæ periculum fuiſſet adductus; attamen ornatus non depoſuit, nec de eo minimum laboravit. Quodnam vero periculum ſubierit Poeta; nefas eſt divinare.

AD CYNTHIAM.

SAEPE ego multa tuæ levitatis dura timebam,
Hac tamen excepta, Cynthia, perfidia.
Adſpice, me quanto rapiat Fortuna periclo:
Tu tamen in noſtro lenta timore venis.
Et potes externos manibus componere crines,
Et longa faciem quærere deſidia.
Nec minus Eois pectus variare lapillis.
Ut formoſa novo quæ parat ire viro.
At non ſic Ithaci digreſſu mota Calypſo
Deſertis olim fleverat æquoribus.
Multos illa dies incomtis mæſta capillis Se-

Faciem) *Terentius in Heautont. Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt.*
Calypſo) *Calypſo, us, Atlantis filia, quæ in inſula Ogygia regnavit, ubi Ithacum, ſeu Ulyſſem, Ithacæ Regem diu retinuit, & inde Diis jubentibus invita dimiſit.*

Sederat, injuſto multa locuta ſalo.
Et quamvis, numquam poſthac viſura, dolebat;
Illa tamen longæ conſcia lætitiæ.
Alpheſibœa ſuos ulta eſt pro conjuge fratres,
Sanguinis & cari vincula rupit Amor.
Nec ſic Æſoniden rapientibus anxia ventis
Hypſipyle vacuo conſtitit in thalamo.
Hypſipyle nullos poſt illos ſenſit amores,
Ut ſemel Æmonio tabuit hoſpitio.
Conjugis Evadne miſeros elata per ignes,
Occidit Argivæ fama pudicitiæ.
Quarum nulla tuos potuit convertere mores,
Tu quoque uti fieres nobilis hiſtoriâ.
Deſine jam revocare tuis perjuria verbis,
Cynthia, & oblitos parce movere Deos.

Illa &c.] *Conſcia erat præteriti amoris.*

Alpheſibœa] *Alpheſibœam Alcmæon duxit uxorem, donato monili: mox Alcmæon ipſam relinquens, duxit Callirhoen: Quum autem hic ad Alpheſibœam rediiſſet recepturus monile, ab Alpheſibœæ fratribus occiſus eſt: quod facinus ægerrime ferens Alpheſibœa, fratres ſuos obtruncavit, ut inquit Propertius.*

Æſoniden] *Jaſonem, a patre Æſone.*

Hypſipyle] *Hypſipyle, una e feminis Lemniis, patrem ſervavit; quum reliquæ omnes viros, & parentes occidiſſent: quumque eſſet Regina inſulæ Lemni; Jaſonem ad vellus aureum adſportandum properantem hoſpitio excepit: ex quo duos filios habuit. Vid. Ovid. Ep. Hypſipyles ad Jaſonem.*

Tabuit hoſpitio] *Ingemuit, poſtquam Jaſon Æmonius, i. e. Theſſalus, ab ſuo hoſpitio diſceſſit.*

Evadne] *Evadne, uxor Capanei, in bello Thebano Ducis egregii: quæ tanto amore conjugem Capaneum proſequebatur, ut, quum ipſe bello occubuiſſet, in ejus rogum ardentem ſeipſa conjecerit, reliqueritque famam immortalem græcæ pudicitiæ.*

Quarum] *Harum Heroïdum exempla ingenium tuum mutare non valuerunt, &c.*

Oblitos parce] *Abſtine ad iram incitare Deos, oblitos tui perjurii.*

Audax ah nimium, noſtro dolitura periclo,
  Si quid forte tibi durius inciderit,
Multa prius vaſto labentur flumina ponto,
  Annus & inverſas duxerit ante vices;
Quam tua ſub noſtro mutetur pectore cura,
  Sis quodcumque voles, non aliena tamen.
Quamve mihi viles iſti videantur ocelli,
  Per quos ſæpe mihi credita perfidia eſt.
Hos tu jurabas, ſi quid mentita fuiſſes,
  Ut tibi ſuppoſitis exciderent manibus.
Et contra magnum potes hos adtollere Solem?
  Nec tremis admiſſæ conſcia nequitiæ?
Quis te cogebat multos pallere colores,
  Et fletum invitis ducere luminibus?
Queis ego nunc pereo, ſimiles moniturus amantes:
  O nullis tutum credere blanditiis!

III.

GALLUM amicum ſuum Poeta monet exemplo Herculis, cui Nymphæ rapuerunt Hylam (cujus raptum graphice pingit) ut filium ſuum diligentiſſime defendat a nympharum Auſoniarum rapina, nec incomitatum vagari ſinat, ne idem, quod Hercules, patiatur.

AD GALLUM.

HOC pro continuo te, Galle, monemus amore,
  Id tibi ne vacuo defluat ex animo.
Sæpe imprudenti fortuna occurrit amanti,
  Crudelis Minyis dixerit Aſcanius.
Eſt tibi non infra ſpeciem, non nomine diſpar

Thio-

Fortuna) *Fortuna adverſa.*

Minyis) *Minyæ dicti ſunt Argonautæ, qui in Cholcos ad vellus aureum navigarunt. Erant plerique orti ex Minya Rege, Orchomeni filio. Crudelis, i. e. infeſtus Minyis, teſtis ſit Aſcanius, qui eſt lacus juxta Olympum: & ex eo fuerunt Nymphæ, quæ Hylam rapuerunt. Quare Hercules iratus deſeruit navigationem, & Argonautas.*

Thiodamanteo proximus ardor Hylæ.
Hunc tu ſive leges umbroſæ flumina ſilvæ,
Sive Aniena tuos tinxerit unda pedes:
Sive Gigantea ſpatiabere litoris ora,
Sive ubicumque vago fluminis hoſpitio;
Nympharum cupida ſemper defende rapina
Non minor Auſoniis eſt amor in Dryaſin,
Ne tibi ſit duros montes, & frigida ſaxa,
Galle, neque expertos ſemper adire lacus.
Quæ miſer ignotis error perpeſſus in oris
Herculis indomito fleverat Aſcanio.
Namque ferunt olim Pagaſæ navalibus Argo
Egreſſam longe Phaſidos iſſe viam:
Et jam præteritis labentem Athamantidos undis,
My-

Thiodamanteo) *Hylas fuit filius Thiodamantis, quem rapuit Hercules, ſecumque in Cholcos ducebat. Fregit autem Hercules remum, & e navi egreſſus eſt cum Hyla, ut in Myſiæ ſilvis alium ſibi compararet. Quum autem ob æſtum ſiti laboraret; miſit Hylam cum urna ad Aſcanium fluvium, ut aquam adferret. Sed Hylas in flumen prolabens demerſus eſt: quod poetis cauſſam fabulæ præbuit, Hylam raptum eſſe a Nymphis.*

Aniena) *Anio, fluvius in agro Tiburtino.*

Gigantea) *Maritima regio prope Cumas, ubi Phlegræus campus, atque ubi Gigantes habitaſſe dicuntur.*

Auſoniis) *Nymphæ Auſoniæ, ſeu Italæ, non ſecus ac Bithynicæ, o Galle, amant puerum. Græce Dryaſin pro Dryadibus.*

Ne ſit) *Ne mens ſit tibi adire montes.*

Error) *Error perpeſſus Herculis, i. e. quæ Hercules errans pertulit, conqueſtus apud crudelem amnem Aſcanium.*

Pagaſæ) *Pagaſa oppidum Theſſaliæ, ubi Argo navis vehens Argonautas exſtructa eſt.*

Phaſidos] *Phaſis eſt fluvius Cholcorum. Deſcribitur iter navis.*

Athamantidos) *Athamantis eſt Helle, filia Athamantis, Thebarum Regis, quæ demerſa undis dedit nomen Helleſponto.*

Myſorum ſcopulis adplicuiſſe ratem.
Hic manus heroum placidis ut conſtitit oris,
Mollia compoſita litora fronde tegit.
At comes invicti Juvenis proceſſerat ultra,
Raram ſepoſiti quærere fontis aquam.
Hunc duo ſectati fratres, Aquilonia proles:
Hunc ſuper & Zethes, hunc ſuper & Calais.
Oſcula ſuſpenſis inſtabant carpere palmis,
Oſcula & alternâ ferre ſupina fugâ.
Ille ſub extrema pendens ſecluditur ala,
Et volucres ramo ſubmovet inſidias.
Jam Pandioniæ ceſſet genus Orithyiæ.
Ah! dolor ibat Hylas, ibat Hamadryaſin.
Hic erat Arganti Pegæ ſub vertice montis,
Grata domus Nymphis humida Thyniaſin:
Quam ſupra nullæ pendebant debita curæ

Ro-

Myſorum] *Myſia, regio in Aſia, Bithyniæ, ac Phrygiæ contermina.*

Manus] *Cœtus Argonautarum.*

Comes) *Hylas, comes Herculis.*

Zethes &c.) *Zethes, & Calais filii Aquilonis ſecuti ſunt Hylam, profecti cum Argonautis ad vellus aureum.*

Oſcula) *Hi duo venti deſuper volitabant: quare erant ore prono, & manibus ſuſpenſis: & Hylas reſpiciens Cælum, ſupino erat vultu: unde* oſcula ſupina *dicuntur.*

Ille] *Ille ſubter extrema penna ſuſpenſus ſecernitur, ramoque inſidias alatas arcet.*

Pandioniæ) *Nunc Venti, filii Orithyiæ, uxoris Aquilonis (quæ dicitur Pandionia ab avo ſuo Pandione, patre Erecthei, Athenarum Regis, cujus filia fuit) ceſſent inſectari Hylam.*

Ah dolor) *Hylas futurus cauſſa doloris Dryadibus, quæ eædem ſunt, ac Hamadryades.*

Hic) *Hylas erat in radicibus montis Arganthi, qui eſt in Bithynia, ad cujus montis radices erat fons Pege, ubi raptus fuit Hylas.*

Thyniaſin) *Ideſt Bithynicis. Bithynia dicta fuit Thynia a Thyno, Argantones nymphæ, filio.*

Nullæ curæ] *Non culta ab hominibus.*

Roſcida deſertis poma ſub arboribus:
Et circum irriguo ſurgebant lilia prato
Candida, purpureis miſta papaveribus.
Quæ modo decerpens tenero pueriliter ungui,
Propoſito florem prætulit officio.
Et modo formoſis incumbens neſcius undis
Errorem blandis tardat imaginibus.
Tandem haurire parat demiſſis flumina palmis,
Innixus dextro plena trahens humero.
Cujus ut accenſæ Dryades candore puellæ
Miratæ ſolitos deſtituere choros.
Prolapſum leviter facili traxere liquore.
Tum ſonitum rapto corpore fecit Hylas.
Cui procul Alcides iterat reſponſa; ſed illi
Nomen ab extremis fontibus aura refert.
His, o Galle, tuos monitis ſervabis amores,
Formoſum Nymphis credere viſus Hylam.

Prætulit) *Præpoſuit flores muneri hauriendæ aquæ.*

Errorem) *Longiorem facit inſpiciens in limpidis aquis ſibi adridentes imagines.*

Sonitum) *Fecit ſonitum, idest clamavit Hylas.*

Nomen] *Virg Ecl. 6. Litus, Hyla, Hyla omne ſonaret. Aura, i. e. Echo.*

IIII.

GALLUS in bello Peruſino interfectus admonet ſocios ex acie fugientes, ut ſorori ſuæ mortem ipſius adnuntient: oſſaque ſua fuiſſe per Etruriam disjecta.

AD SOCIOS.

TU, qui conſortem properas evadere caſum,
Miles ab Etruſcis ſaucius aggeribus:

Quid

Etruſcis aggeribus) *Per Etruſcos aggeres Poeta denotat bellum Peruſinum, quum Auguſtus Antonium Peruſiobſe-*

Quid noſtro gemitu turgentia lumina torques?
Pars ego ſum veſtræ proxima militiæ.
Sic te ſervato poſſint gaudere parentes:
Hæc ſoror acta tuis ſentiat e lacrimis:
Gallum, per medios ereptum Cæſaris enſes,
Effugere ignotas non potuiſſe manus.
Et quicumque ſuper diſperſa invenerit oſſa
Montibus Etruſcis, hæc ſciat eſſe mea.

obſedit, & fame ad deditionem coegit. Peruſia numeratur inter principes Tuſciæ civitates, quæ tota hujus belli incendio conflagravit.

Noſtro gemitu) *Noſtro deſiderio.*

Pars proxima] *Ego nuper fui pars veſtræ militiæ.*

Soror) *Mea ſcilicet.*

Gallum) *Fortaſſis hic eſt Cornelius Gallus Propertii propinquus, quem & Virgilius dilexit, & cui inſcripſit Eclogam.*

V.

TULLUM, cui primum hunc librum dedicavit, docet, quis, & qualis ipſe ſit, quo genere, & familia, & qua ex patria natus.

AD TULLUM.

QUALIS, & unde genus, qui ſint mihi, Tulle, parentes,
Quæris pro noſtra ſemper amicitia.
Si Peruſina tibi patriæ ſunt nota ſepulcra,
Italiæ duris funera temporibus,
Quum Romana ſuos egit diſcordia cives;
(Sit mihi præcipue pulvis Etruſca dolor.

Tu

Peruſina] *De bello Peruſino vid. Sueton. in Augusti Vita cap* 14. *&* 15. *Peruſia ab Auguſto exciſa, & incenſa eſt.*

Cives] *Bellum triumvirale intelligit inter Auguſtum, Lentulum, & Antonium.*

Tu projecta mei perpeſſa es membra propinqui:
  Tu nullo miſeri contegis oſſa ſolo)
Proxima ſuppoſito contingens Umbria campo
  Me genuit, terris fertilis uberibus.

Tu projecta) *Se convertit Poeta ad Etruriam, & conqueritur de ipſa, ob miſeram necem ſui Galli. Vide præced. elegiam.*

Proxima ſuppoſito campo) *Umbria ſcilicet contigua ruinis Peruſiæ.*

SEXTII AURELII PROPERTII UMBRII

ELEGORUM LIBER II.

I.

ALTERUM hunc librum ſuo nuncupat Mecœnati Propertius: ſignificatque, ſe libentiſſime heroica ſcripturum, ſi ingenium non defuiſſet, & a Diis hoc conceſſum eſſet.

QUOD mihi ſi tantum, Mecœnas, fata dediſſent,
Ut poſſem heroas ducere in arma manus:
Non ego Titanas canerem, non Oſſan Olympo
Impoſitum: ut Cæli Pelion eſſet iter:
Non veteres Thebas, nec Pergama, nomen Homeri:
Xerxis & imperio bina coiſſe vada:

Mecœnas) *O Mecœnas, deducerem Heroicas copias meis verſibus in prælia.*

Titanas) *Tellus Titanas filios incitavit in Saturnum, quos Jovis ope devictos detruſit in Tartarum. Nec canerem Pelium impoſitum Oſſæ, & Oſſam Olympo: qui montes ſunt in Theſſalia, Gigantum bello contra Jovem famoſi.*

Thebas) *Non bellum Thebanum, quod Ponticus, & Statius apud Romanos ſcripſere. Pergama fuerunt, Urbis Trojæ arces, cujus bellum Homerus XXIIII. libris complectens æternam famam conſecutus eſt.*

Xerxis] *Xerxes Rex Perſarum duo litora Helleſponti ponte junxit: de quo Herodotus, & Plutarchus.*

Regnave prima Remi, aut animos Carthaginis altæ,
Cimbrorumque minas, & benefacta Mari;
Bellaque, reſque tui memorarem Cæſaris: & tu
Cæſare ſub magno cura ſecunda fores.
Nam quoties Mutinam, aut, civilia buſta, Philippos,
Aut canerem Siculæ claſſica bella fugæ:
Everſoſque focos antiquæ gentis Etruſcæ;
Et Ptolemeæ litora capta Phari:
Aut canerem Ægyptum,& Nilum,quum tractus in urbem
Se-

Regna prima Remi) *Originem Romæ.*

Animos Carthaginis) *Bella Punica.*

Cimbrorumque) *Cimbri, Germaniæ populi, vicini Oceano a patrio ſolo egreſſi imperium Romæ evertiſſent, niſi Marius Arpinas illos in Italiam properantes variis certaminibus oppreſſiſſet. Unde Cicero Orat. pro Sextio, eum dicit ad ſalutem Imperii Romani natum.*

Mutinam) *O Mecœnas, mea Muſa te ſemper jungeret armis Auguſti, quoties canerem Mutinam, aut Philippos &c. Mutinæ obſeſſum D. Brutum ab Antonio, Hirtius & Panſa Coſſ. Romani liberarunt.*

Philippos) *Philippi, urbs Theſſaliæ. Hic ab Auguſto Brutus, & Caſſius devicti ſunt: & ubi Cæſar Pompejum deleverat. Dicuntur* buſta civilia, *quod ibi innumeri cives civili bello occubuerunt.*

Siculæ fugæ) *Auguſtus Sextium Pompejum, Pompeji Magni filium, devicit, qui fugit ſex tantum navibus, reliquis omnibus amiſſis, & captis pluſquam 350. Vid. Suet. in Aug c. 16.*

Focos &c.) *Bellum Peruſinum intelligit. Vid. ſupra.*

Ptolemææ Phari] *Pharos, inſula Ægypti, Alexandriæ ponte juncta. In ea erat turris immenſæ altitudinis, quæ nomen ab Inſula accepit. Bellum Alexandrinum hic intelligit Propertius. Vide Suet. in Aug. c. 17. Dicitur Ptolemæa hæc Pharos a Ptolemæo primo Rege.*

Ægyptum) *Devictam, & in provinciam redactam, & Nilum Romam in triumphum tractum: ſimulacra etiam fluviorum in triumphum circumferebant Romani.* Magno mærentem corpore Nilum, *cecinit Virg. l. 8.*

Septem captivis debilis ibat aquis:
Aut Regum auratis circumdata colla catenis:
Actiaque in Sacra currere roſtra via;
Te mea Muſa illis ſemper contexerit armis,
Et ſumta, & poſita pace fidele caput.
Theſeus infernis, ſuperis teſtatur Achilles:
Hic Ixioniden, ille Menœtiaden.
Sed neque Phlegræos Jovis, Enceladique tumultus
Intonet anguſto pectore Callimachus.
Nec mea conveniunt duro præcordia verſu
Cæſaris in Phrygios condere nomen avos.
Navita de ventis, de tauris narrat arator:
Enumerat miles vulnera, paſtor oves.

POE-

Septem aquis] *Septem oſtiis.*

Actia roſtra] *Nempe naves captas bello Actiaco, ſeu ad Actium promontorium Epiri geſto, ubi M. Antonium Auguſtus vicit, fugavitque: ludoſque ibidem inſtituit Apollini, &* Actia *nuncupavit. Sacra via, qua vecta ſunt roſtra, eſt vicus Romæ, per quem Triumphantes vehebantur in Capitolium.*

Te) *Laus Mecœnatis Auguſto fideliſſimi domi, militiæque.*

Theſeus) *Amicitiam Mecœnatis in Auguſtum comparat amicitiæ Theſei in Ixionidem, i. e. Pirithoum filium Ixionis, & Achillis in Menœtiadem, i. e. Patroclum, filium Menœtii. Theſeus cum ſuo Pirithoo deſcendere non metuit ad inferos ad Proſerpinam rapiendam. Quantum Achilles dilexerit Patroclum, teſtatur Homerus, qui de Patrocli morte ab Hectore occiſi mærores deſcribit.*

Phlegræos] *Phlegræi campi ſunt juxta Puteolos, vulgo* Solfataja. *Enceladus fuit unus e gigantibus, qui bellum Jovi excitavit; & fulmine ictus monti ſuppoſitus eſt.*

Callimachus) *Qui grandi ſtilo, & cothurno non adſurgit; bella ſcribere non præſumat: uti Callimachus, cujus eſt blandus ſcribendi modus. Atque huic tacite ſe comparat Propertius. Ovid.*

Callimachi numeris non eſt dicendus Achilles.

Cæſaris] *Non eſt meorum laterum, ſuperbo verſu nomen Cæſaris ad ejus majores Heroas Phrygios deducere.*

II.

POETA elegis continendis ſe modum imponere ſignificat: & jam tempus eſſe dicit, res a Cæſare Auguſto præclare geſtas carmine heroico celebrandi.

AUGUSTI LAUDES.

SED tempus luſtrare aliis Helicona choreis,
  Et campum Hæmonio jam dare tempus equo.
Jam libet, & fortes memorare ad prælia turmas,
  Et Romana mei dicere caſtra ducis.
Quod ſi deficiant vires; audacia certe
  Laus erit. In magnis & voluiſſe, ſat eſt.
Nunc volo ſubducto gravior procedere vultu.
  Nunc aliam citharam me mea Muſa docet.
Surge, anima, ex humili: jam carmina ſumite vires:
  Pierides, magni nunc erit oris opus.
Jam negat Euphrates equitem poſt terga tueri
  Parthorum, & Craſſos ſe tenuiſſe dolet.
India quin, Auguſte, tuo dat colla triumpho;

Et

Luſtrare helicona choreis) *i. e. Obire aliis choreis montem Muſis ſacrum, in Bœotia ſitum.*

Hæmonio) *i.e. Theſſalo. In Theſſalia equi laudatiſſimi.*

Mei ducis) *Auguſti Cæſaris, cujus partes ſecutus fuit Poeta.*

Subducto vultu] *Contracta, & caperata fronte, & ſevera.*

Magni oris) *Ita Horat. Cui mens divinior, atque os magna ſonaturum. Sat. 4. l. 1.*

Euphrates) *Fluvius maximus Aſiæ ab Armenia in Perſicum ſinum ſe exonerat. Auguſtus poſt confecta bella civilia ad componendas res Orientis venit in Syriam. Metu belli, ac Romæ potentia perculſus Rex Parthorum Phraates, reddidit Auguſto omnes captivos Romanos, ſignaque omnia militaria, quæ Antonio, & Craſſo adempta fuerant. Ita etiam Hor. l. 1. Epiſtol. Et formidatam Parthis te principe Romam.*

India) *Regio Aſiæ vaſtiſſima ſub Auguſto primum cum Romanis ſocietatem iniit.*

Et domus intactæ te tremit Arabiæ.
Et ſi qua extremis tellus ſe ſubtrahit oris,
Sentiet illa tuas poſtmodo capta manus.
Hæc ego caſtra ſequar vates: tua caſtra canendo,
Magnus ero: ſervent hunc mihi fata diem.
Ut caput in magnis, ubi non eſt tangere, ſignis,
Ponitur hic imos ante corona pedes;
Sic nos, nunc inopes laudis conſcendere carmen,
Pauperibus ſacris vilia tura damus.
Nondum etiam Aſcræos norunt mea carmina fontes:
Sed modo Permeſſi flumine lavit amor.

Arabiæ] *Arabiam regionem inter Sinum Arabicum, & mare Rubrum, Auguſtus, duce Ælio Gallo, ſubegit.*
Servent) *Concedant.*
Caput) *Elegans ſimilitudo. Sicuti corona ponitur ad pedes ſtatuarum, quarum capita attingere non licet: ita ego, quum non poſſim attingere ſublime carmen; humilis, & egenus vilia tura offero.*
Aſcræos] *Hippocrenen, & Aganippen intelligit: ſignificatque, ſe nondum carmine heroico bene exercitatum, quo uſus eſt Heſiodus, dictus Aſcræus ab urbe Aſcra, ad Heliconis radices ſita, ex quo monte oritur Permeſſus, quo fluvio ſe ſolum lotum dicit.*

III.

AD CRISPUM ſerius ſe veniſſe dicit, detentum inſpectione porticus Apollinis, quæ ab Auguſto Cæſare abſoluta eſt. Hæc porticus templo Apollinis Palatini cum Bibliotheca Græca, & Latina adjuncta erat.

AD CRISPUM.

QUAERIS, cur veniam tibi tardior? Aurea Phœbi
Porticus a magno Cæſare aperta fuit.
Tota erat in ſpeciem Pœnis digeſta columnis:

In-

Pœnis columnis) *Columna ex marmore Punico. In ſpeciem, ideſt in ornatum.*

Inter quas Danai femina turba ſenis.
Hic equidem Phœbo viſus mihi pulcrior ipſo
Marmoreus tacita carmen hiare lyra.
Atque aram circum ſteterant armenta Myronis,
Quattuor, artificis vivida ſigna, boves.
Tum medium claro ſurgebat marmore templum,
Et patria Phœbo carius Ortygia.
Auro Solis erat ſupra faſtigia currus,
Et valvæ Libyci nobile dentis opus.
Altera dejectos Parnaſſi vertice Gallos, Al-

Femina turba) *Pro feminea turba. Danaus Rex Ægypti 50. filias genuit, quas quum peteret Ægyptus frater filiis ſuis, qui totidem erant numero, uxores: Danaus, Oraculo docente, ſe a genero interfectum iri, juſſit filias ſuas, ut ipſum interficerent: atque hæ cultris armatæ, viros ſuos ſomno, lætitiaque ſopitos nocte jugularunt, præter Hypermneſtram, quæ Linum virum ſuum ſervavit (qui poſtea ſecundum oraculum Danaum interfecit:) & Bebrycam, quæ Hippolyto pepercit.*

Phœbo) *In illa porticu Phœbus erat marmoreus ipſo Phœbo pulcrior, & hiſcendo carmina canere videbatur.*

Armenta) *Circa aram Phœbi erant quatuor boves ænei Myronis, peritiſſimi ſculptoris. Apollo paviſſe armenta dicitur.*

Ortygia) *Ita quoque dicta eſt Delos (inſula Cycladum in Ægeo, Apollinis templo clariſſima) ab* ὄρτυξ, υγος, *coturnix, quod primum in ea avis hæc viſa fuerit.*

Supra] *Templorum faſtigia ſimulacra Deorum curru vecta imponi ſolebant.*

Valvæ) *Valvæ hujus templi Palatini ex ebore Libyco miræ artis artificium oſtentabant. In Libya proveniunt Elephantes: unde* dentes libyci.

Altera &c.) *In foribus eburneis hujus templi Palatini inſculpta erant varia Apollinis egregia facinora. In una valva erant Galli de Parnaſſo fulminibus e cælo miſſis præcipitati, qui in Phocidem irruperunt, ut ex Apollinis Delphici templo donaria diriperent: inde in Aſiam penetrarunt, & Galatinæ provinciæ ne-*

Altera mærebat funera Tantalidos.
Deinde inter matrem Deus ipſe, interque ſororem
Pythius in longa carmina veſte ſonat.

nomen indiderunt. In altera valva templi erat hiſtoria filiæ Tantali Niobes, ac ejus filiorum, qui omnes ad unum perierunt Apollinis, ac Dianæ ſagittis confoſſi.

Inter Mater, ac Sororem) *i.e. Latonam inſculptam, & Dianam: Latona ab Jove habuit duos gemellos Apollinem, & Dianam in Delo inſula.*

Pythius] *Apollo dicitur Pythius à ſerpente interfecto, cui nomen Pytho. Ovid. lib. 1. Metam.*

SEXTII

SEXTII AURELII
PROPERTII
UMBRII
ELEGORUM LIBER III.

I.

CALLIMACHI, & Philetæ Coi, Græcorum Poetarum, & Elegiarum ſcriptorum, umbras invocat Propertius, ut inter Poetas elegiacos adnumeretur. Inde ſeipſum commendat, quippe qui primus latinos Elegos excolueris, unde ſibi nomen immortale auguratur.

DE SEIPSO.

CALLIMACHI manes, & Coi ſacra Philetæ,
In veſtrum, quæſo, me ſinite ire nemus.
Primus ego ingredior puro de fonte ſacerdos
Itala per Grajos orgia ferre choros.
Dicite, quo pariter carmen tenuaſtis in antro,
Quove pede ingreſſi, quamve bibiſtis aquam.

L Ah

Nemus) *Hor. Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbem.*

Orgia) *Orgia apud Græcos ſunt omnium Deorum ſacra, ſicut cæremoniæ, & ritus apud Latinos. Muſæ enim habent ſua ſacra, & cæremonias: unde latini Poetæ adpellantur Sacerdotes, qui ferant elegorum ſacramenta inter Græcorum poetarum choros.*

Antro) *Antra non pauca erant ſacra Muſis, ſeceſſum quærentibus.*

Tenuaſtis) *Concinnaſtis ad mollem, & tenuem ſtilum Callimachi.*

Quove pede) *Bonone, an lævo intraſtis?*

Quamve aquam) *Plurimi fontes Muſis ſacri. Perſius: Nec fonte labra prolui Caballino.*

by Google

Ah valeat, Phœbum quicumque moratur in armis.
  Exactus tenui pumice verſus eat.
Quo me fama levat terrâ ſublimis: & a me
  Nata coronatis Muſa triumphat equis.
Et mecum in curru parvi vectantur amores:
  Scriptorumque meas turba ſecuta rotas.
Quid fruſtra miſſis in me certatis habenis?
  Non datur ad Muſas currere lata via.
Multi, Roma, tuas laudes annalibus addent,
  Qui finem imperii Bactra futura canent.
Sed, quod pace legas, opus hoc de monte Sororum
  Detulit intacta pagina noſtra via.
Mollia, Pegaſides, veſtro date ſerta poetæ:
  Non faciet capiti dura corona meo.
At mihi, quod vivo detraxerit invida turba,
  Poſt obitum duplici fenore reddet honos.
Omnia poſt obitum fingit majora vetuſtas;
  Majus ab exſequiis nomen in ora venit.
Nam quis equo pulſas abiegno noſceret arces?
  Fluminaque Æmonio cominus iſſe viro? Idæum

Exactus) *Adludit ad morem, quo ſolebant Veteres expolire pumice libros.*

A me) *Nata a me Muſa: i. e. primus ego Elegiarum ſcriptor: & jam Muſa Latina vehitur curru triumphali una cum turba Cupidinum, turba poetarum rotas ſubſequente.*

In me) *Quid a me contenditis? Difficilis aditus ad Muſas.*

Bactra] *Bactra, orum, & Bactrum, i, primarium Scythiæ oppidum.*

De monte) *Ex Helicone, vel Parnaſſo, libellum hunc noſtrum, ſemita nulli hactenus trita adtulit, quem in pace legas.*

Pegaſides) *Ita adpellantur Muſæ a fonte, quem Pegaſus equus ictu ungulæ aperuit.*

Mollia ſerta) *Ob blandos Elegiarum verſus. Non quærit poeta coronas partas in canendis Ducum geſtis.*

Invida turba) *Vellejus Paterculus. Præſentia invidia, præterita veneratione proſequimur.*

Equo] *Intelligit Trojam abiegno equo captam.*

Fluminaque] *Xanthum, & Simoenta ſignificat, qui*

Idæum Simoenta, Iovis cunabula parvi?
Hectora per campos ter maculaſſe rotas?
Deiphobumque, Helenumque, & Polydamanta in armis?
Qualemcumque Parin vix ſua noſſet humus.
Exiguo ſermone fores nunc, Ilion: & tu
Troja bis Oetæi numine capta Dei.
Nec non ille tui caſus memorator Homerus
Poſteritate ſuum creſcere ſenſit opus.
Meque inter ſeros laudabit Roma nepotes.
Illum poſt cineres auguror eſſe diem.
Ne mea contemto lapis indicet oſſa ſepulcro,
Proviſum eſt, Lycio vota probante Deo.

qui, uti canit Homerus, ſimul concurrerunt ad obruendum Achillem, ab Æmonia (quæ & Theſſalia) oriundum.

Simoenta] *Simois, entis, fluvius prope Idam non procul a Troja, ubi Jupiter nutritus fuit.*

Hectora) *Hector ab Achille victus ter raptatus eſt curruí adligatus circum Trojæ mœnia.*

Deiphobum &c.) *Tres Heroes carminibus Homeri, & Virgilii notiſſimos.*

Parin) *Parin, formoſum licet, at imbellem, vix noviſſent ſui cives.*

Oetæi) *Oetæus Deus dicitur Hercules, ab Oeta, monte Theſſaliæ, in quo combuſtus periit. Troja dicitur bis capta nutu Herculis: Hercules enim eam cepit, quando promiſſos equos Laomedon Rex ipſi denegavit. Iterum capta fuit, quum Philoctetes Herculis ipſius ſagittis, in quibus Trojæ fatum erat, Paridem occidit.*

Lycio) *Lycius Deus eſt Apollo, a Lycia, Aſiæ provincia, ubi templum clariſſimum habuit: &* Lyciæ ſortes *a Virgilio dictæ ſunt oracula Apollinis. Dictus eſt etiam Patareus: nam Pataræ fuit hoc templum Apollinis Lycii.*

II.

CARMINIBUS ſignificat Poeta nihil eſſe perennius, nullaſque eſſe moles pyramidum, & monumentorum ſuperbas ſtructuras, quæ non ſint habitura finem; ſed ſolum gloriam, & famam partam viribus ingenii ſemper victuram.

IN POESEOS LAUDEM.

CARMINIS interea noſtri redeamus in orbem,
Gaudeat ut ſolito caſta puella ſono.
Orphea detinuiſſe feras, & concita dicunt
Flumina Threicia ſuſtinuiſſe lyra.
Saxa Cithæronis Thebas agitata per artem
Sponte ſua in muri membra coiſſe ferunt.
Quin etiam, Polypheme, fera Galatea ſub Ætna
Ad tua rorantes carmina flexit equos.
Miremur, nobis & Baccho, & Apolline dextro,
Turba puellarum ſi mea verba colit?
Quod non Tænariis domus eſt mihi fulta columnis:
Nec camera auratas inter eburna trabes.

Nec

Detinuiſſe) *Quomodo Orpheus ad ſe feras lyræ cantu traxerit, narrat Ovid. lib.* 10. *Metam.*

Cithæronis) *Cithæron, mons eſt Bœotiæ, cujus ſaxa e ſedibus ſuis convulſa, & attracta lyræ Amphionis cantu ſponte ſua coaluere, ut Thebarum mœnia componerentur.*

Polypheme) *Polyphemus Cyclops, Neptuni filius, ſub Ætna degens traxit carminibus Galateam vectam equis rorantibus: erat enim Dea marina.*

Baccho &c.) *Bacchus, & Apollo, Dii poetarum tutelares: unde, quum faveant, fiunt verſus jucundiſſimi, dicit infra Prop.*

Hæc curent pueri, curent hæc ſcripta puellæ,
Meque deum clament, & mihi ſacra ferant.

Tænariis) *Marmor Tænarium, ideſt tractum e Tænaro, promontorio Laconiæ in Peloponneſo.*

Nec mea Phæacias æquant pomaria ſilvas,
  Non operoſa rigat Marcius antra liquor.
At Muſæ comites, & carmina cara legenti,
  Et defeſſa choris Calliopea meis.
Fortunate meis quiſquis celebrabere chartis,
  Carmina virtutis ſunt monumenta tuæ.
Nam neque Pyramidum ſumtus ad ſidera ducti,
  Nec Jovis Elæi Cælum imitata domus:
Nec Mauſolei dives fortuna ſepulcri
  Mortis ab extrema conditione vacant.
Aut illis flamma, aut imber ſubducet honores,
  Annorum aut ictu pondera victa ruent.
At non ingenio quæſitum nomen ab ævo
  Excidet. Ingenio ſtat ſine morte decus.

Phæacias) *Corcyra inſula, dicta eſt Phæacia, a Phæaco, Alcinoi filio, qui ibidem habuit hortos, quibus nil fuit mirabilius.*

Marcius Liquor] *Fuit aqua laudatiſſima, Romam a gente Marcia ducta, quam reſtituit M. Agrippa.*

Muſæ) *Sunt tamen mihi Muſæ comites, verſuſque mei ſunt jucundi lectoribus, & meis cantibus laſſata eſt Calliope, una e Muſis.*

Nec Jovis) *Jovis Olympici templum intelligitur, quod in Elide fuit, celeberrimum ludis, & oraculo: ubi Jovis ſtatua eburnea incredibili magnitudine a Phidia fabrefacta.*

Mauſolei) *Mauſolus fuit Rex Cariæ. Huic mortuo Artemiſia uxor ſepulcrum conſtruxit ea magnificentia, ut inter ſeptem Orbis miracula cenſeretur.*

III.

SOMNIUM narrat Poeta: viſus enim erat ſibi in Helicone, Muſarum monte, dormire: quumque Heroicè carmine bella ſcribere meditaretur, a Phœbo admonitum ſe dicit, ut ad elegos ſe converteret.

VATIS SOMNIUM.

VISUS eram molli recubans Heliconis in umbra,
 Bellerophontei qua fluit humor equi:
Reges, Alba, tuos, & Regum facta tuorum,
 Tantum operis, nervis hiſcere poſſe meis.
Parvaque tam magnis admoram fontibus ora,
 Unde pater ſitiens Ennius ante bibit:
Et cecinit Curios fratres, & Horatia pila:
 Regiaque Æmilia vecta tropæa rate:

Vi-

Bellerophontei) *Ad Heliconem montem fons eſt Caballinus, quem dicitur Pegaſus equus ungula ſua produxiſſe: quem Bellerophonteum dicit, quia a Bellerophonte Neptuni beneficio fuerit deprehenſus, ut contra Chimeram pugnaturus uteretur.*

Alba) *Albanos Reges, a quibus Romani duxerunt originem, enumerat Livius l. 1. Horum geſta canere meis fidibus, erat magnæ molis.*

Ennius) *Ennius, poeta Tarentinus, primus Latinorum heroico carmine annales ſcripſit: articulari morbo periit, quem contraxit, vino immodice potando, & ſiccandis calicibus.*

Curios) *Pugnam intelligit tergeminorum Curiatiorum adverſus tergeminos Horatios. Horatii fuerunt Romani, Curiatii Albani. Victi autem ſunt Albani a Romanis: ac victoribus deinceps obſecuti ſunt. Hiſtoriam refert Liv. lib. 1.*

Horatia pila] *Ita dicta eſt columna, cui impoſita ſunt Curiatiorum ſpolia ad æternum pugnæ hujus monumentum.*

Æmilia) *Perſeus, Rex Macedonum, ductus eſt Romam captivus a Paullo Æmilio, nave ſexdecim remorum ordinibus ornata. Vid. Liv. lib. 44.*

Victriceſque moras Fabii, pugnamque ſiniſtram
  Cannenſem, & verſos ad pia vota Deos:
Hannibalemque Lares Romana ſede fugantes:
  Anſeris & tutum voce fuiſſe Iovem.
Quum me Caſtalia ſpeculans ex arbore Phœbus,
  Sic ait aurata nixus ad antra lyra.
Quid tibi cum tali, demens, eſt flumine? quis te
  Carminis heroi tangere juſſit opus?
Non hic ulla tibi ſperanda eſt fama, Properti.
  Mollia ſunt parvis prata terenda rotis,
Ut tuus in ſcamno jactetur ſæpe libellus,
  Quem legat exſpectans ſola puella virum.
Cur tua præſcriptos evecta eſt pagina gyros?
  Non eſt ingenii cymba gravanda tui.
Alter remus aquas, alter tibi radat arenas:
  Tutus eris: medio maxima turba mari eſt.
Dixerat, & plectro ſedem mihi monſtrat eburno,
  Qua nova muſcoſo ſemita facta ſolo eſt.
Hic erat adfixis viridis ſpelunca lapillis,
  Pendebantque cavis tympana pumicibus.

Fabii) *Fabius Maximus nectendo moras Hannibalem hactenus invictum fregit: unde* cunctando reſtituit rem, *ut Virgilius inquit Æneid. VI.*

Cannenſem) *Pugnam funeſtiſſimam Romanis norunt omnes: deinde Dii propitii facti ſunt Romanis.*

Lares) *Scripſit etiam Ennius, Lares, ſeu Deos Romæ tutelares, Hannibalem Romam obſidentem variis terriculamentis fugaſſe poſt Cannenſem victoriam.*

Jovem) *Jovis ſcilicet Capitolium, ad quam arcem quum noctu Galli clanculum obrepſiſſent, anſeres fallere non potuerunt, quorum ſtrepitu excitatus Manlius Gallos deturbavit.*

Arbore) *Arbos eſt laurus, quæ plurima fuit in Parnaſſo monte, ubi & Caſtalius fons, quo ſe præcipitavit Caſtalia virgo, Apollinem fu*[illegible]*s.*

Tali] *Cum tali flumine, ex quo ni*[illegible] *Ennius, heroici Carminis ſcriptor, bibit.*

Hic) *Deſcribit locum ab Apolline ſibi demonſtratum.*

Tympana) *Præcipue dabantur Cybelæ matri Deorum, quæ, utpote rotunda, orbem terræ referebant.*

Ergo Muſarum, & Sileni patris imago
 Fictilis, & calami, Pan Tegeæe, tui,
Et Veneris dominæ volucres, mea turba, columbæ
 Tingunt Gorgoneo punica roſtra lacu.
Diverſæque novem ſortitæ jura puellæ
 Exercent teneras in ſua dona manus.
Hæc hederas legit in thyrſos, hæc carmina nervis
 Aptat, & illa manu texit utraque roſam.
E quarum numero me contigit una Dearum.
 Ut reor a facie, Calliopea fuit.
Contentus niveis ſemper vectabere cygnis,
 Nec te fortis equi ducet [illegible]d arma ſonus.
Nil tibi ſit rauco prætoria claſſica cornu
 Flere, nec Aonium cingere Marte nemus:
Aut quibus in campis Mariano prælia ſigno
 Stent, & Teutonicas Roma refringat opes:
Barbarus aut ſævo perfuſus ſanguine Rhenus

Sau-

Sileni) *Silenus adpellatur Pater, honoris gratia. Fuit cum Muſarum imaginibus etiam illa Sileni, qui, utpote nutritius Bacchi, numquam a Baccho ſejungitur: qui Bacchus ſemper in medio Muſarum choro choreas ducit.*

Pan) *Pan dicitur Tegeæus ab Tegea urbe quadam Arcadiæ.*

Gorgoneo) *Gorgoneus lacus eſt fons Caballinus a Pegaſi ungulis productus. Pegaſus autem a ſanguine Meduſæ Gorgonis natus eſt: unde etiam dictus Equus Meduſæus.*

Punica roſtra) *Columbæ erant coloris punicei, & ſubrubentis.*

Novem) *Varia Muſarum officia deſignat, circa quæ manus exercent.*

Prætoria) *i. e. Imperatorum, ac ducum res geſtas. Prætor pro quovis duce, & imperatore ſumitur.*

Aonium) [illegible]*uſarum nemus dicitur Aonium, ab Aone fonte* [illegible]*tia.*

Marian[illegible]*ppallage, pro Mariana ſigna ſtent prælio, ſeu* [illegible]*ælium parata. Cajus Marius Cimbros, Teutonas &c. cum ingenti manu contra Romam contendentes, fregit.*

Rhenus barbarus) *Germaniæ amnis.*

Saucia mærenti corpora vectet aqua.
Talia Calliope: lymphiſque a fonte petitis,
Ora Phileteâ noſtra rigavit aquâ.

Philetea) *Calliope, poſtquam hæc dixiſſet, fonte, ex quo bibere ſolebat Philetas, exhauſit aquam, & rigavit Propertii labra, & factus eſt elegiaci carminis poeta, ac Philetæ imitator.*

IIII.

EXPEDITIONEM, quam Cæſar Auguſtus adverſus Orientis populos adparabat, proſequitur Poeta, Romaniſque armis felicitatem adprecatur.

CAESARIS LAUDES.

ARMA deus Cæſar dites meditatur ad Indos,
Et freta gemmiferi findere claſſe maris.
Magna viri merces. Parat ultima terra triumphos.
Tigris, & Euphrates ſub tua jura fluent:
Sera ſed Auſoniis veniet provincia virgis.
Adſueſcent Latio Partha tropæa Jovi.
Ite, agite, expertæ bello date lintea proræ,
Et ſolitum armigeri ducite munus equi.
Omnia fauſta cano, Craſſos, cladeſque piate:

L 5 Ite,

Deus] *Deus adpellabatur Auguſtus, licet vivus. Ita Hor. lib. 3. od. 5. Præſens divus habebitur.*

Indos) *Indi, populi Aſiæ, ſunt dites, quippe qui auro, gemmis &c., quæ in mari reperiuntur, ad delicias abundant.*

Tigris, & Euphrates) *Maximi ſunt Aſiæ fluvii.*

Sera) *Senſus eſt: Regio orientalis ſerius quidem, attamen erit ſub Auguſto Provincia, & experietur Romanos faſces.*

Partha) *De Parthis populis ſpolia relata, & adpoſita Jovi Capitolino lege Sueton.*

Equi) *O equi bellatores conſuetum officium facite.*

Craſſos *Craſſi duo, pater, & filius, contra Parthos pugnantes occubuerunt: unde piate maculam Reipublicæ illatam, & Romano nomini conſulite.*

Ite, & Romanæ conſulite hiſtoriæ.
Mars pater, & ſacræ fatalia lumina Veſtæ,
Ante meos obitus ſit, precor, illa dies,
Qua videam ſpoliis onerato Cæſaris axe
Ad vulgi plauſus ſæpe reſiſtere equos:
Tela fugacis equi, & bracati militis arcus,
Et ſubter captos arma ſedere duces.
Ipſa tuam prolem ſerva, Venus: hoc ſit in ævum,
Cernis ab Ænea quod ſupereſſe, caput.
Præda ſit hæc illis, quorum meruere labores:
Mi ſat erit, Sacra plaudere poſſe via.

Fatalia lumina) *Sempiternus ſcilicet ignis, qui a Virginibus Veſtalibus, tamquam Romæ fatum & tutela, ſervabatur.*

Sæpe reſiſtere) *Ob ſpoliorum pondus.*

Fugacis equi) *Parthorum equitum, qui fugiendo pugnabant.*

Bracati) *Quis fuerit bracatus hic miles, an Gallus, an Dacus, an Ponticus, an Medus, an Sarmata, ignotum: omnes enim hæ gentes bracis utebantur.*

Tuam prolem) *Julia gens, a qua Auguſtus, a Venere ducebat originem: Julius enim fuit Æneæ filius, Æneas autem Veneris.*

V.

DEUM pacis, non Martis caſtra, vult ſequi Propertius. Se divitibus non invidere dicit, quum omnia apud Inferos confundantur. Avaros inſectatur, nil enim ad inferos adſportabunt. Dicit etiam ludo in juventute indulgendum, atque in ſenectute ſe philoſophiæ ſtudio daturum.

DE SEIPSO.

PACIS Amor Deus eſt: pacem veneramur & omnes:
Stant mihi cum domina prælia dura mea.
Nec tamen inviſo pectus mihi carpitur auro,

Nec

Nec bibit e gemma divite noſtra ſitis.
Nec mihi mille jugis Campania pinguis aratur,
  Nec miſer æra peto claſſe, Corinthe, tua.
O prima infelix fingenti terra Prometheo!
  Ille parum cauti pectoris egit opus.
Corpora diſponens mentem non vidit in arte:
  Recta animi primum debuit eſſe via.
Nunc maris in tantum ventis jactamur, & hoſtem
  Quærimus, atque armis nectimus arma nova.
Haud ullas portabis opes Acherontis ad undas.
  Nullus ad infernas, ſtulte, vehere rates.
Victor cum victis pariter miſcebitur umbris.
  Conſule cum Mario, capte Jugurtha, ſedes.
Lydus Dulichio non diſtat Crœſus ab Iro.
  Optima mors, parca quæ venit apta die.
Me juvat in prima coluiſſe Helicona juventa,
  Muſarumque choris implicuiſſe manus.
Me juvat & multo mentem vincire Lyæo,

Gemma) *Non bibo e poculis gemmatis.*

Campania) *Provincia Italiæ feliciſſima, cujus caput olim Capua, nunc Neapolis, longe præſtans Capuæ.*

Corinthe) *Æs Corinthiacum celebratiſſimum commiſtum erat ex auro, argento, æreque. Corinthus erat urbs Achajæ, duorum portuum commoditate ditata. Atque illuc mercandi cauſſa Corinthiaci æris, ex Aſia, & Europa mercatores confluebant.*

Prometheo) *Hominis miſeriam deflet, & formationem humani corporis a Prometheo factam, qui parvam curam hominis animo habuit; quum animus longe nobilior ſit corpore. Ovid. lib. 1. Metamorph.*

Mario) *Inferi Marium victorem cum victo Jugurtha confundunt, omneſque ibi æquales ſunt.*

Crœſus) *Lydorum Rex opulentiſſimus. Irus homo pauperrimus, e Dulichio inſula maris Jonii. Vide Homer. Odyſſ. 18.*

Parca) *Quæ apto loco, & brevi tempore venit.*

Lyæo) *Ad ebrietatem uſque bibere, & genio indulgere.*

Et caput in verna ſemper habere roſa.
Atque jocos ubi jam gravis interceperit ætas,
Sparſerit & nigras alba ſenecta comas;
Tum mihi Naturæ libeat perdiſcere mores:
Quis Deus hanc mundi temperet arte domum:
Qua venit exoriens, qua deficit, unde coactis
Cornibus, in plenum menſtrua Luna redit:
Unde ſalo ſuperant venti: quid flamine captet
Eurus, & in nubes unde perennis aqua:
Sit ventura dies, mundi quæ ſubruat arces:
Purpureus pluvias cur bibat arcus aquas:
Aut cur Perrhœbi tremuere cacumina Pindi,
Solis & atratis luxerit orbis equis:
Cur ſerus verſare boves, & plauſtra Bootes:
Pleïadum ſpiſſo cur coit igne chorus:
Curve ſuos fines altum non exeat æquor,
Plenus & in partes quattuor annus eat:
Sub terris ſint jura Deûm, & tormenta Gigantum,
Tiſiphones atro ſi furit angue caput:
Aut Alcmæoniæ furiæ, aut jejunia Phinei: Num

Naturæ) *Quæ Philoſophia docet, dum ſenex eſt, vult inquirere Propertius.*

Salo) *Cur in mari venti abundent: quid Eurus inſidietur: unde imber in nubes proveniat.*

Arcus] *Iris aquas bibere dicitur: udo enim tempore apparet ſemper: unde imbrifer arcus apud poetas.*

Perrhœbi) *Pindum poeta vocat Perrhœbum, ad ejus quippe montis radices Perrhœbi populi ſiti ſunt. Mons hic eſt in Theſſalia altiſſimus, Muſis ſacer. Cur tremant montes perdiſcam, & cur Sol eclipſim patiatur.*

Bootes) *De Boote jam ſæpius dictum eſt.*

Pleïadum) *Plejades ſunt ſeptem ſtellæ: earum fulgor dicitur ſpiſſus, quia eſt tenuis, & denſus, & vix cernitur, immo una ex illis fere latet.*

Jura) *Sintne inferi, & inibi judices. Sitne Tiſiphone, una ex furiis, anguibus armata.*

Alcmæoniæ) *Quæ furiæ vexent Alcmæonem, qui matrem ſuam interfecit, ut pius eſſet in Amphiaraum patrem, qui ei matris nequitias aperuit.*

Phinei) *Phineus Rex Arcadiæ, mortua Cleopatra,* prio-

Num rota, num ſcopuli, num ſitis inter aquas:
Num tribus infernum cuſtodit faucibus antrum
Cerberus, & Tityo jugera pauca novem:
An ficta in miſeras deſcendit fabula gentes,
Et timor haud ultra, quam rogus, eſſe poteſt.
Exitus hic vitæ ſupereſt mihi: vos, quibus arma
Grata magis, Craſſi ſigna referte domum.

priore conjuge, ſecundam duxit Idæam: hujus ſuaſu Cleopatræ filios excæcavit: unde & ipſe a Diis dicitur excæcatus, & continuo jejunare cogebatur: nam Harpyiæ cibos fœdabant, & rapiebant.

Rota) *Inferorum ſupplicia Poeta perſequitur, ſcilicet Ixionis, Promethei, Tantali, ac Tityi.*

Craſſi, *De Craſſi ſignis. Vide pag. 248.*

VI.

AVARITIAM mortalium, pecuniæque cupiditatem inſectatur, cujus cauſſa Pætus quidam naufragio perierat.

IN AVAROS.

ERGONE ſolicitæ tu cauſſa, pecunia, vitæ es!
Per te immaturum mortis adimus iter.
Tu vitiis hominum crudelia pabula præbes:
Semina curarum de capite orta tuo.
Tu Pætum ad Pharios tendentem lintea portus
Obruis inſano terque quaterque mari.
Nam, dum te ſequitur, primo miſer excidit ævo,
Et nova longinquis piſcibus eſca natat.

Et

Pætus) *Quis fuerit ille Pætus, ignoratur, niſi forte ſit ille Arrhius Pætus, de quo exſtat Catulli epigramma, quod incipit, Chommoda dicebat &c. nam in Orientem eum navigaſſe, & in Jonio mari periiſſe ſcribit ibidem Catullus.*

Pharios) *Pharon inſulam Ægypti Alexandriæ vicinam ſignificat.*

Obruis) *Submergis veſanis fluctibus.*

Et mater non juſta piæ dare debita terræ,
Nec pote cognatos inter humare rogos.
Sed tua nunc volucres adſtant ſuper oſſa marinæ:
Nunc tibi pro tumulo Carpathium omne mare.
Infelix Aquilo, raptæ timor Orithyiæ,
Quæ ſpolia ex illo tanta fuere tibi?
Aut quidnam fracta gaudes, Neptune, carina?
Portabant ſanctos alveus ille viros.
Pæte, quid ætatem numeras? quid cara natanti
Mater in ore tibi eſt? Non habet unda Deos.
Nam tibi nocturnis ad ſaxa ligata procellis
Omnia detrito vincula fune cadunt.
Sunt Agamemnonias teſtantia litora curas,
Quæ notat Argyni pœna natantis aquâ.
Hoc juvene amiſſo claſſem non ſolvit Atrides,
Pro qua mactata eſt Iphigenia morâ.
Reddite corpus humo, poſitaque in gurgite vita,
Pætum ſponte tua vilis arena tegas.
Et, quoties Pæti tranſibit nauta ſepulcrum,
Dicat: Et audaci tu timor eſſe potes.
Ite rates curvæ, & leti quoque contexite cauſſas:

Iſta

Tua) *Pætum alloquitur poeta. Carpathium mare eſt pelagus ad Ægyptum vergens ab inſula Carpatho dictum, ſita inter Rhodum, & Cretam.*

Orithyiæ) *Aquilo dicitur timor Orithyiæ; nam ipſe Aquilo, ſeu Boreas, Orithyiam filiam Erecthei, Regis Athenarum, rapuit.*

Alveus) *Navis: ita Virgilius Simul accipit alveo ingentem Æneam.*

Pæte) *Ita ſurdi ſunt venti, & tempeſtas, ut piorum preces minime audiant.*

Agamemnonias) *Amnem Cephiſum intelligit, in quo puer Argynus, Agamemnoni Regi Mycenarum carus, periit. Hujus amnis aquas reddidit infames mors, quam unda irata Argyno intulit. Agamemnon dictus Atrides ab Atreo patruo. Hic, ut placaret ventos, Deoſque maris, Iphigeniam filiam immolavit, antequam ſolveret e portu Aulidis ad Trojam expugnandam.*

Quæ] *Quæ* litora *pœna natantis Argyni notat, ſeu infamat.*

Rates) *Naves exſecratur poeta, & hominum audaciam.*

Iſtá per humanas mors venit acta manus.
Terra parum fuerat fatis: adjecimus undas.
  Fortunæ miſeras auximus arte vias.
Anchora te teneat, quem non tenuere Penates:
  Quid meritum dicas, cui ſua terra parum eſt?
Ventorum eſt, quodcumque paras: haud ulla carina
  Conſenuit. Fallit portus & ipſe fidem.
Natura inſidians pontum ſubſtravit avaris:
  Ut tibi ſuccedat, vix ſemel eſſe poteſt.
Saxa triumphales fregere Capharea puppes,
  Naufraga quum vaſto Græcia tracta ſalo eſt.
Paullatim ſociûm jacturam flevit Ulyſſes,
  In mare cui ſoli non valuere doli.
Quod ſi contentus patrio bove verteret agros,
  Verbaque duxiſſet pondus habere mea;
Viveret ante ſuos dulcis conviva Penates.
  Pauper, at in terra, nil ubi flere poteſt.
Non tulit hic Pætus ſtridorem audire procellæ,
  Et duro teneras lædere fune manus:
Sed Thyæ thalamo, aut Oricia terebintho

Eſ-

Succedat) *Vix autem ſemel poteſt accidere, ut tibi proſpere ſuccedat.*

Capharea) *Caphareus mons in Eubœa, ubi mare nautis formidabile ob vortices. Ibidem Nauplius Eubœæ Rex mortem filii Palamedis Ulyſſis dolo interemti ultus eſt. Græci enim quum victores ab Troja redirent, Nauplius facem in Capharei montis vertice adpoſuit, ut Græcis locus ille portus fidem habere videretur: quo quum veniſſent, inter cautes Caphareas naufragium fecerunt.*

Sociûm) *Ulyſſes, quamvis mortalium vaferrimus, pericula maris effugere non valuit: ſociorumque omnem comitatum vel naufragiis, vel aliis calamitatibus amiſſum flevit.*

Tulit) *Non potuit tunc Pætus fragorem tempeſtatis audire.*

Thyæ) *Dum vult Pætus thalamo cedrino caput reclinare, ipſum ſibi ungues radentem gurges inimicis fluctibus obruit. Thya eſt arbor odorifera, quæ cedrus dicitur. Oricum, urbs Epiri, ubi naſcitur terebinthus, arbor ad vetuſtatem fidelis.*

Effultum pluma verſicolore caput.
Huic fluctus vivo radicitus abſtulit ungues,
Et miſer inviſam traxit hiatus aquam.
Hunc parvo ferri vidit nox improba ligno:
Pætus ut occideret, tot coiere mala.
Flens tamen extremis dedit hæc mandata querelis,
Quum moribunda niger clauderet ora liquor.
Dii, maris Ægæi, quos ſunt penes æquora, venti,
Et quæcumque meum degravat unda caput:
Quo rapitis miſeros primæ lanuginis annos?
Adtulimus longas in freta veſtra manus.
Ah miſer! Alcyonum ſcopulis adfligar acutis:
In me cæruleo fuſcina ſumta Deo eſt.
At ſaltem Italiæ regionibus evehat æſtus!
Hoc de me ſat erit, ſi modo matris erit.
Subtrahit hæc fantem torta vertigine fluctus,
Ultima quæ Pæto noxque, dieſque fuit.
O centum æquoreæ Nereo genitore puellæ,
Et tu materno tacta dolore Thetis,
Vos decuit laſſo ſupponere brachia mento:
Non poterat veſtras ille gravare manus.
At tu, ſæve Aquilo, numquam mea vela videbis.
Conjugis ante fores condar, oportet, iners.

Ægæi) *Mare Ægæum, nunc dicitur* Arcipelago.

Alcyonum) *Alcyones aves ſunt marinæ, quæ nidum aptant ſcopulis.*

Fuſcina) *Neptunus contra me ſuam impingit fuſcinam.* Tridente.

Si modo) *Si corpus meum mater habeat.*

Centum) *Nereidas maris Nymphas, quæ centum credebantur, & Thetidem Achillis matrem adloquitur Poeta, quæ filii ſui necem maternis lacrimis proſecuta eſt.*

VII.

MECOENAS hortatus fuerat Propertium ad heroicum carmen ſcribendum, & grandiora argumenta tractanda; qui quidem ſe excuſat, non omnibus omnia convenire. Denique, cum Mecœnatem impenſe laudarit, maximam ejus moderationem ſe velle imitari profiteatur.

AD MECOENATEM.

MECŒNAS eques Etruſco de ſanguine Regum,
  Intra fortunam qui cupis eſſe tuam;
Quid me ſcribendi tam vaſtum mittis in æquor?
  Non ſint apta meæ grandia vela rati.
Turpe eſt, quod nequeas capiti committere pondus,
  Et preſſum inflexo mox dare terga genu.
Omnia non pariter rerum ſunt omnibus apta:
  Fama nec ex æquo ducitur ulla jugo.
Gloria Lyſippo eſt animoſa effingere ſigna.
  Exactis Calamis ſe mihi jactat equis.
In Veneris tabula ſummam ſibi ponit Apelles.
  Parrhaſius parta vindicat arte locum.
Argumenta magis ſunt Mentoris addita formæ.

At

Intra &c.] *Contentus enim ſemper fuit ordine equeſtri, quo natus eſt, altioreſque dignitates etiam oblatas accipere noluit. Unde & Hor. lib. 3. od. 16. Mecœnas equitum decus. Oriundus fuit e gente Calnia, ex qua Reges Etruriæ.*

Æquo jugo) *Non ex eodem fonte laus omnis provenit.*

Lyſippo) *Statuarius celeberrimus, qui ſexcenta & decem opera feciſſe traditur.*

Calamis) *Etiam inſignis ſculptor, qui currus, equoſque ſine æmulo expreſſit.*

Apelles) *Venerem, quam Apelles inſculpſit, mirum in modum prædicavit antiquitas. De Parrhaſio Athenienſi, vel Epheſino pictore omnium primo in picturæ ſymmetria vide Plin. l. 35. c. 10., qui & ejus certamen cum Zeuxi narrat.*

Mentoris) *Qui fuit vaſis cælandis artifex mirabilis,*

At Myos exiguum flectit acanthus iter.
Phidiacus ſigno ſe Jupiter ornat eburno.
Praxitelem parius vindicat arte lapis.
Sunt, quibus Eleæ concurrit palma quadrigæ.
Sunt, quibus in celeres gloria nata pedes.
Hic ſatus ad pacem, hic caſtrenſibus utilis armis:
Naturæ ſequitur ſemina quiſque ſuæ.
At tua, Mecœnas, vitæ præcepta recepi,
Cogor & exemplis te ſuperare tuis;
Quum tibi Romano dominas in honore ſecures,
Et liceat medio ponere jura foro:
Vel tibi Medorum pugnaces ire per hoſtes,
Atque onerare tuam fixa per arma domum.
Et tibi ad effectum vires det Cæſar, & omni
Tempore tam faciles inſinuentur opes.
Parcis, & in tenues humilem te colligis umbras,
Velorum plenos ſubtrahis ipſe ſinus.
Crede mihi, magnos æquabunt iſta Camillos
Indicia, & venies tu quoque in ora virum:

Ce-

lis, atque addebat formæ, ideſt vaſis, jam perfectis, ornamenta quædam, quæ nimirum ita applicarentur vaſis, ut detrahi poſſent.

Myos) *Mys etiam fuit artifex peritiſſimus cælandi argenti. Acanthus herba eſt, quæ alio nomine branca urſina dicitur: hic accipitur pro flexuoſo, & ſinuoſo ornatu.*

Phidiacus) *Phidias ſtatuarius nobiliſſimus, diis efformandis nihil in eo genere perfectius, ait Cic. in Orat. De Praxitele ſcribit Plin. l. 36. c. 5. Marmoris nobilitate ſuperavit etiam ſemet. Lapis Parius, qui ſolo Praxitele dignus eſt, educitur ex inſula Paro, una ex Cycladibus.*

Eleæ) *Alii, inquit poeta, ludis Olympicis celebrantur. Elei populi [unde Elea quadriga] ſunt in Peloponneſo, Jovis Olympici templo, & ludis Olympicis clariſſimi.*

Dominas) *Dominationis indices.*

Medorum) *Medi ſunt Aſiæ populi Parthis, Perſiſque finitimi.*

Camillos] *Camillus dictus eſt alter Romulus ob Gallos Roma dejectos.*

Cæſaris & famæ veſtigia juncta tenebris:
 Mecœnatis erunt vera tropæa fides.
Non ego velifera tumidum mare findo carina:
 Tota ſub exiguo flumine noſtra mora eſt.
Non flebo in cineres arcem ſediſſe paternos
 Cadmi, nec ſemper prælia clade pari.
Nec referam Scæas, & Pergama, Apollinis arces,
 Et Danaûm decimo vere rediſſe rates;
Mœnia quum Grajo Neptunia preſſit aratro
 Victor Palladiæ ligneus artis equus.
Inter Callimachi ſat erit placuiſſe libellos,
 Et ceciniſſe modis, Coe poeta, tuis.
Hæc pueri curent, curent hæc ſcripta puellæ:
 Meque Deum clament, & mihi ſacra ferant.
Te duce, vel Jovis arma canam, cæloque minantem
 Cæum, & Phlegræis Oromedonta jugis.
Celſaque Romanis decerpta palatia tauris
 Ordiar, & cæſo mœnia firma Remo:
Eductoſque pares ſilveſtri ex ubere Reges.
 Creſcet & ingenium ſub tua juſſa meum.

Pro-

Cadmi) *Non canam arcem Cadmi, i. e. urbem Thebas a Cadmo conditas, ab Alcmæone dirutas, & ubi fratres germani Etheocles, & Polynices mutuis vulneribus conciderunt.*

Scæas) *Scæa, æ, nomen portæ cujuſdam urbis Ilii, a σκαιὸν dicta, quod ad ſiniſtram ſita eſſet. Senſus eſt: Non referam bellum Trojanum cum Græcis, qui* Pergama, *ſeu Trojam decem annis obſedere, quam Neptunus, & Apollo ædificarunt, & quam deinde decimo obſidionis anno preſſit equus ligneus, opus Palladis.*

Callimachi) *De Callimacho, & Coo poeta. Vid. lib.3.*

Cæum) *Cæus fuit unus e Gigantibus, qui Jovem e cælo dejicere conati ſunt: ſicuti etiam Oromedon in Phlegræis jugis: duplex eſt Phlegræus campus, alter in Theſſalia, alter ad Puteolos.*

Ordiar) *Cantabo Romæ originem. Romuli tempeſtate boves in monte Palatino herbas depaſcebant. Poſt mortem Remi nemo auſus violare mœnia Urbis.*

Silveſtri) *Remum, & Romulum lacte lupæ nutritos intelligit.*

Proſequar & currus utroque ab litore ovantes,
  Parthorum aſtutæ tela remiſſa fugæ:
Caſtraque Peluſi Romano ſubruta ferro:
  Antonique graves in ſua fata manus.
Mollis tu cœptæ fautor cape lora juventæ,
  Dexteraque immiſſis da mihi ſigna rotis.
Hoc mihi, Mecœnas, laudis concedis: & a te eſt,
  Quod ferat, in partes ipſe fuiſſe tuas.

Utroque ab litore) *Ab Orientali, & Occidentali mari triumphos a Romanis ducibus relatos proſequar. Parthi fingebant fugam pugnando.*

Peluſi) *Bellum Alexandrinum notat, quum Antonium devicit Auguſtus: &, ut ſibi manus inferret, Auguſtum compulit, qui Peluſium quoque urbem Ægypti ſubvertit: nunc dicitur* Damiata.

Mollis) *i. e. facilis, & benignus. A te accepi, ut exempla tua ſequerer.*

VIII.

CYNTHIAE Natalis dies, ut lætius celebretur, cæli ſerenitatem optat poeta, maris tranquillitatem, & omnia fauſta precatur: & Sponſam ipſam ad ſacrum illum diem natalitium celebrandum exhortatur.

IN CYNTHIAE NATALEM.

MIRABAR quidnam miſiſſent mane Camenæ
  Ante meum ſtantes, Sole rubente, torum.
Natalis noſtræ ſignum miſere puellæ,
  Et manibus fauſtos ter crepuere ſonos.
Tranſeat hic ſine nube dies, ſtent aere venti,
  Ponat & in ſicco molliter unda minas.
Adſpiciam nullos hodierna luce dolentes,
  Et Niobes lacrimas ſupprimat ipſe lapis.

Al-

Camenæ) *Muſæ celebraturæ diem Cynthiæ natalem Propertio ſummo mane ante torum adſtiterunt.*

Niobes) *Niobe filia Tantali, & uxor Amphionis* The-

Alcyonum poſitis requieſcant ora querelis,
Increpet abſumtum nec ſua mater Ityn.
Tuque, o cara mihi, felicibus edita pennis,
Surge, & poſcentes juſta precare Deos.
Ac primum pura ſomnum tibi diſcute lympha,
Et nitidas preſſo pollice finge comas.
Inde coronatas ubi ture piaveris aras,
Luxerit & tota flamma ſecunda domo;
Sit menſæ ratio, noxque inter pocula currat,
Et crocino nares myrrheus ungat onyx.
Tibia nocturnis ſuccumbat rauca choreis,
Et ſint nequitiæ libera verba tuæ.
Dein qua primum oculos cœpiſti veſte Propertì,
Indue, nec vacuum flore relinque caput.
Et pete, qua polles, ut ſit tibi forma perennis,
Inque meum ſemper ſtent tua regna caput.
Dulciaque ingratos adimant convivia ſomnos.
Publica vicinæ perſtrepat aura viæ.
Annua ſolvamus Muſis ſolennia noſtris;
Natalisque tuì ſic peragamus iter.

Thebanorum Regis, ſex mares filios, & ſex feminas habuit: ideoque animo elata, ſe prætulit Latonæ. Apollo, ac Diana maternam ulciſcentes injuriam, duodecim ejus filios ſagittis interemerunt. Niobem autem conquerentem, conviciantemque in ſaxum transformavit Latona: tum Amphion conjux præ dolore mortem ſibi conſcivit.

Alcyonum) *Alcyones aves marinæ mortem lamentantur Ceycis, conjugis Alcyones, quæ fuit in avem ejuſdem ſpeciei mutata.*

Ityn) *Senſus eſt: Nec Pregne, quæ facta eſt hirundo, filium ſuum Ityn interemtum, & menſis adpoſitum lamentetur. Vid. pag. 85.*

Myrrheus onyx) *Eſt vaſculus myrrha plenum, ſeu unguento pretioſiſſimo: unde myrrheus crinis, & myrrhea coma, i. e. myrrhâ delibuta.*

Aura viæ) *Aura viæ publicæ perſtrepat cantu, plauſuque.*

VIIII.

MULIERUM in viros poteſtas quanta ſit, pluribus feminarum exemplis demonſtrat. Deinde in laudes Auguſti excurrens, Antonium, & Cleopatram Romanis arcibus formidabiles inſectatur.

IN FEMINARUM POTESTATEM.

QUID mirare, meam ſi verſat femina vitam,
  Et trahit addictum ſub ſua jura virum?
Criminaque ignavi capitis mihi turpia fingis,
  Quod nequeam fracto rumpere vincla jugo?
Venturam melius præſagit navita mortem,
  Vulneribus didicit miles habere metum.
Iſta ego præterita jactavi verba juventa;
  Tu nunc exemplo diſce timere meo.
Colchis flagrantes adamantina ſub juga tauros
  Egit, & armigera prælia ſevit humo.
Cuſtodiſque feros clauſit ſerpentis hiatus,
  Iret ut Æſonias aurea lana domos.
Auſa ferox ab equo quondam oppugnare ſagittis
  Mæotis Danaûm Penthesilea rates.
Aurea cui poſtquam nudavit caſſida frontem;
  Vicit victorem candida forma virum. Om-

Colchis) *Medea a Cholchide oriunda incantationibus effecit, ut Jaſon tauros ignem ſpirantes, qui vellus aureum ſervabant, domaret jugo adamantino, quod ſcilicet frangi non poſſet. Et Medea docuit Jaſonem, draconis dentes ſeminare: unde nati homines armati, qui ſeſe mutuis vulneribus trucidarunt.*

Serpentis) *Draconis pervigilis, quem incantamentis Medeæ Jaſon ſopitum interfecit, ut in Theſſaliam vellus aureum in domum Æſonis, patris Jaſonis, adſportaretur.*

Penthesilea) *Penthesilea Mæotis, ſeu Scythia, auxilium Priamo, Trojaniſque contra Græcos tulit. Demum, quum eorundem claſſem impeteret, ab Achille eſt interfecta. Achilles forma Penthesileæ captus, ſepeliendam eam curavit: at Diomedes ſuadebat in Scamandrum fluvium projiciendam.*

Omphale in tantum formæ proceſſit honorem,
  Lydia Gygæo tincta puella lacu;
Ut, qui pacato ſtatuiſſet in orbe columnas,
  Tam dura traheret mollia penſa manu.
Perſarum ſtatuit Babylona Semiramis urbem,
  Ut ſolidum cocto tolleret aggere opus.
Et duo in adverſum miſit per mœnia currus,
  Ne poſſent tacto ſtringere ab axe latus.
Duxit & Euphratem medium, qua condidit arces,
  Juſſit & imperio ſurgere Bactra caput.
Nam quid ego Heroas, quid raptem in crimina Divos?
  Jupiter infamat ſeque, ſuamque domum.
Quid modo, quæ noſtris opprobria vexerit armis,
  Et famulos inter femina trita ſuos?

Con-

Omphale) *Omphale, Regina Lydiæ, quæ ſe lavit in lacu Gygæo (qui XXXX ſtadiis diſtat a Sardibus) ea floruit pulcritudine, ut Herculem ad lanificium, & ad penſa trahenda ſibi ſervientem compulerit: atque hic, poſtquam mundum monſtris, tyrannisque purgaſſet, laborum ſuorum metas duas erexit columnas in extrema Hiſpania, Calpen, & Abelam dictas.*

Semiramis] *Aſſyriorum fuit Regina, Nini Regis uxor, quæ hujus perſona adſumta annos L regnavit, triumphis, divitiis, imperioque omnes Reges ſuperavit. Babylonem e cocto latere maximam fecit, portiſque centum æneis, hortis penſilibus, muriſque altitudine CC cubitorum, latitudine L ad ſeptimum terrarum orbis miraculum ornavit, ita, ut duæ quadrigæ ſibi occurrentes ſine periculo attingendi commeare potuiſſent: fluviumque Euphratem per mediam Babylonem induxit: & Bactra, caput Bactrianæ regionis, Aſſyriorum imperio adjecit.*

Raptem) *Quid vocem in crimen Divos, & Heroas? Jupiter ipſe tot pellicibus cælum infamavit.*

Quæ) *Hæc femina eſt Cleopatra, quæ magnum dedecus intulit Romano nomini, bellum intentando, inter ſervos ipſos proſtituta: & ab Antonio pro male ominati conjugii mercede imperium Romanum popoſcit, & Senatores.*

Conjugis obſcœni pretium Romana popoſcit
  Mœnia, & addictos in ſua regna Patres.
Noxia Alexandria, dolis aptiſſima tellus,
  Et toties noſtro Memphi cruenta malo,
Tres ubi Pompejo detraxit arena triumphos:
  Tollet nulla dies hanc tibi Roma notam.
Iſſent Phlegræo melius tibi funera campo,
  Vel tua ſi ſocero colla daturus eras.
Scilicet inceſti meretrix Regina Canopi,
  Una Philippæo ſanguine aduſta nota,
Auſa Jovi noſtro latrantem opponere Anubin,
  Et Tiberim Nili cogere ferre minas:
Romanamque tubam crepitanti pellere ſiſtro,
  Baridos & contis roſtra Liburna ſequi;

Fœ-

Alexandria) *Poeta convertit ſermonem ad Ægyptum, cujus urbes fuerunt Alexandria, & Memphis, in qua fuerunt Pyramides inter orbis miracula. In Ægyptio litore occiſus fuit Pompejus, tot triumphis clarus, quot ſunt terræ partes, ait Cicero pro Cornel. Balbo. Tres triumphos adſerit ei Vellejus, & Plinius. Et Albinus apud Priſcianum.*

Ille, cui ternis Capitolia celſa triumphis
Sponte deûm patuere.

Phlegræo) *Phlegraum campum vocat Pharſalicum in Theſſalia, ubi cum ſocero ſuo Julio Cæſare Pompejus infauſtis avibus decertavit.*

Regina) *Cleopatra, Regina Canopi, urbis Ægypti, cujus cives moribus erant perditiſſimis: quæ meretrix Cleopatra dicitur, infamiam inuſſiſſe genti Macedonum, a quibus ipſam ortam narrant Hiſtorici omnes.*

Anubin) *Pugnam Actiacam deſignat, qua commiſſos eſſe Romanos, ac Ægyptios deos adſeverat. Anubis deus maximus Ægypti, capite canino effingebatur: unde latrator Anubis.*

Siſtro) *Siſtrum fuit muſicum inſtrumentum Ægyptiorum, quo in tripudiis utebantur, ſicuti tuba Romani.*

Baridos) *Baris navigii genus, quo vehebant Ægy-*

ptii

Fœdaque Tarpejo conopea tendere ſaxo,
  Jura dare ſtatuas inter, & arma Mari.
Quid nunc Tarquinii fractas juvat eſſe ſecures,
  Nomine quem ſimili vita ſuperba notat,
Si mulier patienda fuit? Cape, Roma, triumphum,
  Et longam Auguſto ſalva precare diem.
Fugiſti tamen in timidi vaga flumina Nili:
  Accepere tuæ Romula vincla manus.
Brachia ſpectavi ſacris admorſa colubris:
  Et trahere occultum membra ſoporis iter.
Non hæc, Roma, fuit tanto tibi cive verenda,
  Nec ducis adſiduo lingua ſepulta mero.
Septem Urbs alta jugis, toti quæ præſidet orbi,
  Femineas timuit territa Marte minas.

M Han-

peii mortuorum cadavera ad ſepulcrum. Roſtra autem Liburna, ſunt Romanorum roſtratæ naves, dictæ Liburnæ, a Liburnis Myrici populis.

Conopea] *Cleopatra auſa eſt tendere fœda tentoria* (padiglioni, tende) *in Tarpeja rupe, i. e. Capitolio: ubi erant Statuæ, & tropæa Caji Marii relata de Jugurtha, de Cimbris, ac Teutonis.*

Tarquinii) *Tarquinium Superbum intelligit Poeta, cujus ſecures, i. e. imperium fractum eſt a Romanis, quum ejectus fuit. Dicit autem Propertius, ſi tyranno parendum ſit; ferendum potius Tarquinium, quam feminam ſuperbam, & impudicam.*

Fugiſti) *Ex Actiaco prælio 50. navibus fugientem Cleopatram ſecutus Antonius, victoriam reliquit Auguſto.*

Accepere) *De imagine Cleopatræ intelligendum, ducta in triumphum Romæ cum aſpide mordicus ejus brachio inhærente: interim corpus abditam viam mortis attrahebat.*

Tanto cive verenda] *Auguſto ſoſpite, femina hæc non tibi, o Roma, metuenda eſt, neque lingua Antonii imperatoris, perpetuo mero calentis. Tu, quæ viciſti Hannibalem, Syphacem Regem Numidiæ a Scipione captum, & carcere incluſum, & Pyrrhum Epirotarum Regem, de quo M. Curius Dentatus triumphavit.*

Hannibalis ſpolia, & victi monumenta Syphacis,
  Et Pyrrhi ad noſtros gloria fracta pedes.
Curtius expletis ſtatuit monumenta lacunis:
  At Decius miſſo prælia rupit equo.
Coclitis abſciſſos teſtatur ſemita pontes,
  Et cui cognomen corvus habere dedit.
Hæc Dî condiderunt, hæc Dî quoque mœnia ſervant,
  Vix timeat, ſalvo Cæſare, Roma Jovem.
Nunc ubi Scipiadæ claſſes? ubi ſigna Camilli?
  Aut modo Pompejà Boſphora capta manu?
Leucadius verſas acies memorabit Apollo.
  Tantum operis belli ſuſtulit una dies.
At tu, ſive petes portus, ſeu navita linques,

Cæ-

Curtius) *Quum Romanum forum vaſto hiatu deſediſſet, Haruſpices dixere, expleri non poſſe, niſi ea re, qua plurimum poſſet populus Romanus. Quod de virtute populi Romani M. Curtius interpretatus, equitans in eam voraginem ſe immiſit, & hiatus expletus eſt.*

Decius] *Decius concitato equo in medios hoſtes irruit. Liv. lib.* 8.

Coclitis) *De Horatii Coclitis virtute nota eſt hiſtoria.*

Corvus) *Valerium Corvinum intelligit, ita dictum a Corvo, qui ei in auxilium venit, quum contra Gallum provocantem, quem vicit interfecitque, dimicaret.*

Scipiadæ) *Scipio Africanus ſumma celeritate in Africam claſſem tranſmiſit, de quo Lucretius:* Scipiades belli fulmen, Carthaginis horror. *Camillus Gallos Roma expulit: ſignaque, quæ Romanis ademerant, recepit. Boſphora neutro genere, ut Mænala, Iſmara &c. Duplex eſt Boſphorus, Thracius, & Cimmerius: utrumque vicit Pompejus.*

Leucadius] *Apollo celebrabit victoriam Auguſti, & verſam in fugam Antonii claſſem. Apollo dicitur Leucadius a Leucade in Epiro, ubi templum habuit, quod ornavit Auguſtus poſt Actiacam victoriam. Tantum opus una belli dies confecit.*

At tu ſive) *Elegiam clauſurus poeta, navigantes per*

mare

Cæſaris in toto ſis memor Ionio.

mare Jonium monet, ut Auguſto acceptum referant, quod tuti navigent eo mari, quod Antonius, & Cleopatra armis ſuis infeſtabant, antequam delerentur.

X.

POSTHUMUM quemdam incuſat, qui ductus avaritia conjugem ſuam Gallam reliquerat, ut Auguſtum contra Parthos ſequeretur: carpitque hominem, quod pluris faceret pecunias, quam uxorem, quæ caſtitate, & pudicitia Penelopen vinceret.

IN POSTUMUM.

POSTHUME, plorantem potuiſti linquere Gallam,
Miles & Auguſti fortia ſigna ſequi?
Tantine ulla fuit ſpoliati gloria Parthi,
Ne faceres Gallà multa rogante tuà?
Si fas eſt, omnes pariter pereatis, avari,
Et quiſquis fido prætulit arma toro.
Tu tamen injectà tectus, veſane, lacernâ,
Potabis galea feſſus Araxis aquam.
Illa quidem interea fama tabeſcet inani,
Hæc tua ne virtus fiat amata tibi.
Neve tuà Medæ lætentur cæde ſagittæ,

M 2 Fer-

Tantine) *Tanti ne facies laudem de Parthis victis, ut Gallam tuam enixe te precantem, ne deſereres, non exaudieris.*

Lacerna) *Veſtis militaris genus: unde populus urbanus* togatus; *caſtrenſes vero, ſeu militares*, lacernati *vocabantur.*

Araxis) *Fluvius Armeniæ Majoris, qui in Caſpium ſe exonerat. Solenne militibus fuit aquam galea potare. Conſule pag. 180.*

Fama) *Galla interea ob vanam gloriam tuam contabeſcet, ne hæc expeditio tibi ſit luctuoſa.*

Medæ) *i. e. Parthæ. Parthi enim inſignes ſagittarii. Ne ferreus cataphractus gaudeat equo tuo aurato.*

Ferreus aurato neu cataphractus equo :
Neve aliquid de te flendum referatur in urna.
Sic redeunt, illis qui cecidere locis.
Ter quater in caſtâ felix, o Poſthume, Gallâ,
Moribus his alia conjuge dignus eras.
Quid faciet nullo munita puella timore,
Quum ſit luxuriæ Roma magiſtra ſuæ?
Sed ſecurus eas : Gallam non munera vincent,
Duritiæque tuæ non erit illa memor.
Nam quocumque die ſalvum te fata remittent,
Pendebit collo Galla pudica tuo.
Poſthumus alter erit, miranda conjuge, Ulyſſes.
Non illi longæ tot nocuere moræ.
Caſtra decem annorum, & Ciconum mons, Iſmara, Calpe,
Exuſtæque tuæ mox, Polypheme, genæ,
Et Circæ fraudes, lotoſque, herbæque tenaces,
Scyllaque, & alterna ſciſſa Charybdis aqua:
Lampeties Ithacis verubus mugiſſe juvencos:
(Paverat hos Phœbo filia Lampetie)
Et thalamum Ææ flentis fugiſſe puellæ,
Totque hiemis noctes, totque nataſſe dies:
Nigranteſque domos animarum intraſſe ſilentum:
Sirenum ſurdo remige adiſſe lacus:
Et veteres arcus leto renovaſſe Procorum,

Er-

Ulyſſes] *Enumerat poeta Ulyſſis labores, erroreſque, qui non nocuerunt eidem apud Penelopen conſtantem: ita apud Gallam pudicam expeditio Poſthumi &c. Hos Ulyſſis errores jam ſupra deſcripſit Tibullus pag.* 220.

Iſmara, Calpe) *In Hiſpaniam ultimam navigavit Ulyſſes, unde urbs Ulyſippo.* Lisbona. *Vide pag.* 220.

Lampeties) *Lampetie Phœbi filia: dicitur paviſſe boves patris ſui in Sicilia, quos Ulyſſis ſocii furati ſunt.*

Ææ) *Circes ſic adpellata ab Ææa inſula, quam habitabat. Hic autem Propertius intelligit de Calypſa Nympha, nam jam dixit de Circe. Licet Homerus domum Calypſus adſerit fuiſſe Ogygiam: ſed circa fretum Siculum plures fuere inſulæ nomine* Ææ.

Veteres arcus) *Qui toto errorum Ulyſſis tempo-*

ra

Errorisque ſui ſic ſtatuiſſe modum.
Nec fruſtra, quia caſta domi perſederat uxor.
Vincit Penelopes Lælia Galla fidem.

re jacuerunt inutiles; tamen contra Procos Penelopes, quos omnes occidit, exercuit. Vide Odyſſ. lib. 21. & 22.

XI.

MULIERUM avaritiam inſectatur, & luxum, quem nimium libere graſſari mores ſinebant.

IN MULIERES.

CERTA quidem tantis cauſſa eſt manifeſta ruinis:
Luxuriæ nimium libera facta via eſt.
Inda cavis aurum mittit formica metallis,
Et venit e Rubro concha Erycina ſalo:
Et Tyros oſtrinos præbet Cadmea colores,
Cinnamon & multi paſtor odoris Arabs.
Hæc etiam clauſas expugnant arma pudicas,
Quæque terunt faſtus, Icarioti, tuos.
Matrona incedit cenſus induta nepotum,

Cavis) *Narrant, Indicas formicas ex terræ cavernis aurum egerere. Metalla poſuit pro fodinis.*

Concha Erycina) *Dicitur concha Erycina a Venere, quæ concha vecta eſt in Cytheram, ſtatim ac e ſpumabundo mari orta fuit. Erycina dicitur Venus ab Eryce, Siciliæ monte, in quo religioſiſſime colebatur.*

Cadmea Tyros) *Quia nimirum Cadmus filius fuit Agenoris Regis Tyriorum. Tyrus conchyliis, & purpura nobiliſſima.*

Arabs) *Paſtor dicitur, quod armenta ſummas divitias æſtimaret, uti de Jobo in ſacris Codic. Arabes metunt, & colligunt omne genus aromatum, & unguentorum.*

Icarioti) *i. e. O Penelope: quæ fuit filia Icari.*

Nepotum) *Nepotes cenſebantur luxurioſæ vitæ homines.*

Et ſpolia opprobrii noſtra per ora trahit.
Nulla eſt poſcendi, nulla eſt reverentia dandi:
Aut ſi qua eſt, pretio tollitur ipſa mora.
Felix Eois lex funeris una maritis,
Quos Aurora ſuis rubra colorat equis.
Namque, ubi mortifero jacta eſt fax ultima lecto;
Uxorem fuſis ſtat pia turba comis:
Et certamen habent leti, quæ viva ſequatur
Conjugium: pudor eſt non licuiſſe mori.
Ardent victrices, & flammæ pectora præbent,
Imponuntque ſuis ora peruſta viris.
Hic genus infidum nuptarum, hic nulla puella:
Nec fida Evadne, nec pia Penelope.
Felix agreſtum quondam pacata juventus,
Divitiæ quorum meſſis, & arbor erant.
Illis munus erat decuſſa cydonia ramo,
Et dare puniceis plena caniſtra rubis:
Nunc violas tondere manu, nunc miſta referre
Lilia, virgineos lucida per calathos:
Et portare ſuis veſtitas frondibus uvas,
Aut variam plumæ verſicoloris avem.
Hinnulei pellis totos operibat amantes:
Altaque nativo creverat herba toro.
Pinus & incumbens lentas circumdabat umbras,
Nec

Matronæ prodire in publicum audent amictæ fortunis hominum luxu perditorum, & exuvias probroſorum hominum gerunt ante oculos noſtros.

Lex funeris) *Lex eſt apud Indos, ut uxores (plures enim uni viro nubunt) judicio contendant, quæ magis maritum dilexerit: quæ vicerit, exquiſito cultu ornata una cum viro in rogum imponitur, & crematur: quæ victa eſt, mæſta diſcedit.*

Ardent) *Quæ uxor vicerit, gaudet, & præbet corpus flammæ, & faciem ſuam, ut peruratur.*

Evadne] *In urbe Romæ non eſt Evadne, quæ in viri ſui Capanei rogum ſe injecit. De Penelope nota fabula, quæ procos viginti annos deluſit.*

Cydonia ramo) *Sunt poma, de quibus loquitur Virg. Ecl. 1. Aurea mala decem miſi, cras altera mittam. Rubum poſuit pro Moris.* Celſe.

Amantes) *Conjuges Amantes.*

Nec fuerat ſacras pœna videre Deas,
Corniger Idæi vacuam paſtoris in aulam
Dux Aries ſaturas ipſe reduxit oves.
Diique, Deæque omnes, quibus eſt tutela per agros,
Præbebant veſtris verba ſecunda focis.
Et leporem, quicumque venis, venaberis hoſpes,
Et ſi forte meo tramite quæris avem.
Et me Pana tibi comitem de rupe vocato:
Sive petas calamo præmia, ſive cane.
At nunc deſertis ceſſant ſacraria lucis:
Aurum omnes victa jam pietate colunt.
Auro pulſa fides, auro venalia jura,
Aurum lex ſequitur, mox ſine lege pudor.
Torrida ſacrilegum teſtantur lumina Brennum,
Dum petit intonſi Pythia regna Dei.
At mons laurigero concuſſus vertice diras
Gallica Parnaſſi ſparſit in arma nives.
Te ſcelus accepto Thacis Polymneſtoris auro
Nutrit in hoſpitio non, Polydore, pio.
Tu quoque, ut auratos gereres, Eriphyla, lacertos,

Pœna) *Alludit ad fabulam Actæonis, cui pœna inflicta, quod Dianam conſpexiſſet.*

Idæi) *Idæus Paſtor eſt Paris, nam a Paſtoribus in Ida monte nutritus eſt, & pavit ipſe greges: in Paridis aulam cornutus aries reducebat oves ſaturas.*

Brennum) *Tangit hiſtoriam Gallorum, qui duce Brenno ducti prædæ cupiditate templum Apollinis Delphici invaſerunt (qui dicitur Pythius, a Pythone ſerpente interfecto, & Intonſus, quia ſemper juvenis) Quare Deus hic iratus fulminibus, & concuſſo Parnaſſi vertice, & effuſis nivibus a propoſito eos disjecit.*

Thracis) *Polymneſtor fuit Rex Thracum: huic genero ſuo Priamus Polydorum filium cum magno auri pondere tradidit educandum: ſed Rex auri potiundi cupiditate Polydorum obtruncavit: unde merito appellatur ſceleſtus. Æn. 3.*

Eriphyla) *Amphiaraum conjugem in bellum Thebanum ire detrectantem prodidit Eriphyla, accepto monili aureo ab Argia, Polynitis uxore: & Amphiaraus hiatu terræ Thebis cum curru abſumtus eſt.*

Dilapſis nuſquam eſt Amphiaraus equis.
Proloquar, atque utinam patriæ ſim vanus haruſpex
Frangitur ipſa ſuis Roma ſuperba bonis.
Certa loquor, ſed nulla fides; neque enim Ilia quondam
Verax Pergameis Mœnas habenda malis.
Sola Parin Phrygiæ fatum componere, ſola
Fallacem patriæ ſerpere dixit equum.
Ille furor patriæ fuit utilis, ille parenti:
Experta eſt veros irrita lingua Deos.

Certa loquor] *Licet certa dicam, non mihi fides habetur, ſicuti olim Caſſandræ vera nuntianti non creditum eſt. Exiſtimata eſt Ilia Mænas, i. e. Trojana quædam furiis acta contra Trojam. Vaticinata eſt Paridem fore Trojæ fatum, & ruinam, & equum illabi patriæ funeſtum.*

Furor) *Ille furor Caſſandræ fuiſſet utilis patriæ, & patri Caſſandræ; ſi fides ipſi habita fuiſſet.*

Irrita) *Quum Apollo Caſſandræ precibus vaticinandi peritiam conceſſiſſet, neſcio qua mercede, voti compos fit. Quum promiſſis non ſtetiſſet; Deus indignatus prædixit ei, neminem ipſius vaticiniis fidem habiturum.*

XII.

PROPERTIUS anceps, & dubius, an ſit eumdem Tibur, quo per litteras a Sponſa ſibi redditas vocabatur. Tandem nullum non ſubeundum pro futura uxore periculum ſtatuit: ſperatque, in itinere ſe tutum fore, & inviolabilem. Si vero moriendum ſit; cupit ſe ſepeliri in loco devio, & infrequenti, non circa viam publicam, ut mos erat Romanorum.

DE ITINERE NOCTURNO.

NOX media, & dominæ mihi venit epiſtola noſtræ,
Tibure me miſſa juſſit adeſſe mora,

Can-

Tibure) *Vulgo* Tivoli, *urbs crebris fontibus irrigua, 16. ab Urbe lapide diſtat, & aeris temperie commendatiſſima.*

Candida qua geminas oſtendunt culmina turres,
Et cadit in patulos lympha Aniena lacus.
Quid faciam? obductis committam mene tenebris,
Et timeam audaces in mea membra manus?
At, ſi hæc diſtulero noſtro mandata timore,
Nocturno fletus ſævior hoſte mihi.
Peccarim ſemel, & totum ſum pulſus in annum:
In me manſuetas non habet illa manus.
Nec tamen eſt quiſquam, ſacros qui lædat amantes,
Scironis media ſic licet ire via.
Quiſquis amator erit, Scythicis licet ambulet oris,
Nemo adeo, ut noceat, barbarus eſſe volet.
Luna miniſtrat iter, demonſtrant aſtra ſalebras:
Ipſe Amor accenſas percutit ante faces.
Sæva canum rabies morſus avertit hiantes.
Huic generi quovis tempore tuta via eſt.
Quod ſi certa meos ſequerentur funera caſus,
Talis mors pretio vel ſit emenda mihi.
Adferet huc unguenta mihi, ſertiſque ſepulcrum
Ornabit cuſtos ad mea buſta ſedens.
Di faciant, mea ne terra locet oſſa frequenti,
Qua facit adſiduo tramite vulgus iter.
Poſt mortem tumuli ſic infamantur amantum.
Me tegat arborea devia terra coma:
Aut humer ignotæ cumulis vallatus arenæ.
Non juvat in media nomen habere via.

Geminas) *Arx Tiburtina eminebat geminis turribus. Juvenal. ſat. 14. Summa nunc Tiburis arce.*

Aniena) *Anio nobilis Italiæ fluvius, irrigat agrum Tiburtinum, & ſe in Tiberim defert. Vulgo* Teverone.

Scironis) *Scyron olim fuit latro famoſus, qui viam obſidebat anguſtam ab Corintho ad Megaram ducentem, & viatores exutos in mare præcipitabat: hunc Theſeus occidit.*

Huic) *Hoc genus hominum fortuna juvat.*

Unguenta] *Sponſa adferet, ubi interfectus ſum, unguenta, &c.*

XIII.

A BACCHO (cujus ſe laudes decantaturum pollicetur) auxilium petit, ac ſuppetias implorat ad ſolicitudines amovendas, curaſque propellendas.

AD BACCHUM.

NUNC, o Bacche, tuis humiles advolvimur aris.
  Da mihi pacato vela ſecunda, pater.
Tu potes inſanæ Veneris compeſcere faſtus,
  Curarumque tuo fit medicina mero.
Te quoque enim non eſſe rudem, teſtatur in aſtris
  Lyncibus ad cælum vecta Ariadna tuis.
Hoc mihi, quod veteres cuſtodit in oſſibus ignes,
  Funera ſanabunt, vel tua vina, malum.
Quod ſi, Bacche, tuis per fervida tempora donis
  Acceſſitus erit ſomnus in oſſa mea;
Ipſe ſeram vites, pangamque ex ordine colles,
  Quos carpant nullæ me vigilante feræ:
Dummodo purpureo ſpument mihi dolia muſto,
  Et nova preſſantes inquinet uva pedes.
Quod ſupereſt vitæ, per te, & tua cornua, vivam;
  Virtutiſque tuæ, Bacche, poeta ferar.
Dicam ego maternos Ætnæo fulmine partus,

In-

O Bacche) *Bacchus, qui & Liber pater, Bromius, Lenæus, Lyæus, Dionyſius &c. dictus eſt, fuit Jovis e Semele filius, vini inventor, unde & pro vino ipſo ſæpius ſumi conſuevit.*

Lyncibus] *Lynces, tigres, & pantheræ ſunt Baccho dicatæ. Hoc loco poeta ipſam etiam Ariadnen in cælum fuiſſe devectam ait, quamquam tantum ejus coronam ſcribat Catullus.*

Ætnæo) *Bis eductus fuit in lucem Bacchus: primum quum mater ejus Semele percuſſa fulmine, quod in Ætna Cyclopes fabricabantur, abortum ejecit. Secundo quum Jupiter eum jam efformatum, & maturo tempore partus edidit in lucem: unde dicitur his genitus, & Bimater.*

Indica Nyſæis arma fugata choris:
Veſanumque nova nequicquam in vite Lycurgum:
Pentheos in triplices funera grata greges:
Curvaque, Tyrrhenos, delphinum corpora, nautas
In vada pampinea deſiluiſſe rate:
Et tibi per mediam beneolentia flumina Naxon,
Unde tuum potant Naxia turba merum.
Candida laxatis onerato colla corymbis,

Nyſæis] *Nyſæos choros vocat Satyros, Silenos, ac Mænadas, Bacchi perpetuos ſocios. Dicitur autem Nyſæus Bacchus, quia Nyſo cuidam educandus traditus eſt a Jove.*

Lycurgum) *Dicam Lycurgum inſanientem in vites. Hic fuit Rex Thraciæ, qui, quum videret Thraeas nimio vino deditos, omnes vites excidi in ſuo regno juſſit, unde fabula: Lycurgum infenſiſſimo odio Bacchum proſecutum fuiſſe.*

Pentheos) *Gen. græc. Penthei membra diſcerpta a tergemino grege. Pentheus, quod ſacra Bacchi adſpernaretur, miſere diſcerptus eſt a tribus Baccharum gregibus: primum gregem ducebat Agave, mater Penthei: duos alios Ino, & Autonoe, ſorores Agaves: unde Propertius dicit, mortem Penthei fuiſſe gratam tribus gregibus.*

Tyrrhenos nautas] *Bacchus olim conducebat navem pampinis ornatam, plenam prædatoribus. Tyrrhenis ex Icaria inſula ad Naxon. At Tyrrheni volebant in Africam Bacchum adſportare, ut eum venderent. Hanc ob rem iratum Bacchi numen, ſerpentes, & alia monſtra oculis illorum objecit, qui vel timore, vel furore perciti in mare præcipites exſilierunt, & in Delphinas ſunt transformati.*

Beneolentia flumina) *Et dicam fluvios, & fontes, qui in Naxo inſula Ægæi, una ex Cycladibus, vino fluunt, & beneolent, quos Naxii incolæ potant.*

Laxatis corymbis) *Tuum candidum collum oneratum, i. e. ornatum pendentibus corymbis: & Lydia inſula cinget tuos crines. Lydi, ſeu Mæonii, populi Lydiæ, in primis uſi ſunt mitra.*

Cinget Baſſaricas Lydia mitra comas.
Lævis odorato cervix manabit olivo,
Et feries nudos veſte fluente pedes.
Mollia Dircææ pulſabunt tympana Thebæ,
Capripedes calamo Panes hiante canent.
Vertice turrigero juxta, Dea magna, Cybelle
Tundet ad Idæos cymbala rauca choros.
Ante fores templi crater antiſtitis auro
Libatum fundens in tua ſacra merum.
Hæc ego non humili referam memoranda cothurno,
Qualis Pindarico ſpiritus ore tonat.
Tu modo ſervitio vacuum me ſiſte ſuperbo,
Atque hoc ſolicitum vince ſopore caput.

Baſſaricas] *Bacchus dictus eſt Baſſareus a quodam veſtis genere, quæ dicta eſt Baſſara a Thracibus, quæ e pellibus vulpinis conſtabat: id enim lingua Thracia* Baſſara *ſignificat.*

Dircææ) *Dicuntur Thebæ in Bœotia a fonte Dirce, in quem mutata dicitur fuiſſe Dirce, Lyci Regis Thebarum uxor.*

Panes) *Fauni, Satyri, Sileni, Lares, Silvani, qui omnes erant comites, & miniſtri Panis ſilvarum Dei, qui omnes erant pedibus caprinis.*

Vertice turrigero] *Cybele uxor Saturni, fingitur caput turrigerum habere. Cybele enim eadem eſt ac Terra, quæ ab urbibus, & oppidis coronatur. Idæi chori ſunt Idæi miniſtri, ſacerdoteſque Cybeles, quæ Idæa vocata eſt, quod in Ida monte Phrygiæ potiſſimum coleretur.*

Pindarico) *Pindarus Græcorum lyricorum princeps, ſpiritus magnificentia, & carminis inimitabilis excellentia celebratur. Vide Horat. lib. 4. od. 2.*

MAR-

XIIII.

MARCELLI mortem deflet Propertius, qui filius Octaviæ ſororis Auguſti fuit, &, quum Ædilis eſſet, periit in Bajano ſeceſſu, ætatis anno 20. Huic Auguſtus filiam ſuam Juliam deſponderat. Romani ejuſdem obitum vehementer doluerunt. Octavia autem mater nullum flendi finem fecit, atque bibliothecam ad filii memoriam prorogandam conſtruxit. Marcelli quoque nomine Auguſtus theatrum ædificavit. Iſte eſt Marcellus, de quo Virgilius cecinit Lib. 6. Æn. Tu Marcellus eris &c.

IN MARCELLI OBITU.

CLAUSUS ab umbroſo qua alludit Pontus averno
Humida Bajarum ſtagna tepentis aquæ,
Qua jacet & Trojæ tubicen Miſenus arena,
Et ſonat Herculeo ſtructa labore via:
Hic, ubi mortales dextra quum quæreret urbes,
Cymbala Thebano concrepuere Deo;
(At nunc inviſæ magno cum crimine Bajæ,
Quis Deus in veſtra conſtitit hoſtis aqua?)
His preſſus Stygias vultum demiſit in undas,
Er-

Averno] *Avernus lacus eſt Campaniæ, Plutoni dicatus: ab antiquis inferorum limen credebatur.*

Humida Bajarum. *Bajæ, urbs Campaniæ, ad mare ſitæ, in quarum agro ſunt aquæ calidæ ad voluptatem, & morbos commodæ, olim aeris temperie, & Romanorum civium frequentia, ædificiorumque ornamentis celeberrimæ.*

Miſenus] *Eſt promontorium, cui nomen dedit Miſenus tubicen Æneæ, ibidem ſepultus. Vid. Virg. 6. Æn. v. 234. Hercules viam conſtruxit in Campania, qua ſuos boves traduceret: hanc ornavit Auguſti tempore Agrippa.*

Hic ubi &c.] *Hic obiit Marcellus, ubi, dum Hercules ſub poteſtatem dextera, & armis civitates orbis redigeret; crotala eidem Herculi deo Thebano concrepue-*

Errat & in veſtro ſpiritus ille lacu.
Quid genus, aut virtus, aut optima profuit illi
Mater, & amplexum Cæſaris eſſe focos?
Aut modo tam pleno fluitantia vela theatro,
Et per maternas omnia geſta manus?
Occidit, & miſero ſteterat vigeſimus annus.
Tot bona tam parvo clauſit in orbe dies.
I nunc, tolle animos, & tecum finge triumphos,
Stantiaque in plauſum tota theatra juvent.
Attalicas ſupera veſtes, atque omnia Magnis
Gemmea ſint ludis. Ignibus iſta dabis.
Sed tamen huc omnes: huc primus, & ultimus ordo:
Eſt mala, ſed cunctis iſta terenda via eſt.
Exoranda canis tria ſunt latrantia colla:
Scandenda eſt torvi publica cymba ſenis.
Ille licet ferro cautus ſe condat, & ære;
Mors tamen incluſum protrahit inde caput.

Ni-

puerunt. Hercules enim Thebis Bœotiæ natus eſt. Dicuntur cymbala juxta Bajas huic Deo concrepuiſſe; nam in campis Phlegræis Gigantes devicit.

His preſſus] *His aquis preſſus Marcellus &c.*

Focos) *Non profuit Marcello arcto adfinitatis vinculo conjunctum eſſe cum Auguſto, qui ei Juliam deſponderat.*

Vela theatro) *Marcellus Ædilis theatrum, & forum velis inumbraſſe, ut ſalubrius litigantes conſiſterent, narratur.*

Maternas) *Extollitur pietas Marcelli, quod omnem ædilitatis ſuæ curam Octaviæ matri commendarit.*

Stantiaque] *In Theatro ſpectatores adſurgere ſolebant honoris cauſſa plauſum daturi. Cic. ad Att. l. 2. ep. 19. Stantes Curioni plauſerunt.*

Attalicas) *Attalicæ veſtes ſunt aulæa pretioſa auro, argentoque intertexta, ab Attalo dicta, Rege Pergami, qui omnes mortales pretioſæ hujus ſuppellectilis magnificentia ſuperavit.*

Magnis] *Magni ludi ſunt, qui in honorem Jovis fiebant, deorum omnium principis.*

Ignibus iſta dabis) *Nam cum mortuis omnia, vel gemmas, in rogum injiciendi mos erat.*

Nirea non facies, non vis exemit Achillem,
  Crœſum aut, Pactoli quas parit humor, opes.
Hic olim ignaros luctus populavit Achivos,
  Atridæ magno quum ſtetit alter amor.
At tibi, Nauta, pias hominum qui trajicis umbras,
  Huc animæ portent corpus inane tuæ:
Qua Siculæ victor telluris Claudius, & qua
  Cæſar ab humana ceſſit in aſtra via.

Nirea) *Neque Nireus, quamvis formoſiſſimus, qui fuit Rex Naxi: neque Achilles, quamvis fortiſſimus: neque Crœſus, licet ditiſſimus, qui fuit Rex Lydiæ, mortem effugerunt.*

Pactoli) *Pactolum fluvium Lydiæ aureas arenas trahere fabulantur.*

Hic olim ignaros) *Similis fletus pæne exhauſit funeribus Achivos neſcientes, quando novus amor tam magno pretio conſtitit Agamemnoni. Poeta deſignare videtur cladem Græcorum, quum Atrides, i. e. Agamemnon, eripuit Achilli Briſeidem, quæ dicitur* alter amor: *unde Achilles indignatus amplius contra Trojanos decertare noluit: tandem ei Briſeis reſtituta fuit.*

Nauta) *O Charon, animæ tuæ, i. e. umbræ tuæ, portent in eum locum Marcelli inane corpus, per quem proavus ejus Claudius Marcellus, qui Siciliam omnem expugnavit, & Julius Cæſar in deorum numerum relatus, in cælum diſceſſerunt.*

XV.

MULIERUM perverſitatem longe præſtare virorum nequitiæ oſtendit.

IN MULIERES.

OBJICITUR toties a te mihi noſtra libido;
  Crede mihi, vobis imperat iſta magis.
Vos, ubi contemti rupiſtis frena pudoris,

Ne-

Noſtra) *Ideſt virorum.*

Vobis) *Ideſt feminis.*

Neſcitis captæ mentis habere modum.
Flamma per incenſas citius ſedetur ariſtas,
Fluminaque ad fontis ſint reditura caput:
Et placidum Syrtes portum, & bona litora nautis
Præbeat hoſpitio ſæva Malea ſuo;
Quam poſſit veſtros quiſquam reprehendere curſus,
Et rapidæ ſtimulos frangere nequitiæ.
Teſtis, Cretæi faſtus quæ paſſa juvenci
Induit abiegnæ cornua falſa bovis.
Teſtis Theſſalico flagrans Salmonis Enipeo,
Quæ voluit liquido tota ſubire Deo.
Crimen & illa fuit, patria ſuccenſa ſenecta,
Arboris in frondes condita Myrrha novæ.
Nam quid Medeæ referam, quo tempore matris
Iram natorum cæde piavit amor?
Quidve Clytemneſtræ, propter quam tota Mycenis
In-

Syrtes) *Sunt duo ſinus in Lybico mari navigantibus periculoſiſſimi.*

Malea] *Promontorium eſt Laconiæ, quod adverſis ventorum flatibus navigationem efficit periculi plenam: unde proverbium: Quum ad Maleam deflexeris, domeſticos obliviſcere.*

Cretæi) *Paſiphae, Minois Cretæ Regis uxor, amore tauri, ſive juvenci ardebat: at faſtus, ſeu repulſam ſæpe perpeſſa, tandem, quum ſe in abiegna, ſeu ligneæ vaccæ figura incluſiſſet, peperit Minotaurum.*

Salmonis] *Tyro, filia Salmonei, ob amorem fluvii Enipei, qui eſt in Theſſalia, in ipſum ſe demerſit.*

Myrrha) *Fuit Cinyræ Cypriorum Regis filia. Quum pater ipſam, ob nefandum crimen in patrem ipſum, gladio perſequeretur in Arabiam fugientem, deorum miſeratione in ſui nominis arborem converſa eſt.*

Medeæ) *Quid Medeæ referam ſcelus? Medea, Regis Colchorum filia, Jaſonis uxor, quam quum Jaſon repudiaſſet, Creuſamque ſuperduxiſſet, furore correpta geminos filios, quos ex Jaſone pepererat, in ultionem ante patris oculos jugulavit: & ita matris dolorem placavit amor filiorum nece.*

Clytemneſtræ) *Quidve Clytemneſtræ ſcelus referam? Hæc*

Infamis ſtupro ſtat Pelopea domus?
Tuque o Minoâ venumdata Scylla figurâ,
Tondens purpurea regna paterna coma.
Hanc igitur dotem virgo deſponderat hoſti:
Niſe, tuas portas fraude recluſit amor.
At vos, innuptæ, felicius urite tædas;
Pendet Cretæâ tracta puella rate.
Non tamen immerito Minos ſedet arbiter Orci.
Victor erat quamvis, æquus in hoſte fuit.

Hæc fuit Mycenarum regis uxor, & Agamemnonem virum ſuum e Troja reverſum Ægiſto adultero adjuta interfecit. Dicitur tota Pelopea familia in urbe Mycenis adulteriis infamis: omnes fere ejus domus, & viri, & mulieres turpibus flagitiis famoſi: unde in proverbium abierunt Pelopidæ. Nexus Pelopidarum.

Scylla) *Tu, o Scylla, vendidiſti te ipſam ob formam Minois, hoſtis patris tui Niſi: quum ſpoliaſti regnum paternum coma purpurea: quam comam ſpopondiſti dotem &c. Et, o Niſe, amor recluſit portas urbis tuæ. Fatum totius regni Niſi ſitum erat in purpureo ejus capillo.*

Urite) *Lætioribus auſpiciis nubite. Nubentibus tædas præferebant Veteres.*

Puella) *Scylla, puella Cretenſis, ob nuper dictum crimen projecta fuit in mare e puppi pedibus vincta, unde trahebatur quidem, non vehebatur.*

Minos) *Jure Minos eſt judex inferorum æquus, & juſtus; quum hanc Scyllam proditricem a ſe ſubmovit: & quamvis eſſet Niſi hoſtis, ac victor; attamen de capilli purpurei avulſione ultus eſt.*

CU-

XVI.

CURARUM æſtu vexatus Poeta dicit, ſe cœlum mutare cogi, Athenaſque proficiſci, ut loci mutatione curæ minuantur, quæ, quamdiu Romæ moratur, in diem creſcere conſueverunt.

ATHENARUM ITER.

MAGNUM iter, ad doctas proficiſci cogor Athenas;
Ut me longa gravi ſolvat amore via.
Omnia ſunt tentata mihi, quacumque fugari
Poſſit: at ex omni me premit ipſe Deus.
Nunc agite, o ſocii, propellite in æquora navem
Remorumque pares ducite ſorte vices.
Jungiteque extremo felicia lintea malo.
Nam liquidum nautis aura ſecundat iter.
Romanæ turres, & vos valeatis amici,
Qualiſcumque mihi tuque puella vale.
Ergo ego nunc rudis Adriaci vehar æquoris hoſpes?
Cogar & undiſonos nunc prece adire Deos?
Deinde per Jonium vectus quum feſſa Lechæo
Sedarit placida vela phaſelus aqua;
Quod ſupereſt, ſufferte pedes, properate laborem,
Iſthmos qua terris arcet utrimque mare.

Inde

Adriaci) *Indignatur Propertius, quippe qui, contra quod ſtatuerat, navigare cogatur. Dixerat enim alibi: At tu ſæve Aquilo numquam mea vela videbis. Adriacum mare, vulgo* Golfo di Venezia.

Jonium) *Ab Adriatico incipit, & inter Siciliam, Græciam, Macedoniam, Epirum, Achajam &c. interfuſum extenditur.*

Lechæo) *Lechæum eſt portus urbis Corinthi: conſtat enim geminos portus fuiſſe Corinthi, Lechæum, & Centhreum: ita ut, qui ex Italia in Græciam navigant, utantur Lechæo: qui vero ex Aſia, Centhreo: ideo apud Horatium, Corinthus appellatur* bimaris, *lib.* 1. *od.* 7.

Iſthmos) *Significatur Corinthiacus, i. e. anguſtum* illud

Inde ubi Piræi capient me litora portus,
  Scandam ego Theſeæ brachia longa viæ.
Illic vel ſtudiis animum emendare Platonis
  Incipiam, aut hortis, docte Epicure, tuis:
Perſequar aut ſtudium linguæ, Demoſthenis arma,
  Librorumque tuos, docte Menandre, ſales:
Aut certe tabulæ capient mea lumina pictæ,
  Sive ebore exactæ, ſeu magis ære manus:
Aut ſpatia annorum, aut longa intervalla profundi
  Lenibunt tacito vulnera noſtra ſinu.
Seu moriar fato, non turpi fractus amore;
  Atque erit illa mihi mortis honeſta dies.

illud terræ intervallum inter duo maria, Ægæum, & Jonium: in ejus intervalli faucibus ſita fuit Corinthus.

Piræi) *Piræus Portus fuit Athenarum* 400 *navium capax.*

Theſeæ) *Theſea via eſt, quæ Piræum portum Athenis ſtadiorum* 40 *ſpatio jungebat. Hanc viam Theſeus latronibus purgavit: unde dicta eſt Theſea.*

Platonis) *Plato Academicæ ſectæ princeps.*

Epicure) *Epicurus omnium primus hortos Athenis inſtituit, ubi docuit: antea enim mos non erat, in oppidis haberi rura.*

Menandre] *Menander Athenienſis, Comicus poeta, comœdias* 80 *ſcripſit: tanto fuit in pretio, ut magnis honoribus, & divitiis invitatus fuerit ab Ægypti Regibus. Elogium ejus profert Quintil. lib.*10. *cap.*1. *Inſtit. Orat.*

Sive &c.) *Manus exactæ ebore.* Sculture di avorio. *Manus exactæ ære.* Sculture di bronzo. *Phidias Athenienſis Minervam fecit ex ebore eximiæ pulcritudinis; alteram vero ex ære.*

TUL-

XVII.

TULLUM amicum diutiſſime peregrinantem Propertius revocat in urbem Romam, qua nihil pulcrius, & mirabilius toto orbe terrarum eſſe demonſtrat. Hæc elegia ceteris difficilior ob bene multas fabellas, quibus unuſquiſque verſus ornatur.

AD TULLUM.

FRIGIDA tam multos placuit tibi Cyzicus annos,
  Tulle, Propontiaca qua fluit Iſthmos aqua,
Dindyma ubi Argivæ ſunt templa ſacra Cybellæ,
  Raptoriſque tulit quæ via Ditis equos.
Si te forte juvant Helles Athamantidos urbes,
  Et deſiderio, Tulle, movere meo;

Tu

Tullum) *Quis fuerit ille Tullus, incertum eſt, niſi forſan fuerit frater L. Volcatii Tulli, qui collega fuit Auguſti in ſecundo Conſulatu.*

Cyzicus] *Cyzicus, urbs frigida, ſeu inamœna Aſiæ Minoris; mœnibus tamen, arce, turribus marmoreis, & armis inclita.*

Propontiaca) *Iſthmus adluitur Propontiacis aquis. Cyzicus enim intra Propontidem ſita anguſto terræ ſpatio in mare porrecto adhærebat continenti. Propontis autem eſt totum illud mare, quod ab Helleſponti anguſtiis ad Thracium uſque Boſphorum protenditur.*

Dindyma] *Dindymus mons urbi Cyzico imminet: in hoc monte templum fuit deæ Cybeles ab Argivis ædificatum: unde Cybele appellata Argiva. Hic verſus Propertii vario modo legitur a variis.*

Raptoriſque) *Propertius adſerit, Ditem, ſeu Plutonem per hanc viam, i. e. circa Propontida rapuiſſe curru Proſerpinam: licet alii fere omnes eam in Sicilia raptam fuiſſe referant.*

Helles &c.) *Urbes Helleſponti. Helleſpontus autem hodie eſt,* lo ſtretto di Gallipoli, *ita dictus ab Helle, Athamantis Regis Thebarum filia, quæ novercam fugiens; Pontumque trajiciens in mare decidit.*

Movere) *Meique deſiderio teneris.*

Tu licet adſpicias cælum omne Atlanta gerentem,
Sectaque Perſeâ Phorcydos ora manu,
Geryonæ ſtabula, & luctantum in pulvere ſigna
Herculis, Antæique, Heſperidumque choros:
Tuque tuo Colchon propellas remige Phaſin,
Peliacæque trabis totum iter ipſe legas,
Qua rudis, Argoa natat inter ſaxa columba

In

Atlanta) *Atlas Japeti, & Clymenes filius, Rex Mauritaniæ, magnus Aſtronomus, ſphæramque primus inveniſſe dicitur: unde cælum humeris ſuſtinere fingebatur.*

Phorcydos) *Phorcys eſt Meduſa, ſeu Gorgonis, cujus caput amputatum eſt a Perſeo. Gorgones fuerunt tres filiæ Phorci, a quo Phorcydes dictæ ſunt.*

Geryonæ] *Geryon Rex fuit Hiſpaniæ, quem tricorporem, ſeu tricipitem fuiſſe fabulati ſunt: hunc Hercules interfecit, & ejus boves innumeros abegit in Græciam.*

Antæique) *Si ſtatuas adſpicias Herculis, & Antæi pugnantium, & veſtigia in pulvere impreſſa &c. Antæus, Terræ filius, hoſpites, ut ſecum decertarent, cogebat, quos in lucta deinde enecabat. Plinius lib. 3. cap. 8. refert, ab Hercule Antæum a terra ſublimem oppreſſum fuiſſe.*

Heſperidum) *Heſperides fuerunt tres ſorores, hortoſque habebant nemore aurifero pretioſos, quos pervigil ſervabat draco: hunc Hercules interfecit, pomaque abſtulit. Poeta dicit, quod in his hortis Heſperides choreas agerent.*

Colchon) *Atque Tu Colchicum Phaſin impellas tuo remige. Phaſis eſt fluvius maximus Colchidæ regionis, ex Armenia in Euxinum illabens.*

Peliacæque) *Peliaca trabs eſt navis Argo, quæ Argonautas a Theſſalia ad Colchidem duxit ad vellus aureum.*

Argoa) *Argonautas monuerat Phineus, ut columbam, quam eis viæ ducem dederat, ad Symplegadas inſulas emitterent: quam ab Argo vocat Argoam: ſen-*

In faciem proræ pinus adacta novæ:
Et qua Gygæi viſenda eſt ora Cayſtri,
Et qua ſeptenas temperat unda vias;
Omnia Romanæ cedent miracula terræ.
Natura hic poſuit, quicquid ubique fuit.
Armis apta magis tellus, quam commoda noxæ,
Famam, Roma, tuæ non pudet hiſtoriæ.
Nam quantum ferro, tantum pietate potentes
Stamus: victrices temperat illa manus.
Hic Anio Tiburne fluis, Clitumnus ab Umbro
Tramite, & æternum Marcius humor opus:
Albanuſque lacus ſocii Nemorenſis ab unda,

Po-

ſententia poetæ eſt: Ito, qua parte rudis pinus adacta, i. e. exſtructa in faciem, in formam ſcilicet navis recentis, fertur per cautes, duce Argoa columba. Hæc ſaxa ſunt Symplegades inſulæ, quæ procul videntibus apparent cautes, & ſcopuli.

Cayſtri) *Cayſter fluvius Lydiæ, qui dicitur Gygæus, a Gyge Lydorum quondam Rege, & in Jonium illabitur. Commendatur amœnitas regionis illius & urbium, unde dicitur* viſenda.

Septenas) *Fluvius unus, qui in ſeptem vias, ſeu alveos diviſus, curſum moderatur. Fortaſſe Nilum intelligit, vel Gangem, qui ſeptem oſtiis in mare Orientale influit.*

Romæ &c.] *Roma idonea bello magis, quam inferendæ injuriæ: tuam hiſtoriam fama non erubeſcit.*

Anio Tiburne] *De Aniene Tiburtino, ſive Tiburno (quia Tibur adluit, & in Tiberim illabitur) dictum eſt ſæpe. Vulgo* Teverone.

Clitumnus] *Clitumnus eſt Umbriæ fluvius, cujus aqua pota boves facit candidos.*

Trames] *Hic eſt pro ſilva.*

Marcius) *De aqua Marcia dictum eſt elegiis ſuperioribus. Pag.* 199., *&* 245.

Albanuſque) *Juxta Albam eſt nemus, & lacus Albanus. Liv. lib.* 5., *cujus aqua quondam intumeſcens Vejorum expugnationem præſagiit. Nemorenſis lacus dicitur ſocius Albani, quia ab iiſdem fontibus oritur.*

Potaque Pollucis lympha ſalubris equo.
At non ſquamoſo labuntur ventre ceraſtæ,
Itala portentis nec furit unda novis.
Non hic Andromedæ reſonant pro matre catenæ,
Nec tremis Auſonias, Phœbe fugate, dapes.
Nec cuiquam abſentes arſerunt in caput ignes,
Exitium nato matre parante ſuo.
Penthea non ſævæ venantur in arbore Bacchæ,
Nec ſolvit Danaas ſubdita cerva rates.

Cor-

Lympha) *Hæc aqua eſt fons Juturna, quam bibit Cyllarus Pollucis equus; erat autem ægris ſalubris. Duplex erat Juturnæ fons, alter in agro Latino in Numicum influens, alter in Velabro.*

At non) *Huc uſque laudavit Romanam regionem a propriis commodis; nunc eamdem laudat ab incommodis, quæ non habet.*

Itala portentis) *In mari Italo non viſuntur immanes belluæ, quibus expoſitæ olim fuerunt Heſione, & Andromede.*

Andromedæ] *Andromede, Cephei Regis Æthiopum filia, ob matris ſuperbiam, quæ Nereidas omnes pulcritudine ſuperare gloriabatur, ab nymphis ſaxo adligata, & monſtris marinis expoſita, a Perſeo liberata eſt, & nupta.*

Phœbe] *Sol fingitur ad Auroram rediiſſe, ne cerneret cœnam Thyeſteam, in qua filium ſuum ipſi Thyeſti Atreus comedendum adpoſuit. Item Progne epulandum proprium filium Ityn Tereo dedit. Non times Auſonias dapes, i. e. in Auſonia, ſeu Italia.*

In caput ignes) *De fato Meleagri fabellam attingit. Nato Meleagro, Parcæ ſtipitem flammis impoſuerunt dicentes: Tamdiu Meleagrum victurum, quamdiu ſtipes in igne duraret. Althæa mater arreptum ſtipitem adſervavit diligentiſſime. Althæa vero, quum accepiſſet fratres ſuos a Meleagro interfectos, doloris impatiens ſtipitem illum in ignem injecit, quo exuſto Meleager etiam abſens exuſtis inteſtinis conſumtus eſt: itaque mater nato ſuo paravit exitium.*

Bacchæ) *De Bacchis, & Pentheo. Vid. pag. 220.*

Nec ſolvit) *Attingit fabulam Iphigeniæ, filiæ A-*

ga-

Cornua nec valuit curvare in pellice Juno,
  Aut faciem turpi dedecorare bove.
Arboreaſque cruces Scinis, & non hoſpita Grajis
  Saxa, & curvatas in ſua fata trabes.
Hæc tibi, Tulle, parens, hæc eſt pulcherrima ſedes.
  Hic tibi pro digna gente petendus honos.
Hic tibi ad eloquium cives, hic ampla nepotum
  Spes, & venturæ conjugis aptus amor.

gamemnonis, quæ, quum immolanda eſſet ad placandos ventos, qui Græcam claſſem in Aulidis portu detinebant; cerva loco Iphigeniæ ſacrificio ſuppoſita eſt; quo facto ventus adflavit ſecundus.

In pellice Juno] *Io filia Inachi, Regis Argivorum, Jovi nupta. Hæc in vaccam converſa eſt Junonis odio, & adeo fuit agitata, ut numquam poſſet conſiſtere, donec formam priorem reciperet: qua recepta in Ægypto, Iſis dici cœpta, & conſecuta eſt divinos honores. Romæ templum habuit in Campo Martio.*

Scinis) *Latro fuit famoſiſſimus, qui Corinthiacum Iſthmum infeſtabat, duaſque arbores flectebat, quibus ſimul flexis homines adligabat, utraque arbore deinde in ſublime obnitente, eorum membra diſcerpebantur. Cruces hic poſuit Poeta pro quovis inſtrumento, quod cruciet.*

Non hoſpita Grajis) *Saxa Scyronia a latrone Scyrone Megarenſi ſic dicta, qui viatores ab his ſaxis in mare præcipitabat.*

Curvatas) *His ultimis verbis denotat poeta, Theſeum eadem omnino pœna affeciſſe Scinin latronem, qua & ipſe alios affecerat. Hæc omnia flagitia, quæ fuerunt apud Græcos, ſcilicet Meleager interfectus a matre; ab Agave filius Pentheus diſcerptus in fruſta; Iphigenia virgo mactata &c. feminæ in vaccas mutatæ, latrones graſſantes &c. arbores flexæ in ſui ipſius perniciem, Romæ non exſtant, nec in Italia audiuntur.*

Honos) *Hic tibi capeſſendi ſunt magiſtratus, prout dignitas gentis tuæ poſtulat.*

Ad eloquium cives) *Præſto ſunt cives ad audiendam eloquentiam tuam, vel quos facundia tua adjuvare poſſis.*

DE

XVIII.

DE amiſſis pugillaribus, in quibus res non exigui momenti ſcribere conſueverat, queritur: eique, qui repertos ſibi retulerit, præmia pollicetur.

DE AMISSIS PUGILLARIBUS.

ERGO tam doctæ nobis periere tabellæ?
  Scripta quibus pariter tot periere bona.
Has quondam noſtris manibus detriverat uſus,
  Qui non ſignatas juſſit habere fidem.
Non illas fixum caras effecerat aurum:
  Vulgari buxo ſordida cera fuit.
Qualeſcumque, mihi ſemper manſere fideles,
  Semper & effectus promeruere bonos.
Me miſerum! his aliquis rationem ſcribit avari:
  Et ponit duras inter ephemeridas.
Quas ſiquis mihi retulerit, donabitur auro.
  Quis pro divitiis ligna retenta velit?
I puer, & citus hæc aliqua propone columna:
  Et dominum Exquiliis ſcribe habitare tuum.

Qui &c.) *Etſi illæ tabellæ non eſſent ſigillo munitæ uſus fecit, ut fides eis haberetur: detritæ enim erant & manibus meis veluti conſumtæ.*

Rationem) *In his tabulis quiſpiam expenſas avari hominis nunc deſcribit. Ephemerides hic ſunt diaria rationum, ſeu expenſarum diurnarum.*

Ligna) *Ejuſmodi tabulæ ex arboris corticibus componebantur.*

Columna) *Illa proponi columnis dicebantur, quæ omnium oculis, ut conſpicerentur, exponebantur. Romæ erant plures hujuſmodi columnæ: Columna Aurea in foro Romano, Lactaria in foro Olitorio, Mevia in Circo &c.*

Exquiliis) *Exquiliæ mons eſt urbis Romæ, qui & Exquilinus: eſt nunc in ejus vertice Baſilica S. Mariæ Majoris. Propertius in eo colle habitabat, utpote aeris ſalubrioris. Horat. ſat. 8. lib. 1. Nunc licet Exquiliis habitare ſalubribus.*

SEXTII AURELII PROPERTII UMBRI

ELEGORUM LIBER IIII.

I.

OMISSIS ludicris rebus, ad res graves, ac ſerias ſtilum convertit poeta: blandeque quaſi peregrinum quemdam compellans, altiuſque repetens urbis Romæ primordia, priſcorum Romanorum vitam, moreſque, ac ritus ruſticanos deſcribit. Deinde Vatem quemdam, ſeu Aſtrologum inducit, a quo ſe fingit nes futuras edoctum fuiſſe, & a ſcribendo carmine heroico deterritum, quippe qui non ſit ad hoc idoneus.

AD HOSPITEM DE ROMA.

HOC quodcumque vides, hoſpes, quam maxima Roma eſt;
Ante Phrygem Æneam collis, & herba fuit.
Atque ubi navali ſtant ſacra palatia Phœbo;
Evandri profugæ procubuere boves.

Fi-

Palatia Phœbo) *Templum Apollinis in Palatino monte erectum fuit ab Auguſto poſt victoriam Actiacam, ſeu poſt devictum Antonium: ideo dicitur Navali Phœbo, quod navalis fuit victoria.*

Evandri) *Evander fuit ex Arcadia. Quum caſu patrem occidiſſet, avito regno pulſus in Italiam venit: pulſiſque Aboriginibus populis ea loca tenuit, ubi poſtea Roma condita eſt.*

Fictilibus crevere Deis hæc aurea templa:
  Nec fuit opprobrio facta ſine arte caſa.
Tarpejuſque Pater nuda de rupe tonabat:
  Et Tiberis noſtris advena bobus erat.
Quo gradibus domus iſta Remi ſe ſuſtulit; olim
  Unus erat fratrum, maxima regna, focus.
Curia, prætexto quæ nunc nitet alta ſenatu,
  Pellitos habuit, ruſtica corda, patres.
Buccina cogebat priſcos ad verba Quirites:
  Centum illi in prato ſæpe Senatus erat.
Nec ſinuoſa cavo pendebant vela theatro:
  Pulpita ſolennes non oluere crocos.
Nulli cura fuit externos quærere Divos;
  Quum tremeret patrio pendula turba ſacro.
Annuaque accenſo celebrare Palilia feno,

N 2 Qua-

Fictilibus Deis) *Ex fictilibus ſimulacris templa aurea in hanc majeſtatem excreverunt.*

Nuda de rupe] *Jupiter a Tarpejo monte nudo, ſcilicet ſine templo, & ædificiis tonabat: & Tiberis fluvius peregrinus erat noſtris bobus.*

Gradibus] *Paullatim domus Remi, ideſt Roma, ſe ſuſtulit.*

Centum) *Senatores creavit Romulus, quos Patres vocavit, quorum poſteri Patricii dicti ſunt.*

Vela theatro) *De velis in theatro. Vid. pag.*300.

Pulpita) *Pulpitum locus eſt, ubi lector poſitus ab omnibus conſpici, & audiri poteſt. Pulpita ea tempeſtate non olebant crocos, qui deinde ſpargi ſolebant in ludis ſolennibus.*

Pendula) *Plebs attenta in propriis ſacris contremiſcebat.*

Palilia) *Annua Palilia celebrabantur congerendo feno: & ſtipulas, ignemque magnum accenſum tranſiliebant, credentes ita ſeſe expiari: dicta ſunt a Pale Dea paſtorum: dies feſtorum hujuſmodi erat* 11. *Kal. Majas, natalis urbis Romæ. Adde, quod Palilia ſacrificia luſtrabantur ſanguine equino: uti in ſacrificiis luſtri quinquennalibus ſuffimen erat cum ſanguine caudæ equinæ, quæ decurtabatur: unde* luſtra curto equo novari, *ait Propert.* Luſtrum *opus erat Cenſorum, qui completo quovis quinquennio populum luſtrabant.*

Qualia nunc curto luſtra novantur equo.
Veſta coronatis pauper gaudebat aſellis;
Ducebant macræ vilia ſacra boves.
Parva ſaginati luſtrabant compita porci:
Paſtor & ad calamos exta litabat ovis.
Verbera pellitus ſetoſa movebat arator:
Unde Licens Fabius ſacra Lupercus habet.
Nec rudis intextis miles radiabat in armis:
Miſcebant uſta prælia nuda ſude.
Prima galeritus poſuit prætoria Lucmo:
Magnaque pars Tatio rerum erat inter oves.
Hinc Titiens, Ramneſque viri, Lucereſque coloni:
Quattuor hinc albos Romulus egit equos.

Quip-

Aſellis) *Veſta tunc inops gaudebat aſellis panibus coronatis: & curru ad templa ducebantur ſacra.*

Compita) *Feſta Compitalia erant Laribus, eorumque matri Maniæ ſacra, quibus porci, ſicuti & Cereri, & Telluri, immolabantur.*

Pellitus) *Olim agricolæ in ſuis feſtis ſolennibus induti pellibus, ſcuticas, & lora e pellibus caprinis compacta agitabant, & obvios quoſque verberabant.*

Lupercus) *Lupercalia feſta quotannis celebrabantur diis agreſtibus, ut lupos arcerent. Sacerdotes ſacrorum dicebantur Luperci, qui per maximam licentiam obviis quibuſcumque infligentes flagella diſcurrebant: unde Licens Lupercus: qui quidem dicitur etiam Fabius; nam Romulus Fabium quemdam ſacris hiſce præpoſuit.*

Lucmo &c.) *Lucmo, ſive Lucumo, fuit unus e Tuſcorum Regibus, qui contra Romanos pugnavit, a quo Luceres dicti ſunt. Ubi primum conſtitutus eſt populus Romanus; ſtatim diviſus eſt in Ramnenſes a Romulo, in Tatienſes a Tatio, inque Luceres a Lucumone. Dicitur Lucmo* galeritus *a quodam pilei genere, quo utebantur veteres Romani. Fixit prima prætoria: nam ipſe Lucmo tabernaculum quoddam conſtituit, in quo eſſet dux, ſeu imperator in caſtris: adpellavitque prætorium, quia magiſtratus omnis, cui parebat exercitus, Prætor vocabatur.*

Tatio) *Tatius Rex fuit Sabinorum, cum quo Romulus imperium ſociavit.*

Quattuor) *A parvis initiis ita rem ſuam auxit Romu-*

Quippe ſuburbanæ parva minus urbe Bovillæ,
  Et qui nunc nulli, maxima turba, Gabî.
Et ſtetit Alba potens albæ ſuis omine nata,
  Hac, ubi Fidenas longe erat ire, via.
Nil patrium, niſi nomen, habet Romanus alumnus:
  Sanguinis altricem nunc pudet eſſe lupam.
Huc melius profugos miſiſti Troja Penates.
  O quali vecta eſt Dardana puppis ave!
Jam bene ſpondebant tunc omina, quod nihil illam
  Læſerat abiegni venter apertus equi;
Quum pater in nati tremulus cervice pependit:
  Et verita eſt humeros urere flamma pios.
Tunc animi venere Decî, Brutique ſecures,
  Vexit & ipſa ſui Cæſaris arma Venus.
Arma reſurgentis portans victricia Trojæ,
  Felix terra tuos cepit, Iule, Deos.

N 3 Si

mulas, ut quadrigis albis invectus ſit in Urbem, triumphum agens de Ceninenſibus, de Fidenatibus, de Camerinis, & non ſemel de Vejentibus.

Bovillæ) *Roma erat minor urbe Bovilla, oppido Latii, non procul ab urbe Roma, unde dicitur* ſuburbana. *Et Gabii ea tempeſtate habebantur in pretio, quibus minus erat Roma oppidulum: medii erant inter Romam, & Præneſte.*

Alba) *Albam condidit Aſcanius [ita vocatam ab omine porcæ albæ, quæ triginta porcellos edidit] eo itinere, quo itur ad Fidenas, urbem ab Roma diſtantem ſtadiis* 30.

Dardana) *Quam fauſto auſpicio Trojana navis in Italiam Æneam duxit.*

Animi) *Tunc in Italiam venere animoſi Decii. De Deciis Cicer. 1. Tuſcul.*

Bruti] *Brutus heros ille* Romanus, *qui Reges Roma ejecerat: & filios ſuos, revocandis in Urbem Regibus ſtudentes, ſecari percuti juſſit.*

Cæſaris) *Vel quia Venus tutela fuit illius navis, quæ Æneam detulit in Italiam: vel quia duce Venere Æneas, Julusque [unde Julia gens] in Italiam delati ſunt.*

Portans) *Julus Æneæ filius portans Penates deos, in Albam, quam ipſe condidit, eos tanſtulit.*

Si modo Avernalis tremulæ cortina Sibyllæ
  Dixit Aventino rura pianda Remo:
Aut ſi Pergameæ ſero rata carmina Vatis
  Longævum ad Priami vera fuere caput.
Vertite equum, Danai, male vincitis. Ilia tellus
  Vivet, & huic cineri Jupiter arma dabit.
Optima nutricum noſtris, lupa Martia, rebus,
  Qualia creverunt mœnia lacte tuo!
Mœnia namque pio conor diſponere verſu:
  Hei mihi! quod noſtro eſt parvus in ore ſonus.
Sed tamen exiguo quodcumque e pectore rivi
  Fluxerit; hoc patriæ ſerviat omne meæ.
Ennius hirſuta cingat ſua dicta corona;
  Mî folia ex hedera porrige, Bacche, tua:
Ut noſtris tumefacta ſuperbiat Umbria libris,
  Umbria Romani patria Callimachi.
Scandentes ſi quis cernet de vallibus arces;
  Ingenio muros æſtimet ille meo.
Roma fave, tibi ſurgit opus: date candida cives
  Omina, & inceptis dextera cantet avis.
Sacra, dieſque canam, & cognomina priſca locorum:
  Has meus ad metas ſudet oportet equus.

Quo

Avernalis Sibylla) *Si Sibylla Cumana annoſa, prope Avernum lacum degens, vera dixit in cortina, i. e. ex tripode: ſcilicet rura, & agros expiandos eſſe ſanguine Remi Aventini. Remus dicitur Aventinus, vel quia in monte Aventino captavit auguria, vel quia inibi ſepultus in loco, qui etiam dicitur Remuria.*

Pergameæ) *Vates Pergamea eſt Caſſandra, quæ fuit a Pergamo, i. e. Troja. Vera quidem ejus vaticinia, ſed ſero credita: unde Virgil. Numquam credita Teucris.*

Vertite) *Verba ſunt Caſſandræ ad Græcos. Retrahite equum ligneum: Trojani cineres in Italia majus imperium excitabunt, cui etiam Græcia olim ſubjicietur.*

Martia) *Poeta lupam adloquitur, Romuli, & Remi nutricem, quæ dicitur Martia, quia Marti lupi dicebantur ſacri.*

Hirſuta) *Hirſuta corona e lauro epico poetæ conveniet; elegiaco poetæ ex hedera.*

Umbria) *De Umbria patria Propertii, quæ nunc dicitur* Ducatus Spoletanus, *dictum in ejus vita.*

Quo ruis imprudens vage dicere facta, Properti?
Non ſunt a dextra condita fila colu.
Accerſis lacrimis cantus; averſus Apollo.
Poſcis ab invita verba pigenda lyra.
Certa feram certis auctoribus: haud ego vates
Neſcius ærata ſigna movere pila.
Me creat Archytæ ſoboles Babylonius Horos,
Horos, & a proavo ducta Conone domus.
Dî mihi ſunt teſtes, non degeneraſſe propinquis,
Inque meis libris nil prius eſſe fide.
Nunc pretium fecere Deos, & fallitur auro
Jupiter. Obliquæ ſigna iterata rotæ:

N 4 Feli-

Non ſunt) *Opus, quod a te texitur, non eſt a colu felici, & fauſta deductum: ſuperat enim tuas vires. Altera pars.*

Accerſis) *Tu, qui fles amores tuos, ad lacrimas vis adjungere cantus, & res lætas, ſacra ſcilicet, & dies feſtos.*

Certa) *Inducitur Aſtrologus, a quo poeta fingit de rebus futuris ſe edoctum, qui inquit, ſe ſcire movere ſphæram æneam inſtar pilæ rotundam, quam Archimedes invenit.*

Archytæ) *Me procreavit Horos Babylonius Archytæ filius. Archytas fuit philoſophus eximius Pythagoricus, patria Tarentinus. Horos, vel Horus, dicitur Babylonius, non a patria, ſed a profeſſione; Babylonii enim, & Chaldæi peritiſſimi Aſtrologi ſemper habiti.*

Conone) *Et mea domus a Conone proavo orta eſt. Conon inſignis fuit Mathematicus, ex inſula Samo oriundus.*

Nil prius) *In meis libris nil potius, & antiquius eſt fide, & veritate.*

Pretium) *Deorum religionem, inquit Aſtrologus, retulerunt quidem in lucrum, & quæſtum. Jupiter ipſe auro dicitur falli ab Aſtrologis, dum ipſi ob aurum lucrandum adſignans ſtellam Jovis fauſtam in genitura.*

Signa) *Profitetur Aſtrologus, ſe dicturum ſiderum cæleſtium naturam, quam habet perſpectiſſimam: ſcilicet cur Zodiaci tramitem Sol oblique percurrat: cur ſtella Bovis ſit benigna, Martis malefica, Saturni per-*

Digitized by Google

Feliceſque Jovis ſtellas, Martiſque rapacis,
Et grave Saturni ſidus in omne caput:
Quid moveant Piſces, animóſaque ſigna Leonis,
Lotus & Heſperia quid Capricornus aqua,
Dicam. Troïa cades, & Troïca Roma reſurges:
Et maris, & terræ longa ſepulcra canam.
Dixi ego, quum geminos produceret Arria natos,
[Illa dabat natis arma vetante Deo]
Non poſſe ad patrios ſua pila referre Penates:
Nempe meam firmant nunc duo buſta fidem.
Quippe Lupercus, equi dum ſaucia protegit ora,
Heu tibi prolapſo non bene cavit equo!
Gallus at, in caſtris dum credita ſigna tuetur,
Concidit ante aquilæ roſtra cruenta ſuæ.
Fatales pueri, duo funera matris avaræ!
Vera ſed invito contigit iſta fides.
Idem ego, quum Cynaræ traheret Lucina dolores,
Et facerent uteri pondera lenta moram;
Junoni votum facite impetrabile, dixi.
Illa parit: libris eſt data palma meis.

Hoc

perniciosa: quid Piſces, quid Leo, quid Capricornus in genitura portendant.

Troïa) *Orationem proſequitur genethliacam, probatque ab exemplis, ſe peritiſſimum eſſe vatem.*

Sepulcra) *Sepulcra poſuit pro funeribus. Non liquet, quæ funera prædicat, niſi de terræ, & maris, & totius mundi interitu loquatur.*

Quum geminos) *Arriæ cuidam mulieri, quum miſiſſet duos filios ad bellum, prædixit Aſtronomus, eos non relaturos arma ad patriam domum.*

Lupercus) *Lupercus, & Gallus ſunt duo liberi Arriæ mulieris: alter equi lapſu extinctus; alter, dum Aquilam ſuam tuetur, interemtus.*

Invito) *Certa mei vaticinii veritas evenit mihi, ſed renuenti, & invito.*

Cynaræ) *Aſtrologus Cynaræ puellæ parturienti ſine mortis periculo parituram prædixit; ſi Junonis, ſeu Lucinæ, parientium præſidi, votum exorabile faceret; quod quum eveniſſet, libris Aſtrologicis habita eſt maxima fides.*

Hoc neque arenoſum Libyci Jovis explicat antrum,
Aut ſibi commiſſos fibra locuta Deos:
Aut ſi quis motas cornicis ſenſerit alas,
Umbra neque hæc magicis mortua prodit aquis.
Adſpicienda via eſt cæli, verſuſque per aſtra
Trames, & ab zonis quinque petenda fides.
Exemplum grave erit Calchas: namque Aulide ſolvit
Ille bene hærentes ad pia ſaxa rates:
Idem Agamemnoniæ ferrum cervice puellæ
Tinxit, & Atrides vela cruenta dedit;
Nec rediere tamen Danai. Tu diruta fletum
Supprime, & Euboicos reſpice, Troja, ſinus.

Libyci Iovis) *Jovis Hammonis celeberrimum oraculum intelligit, in extrema Libya ſitum.*

Fibra locuta) *Per haruſpicinam e fibris jecinoris ab haruſpice exploratis futura cognoſcebantur, & voluntas Deorum aperiebatur. Tibul. Significet placidos conſcia fibra Deos.*

Cornicis) *Oſtendit Cornicem non cantu tantum, ſed etiam volatu facere auſpicium: ideoque non modo oſcinem, ſed &* alitem *eſſe.*

Umbra) *Nec umbra mortui hominis conſperſa magicis aquis id indicat.*

Trames verſus) *Zodiacum intelligit. De Zonis dictum eſt ſæpiſſime.*

Calchas) *Haruſpicinam eſſe mendacem exemplo Calchantis arioli oſtendit. Quum Græci ex Aulide portu ſolviſſent; Calchas eos ſoſpites e Troja everſa in patriam redituros prædixit, quod ſecus accidit: nam omnes Græci ad Euboicos ſinus, i. e. ad Caphareum promontorium, ad quod Nauplii dolo Græca claſſis delata eſt, perierunt. Melius igitur claſſis Græcorum hæſiſſet in Aulide ad pia ſaxa: ideo, pia, quia prohibebant cædes, cladeſque Græcorum. Scribit Strabo lib. 9., eam regionem, ubi Aulis portus eſt, ſaxoſam eſſe.*

Agamemnoniæ) *Calchas Iphigeniam Agamemnonis filiam ad placandos ventos, ac Dianam, quum in Aulide hæreret claſſis Græcorum, juſſit immolari: inde Atrides, i. e. Agamemnon, dux Græcorum, ſanguine filiæ cruentatus in Trojam navigavit.*

Nauplius ultores ſub noctem porrigit ignes,
Et natat exuviis Græcia preſſa tuis.
Victor Oilide rape nunc, & dilige Vatem,
Quem vetat avelli veſte Minerva ſua.
Hactenus hiſtoriæ. Nunc ad tua devehor aſtra.
Incipe tu lacrimis æquus adeſſe novis.
Umbria te notis antiqua Penatibus edit.
Mentior? an patriæ tangitur ora tuæ?
Qua nebuloſa cavo rorat Mevania campo,
Et lacus æſtivis intepet Umber aquis:
Scandentiſque arcis conſurgit vertice murus,
Murus ab ingenio notior ille tuo.
Oſſaque legiſti, non illa ætate legenda,
Patris, & in tenues cogeris ipſe lares.
Nam tua quum multi verſarent rura juvenci;

Abſtu-

Oilide] *Aſtrologus inſultat Ajaci, Oilei filio, qui, quum deperiret Caſſandram vatem, & propterea in templo Minervæ, quæ eam violari vetarat, vim illi intuliſſet; cauſſa fuit potiſſima Græcorum naufragii.*

Ad tua) *Nunc ad tuum, Properti, inquit Aſtrologus, ſidus natalitium venio: adſis meis novis carminibus.*

Umbria) *Umbria te genuit nobilis antiquis Penatibus. Num mentior? num patriæ tuæ fines non attinguntur?*

Mevania) *Civitas Umbriæ ad viam Flaminiam ſita.* Bevagna. *Dicitur nebuloſa ob circumjacentes valles, & agros pingues, qui rore multo madentes exhalant nebulas.*

Lacus) *Quiſnam ſit hic lacus, non convenit inter Commentatores. Scaliger ait eſſe lacum Vadimonis, nunc* lago di Baſſanello. *Alii lacum Velinum;* lago di Piedeluco. *Taddæus Domnola de patr. Propert. lacum Umbrum contendit eſſe, Clitumni fontes Hiſpello vicinos.*

Scandentis) *Mœnia in jugo collis ſcandentis, i. e. eminentis, conſurgunt, carminibus tuis clariora.*

Tenues) *Poſtquam patris cineres in urnam rite collegiſſet Propertius adhuc junior, in anguſtam domum ſub matris cuſtodia, ubi arcte habitus eſt, compulſus fuit.*

Abſtulit excultas pertica triſtis opes.
Mox ubi bulla rudi demiſſa eſt aurea collo:
Matris & ante deos libera ſumta toga;
Tum tibi pauca ſuo de carmine dictat Apollo,
Et vetat inſano verba tonare foro.
At tu finge elegos, fallax opus (hæc tua caſtra)
Scribat ut exemplo cetera turba tuo.
Militiam blandis duram patiere ſub armis,
Et Veneris pueris utilis hoſtis eris.
Nam tibi victrices, quaſcumque labore paraſti,
Eludet palmas una puella tuas.
Et bene quum fixum mento diſcuſſeris uncum,
Nil erit hoc: roſtro te premet anſa ſuo.
Illius arbitrio noctem, lucemque videbis:
Gutta quoque ex oculis non niſi juſſa cadet.
Nec mille excubiæ, nec te ſignata juvabunt
Limina: perſuaſæ fallere rima ſat eſt.
Nunc tua vel mediis puppis luctetur in undis,
Vel licet armatis hoſtis inermis eas:
Vel tremefacta cavo tellus deducat hiatum;
Octipedis cancri terga ſiniſtra time.

Pertica) *Romani agros perticis, ſeu decempedis menſos veteranis adtribuebant. Id Propertio accidit: quare ad paupertatem redactus, & paternis poſſeſſionibus pulſus, vidit agros pertica triſti deſcriptos aliis adſignari.*

Bulla) *Bulla, hæc in cordis figuram ante pectus pueris ingenuis ornamentum erat.*

Ante matris deos) *Ideſt coram maternis Laribus. Sub matris tutela poſt patris mortem educatus eſt Propertius, & virilem togam ſumſit.*

Veneris pueris) *Cupidinibus*, Amorini.

Uncum) *Quo magis ab conjugii jugo te ſubducere conaberis; hoc arctius adligaberis: metaphora ſumta ab unco illo, qui reorum gutturi, collo, aut mento impingebatur, ut traherentur in carcerem.*

Perſuaſæ) *Decipere, aut effugere volenti unica ſufficiet rimula.*

Octipedis cancri] *Cur autem poetæ ſit metuendus cancer, incertum eſt: niſi forſan ipſius, aut avaræ Cynthiæ natale fuerit Aſtrum.*

II.

VERTUMNUS hac elegia vires ſuas multiplices, ac varias refert: cauſſaſque, cur Vertumnus nuncupetur, aperit: locumque, ubi colatur, indicat.

VERTUMNI PROSOPOPOEJA.

QUID mirare meas tot in uno corpore formas?
Accipe Vertumni ſigna paterna Dei.
Tuſcus ego, Tuſcis orior: nec pœnitet inter
Prælia Volſinios deſeruiſſe focos.
Hæc me turba juvat, nec templo lætor eburno:
Romanum ſatis eſt poſſe videre forum.
Hac quondam Tiberinus iter faciebat; & ajunt,
Remorum auditos per vada pulſa ſonos.
At, poſtquam ille ſuis tantum conceſſit alumnis,
Vertumnus verſo dicor ab amne Deus.
Seu, quia vertentis fructum percepimus anni,
Vertumni rurſus credidit eſſe ſacrum. Pri-

Vertumnus) *Alii Vortumnus, vel ab anno in ſe ipſum verſo ita dictus, vel a vertendis rebus, hoc eſt permutandis, vendendis, vel emendis. Fuit Rex antiquiſſimus Tuſcorum, qui ſerendi &c. rationem tradidit: unde Romæ templum ædificatum in vico Tuſco, ubi ejus ſimulacrum, & feſta Vertumnalia Octobri menſe quotannis celebrabantur.*

Signa) *Audi ſigna, & notas patrias dei Vertumni.*

Tuſcis) *Vertumnus ex Etruria originem trahebat, cujus Rex fuit veterrimus: quare Romæ in vico Tuſco templum habebat, ut ait Varro.*

Volſinios) *Non male ſe egiſſe, ait Vertumnus, quod Volſinios deſeruerit, ut Romam migraret, quum Volſinios Romani debellarint. Vide Liv. lib. 6. & 9. Volſinium urbs eſt Etruriæ, olim opulentiſſima.*

Turba juvat) *Ingenti popoli Romani frequentia delector.*

Tiberinus) *Eſt nomen Tiberis fluvii. Notat poeta per forum, qua parte fuit Velabrum, Tiberim fluxiſ-*

Prima mihi variat liventibus uva racemis,
Et coma lactenti ſpicea fruge tumet.
Hic dulces cerafos, hic autumnalia pruna.
Cernis & æſtivo mora rubere die.
Inſitor hic ſolvit pomoſa vota corona,
Quum prius invito ſtipite mala tulit.
Mendax fama noces: alius mihi nominis index;
De ſe narranti tu modo crede Deo.
Opportuna mea eſt cunctis natura figuris:
In quamcumque voles, verte; decorus ero.
Indue me Cois; fiam non dura puella.
Atque virum ſumta quis neget eſſe toga?
Da falcem, & torto frontem mihi comprime feno;
Jurabis noſtra gramina ſecta manu.
Arma tuli quondam, & (memini) laudabar in illis;
Corbis at impoſito pondere meſſor eram.
Sobrius ad lites: at, quum eſt impoſta corona,
Clamabis capiti vina ſubiſſe meo.
Cinge caput mitra; ſpeciem furabor Iacchi.
Furabor Phœbi; ſi modo plectra dabis.
Caſſibus impoſitis venor: ſed arundine ſumta
Faunus plumoſo ſum Deus aucupio.
Eſt etiam aurigæ ſpecies Vertumnus: & ejus,
Trajicit alterno qui leve pondus equo.

Sup-

xiſſe, & remorum ſonitus auditos fuiſſe. Quum deinde ab Agrippa Menenio Tiberis alveus averſus fuiſſet a Velabro; ab averſo hoc amne dictus fuit Vertumnus: & ſuis alumnis, i. e. Romanis, via conceſſa eſt.

Prima &c.) *Fuit etiam Vertumnus deus hortorum, unde cum Priapo confunditur.*

Cois) *Veſtibus ſcilicet: iis enim utebantur mulieres Romanæ.*

Falcem) *Falcem intelligit, quam vocant fenariam. Solebant enim feniſecæ ſibi frontem herbis cingere ad arcendum ſolis ardorem.*

Cinge caput mitra) *Bacchus, qui & Jacchus, mitram capite geſtabat, & Phœbus plectrum.*

Trajicit) *Fuerunt olim militum ſpecies, qui ab uno equo in alterum velox corpus transferrent.*

Suppetat hoc; piſces calamo prædabor, & ibo
Mundus demiſſis inſtitor in tunicis.
Paſtorem ab baculum poſſum curare, vel idem
Sirpiculis medio pulvere ferre roſam.
Nam quid ego adjiciam, de quo mihi maxima fama eſt,
Hortorum in manibus dona probata meis?
Cæruleus cucumis, tumidoque cucurbita ventre
Me notat, & junco braſſica vincta levi.
Nec flos ullus hiat pratis, quin ille decenter
Impoſitus fronti langueat ante meæ.
At mihi, quod formas unus vertebar in omnes;
Nomen ab eventu patria lingua dedit.
At tu, Roma, meis tribuiſti præmia Tuſcis,
Unde hodie vicus nomina Tuſcus habet.
Tempore quo ſociis venit Lucomedius armis,
Atque Sabina feri contudit arma Tati;
Vidi ego labentes acies, & tela caduca,
Atque hoſtes turpi terga dediſſe fugæ.
Sed facias, divûm ſator, ut Romana per ævum
Tranſeat ante meos turba togata pedes.
Sex ſuperant verſus: te, qui ad vadimonia curris,
Non

Suppetat) *Si opus ſit.*

Mundus inſtitor) *Inſtitor eſt, qui tractandæ negotiationi præponitur. Mundus, i. e. diligens.*

Poſſum) *Poſſum agere paſtorem, ſi detur pedum, & media æſtate ſirpiculis, ſeu caniſtris, ferre roſas.*

Hortorum &c.) *Ab agricolis, & hortulanis cultus fuit Vertumnus: ipſique libata fuere hortorum munera.*

Tribuiſti &c.) *Quum olim Lucumen, ſeu Lucomedius Tuſcorum Rex veniſſet in auxilium Romuli contra Tatium Sabinorum Regem; Romulus locum in Urbe ſua Tuſcis adtribuit, qui vicus Tuſcus dictus eſt.*

Turba togata) *Ita etiam Virgilius: Romanos rerum dominos, gentemque togatam.*

Vadimonia &c.) *Vadimonium eſt ſponſio ad certum diem ſiſtendi in judicio: reus enim parum idoneus vadem pro ſe dabat, cui pro reo deſerere vadimonium, turpe erat: unde dicitur currere ad vadimonium.*

Non moror: hæc ſpatiis ultima meta meis:
Stipes acernus eram properanti falce dolatus,
Ante Numam grata pauper in urbe Deus.
At tibi, Mamuri, formæ cælator ahenæ,
Tellus artifices ne terat Oſca manus,
Qui me tam dociles potuiſti tundere in uſus.
Unum opus eſt; operi non datur unus honos.

Ante Numam) *Numa primus Romæ Rex poſt Romulum: Dicit autem Vertumnus, Numæ temporibus ex ligno ſe factum fuiſſe æneum.*

Mamuri) *Mamurius fuit faber ærarius celeberrimus, qui Vertumni ſimulacrum opere ſingulari ex ære finxit.*

Tellus Oſca) *Tellus Oſca, tua patria, o Mamuri, colat manus tuas: unicum opus eſt, at tibi multiplex honor tribuetur. Oſci populi Campaniæ, oris fœditate famoſi, unde nomen obſcenus.*

III.

ARETHUSA epiſtolam ad Lycotam virum ſuum ſcribit de ipſius abſentia conquerens: hortaturque, ut tandem confecto bello Parthico domum propere redeat.

ARETHUSA AD LYCOTAM.

HAEC Arethuſa ſuo mittit mandata Lycotæ:
Quum toties abſis, ſi potes eſſe meus.
Si qua tamen tibi lecturo pars oblita deerit;
Hæc erit e lacrimis facta litura meis.
At, ſi qua incerto fallat te littera tractu,
Signa meæ dextræ jam morientis erunt.
Te modo viderunt iteratos Bactra per Ortus:
Te modo munito Sericus hoſtis equo: Hi-

Arethuſa) *Quænam fuerit hæc Arethuſa, & Lycotas quinam fuerit, penitus incertum.*

Bactra) *Urbs prima Bactrianæ regionis.*

Iteratos per Ortus] *Per Orientis populos iterum perluſtratos, ac peragratos.*

Sericus) *Seres, Indiæ populi, quorum regio Serica, nunc* Cathai *dici perhibetur.*

Hibernique Getæ, pictoque Britannia curru :
  Uſtus & Eoa diſcolor Indus aqua.
Quæ mihi deductæ fax omen prætulit; illa
  Traxit ab everſo lumina nigra rogo.
Et Stygio ſum ſparſa lacu! nec recta capillis
  Vitta data eſt : nupſi non comitante Deo.
Omnibus heu! portis pendent mea noxia vota.
  Texitur hæc caſtris quarta lacerna tuis.
Occidat, immerita qui carpſit ab arbore vallum,
  Et ſtruxit querulas rauca per oſſa tubas.
Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno;

Æter-

Getæ) *Sunt Scythiæ populi ad Boream vergentes, qui æterno gelu rigent. De Britannorum curribus pictis cecinit alibi Propertius: Eſſeda cælatis ſiſte Britanna jugis.*

Eoa diſcolor) *Aqua Eoa efficit criſpos, & nigros Indos. Alii legunt: Eois equis, i. e. Solis equis.*

Fax omen) *Ominis cauſſa puellæ deductæ in domum mariti, ideſt novæ nuptæ, duo pueri facem præferebant. Illa fax nigra accenſa fuit ab rogo everſo: quod erat nuptiis infauſtum.*

Stygio ſum &c.) *Tria infelicium nuptiarum omina ponit: Stygia ſum ſparſa lacu: hoc eſt aqua Inferorum paludis: deinde dicit: Nec recta capillis &c. novæ enim nuptæ, ſicut & matronæ, rectas vittas geſtare ſolebant; virginum vero vittæ erant non rectæ, ſed reſidentes: tertio dicit: Non comitante Deo, ideſt Hymenæo minime deducente.*

Mea noxia vota) *In portis, ubi erant Deorum imagines, appendebantur vota obnoxia.*

Quarta &c.) *Tres lacernas militares conjugi jam miſiſſe dicit, & jam quartam ſe texere. Ita Ovid. Faſt. 2.*

Mittenda eſt domino, nunc nunc properate puellæ,
  Quam primum noſtra facta lacerna manu.

Per oſſa tubas) *Olim oſſeæ fuere tubæ, quæ poſtea ex ære conſtructæ ſunt.*

Ocno) *Ocnus fuit vir, quem effinxerunt funem perpetuo torquentem, adſtante aſella, quæ quantum*

ille

Æternuſque tuam paſcat, aſelle, famem.
Dic mihi, num teneros urit lorica lacertos?
Num gravis imbelles adterit haſta manus?
Diceris, & macie vultum tenuaſſe: ſed opto,
E deſiderio ſit color iſte meo.
At mihi quum noctes induxit veſper amaras,
Si qua relicta jacent, oſculor arma tua.
Tum queror, in toto non ſidere pallia lecto:
Lucis & auctores non dare carmen aves.
Noctibus hibernis caſtrenſia penſa laboro:
Et Tyria in radios vellera ſecta ſuos.
Et diſco, qua parte fluat vincendus Araxes:
Quot ſine aqua Parthus millia currat equus.
Cogor & e tabula pictos ediſcere Mundos:
Qualis & hæc docti ſit poſitura Dei:
Quæ tellus ſit lenta gelu, quæ putris ab æſtu,
Ventus in Italiam qui bene vela ferat.
Adſidet una ſoror curis, & pallida nutrix
Pejerat hiberni temporis eſſe moras.
Felix Hippolyte nudâ tulit arma papillâ,

Et

ille torſiſſet, ſtatim illa perroderet; unde proverbium Ocnus funiculum torquet, in eos, qui nulli labori parcunt, ut rem familiarem augeant; attamen domi habent aſellam, ideſt uxorem, quæ omnia profundit. Dicitur obliquus a poſitura corporis, qui enim funem torquent, obliquo gradu incedunt.

E deſiderio ſit) *Opto, ut pallor a mei deſiderio proveniat.*

Caſtrenſia) *Ad caſtrorum uſum opus texo: & vellera Tyria, i. e. purpurea, per radios textorios diſtincta laboro.*

Araxes) *Armeniæ fluvius, qui in Caſpium mare inlabitur.*

Qualis &c.) *Et quomodo ſapientiſſimus Deus mundum diſpoſuit, a tabulis ediſco.*

Hippolyte] *Arethuſa dicit felices Amazonas, quorum Regina fuit Hippolyte, quod ipſis arma tractare licebat.*

Et texit galeâ barbara molle caput.
Romanis utinam patuiſſent caſtra puellis!
Eſſem militiæ ſarcina fida tuæ.
Nec me tardarent Scythiæ juga, quum pater altas
Africus in glaciem frigore nectit aquas.
Omnis amor magnus, ſed aperto in conjuge major,
Hanc Venus, ut vivat, ventilat ipſa facem.
Nam mihi, quo Pœnis tibi purpura fulgeat oſtris,
Cryſtalluſque tuas ornet aquoſa manus;
Omnia ſurda tacent: rariſque adſueta Kalendis,
Vix aperit clauſos una puella lares.
Graucidos & catulæ vox eſt mihi grata querentis.
Illa tui partem vindicat una tori.
Flore ſacella tego, verbenis compita velo,
Et crepat ad veteres herba ſabina focos.
Sive in finitimo gemuit ſtans noctua tigno:
Seu voluit tangi parca lucerna mero;
Illa dies hornis cædem denuntiat agnis:
Subcinctique calent ad nova lucra popæ.
Ne, precor, adſcenſis tanti ſit gloria Bactris,

Ra-

Barbara &c.) *Romani omnes gentes exteras barbaras adpellabant.*

Pater Africus) *Venti Dii credebantur: ille non eſt frigidus: unde fortaſſe pro Aquilone poſitus.*

Mihi) *Omnia mihi ſurda, ut tu fulgeas oſtro puniceo: & bibas in cryſtallo inſtar aquæ lucidæ: & ſolis Kalendis ancilla ad id edocta domum aperiat.*

Graucidos) *Graucis eſt nomen catellæ: fuerunt etiam olim catulæ feminis in deliciis.*

Herba ſabina &c.) *His herbis utebantur ad ſuffimen.*

Parca &c.) *Lucerna erat in uſu iis, qui parſimoniæ ſtudebant: a lucernis omina captabant, ideoque mero tingebantur, quo excitaretur flamma languens.*

Hornis agnis) *Tunc ſacrificantur agni hujus anni. Popæ erant ſacrificiorum miniſtri.*

Adſcenſis Bactris) *Precor, ne tanti ſtet gloria expugnatorum Bactrorum: & linea vitta erepta eorum*

Raptave odorato carbaſa lina duci,
Plumbea quum tortæ ſparguntur pondera fundæ,
Subdolus & verſis increpat arcus equis.
Sed tua ſic domitis Parthæ telluris alumnis
Pura triumphantes haſta ſequatur equos.
Incorrupta mei conſerva fœdera lecti.
Hac ego te ſola lege rediſſe velim.
Armaque quum tulero portæ votiva Capenæ,
Subſcribam: Salvo grata puella viro.

duci, *odoribus perfuſo; dum arcus converſis in fugam equis inſonat, & fundæ torquentur.*

Armaque) *Voverat Arethuſa, Diis ſe appenſuram arma viri a bello reducis in porta Capena: inibi enim Martis, bellorum præſidis, ædes fuiſſe legitur.*

IIII.

Poſtquam Romani, auctore Romulo, Sabinorum mulieres rapuiſſent; ipſis, duce Tatio, Sabini bellum intulerunt. Fingit autem Propertius, Tarpejam virginem Veſtalem deſiderio nuptiarum regis Tatii correptam arcem prodidiſſe: cujus cuſtodia patri ejus commiſſa fuerat: inde Tarpejam ipſam Sabini, ut fraudem ulciſcerentur, clypeis obruerunt.

TARPEJAE FABULA.

TARPEJUM nemus, & Tarpejæ turpe ſepulcrum
Fabor, & antiqui limina capta Jovis.
Lucus erat felix hederoſo conditus antro,
Multa ubi nativis obſtrepit arbor aquis.
Silvani ramoſa domus, quo dulcis ab æſtu
Fiſtula poturas ire jubebat oves.
Hunc Tatius fontem vallo præcingit acerno;
Fidaque ſuggeſta caſtra coronat humo.

Quid

Tarpejæ) *In eo monte ſepulta eſt Tarpeja Veſtalis virgo, qui Jovi dicatus fuit, unde Tarpejus Pater.*

Quid tum Roma fuit, tubicen vicina Curetis
  Quum quateret lento murmure ſaxa Jovis?
Atque ubi nunc terris dicuntur jura ſubactis;
  Stabant Romano pila Sabina foro.
Murus erant montes, ubi nunc eſt curia ſepta:
  Bellicus ex illo fonte bibebat equus.
Hinc Tarpeja Deæ fontem libavit: at illi
  Urgebat medium fictilis urna caput.
Et ſatis una malæ potuit mors eſſe puellæ,
  Quæ voluit flammas fallere, Veſta, tuas?
Vidit arenoſis Tatium proludere campis,
  Pictaque per flavas arma levare jubas.
Obſtupuit regis facie, & regalibus armis:
  Interque oblitas excidit urna manus.
Sæpe illa immeritæ cauſſata eſt omina Lunæ:
  Et ſibi tingendas dixit in amne comas.

Sæpe

Curetis) *Sabinis. Dicti ſunt Sabini Curetes ab urbe Curibus, unde Quirites. Tuba pulſabat ſaxa Jovis, i. e. Tarpejam rupem, Jovi ſacram.*

Stabant Romano] *Sabinorum copiæ forum Romanum occupabant, ubi nunc devicto Orbe leges dantur.*

Murus erant montes] *Pro mœnibus montes, ubi nunc eſt conſtructa Curia.*

Ex illo fonte] *De quo locutus verſu 7.*

Hinc] *Tarpeja Veſtalis deæ Veſtæ ad ſacra facienda ex hoc fonte hauriebat aquam: ipſique inde redeunti medium verticem urna plena premebat.*

Una malæ &c.] *Non ſatis erat una mors huic Veſtali, quæ ſacra deæ Veſtæ violavit.*

Proludere campis) *Pugnæ ſimulacra repræſentare, ut ad certamen ſeſe adſueſcerent milites.*

Arma &c.) *Et vidit, Tatium ventilare arma equo flavo adſidentem.*

Omina Lunæ] *Quod amphora ceciderit, accuſavit Lunam: Lunam enim credebant veteres immittere ſomnia.*

Sæpe tulit blandis argentea lilia Nymphis,
  Romula ne faciem læderet haſta Tatî.
Dumque ſubit primo Capitolia nubila fumo,
  Rettulit hirſutis brachia ſecta rubis.
Et ſua tarpeja reſidens ita flevit ab arce
  Vulnera, vicino non patienda Jovi:
Ignes caſtrorum, & Tatiæ prætoria turmæ,
  Et formoſa oculis arma Sabina meis,
O utinam ad veſtros ſedeam captiva penates;
  Dum captiva mei conſpicer eſſe Tatî.
Romani montes, & montibus addita Roma,
  Et valeat probro Veſta pudenda meo.
Ille equus, ille, meos in caſtra reponet amores,
  Cui Tatius dextras collocat ipſe jubas.
Quid mirum, in patrios Scyllam ſæviſſe capillos?

Can-

Sæpe tulit) *Obtulit lilia Nymphis, ne Tatius vulneraretur.*

Dumque ſubit &c.) *Ut conſpiceret Tatium, Tarpeja ingreſſa eſt Capitolium nubilum, hoc eſt obſcurum, fumo matutino quaſi nubibus obtectum, & ejus brachia ſentibus diſcerpta ſunt.*

Et ſua tarpeja) *Veſtalis illa ſedens in Capitolio flebat vulnera, non quæ ei intulerant rubi, ſed quæ intulit amor Tatii: quæ nec vicinus Jupiter paſſurus eſſet. Jupiter colebatur in Capitolio.*

Ignes caſtrorum &c.) *Verba ſunt Tarpejæ Veſtalis, nuptias Tatii exoptantis.*

Romani montes) *Valete Romani montes, & Roma ipſa, & Veſta, quæ meo crimine certe erubeſcet.*

Ille equus) *Equus ille referet ad caſtra Tatium, quem amo, cujus jubas in armum dexterum recumbentes componet.*

Scyllam] *Perfidiam ſuam Veſtalis excuſare cupit exemplo Scyllæ, filiæ Niſi, Regis Megarenſium, quæ amore Minois, paterni hoſtis, flagrans, patrem capillo purpureo, in quo fatum regni ejus ſitum erat, ſpoliavit, Minoique tradidit, quaſi dotem conjugii: inde*

Candidaque in ſævos inguina verſa canes?
Prodita quid mirum fraterni cornua monſtri,
Quum patuit lecto ſtamine torta via?
Quantum ego ſum Auſoniis crimen factura puellis,
Improba virgineo lecta miniſtra foco!
Pallados extinctos ſi quis mirabitur ignes;
Ignoſcat: lacrimis ſpargitur ara meis.
Cras, ut rumor ait, tota pugnabitur Urbe:
Tu cape ſpinoſi roſcida terga jugi.
Lubrica tota via eſt, & perfida: quippe tacentes
Fallaci celat limite ſemper aquas.
O utinam magicæ noſſem cantamina muſæ!
Hæc quoque formoſo lingua tuliſſet opem.
Te toga picta decet; non quem ſine matris honore
Nutrit inhumanæ dura papilla lupæ.
Sic, hoſpes, patiare tua regina ſub aula;
Dos tibi non humilis, prodita Roma, venit.
Sin minus, at raptæ ne ſint impune Sabinæ,

Me

de Scylla converſa eſt in canem pube tenus: quod accidit Scyllæ Phorci. Videtur Poeta duas fabellas miſcere.

Prodita &c.) *Monſtrum cornutum eſt Minotaurus, qui ab Ariadna ſorore proditum fuit, quæ Theſeo revolutum ſtamen tradidit, ut ſe ab labyrintho extricaret.*

Auſoniis crimen) *Ego virgo Veſtalis, electa ſacerdos ad ſervandum ſacrum ignem, ad latura ſum Romanis virginibus maximum dedecus.*

Pallados) *Palladem, & Veſtam eamdem eſſe deam nonnulli contendunt; quia Palladium ab Veſtalibus ſervabatur.*

Cape ſpinoſi) *Tu, Tati, occupa dorſum rore madens collis vepribus aſperi.*

Quem ſine) *Intelligit Romulum, quem non mater, ſed lupa enutrivit.*

Regina) *O advena Tati, utinam ferre velis, ut ſim Regina in aula tua: & non humilis dos tibi dabitur, Roma ſcilicet.*

Ne ſint) *Ne remaneat inultum ſcelus Romuli, qui veſtras virgines Sabinas rapuit.*

Me rape, & alterna lege repende vices.
Commiſſas acies ego poſſum ſolvere: nuptæ
Vos medium palla fœdus inite mea.
Adde, Hymenæe, modos: tubicen fera murmura conde:
Credite, veſtra meus molliet arma torus.
Et jam quarta canit venturam buccina lucem,
Ipſaque in Oceanum ſidera lapſa cadunt.
Experiar ſomnum: de te mihi ſomnia quæram:
Fac venias oculis umbra benigna meis.
Dixit, & incerto permiſit brachia ſomno,
Neſcia ſe furiis accubuiſſe novis.
Nam Veſta Iliacæ felix tutela favillæ
Culpam alit, & plures condit in oſſa faces.
Illa ruit, qualis celerem prope Thermodoonta
Stry-

Nuptæ) *O Sabinæ jam nuptæ pacem Romanos inter, & Sabinos mea palla nuptiali componite.*

Hymenæe) *Deus nuptiarum præſes, adhibe modos, i. e. carmen nuptiale: & tubicen remove tuum trucem cantum; meum conjugium veſtra bella ſedabit.*

Quarta canit) *Tarpeja ſignificat lucem, ſeu diem inſtare, & quartam buccinam ſignum dediſſe quartæ vigiliæ, quæ eſt noctis pars ultima. Nox apud veteres in quatuor vigilias trium horarum dividebatur, & vigiles in ſtationem ſuccedebant, dato ſigno a tubicine. Vide Vegetium lib. 3. c. 8. de re milit.*

Et incerto &c.) *Tarpeja dubio ſomno membra tradidit: & neſciebat, ſe cubitum diſceſſiſſe cum novo furentis amoris ardore, & cubare cum inſanis flammis.*

Nam Veſta &c.) *Veſta, quæ reliquias, cinereſque Trojæ, & Ilii tuetur, Tarpejæ inſanam flammam fovet, & nutrit, unde ruit in ſcelus infandum.*

Illa ruit &c.] *Ruit qualis Strymonis, i. e. Baccha, ſeu Mænas nudo pectore: nam ad Strymonem amnem Threjiciæ Bacchæ ſacra Bacchi ſui celebrantes diſcurrebant. Propertius hoc in loco ſequitur ſen-*
ten-

Strymonis abſciſſo fertur aperta ſinu.
Urbi feſtus erat, dixere Palilia patres.
Hic primus cœpit mœnibus eſſe dies.
Annua paſtorum convivia, luſus in Urbe,
Quum pagana madent fercula deliciis.
Quumque ſuper raros feni flammantis acervos
Trajicit immundas ebria turba dapes;
Romulus excubias decrevit in otia ſolvi:
Atque intermiſſa caſtra ſilere tuba.
Hoc Tarpeja ſuum tempus rata, convenit hoſtem,
Pacta ligat, pactis ipſa futura comes.
Mons erat adſcenſu dubius, Feſtoque remiſſus.
Nec mora: vocales occupat enſe canes.
Omnia præbebant ſomnos: ſed Jupiter unus
Decrevit pœnis invigilare tuis.
Prodiderat portæque fidem, patriamque jacentem:
Nubendique petit, quem velit ipſa, diem.

At

tentiam eorum, qui Thermodoontem fluvium, Amazonaſque in Thracia collocant.

Palilia patres) *Palis Deæ paſtorum feſta, quæ 10. Kal. Majas Romæ celebrabantur, præſertim in agris a colonis ritu ſolenni. Paliliorum dies fuit natalis urbis Romæ; eo enim die mœnia a Romulo condita ſunt.*

Excubias) *Ob celebritatem Paliliorum decrevit Romulus, ut omnes etiam excubiæ genio, & otio indulgerent, & arma, tubæque ſilerent.*

Tarpeja ſuum) *Hunc diem feſtum ad patrandam arcis proditionem idoneum rata, Tatium Regem adiit &c.*

Feſtoque remiſſus] *Cuſtodia erat remiſſior, ac negligentior ob feſta Palilia: quare montem Tatius occupat, & canes enecat.*

Jupiter unus) *Tarpejus ſcilicet, cui ſunt odio proditores, vigilavit ad pœnas de proditrice Tarpeja ſumendas.*

Patriamque jacentem) *i. e. cives vino, ſomnoque ſepultos.*

At Tatius (neque enim ſceleri dedit hoſtis honorem)
  Nube ait, & regni ſcande cubile mei.
Dixit, & ingeſtis comitum ſuper obruit armis.
  Hæc, virgo, officiis dos erat apta tuis.
A duce Tarpejo mons eſt cognomen adeptus.
  O vigil, injuſtæ præmia ſortis habes.

Neque enim &c.) *Proditionem Tatius hoſtis nefandam honore, ſeu præmio adficere noluit; Tarpejamque, quæ ſe fore Reginam ſperabat, congeſtis armis obrutam interemit, tali quidem ſupplicio dignam.*

Tarpejo &c.) *A duce Tarpejo patre Tarpejæ Veſtalis dictus eſt mons Tarpejus, qui antea Saturnius mons vocabatur.*

O vigil) *O Jupiter, qui vigilaſti ad cuſtodiam Montis, & Templi, habuiſti præmia iniquæ proditionis.*

V.

AUGUSTI laudes canit poeta: victoriamque navalem ab ipſo relatam ex Antonio & Cleopatra Ægypti regina ad Actium promontorium celebrat.

AUGUSTI LAUDES.

SACRA facit Vates. Sint ora faventia ſacris,
  Et cadat ante meos icta juvenca focos.
Cera Philiteis certet Romana corymbis,
  Et Cyrenæas urna miniſtret aquas.
Coſtum molle date, & blandi mihi turis honores,

O Ter-

Cera] *Cera Romana, i. e. verſus Romani in cera inſcripti, vel tabulis ceratis [Alii legunt Serta, alii Hedra pro hedera] qui verſus certent cum iis, quos Philetas Cous canebat; & quiſcum ſæpe ſe comparat Propertius.*

Cyrenæas aquas) *Fontes nimirum, ex quibus Callimachus Cyrenæus bibit.*

Terque focum circa laneus orbis eat.
Spargite me lymphis, carmenque recentibus aris
Tibia Mygdoniis libet eburna Cadis.
Ite procul fraudes: alio ſint aere noxæ:
Pura novum Vati laurea mollit iter.
Muſa, Palatini referamus Apollinis ædem:
Res eſt, Calliope, digna favore tuo.
Cæſaris in nomen ducuntur carmina: Cæſar
Dum canitur, quæſo, Jupiter, ipſe vaces.
Eſt Phœbi fugiens Athamana ad litora portus,
Qua ſinus Joniæ murmura condit aquæ,
Actia Julææ pelagus monumenta carinæ,
Nautarum votis non operoſa via.
Huc mundi coiere manus: ſtetit æquore moles
Pinea, nec remis æqua favebat avis.
Altera claſſis erat Teucro damnata Quirino:
Pilaque feminea turpiter apta manu.

Hinc

Laneus orbis) *Laneis vittis aræ coronabantur: ita Virg. lib. 8. Æneid. Adfer aquam, & molli cinge hæc altaria vitta.*

Mygdoniis] *i. e. Phrygiis. Mygdonia eſt regio Phrygiæ, ubi eſt etiam urbs dicta,* Cadi, orum: *hujuſmodi tibia cantet verſus in novis ſacrificiis: alii legunt Mygdoniis modis, quod eſt planius.*

Pura &c.) *Pura laurea facilem poetæ reddit viam, antea non tritam.*

Athamana] *Athamanes ſunt populi Epiri, Ætoliæ contermini. Strabo lib. 7. & 9.*

Julææ carinæ] *Ad Actium promontorium ab Auguſto conditum eſt templum Apollinis, ac oppidum Nicopolis, a victoria navali de Antonio ita dictum, quæ ſunt monumenta Julææ carinæ, i. e. Auguſti.*

Teucro &c.] *Teucrus Quirinus eſt Auguſtus, ab Ænea Trojano originem ducens. Damnata, i. e. adjudicata, & addicta.*

Feminea manu] *Manu ſcilicet Cleopatræ Ægypti Reginæ, quæ vires ſuas omnes Orientis imperii pro Antonio ſuo contulerat.*

Hinc Auguſta ratis plenis, Jovis omine, velis,
Signaque jam patriæ vincere docta ſuæ.
Tandem acies geminos Nereus lunarat in arcus,
Armorum & radiis picta tremebat aqua:
Quum Phœbus liquens ſtantem, ſe vindice, Delon
(Nam tulit iratos mobilis unda Notos)
Adſtitit Auguſti puppem ſuper: & nova flamma
Luxit in obliquam ter ſinuata facem.
Non ille adtulerat crines in colla ſolutos,
Aut teſtudineæ carmen inerme lyræ.
Sed quali adſpexit Pelopeum Agamemnona vultu,
Egeſſitque avidis Dorica caſtra rogis;
Aut qualis flexos ſolvit Pythona per orbes
Serpentem, imbelles quem timuere lyræ.
Mox ait, o Longa mundi ſervator ab Alba
Auguſte, Hectoreis cognite major avis:
Vince mari: jam terra tua eſt: tibi militat arcus,
Et favet ex humeris hoc onus omne meis.
Solve metu patriam, quæ nunc te vindice freta
Impoſuit proræ publica vota tuæ.
Quam niſi defendes, murorum Romulus augur

Delon) *Inſula Delos olim per mare vagabatur; ſed Apollo ibidem genitus immobilem reddidit.*

Carmen inerme] *Non adtulit Phœbus carmina bello inepta.*

Pelopeum Agamemnona) *Quum Agamemnon, cujus avus fuit Pelops, Aſtynomen filiam Chryſæ ſacerdotis Apollinis bello cepiſſet: quumque idem Chryſes filiam ab Agamemnone ingentibus donis non impetraſſet; precatus eſt Apollinem, qui ſtatim peſtem immiſit Doricis caſtris, i. e. Græcis, & exhauſit rapidis funeribus.*

Pythona &c.] *Nota eſt fabula de Pythone ſerpente, quem per ſinuoſa volumina telis confixit Apollo, unde dictus eſt Pythius. Ovid. Metamor. lib. 1.*

O longa] *Apollo adloquitur Auguſtum, qui ab Albanis Regibus originem ducebat, & Julia gens orta eſt, & ſuperabat virtutem avorum ſuorum de gente Hectorea.*

Ire Palatinas non bene vidit aves.
Et nimium remis audent, proh turpe! Latinis,
Principe te, fluctus regia vela pati.
Nec te, quod claſſis centenis remiget alis,
Terreat: invito labitur illa mari.
Quodque vehunt proræ Centaurica ſaxa minantes,
Tigna cava, & pictos experiare metus.
Frangit, & attollit vires in milite cauſſa:
Quæ niſi juſta ſubeſt, excutit arma pudor.
Tempus adeſt: committe rates: ego temporis auctor
Ducam laurigera Julia roſtra manu.
Dixerat, & pharetræ pondus conſumit in arcus.
Proxima poſt arcus Cæſaris haſta fuit.
Vincit Roma fide Phœbi: dat femina pœnas.
Sceptra per Ionias fracta vehuntur aquas.
At pater Idalio miratus Cæſar ab aſtro:
Sum deus, & noſtri ſanguinis iſta fides.
Proſequitur cantu Triton, omneſque marinæ

Plau-

Ire Palatinas] *Romulus montem Palatinum conſcendens, vidit duodecim aves volare; ſex vero Remus: unde ab hoc augurio nomen dedit Romæ. Ovid. Faſt. 4.*

Nimium remis) *Fluctus Jonii ſuſtinent ferre naves Reginæ Cleopatræ, te principe, quod heu nimis probroſum eſt Latinis navibus.*

Centaurica ſaxa] *Nota eſt vis Centaurorum, qui pugnantes in Lapithas ingentia ſaxa, & arbores jaculabantur. Oſtendit hic, non eſſe timendam Antonii claſſem, veluti ſi eſſent trabes cavæ, & inanes terrores.*

Pater) *Cæſar dicitur pater Auguſti, non natura, ſed adoptione: eumque appellat poeta Idalium aſtrum, quod Horatius dicit Julium ſidus. Cæſar poſt mortem Deus factus eſt, & inter aſtra relatus. Idalium, i.e. ad Venerem pertinens, ab Idalio civitate Cypri, Veneri cara. Cæſar a Venere originem ducebat.*

Sum Deus) *Inquit Cæſar: Ego ſum Divus, meique generis hæc eſt certa probatio.*

Plauſerunt circa libera ſigna Deæ.
Illa petit Nilum cymba male nixa fugaci,
Hoc unum juſſo non moritura die.
Di melius: quantus mulier foret una triumphus,
Ductus erat per quas ante Iugurtha vias.
Actius hinc traxit Phœbus monumenta, quod ejus
Una decem vicit miſſa ſagitta rates.
Bella ſatis cecini: cytharam jam poſcit Apollo
Victor, & ad placidos exuit arma choros.
Candida nunc molli ſubeant convivia luco;
Blanditæque fluant per mea colla roſæ:
Vinaque fundantur prelis eliſa falernis,
Terque lavet noſtras ſpica ciliſſa comas.
Ingenium potis irritat Muſa poetis.
Bacche, ſoles Phœbo fertilis eſſe tuo.
Ille paludoſos memoret ſervire Sicambros:

Plauſerunt) *Dederunt Deæ undique certa ſigna victoriæ.*

Hoc unum) *Defuit triumpho, quod Cleopatra non coacta ſit die ſibi conſtituto perire.*

Ductus erat) *Jugurtha Numidiæ Rex captus a C. Mario catenis Romam ductus eſt in triumphum.*

Actius &c.) *Ut Actiacæ victoriæ memoria ſuperſtes eſſet; urbem Nicopolim apud Actium condidit Auguſtus, templumque Apollini ædificavit celeberrimum: quod etiam Romæ fecit.*

Falernis) *Falernus ager eſt in Campania.*

Ciliſſa) *Quænam ſit, lis eſt inter ſcriptores: eamdem eſſe ac ſpicam nardi, probabilius eſt.*

Bacche) *Vino vegetantur ingenia ad carmina facienda. Baccho etiam, & Phœbo erant ſacra communia in Parnaſſo.*

Ille paludoſos &c.) *Alter canat, Auguſtum viciſſe Sicambros, Germaniæ populos ad utramque Rheni ripam poſitos, unde regiones paluſtres incolunt. Alter canat Meroen, quæ eſt inſula maxima, quam alluit Nilus, & dicitur Cephea a Cepho Andromedes patre, qui in ea regnavit. Fuſca regna ſunt Ægy-*

Cepheam Meroen, fuſcaque regna canat.
Hic referat ſero confeſſum fœdere Parthum:
  Reddat ſigna Remi, mox dabit ipſe ſua.
Sive aliquid pharetris Auguſtus parcet Eois,
  Differat in pueros iſta tropæa ſuos.
Gaude, Craſſe, nigras ſi quid ſapis inter arenas.
  Ire per Euphraten ad tua buſta licet.
Sic noctem patera, ſic ducam carmine, donec
  Injiciat radios in mea vina dies.

gyptus, Æthiopia, India &c. quorum incolarum vultus nigredine decolorantur.

Parthum) *Hic canat Parthum tardiore pace ſupplicem, & reddentem ſigna Romana, quæ Craſſo eripuit.*

Nigras inter arenas) *Craſſus pater, & Filius occiſi inter arenas Aſſyriæ, quæ, utpote pingues, & uberes, ideo nigræ.*

Sic noctem patera) *Ob Auguſti victoriam vult uſque in diem producere convivium.*

VI.

SOMNIUM narrat Poeta, quo ſibi vidiſſe Cynthiæ uxoris umbram viſus eſt: & quæ ab ipſa audierat, enarrat. Carpit autem eos, qui manes *nihil eſſe contendunt, nihilque poſt mortem ſupereſſe.*

VATIS SOMNIUM.

SUNT aliquid manes: letum non omnia finit.
  Lucidaque evictos effugit umbra rogos.
Cynthia namque meo viſa eſt incumbere fulcro,
  Marmor ad extremæ nuper humata viæ.
Quum mihi ab exſequiis ſomnus penderet amarus:
  Et quereret lecti frigida regna mei;
Eoſdem habuit ſecum, quibus eſt elata, capillos,
Eoſdem

Fulcro) *Lecto.*

Marmor ad &c.) *Humata ad extremum milliare*

Eoſdem oculos: lateri veſtis aduſta fuit.
Et ſolitum digito beryllon adederat ignis,
Summaque Lethæus triverat ora liquor:
Spiranteſque animos, & vocem miſit: at illi
Pollicibus fragiles increpuere manus.
Perfide, nec cuiquam melior ſperande puellæ,
In te etiam vires ſomnus habere poteſt?
Non erepuit fixa me propter arundine cuſtos,
Læſit & objectum tegula curta caput.
Fœderis heu taciti: cujus fallacia verba
Non audituri diripuere Noti.
At mihi non oculos quiſquam inclinavit euntes.
Unum impetraſſem, te revocante, diem.
Denique quis noſtro curvum te funere vidit?
Atram quis lacrimis incaluiſſe togam?
Si piguit portas ultra procedere; at illuc
Juſſiſſes lectum lentius ire meum.
Cur ventos non ipſe rogis, ingrate, petiſti?
Cur nardo flammæ non oluere meæ?
Hoc etiam grave erat nulla mercede hyacinthos
Injicere, & fracto buſta piare cado?

Solitum digito) *Et ignis, ſeu rogus, corruperat beryllon digito adſuetum. Et aqua Lethes, fluvii inferorum, quam mortui bibunt, ejus labra detriverat.*

Illi &c.) *Cynthia præ dolore fragiles palmas percuſſit.*

Non crepuit] *Locus hic difficilis admodum. Videtur poeta innuere Cynthiam conquerentem, quod nullus cuſtos firma fiſtula ad ejus cadaver inſonuiſſet, ſicuti mos erat; & quod ejus caput pro pulvinis mollibus adpoſitum fuiſſet tegulæ fractæ.*

Fœderis) *Pudet me fœderis tui.*

At mihi &c.) *Nemo mihi pereunti clauſit oculos. Te inclamante, obtinuiſſem a Plutone, ut unum ſaltem adhuc diem apud Superos me eſſe pateretur.*

Si piguit &c.) *Si piguit te extra portas Urbis egredi, meumque funus comitari ad ſepulcrum: extra enim Urbem ſepeliebantur.*

Lygdamus uratur: candeſcat lamina vernæ:
(Senſi ego, quum inſidiis pallida vina bibi)
Aut Nomas arcanas tollat verſuta ſalivas:
Ducet damnatas ignea teſta manus.
Quæ modo per viles inſpecta eſt publica noctes.
Hæc nunc aurata cyclade ſignat humum!
Et graviora rependit iniquis penſa quaſillis,
Garrula de facie ſi qua locuta mea eſt.
Noſtraque quod Petale tulit ad monumenta corollas,
Codicis immundi vincula ſentit anus.
Cæditur & Lalage tortis ſuſpenſa capillis,
Per nomen quoniam eſt auſa rogare meum.
Te patiente meæ conflavit imaginis aurum;

Ar-

Lygdamus uratur) *Igni devoveatur Lygdamus: videtur innuere Cynthia, Lygdamum veneno vitæ ſuæ inſidiatum fuiſſe. Et lamina candeſcat ad cruciandum vernam, ſive ſervum. Laminæ ardentes tormentorum genus apud veteres, quibus ſervi inurebantur notis ſuorum ſcelerum.*

Nomas) *Eſt nomen veneficæ: hæc auferat ſputa magica: & lamina ignita, ſeu teſta, fateri coget vernam, cujus manibus ſceleſtis mihi miſtum fuerit venenum.*

Per viles &c.) *Et quæ femina vulgaris, & vilis inſpecta eſt per noctem, ut emi poſſit: nunc aurata cyclade, i. e. muliebri pretioſa veſte verrit humum.*

Et graviora &c.] *Et ſi qua loquax laudaverit meam pulcritudinem, dum in vivis agerem, imponit ei penſa graviora injuſtis calathis.*

Petale &c.] *Nomen eſt vetulæ, quæ, eo quod meo flores adtulit tumulo, tetri codicis catenas patitur. Codex hoc loco eſt tormenti genus, ideſt ligneus ſtipes, quem ægre trahebant rei, & vincti inſidebant.*

Lalage &c.] *Nomen cujuſdam ancillæ, quæ a nova domina Propertii capillis in modum funis complexis ſuſpenſa torquetur.*

Meæ conflavit &c.] *Imaginem meam auream liquefecit,*

Ardeat e noſtro dotem habitura rogo.
Non tamen inſector, quamvis mereare, Properti.
Longa mea in libris regna fuere tuis.
Juro ego fatorum nulli revocabile carmen,
Tergeminuſque canis ſic mihi molle ſonet,
Me ſervaſſe fidem: ſi fallo, vipera noſtris
Sibilet in tumulis, & ſuper oſſa cubet.
Nam gemina eſt ſedes turpem ſortita per amnem,
Turbaque diverſa remigat omnis aqua.
Una Clytemneſtræ ſtuprum vehit, altera Creſſæ
Portat mentitæ lignea monſtra bovis.
Ecce coronato pars altera vecta phaſelo,
Mulcet ubi Elyſias aura beata roſas.
Qua numeroſa fides, quaquæ æra rotunda Cybelles,
Mitratiſque ſonant Lydia plectra choris.
Andromedeque, & Hypermneſtræ ſine fraude maritæ
Narrant hiſtoriæ corpora nota ſuæ.
Hæc ſua maternis queritur livere catenis
Brachia, nec meritas frigida ſaxa manus.
Narrat Hypermneſtræ magnum auſas eſſe ſorores.
In ſcelus hoc animum non valuiſſe ſuum.
Sic mortis lacrimis vitæ ſanamus amores,
Celo ego perfidiæ crimina multa tuæ.

O 5 Sed

cit, ut in aliam mutaret formam. Dolet umbra Cynthiæ, quod Propertius paſſus ſit, ſuam effigiem auream ab nova amica ipſius conſtari: quia Cynthiæ rogo debebatur ejus imago aurea; quum pretioſiſſima quæque cum mortuis cremari ſolerent.

Molle ſonet] *Leniter adlatret.*

Gemina eſt] *Duplex ſedes apud inferos; piorum nempe, & impiorum.*

Creſſæ] *Altera trahit lignea monſtra Cretenſis Reginæ vaccam ementitæ, i. e. Paſiphaes.*

Qua numeroſa fides] *Ubi cytharæ plurimæ modulantur, & ubi æra Cybeles, & plectra Lydia reſonant.*

Andromedeque &c.] *De Andromede, & Hypermneſtra, quarum mulierum virtutem, & animum virilem hiſtoriæ narrant, ſæpe dictum eſt, & quæ paſſæ ſint pro conjugii fide.*

Sed tibi nunc mandata damus, ſi forte moveris:
Si te non totum Chloridos herba tenet.
Nutrix in tremulis ne quid deſideret annis
Parthenie patuit, nec tibi avara fuit.
Deliciæque meæ Latris, cui nomen ab uſu eſt,
Ne ſpeculum dominæ porrigat illa novæ.
Et quoſcumque meo feciſti nomine verſus,
Ure mihi: laudes deſine habere meas.
Pelle hederam tumulo, mihi quæ pugnante corymbo
Mollia contortis adligat oſſa comis.
Ramoſis Anio qua pomifer incubat arvis,
Et numquam Herculeo numine pallet ebur:
Hoc carmen media dignum me ſcribe columna,
Sed breve, quod currens vector ab urbe legat;
Hic Tiburtina jacet aurea Cynthia terra.
Acceſſit ripæ laus, Aniene, tuæ.
Nec tu ſperne piis venientia ſomnia portis.
Quum pia venerunt ſomnia, pondus habent.
Nocte vagæ ferimur, nox clauſas liberat umbras,
Errat & abjectà Cerberus ipſe ſerà.
Luce jubent leges Lethæa ad ſtagna reverti:
Nos vehimur, vectum nauta recenſet onus.

Nunc

Chloridos &c.] *Veneficia, & philtra amatoria ex herbis confecta.*

Parthenie] *Nutrix Cynthiæ, quæ in Propertium animo fuit aperto, & benefico.*

Latris] *Græce dictum, latine eſt* ſerva.

Pugnante corymbo] *Quæ mihi inimicis baccis teneros cineres implicitis ramis adligat.*

Herculeo] *Tibur Sabinorum oppidum Herculi fuit ſacrum, ſummaque aeris clementia commendatum, ita ut ebur inibi non palleſcat. Martial. lib. 4. epigr. 62. Tibur in Herculeum migravit nigra Lycoris, omnia dum fieri candida credit ibi.*

Portis] *Duas eſſe ſomniorum portas veteres dixerunt, corneam, & eburneam: quarum cornea veris, bonis, & piis; eburnea vero falſis ſomniis eſt adſignata. Æneid. lib. 6.*

Vectum &c.] *Charon luſtrat numerum umbrarum, ſi aliqua deſit.*

Nunc te poſſideant aliæ, mox ſola tenebo:
Mecum eris, & miſts oſſibus oſſa teram.
Hæc poſtquam querula mecum ſub voce peregit;
Inter complexus excidit umbra meos.

VII.

CACUS paſtor Aventini montis viribus ferox octo boves Herculis noctu prædatus abegit, eoſque cauda averſos in antrum pertraxit, ne furtum veſtigiis deprehenderetur. Hercules autem, quum partem gregis ab numero abeſſe ſenſiſſet, ad ſpeluncam perrexit: ſed quum veſtigia foras verſa vidiſſet, jam ab ſpelunca Caci diſceſſurus raptas boves mugire audiit. Quare Hercules ad ſpeluncam iter convertit, & Cacum clava percuſſit, boveſque recepit.

CACI FABULA.

AMPHITRYONIADES, qua tempeſtate juvencos
Egerat a ſtabulis, o Erythea, tuis,
Venit ad invictos, pecoroſa palatia, montes:
Et ſtatuit feſſos feſſus & ipſe boves,
Qua Velabra ſuo ſtagnabant flumine, quaque
Nauta per urbanas velificabat aquas.
Sed non infido manſerunt hoſpite Caco
Incolumes: furto polluit ille Jovem.
Incola Cacus erat, metuendo raptor ab antro,
Per tria partitos qui dabat ora ſonos.

Amphitryoniades] *Hercules fuit filius Amphytrionis, & Alcmenæ: alii ad Jovem originem Herculis referunt: ſed plures revera fuere Hercules.*

Erythea] *Eſt inſula ad extremam Hiſpaniæ oram prope Gades, in qua Gerion regnavit, cujus armenta abegit Hercules.*

Pecoroſa palatia] *Montem ſcilicet Palatinum.*

Velabra ſuo] *Vide pag. 176.*

Caco] *Cacus Vulcani fuit filius. Servius ſcribit, fuiſſe Evandri ſervum: hic Jovem Hoſpitalem violavit, qui hoſpitibus fidem ſervari jubet.*

Hic, ne certa forent manifeſtæ ſigna rapinæ,
  Averſos cauda traxit in antra boves.
Nec ſine teſte Deo furem ſonuere Juvenci.
  Furis & implacidas diruit ira fores.
Mænalio jacuit pulſus tria tempora ramo
  Cacus, & Alcides ſic ait: Ite boves,
Herculis ite boves, noſtræ labor ultime clavæ:
  Bis mihi quæſitæ, bis mea præda boves.
Arvaque mugitu ſancite boaria longo:
  Nobile erit Romæ paſcua noſtra forum.
Dixerat, & ſicco torret ſitis ora palato,
  Terraque non ullas fœta miniſtrat aquas.
Sed procul incluſas audit ridere puellas;
  Lucus ab umbroſo fecerat orbe nemus,
Femineæ loca clauſa Deæ, fonteſque piandos,
  Impune & nullis ſacra retecta viris.
Devia puniceæ velabant limina vittæ.
  Putris odorato luxerat igne caſa.
Populus & longis ornabat frondibus ædem:
  Multaque cantantes umbra tegebat aves.
Huc ruit in ſiccam congeſto pulvere barbam,
  Et jacit ante fores verba minora Deo:
Vos precor o luci ſacro quæ luditis antro,
  Pandite defeſſis hoſpita fana viris.

Fon-

Mænalio] *Clava exciſa eſt a Mænalo, monte Arcadiæ. Pulſus tria tempora ramo Cacus, i. e. percuſſus Cacus triceps Herculis clavâ.*

Boaria longo] *Hæc ait Propertius, quaſi forum Boarium, quod Romæ fuit, ab Herculis bobus, qui quondam in eodem loco paſti fuerunt, nuncupatum fuiſſet.*

Lucus &c.] *Lucus ibi arboribus in gyrum conſitis nemus efformarat. Lucus eſt locus religionis cauſſa, nemus voluptatis.*

Femineæ &c.] *Dea femina eſt Bona Dea, ad cujus templum viris nefas adire: ejuſque fontes piandi forent, ſi vir inde bibiſſet.*

In ſiccam barbam] *Cujus barba multo pulvere congeſta erat.*

Fontis egens erro, Circoque ſonantia lymphis,
 Et cava ſuſcepto flumine palma ſat eſt.
Audiſtiſne aliquem, tergo qui ſuſtulit orbem?
 Ille ego ſum: Alciden terra recepta vocat.
Quis facta Herculeæ non audit fortia clavæ?
 Et numquam ad natas irrita tela feras?
Atque uni Stygïas hominum luxiſſe tenebras?
 Accipite: hæc feſſo vix mihi terra patet.
Quod ſi Junoni ſacrum faceretis amaræ,
 Non clauſiſſet aquas ipſa Noverca ſuas.
Sin aliquam vultuſque meus, ſetæque Leonis
 Terrent, & Libyco ſole peruſta coma;
Idem ego Sidonia feci ſervilia palla
 Officia, & Lyda penſa diurna colu.
Mollis & hirſutum cepit mihi faſcia pectus:
 Et manibus duris apta puella fui.
Talibus Alcides: at talibus alma ſacerdos
 Puniceo canas ſtamine vincta comas:
Parce oculis, hoſpes, lucoque abſcede verendo:
 Cede agedum, & tuta limina linque fuga.
Interdicta viris metuenda lege piatur,
 Quæ ſe ſummota vindicat ara caſa.

Ma-

Stygïas] *Hercules infernas ſedes, dum in vivis ageret, penetravit, & Cerberum domuit.*

Junoni ſacrum] *Notum omnibus Junonis odium in Herculem, quam ipſe vocat novercam: quia filius Jovis, cujus uxor eſt Juno, credebatur Hercules.*

Leonis] *Nemei leonis, quem occiderat, pellem pro veſte geſtabat Hercules, & clavam pro telis.*

Sidonia palla] *Non ſine veſte muliebri purpurea, quæ dicitur Sidonia. Sidone enim urbe Phœniciæ pretioſa purpura tingebatur.*

Lyda colu] *Hercules quondam ſervilia miniſteria exhibuit inter ancillas Omphales, Lydorum Reginæ, cui propter amorem ſerviens lanificium, colum, alioſque cultus femineos, & officia exercuit.*

Vindicat] *Hæc ara, i. e. ædicula in ſeceſſu poſita ſeſe tuetur viris interdicta, & gravis pœnæ ſanctione expiatur.*

Magnam Tireſias adſpexit Pallada vates,
Fortia dum poſita Gorgone membra lavat.
Dii tibi dent alios fontes: hæc lympha puellis
Avia ſecreti liminis una fluit.
Sic anus Ille humeris poſtes conceſſit opacos,
Nec tulit iratam janua clauſa ſitim.
At, poſtquam exhauſto jam flumine vicerat æſtum,
Ponit vix ſiccis triſtia jura labris;
Angulus hic mundi nunc me mea fata trahentem
Accipit: hæc feſſo vix mihi terra patet.
Maxima quæ gregibus devota eſt ara repertis;
Ara per has, inquit, maxima facta manus.
Hæc nullis umquam pateat veneranda puellis,
Herculis eximii ne ſit inulta ſitis.
Sancte pater ſalve, cui jam favet aſpera Juno.
Sancte, velis libro dexter ineſſe meo.
Nunc quoniam manibus purgatum ſanxerat orbem,
Sic

Tireſias] *Exemplum adfert Tireſiæ vatis, qui dicitur excæcatus, quod Palladem lavantem adſpexerit, quæ depoſuit Gorgona, i. e. ſcutum, in quo erat inciſum caput Gorgonis.*

Ponit vix] *Vix exſiccatis labiis leges tulit puellis amaras.*

Ara] *Hercules interfecto Caco aram erexit, quæ ſemper dicta eſt maxima. Ita Ovid. lib. 1. Faſt. Conſtituitque ſibi, quæ Maxima dicitur, aram, Hic ubi pars urbis de bove nomen habet.*

Hæc nullis] *Ab hac ara maxima voluit Hercules arceri mulieres, quod ſibi olim ſitienti negaſſent aquam.*

Pater ſalve] *Poeta invocat Herculem, qui poſt mortem in cælum elatus Junoni reconciliatus eſt, cujus filiam Heben in cælo uxorem duxit, & librum ſuum commendat.*

Purgatum ſanxerat orbem] *Quoniam Hercules orbem terrarum ſua virtute a monſtris ſanctum, & purum reddiderat; Cures Tatii, i. e. Sabini, quorum urbs præcipua ſunt Cures, ipſum ſanctum conſtitue-*

Sic Sanctum Tatii compoſuere Cures.

ſtituerunt. Hercules autem dicitur lingua ſabina Sancus, *quod Latini dixere ſanctus. Curibus regnavit Tatius, unde Cures Tatii.*

VIII.

UNDE Jupiter cognominatus ſit Feretrius hac elegia docet Propertius. Alii ſic dictum a feriendo putant, alii a ferendo; utrumque admittit poeta.

JOVIS FERETRII ἔτυμον.

NUNC Jovis incipiam cauſſas aperire Feretrî,
  Armaque de ducibus trina recepta tribus.
Magnum iter aſcendo: ſed dat mihi gloria vires.
  Non juvat ex facili lecta corona jugo.
Imbuis exemplum primæ tu, Romule, palmæ
  Hujus, & exuviis plenus ab hoſte redis,

Tem-

Jovis Feretrî] *Acronem Ceninenſium ducem in prælio quum Romulus obtruncaſſet; ſpolia ex eo relata ferculo ad id facto in Capitolium detulit: ibique templum, quod primum fuit Romæ, Jovi conſecravit, quem Feretrium nuncupavit, auctorque fuit poſteris, ut ab hoſtibus opima ſpolia capta eo deferrentur. Opima ſpolia erant, quæ regibus, vel ducibus hoſtium in prælio cæſis ſua manu detraherent duces, & in templo Jovis Feretrii ſuſpenderent.*

Arma trina] *Prima opima ſpolia obtulit, & ſuſpendit Romulus, Acrone interemto: ſecunda Cornelius Coſſus, Tolumnio Etruſco occiſo: tertia Claudius Marcellus, obtruncato Virdomaro Gallorum Rege: nec alii, dum Romanum ſtetit imperium, opima ſpolia retuliſſe leguntur.*

Imbuis] *Tu offers primus exemplum opimorum ſpoliorum, qui Acrona Ceninenſium ducem, ut Sabinas mulieres raptas repeteret, in Romanas portas irruentem obtruncaſti, urbem Ceninam cepiſti, & Acronis ſpolia Jovi conſecraſti.*

Tempore quo portas Ceninum Acrona petentem
 Victor in everſum cuſpide fundis equum.
Acron Herculeus Cenina ductor ab arce,
 Roma, tuis quondam finibus horror erat.
Hic ſpolia ex humeris auſus ſperare Quirini,
 Ipſe dedit, ſed non ſanguine ſicca ſuo.
Hunc videt ante cavas vibrantem ſpicula turres
 Romulus: & votis occupat ante ratis.
Juppiter, hæc hodie tibi victima corruet Acron.
 Voverat: & ſpolium corruit ille Jovi.
Urbis, virtutiſque parens ſic vincere ſuevit,
 Qui tulit aprico frigida caſtra lare.
Idem eques & frenis, idem fuit aptus aratris,
 Et galea hirſuta comta lupina juba.
Picta nec inducto fulgebat parma pyropo:
 Præbebant cæſi baltea lenta boves.
Coſſus at inſequitur Vejentis cæde Tolumni,
 Vincere quum Vejos poſſe laboris erat.
Nec dum ultra Tiberim belli ſonus: ultima præda
 Nomentum, & captæ jugera pauca Coræ.
Et Veji veteres, & Volſcum præda fuiſtis,
 Et veſtro poſita eſt aurea ſella toro. Nunc

Qui tulit &c.] *Qui quamvis haberet apricam, & tepidam domum; algida tamen caſtra toleravit.*

Coſſus] *Aulus Cornelius Coſſus Tribunus militum Lartem Tolumnium, Vejentium Regem, bello propria manu occidit: ejuſque ſpolia ſolenni pompa Jovi Feretrio poſt Romulum obtulit. Livius lib. 4. Cauſſa belli fuit, quod Fidenates, colonia populi Romani, ad hunc Tolumnium, occiſis Romanorum legatis, defecerant. Quare Romani ulturi injuriam bellum & Fidenatibus, & Vejentibus Tuſcorum populis intulerunt: quamvis magni laboris erat poſſe Vejos debellare: nam non ultra Tiberim Romani bellum unquam protraxerant, nec ultra Nomentum, & Coram, parva quidem oppida prope Romam.*

Veji veteres] *Vos Veji, licet gens antiqua, & Volſcorum regna, quamvis in aurea ſella duces veſtri jus dicerent; nunc, i. e. poſt bellum cum Romanis, inibi paſtor fiſtula canit, & arva metit agricula.*

Nunc intra muros paſtoris buccina lenti
Cantat, & in veſtris oſſibus arva metunt.
Forte ſuper portæ dux Veïus adſtitit arcem.
Colloquiumque ſua fretus ab Urbe dedit,
Dumque aries murum cornu pulſabat aheno,
Vineaque inductum longa tegebat opus,
Coſſus ait: Forti melius concurrere campo.
Nec mora fit, plano ſiſtit uterque gradu.
Dî Latias juvere manus: deſecta Tolumni
Cervix Romanos ſanguine lavit equos.
Claudius a Rheno trajectos arcuit hoſtes,
Belgica quum vaſti parma relata ducis
Virdomari. Genus hic Rheno jactabat ab ipſo,
Nobilis erectis fundere gæſa rotis.
Illi virgatis jaculantis ab agmine bracis
Torquis ab inciſa decidit unca gula.
Nunc ſpolia in templo tria condita: cauſſa Feretrî,
Omi-

Dux Veïus] *Lartes Tolumnius adlocutus eſt ducem Romanum Coſſum.*

Vineaque] *De Vinea, machina bellica, & Ariete ſatis nota ſunt, quæ adſert Vegetius lib.4. cap. 15.*

Lavit equos] *Tinxit Romanos equos.*

Claudius a Rheno &c.] *Claudius Marcellus Coſ. Virdomarum, Gallorum Inſubrium ducem, in prælio occidit: ac tertia opima ſpolia Jovi Feretrio obtulit. Non hic ſermo eſt de Rheno Germaniæ fluvio, ſed vel legendum eſt Eridano cum Paſſeratio, vel de Rheno, Italiæ fluvio, qui agrum Bononienſem irrigat; non enim tempeſtate Marcelli ad Germaniæ Rhenum fines ſuos protulerant Romani.*

Parma) *Scutum breve, ac rotundum.* Brocchiero, targa.

Virdomari] *Virdomarus, dux Gallorum, vel potius Gæſatarum, qui fuerunt populi Galliæ Togatæ, quæ Æmilia dicta eſt [ubi nunc Bononia, Forum Cornelii, & Ravenna] qui dux inſignis erat vibrandis gæſis, i. e. haſtis longis e ſublimi curru. Gæſa vocabulum Gallicum.*

Illi virgatis] *Ipſi Virdomaro, cui virgatæ erant bracæ, ex agmine vibranti ſpicula torquis inflexa ex amputato collo decidit. A longis bracis dicta eſt Gallia Bracata.*

Omine quod certo dux ferit enſe ducem.
Seu quia victa ſuis humeris hæc arma ferebant,
Hinc Feretri dicta eſt ara ſuperba Jovis.

VIIII.

SUB nomine Corneliæ e vivis ereptæ ſcripta eſt hæc epiſtola ad L. Æmilium Paullum Cenſorem maritum: quem monet, ut a lacrimis, & querelis temperet, utpote nihil profuturis: ipſique filios, quos omnes reliquit ſuperſtites, commendat.

CORNELIA AD PAULLUM.

DESINE, Paulle, meum lacrimis urgere ſepulcrum:
Panditur ad nullas janua nigra preces.
Quum ſemel infernas intrarunt funera leges,
Non exorato ſtant adamante viæ.
Te licet orantem fuſcæ Deus audiat aulæ;
Nempe tuas lacrimas litora ſurda bibent.
Vota movent ſuperos. Ubi portitor æra recepit,
Obſerat herboſos lurida porta rogos.
Sic mæſtæ cecinere tubæ, quum ſubdita noſtrum
Detraheret lecto fax inimica caput.
Quid mihi conjugium Paulli, quid currus avorum
Pro-

Corneliæ] *Hæc Cornelia fuit filia Scriboniæ, quæ nupſit Auguſto, eique filiam Juliam genuit: unde conſtat Juliam Auguſti filiam, & hanc Corneliam ex eadem matre Scribonia fuiſſe ſorores, ut mox in commentis.*

Litora ſurda] *Ripæ fluminum inferorum, quæ non modo ſurdeſcunt, ſed omnium rerum oblivionem faciunt, ut Lethe.*

Portitor] *Charon, poſtquam accepit naulum, quod in ore mortuorum ponebatur; janua nigra occludit luridos manes.*

Tubæ] *Divitum funeribus adhibebantur tubæ, pauperum tibiæ.*

Detraheret lecto fax) *Intelligit rogum, quem ultima fax ſubjectis ignibus incendebat.*

Currus Avorum] *Oriunda erat de gente Cornelia, ex qua duo Scipiones Africani cognominati.*

Profuit, aut famæ pignora tanta meæ?
Num minus immites habui Cornelia Parcas?
  En ſum, quod digitis quinque levatur, onus.
Damnatæ noctes, & vos, vada lenta, paludes,
  Et quæcumque meos implicat unda pedes,
Immatura licet, tamen huc non noxia veni.
  Det Pater hic umbræ mollia jura meæ.
Aut, ſi quis poſita judex ſedet Æacus urna,
  In mea ſortita judicet oſſa pila.
Aſſideant fratres: juxta Minoida ſellam
  Eumenidum intento turba ſevera foro.
Siſyphe mole vaces: taceant Ixionis orbes:
  Fallax Tantaleo corripiare liquor.
Cerberus & nullas hodie petat improbus umbras:
  Et jaceat tacita lapſa catena ſera.   Ipſa

En ſum] *Significat, ſe eſſe redactam in cinerem, ita ut una manu poſſit geſtari, & ſuſtineri. Idem Propertius alibi: Maximaque in parva ſuſtulit oſſa manu.*

Noctes] *Sermonem convertit ad Infernas tenebras, & paludes Stygias, proteſtaturque ſe innoxiam, inſontemque periiſſe.*

Pater] *Pluto.*

Æacus] *Jovis filius, judex Inferorum. Urna notat ſortionem, qua Judicum nomina, atque etiam ſuffragia in urna verſabantur.*

Sortita pila) *Alludit ad conſuetudinem Romanorum, qui ſorte cauſſas ordinabant, ac ſortitione nomina Judicum in pilis, ſeu calculis, & tabellis inſcripta ducebant.*

Fratres] *Æaci fratres, & conſiliarii, Minos ſcilicet, & Rhadamanthus.*

Juxta &c.] *Et circa Minois thronum tres Eumenides furiæ, quæ ante fores Orci ſedent, appareant foro attento.*

Siſyphe] *Siſyphus, filius fuit Æoli, qui, quum Atticam latrociniis infeſtaret, a Theſeo occiſus eſt: eo ad inferos ſupplicio plectitur, ut, quum immane ſaxum in montis verticem volutet, quum ad ſummum extulerit, ſubito deorſum relabatur. De Ixione, de Tantalo, & de Cerbero dictum eſt ſæpius. Dicitur Tantalus, & Tantaleus.*

Ipſa loquor pro me: ſi fallo, pœna ſororum
  Infelix humeros urgeat urna meos.
Si cui fama fuit per avita decora tropæi,
  Afra Numantinos regna loquuntur avos.
Altera maternos exæquat turba Libones:
  Et domus eſt titulis utraque fulta ſuis.
Mox ubi jam facibus ceſſit prætexta maritis,
  Vinxit & acceptas altera vitta comas;
Jungor, Paulle, tuo ſic diſceſſura cubili.
  In lapide hoc uni nupta fuiſſe legat.
Teſtor majorum cineres tibi, Roma, colendos,
  Sub quorum titulis Africa tanta jaces:
Et Perſen proavi ſimulantem pectus Achillis:
  Quique tuas proavus fregit, Achille, domos:
Me neque cenſuræ legem moliſſe, nec ulla
  Labe mea veſtros erubuiſſe focos.
Non erat exuviis tantis Cornelia damnum:
  Quin & erat magnæ pars imitanda domus.
Nec mea mutata eſt ætas: ſine crimine tota eſt,

Vixi-

Sororum] *Belidum, ſeu Danaidum, quæ in inferis finguntur in pertuſum dolium aquam immittere.*

Afra Regna] *Regna Africana, Carthago nimirum, & Numidia devictæ, teſtantur Scipiones duos dictos fuiſſe Africanos, & Numantinos. Hi Scipiones fuerunt Corneliæ majores paterni.*

Libones] *Corneliæ nimirum mater Scribonia dicebatur, quæ ex Libonum familia, & gente oriunda erat. E Scriboniorum gente erant Largi, Curiones, Druſi, Libones.*

Tonſa] *Proſtrata.*

Perſen] *Et teſtor Perſen, ſeu Perſeum, Regem Macedonum, quem devicit Paullus Æmilius, proavus meus, qui patriam tuam, o Achilles, devicit. Perſeus jactabat avum ſuum Achillem.*

Me neque &c.] *Ego non maculavi honorem tuæ Cenſuræ, o Paulle, nec ob ullum crimen domum pudore adfeci.*

Non erat &c.] *Ego Cornelia non fui detrimento tantis triumphis.*

Viximus inſignes inter utramque facem.
Mî natura dedit leges a ſanguine ductas,
Nec poſſim melior judicis eſſe metu.
Quælibet auſteras de me ferat urna tabellas,
Turpior aſſenſu non erit ulla meo.
Vel tu, quæ tardam moviſti fune Cybellem,
Claudia, turritæ rara miniſtra Deæ:
Vel cui, commiſſos quum Veſta repoſceret ignes,
Exhibuit vivos carbaſus alba focos.
Nec te dulce caput, mater Scribonia, læſi;
In me mutatum quid, niſi fata, velis?
Maternis laudor lacrymis, urbiſque querelis.
Defleta & gemitu Cæſaris oſſa mea.
Ille ſua nata dignam vixiſſe ſororem In-

Utramque facem] *Inter facem nuptialem, & ſepulcralem, hoc eſt toto connubii tempore.*

Quælibet &c.] *Quælibet urna ferat de me ſeverum ſuffragium: nec fuit ulla femina, quæ mea conſuetudine, ac familiaritate deterior facta ſit.*

Claudia] *Claudia Veſtalis, quum in nefandi criminis ſuſpicionem veniſſet, ut innocentiam comprobaret, navem cum ſacris omnibus, & ſimulacro Cybeles matris Deorum, quam multa hominum millia vado Tiberis adhærentem trahere non poterant, cingulo ſuo ſola traxit. Cur Cybeles ſit Dea turrita, dictum eſt ſæpe.*

Vel cui &c.] *Æmilia veſtalis virgo accuſata, quod ejus incuria Veſtæ ignis defeciſſet, Deam deprecata eſt, ut opem ſibi ferre vellet: veſtiſque carbaſinæ partem in aram frigidam injecit, quæ repente emicante flamma cœpit ardere.*

Scribonia] *Fuit mater Corneliæ hæc Scribonia, quam uxorem duxit Auguſtus: ex eaque Juliam filiam ſuſcepit. Scribonia nupta fuerat duobus viris conſularibus, & ex altero fuerat mater. Unde colligitur, Corneliam natam fuiſſe Scriboniæ ex viro illo conſulari, ex quo fuit mater.*

Sua nata] *Auguſtus Corneliæ morti illacrimavit, eamque dignam prædicavit, quæ filia ſua eſſet. Soror autem Juliæ, fuit Cornelia, quum ambæ ex matre Scribonia*

Increpat : & lacrimas vidimus ire Deo.
Et tamen emerui generoſos veſtis honores,
Nec mea de ſterili facta rapina domo.
Te, Lapide, & te, Paulle, meum poſt fata levamen,
(Condita ſunt veſtro lumina noſtra ſinu)
Vidimus & fratrem ſellam geminaſſe curulem ;
Conſule quo facto tempore rapta ſoror.
Filia tu ſpeciem cenſuræ nacta paternæ,
Fac teneas unum nos imitata virum.
Et ſerie fulcite genus : mihi cymba volenti
Solvitur, aucturis tot mea fata malis.
Hæc eſt feminei merces extrema triumphi ;
Laudat ubi emeritum libera fama rogum.
Et bene habet : numquam mater lugubria ſumſi,
Venit in exſequias tota caterva meas.

Nunc

bonia natæ, licet ex diverſo patre.

Lacrimas ire Deo) *i. e. ob Auguſti oculis lacrimas emanaſſe, qui Deus, licet vivus, per adulationem dictus eſt.*

Veſtis honores] *Veſtem matronalem intelligit, quæ fecundis matronis concedebatur apud Romanos : vel loquitur de funere Cenſorio, quo elata fuit ipſa Cornelia Paulli Cenſoris uxor.*

Nec mea] *Neque præda mea fuit de familia infecunda.*

Lepide &c.] *Filios ſuos Paullum, & Lepidum [qui conjurarunt in Auguſtum : Suet. in Auguſt. cap. 19.] in quorum amplexu Cornelia clauſit oculos.*

Sellam geminaſſe curulem] *Significat Cornelia, fratrem ſuum conſulem iterum fuiſſe renuntiatum eo tempore, quo præmatura morte functa eſt. Sella Curulis tribus magiſtratibus ſolummodo concedebatur, Ædili, Prætori, Conſuli.*

Filia &c.] *Denotat Paullum conjugem ſuum fuiſſe Cenſorem, cujus dignitatem, ac leges ut adamuſſim obſervet ſua filia, unum ipſi tantum optat maritum.*

Serie &c.] *Vos longa filiorum ſerie gentem noſtram fulcite. Mihi non invitæ Charontis cymba ſolvitur, malis tot mea fata adaucturis.*

Feminei triumphi] *Poſt mortem celebritas famæ, ac laudatio in funere, mulieribus eſt triumphi loco.*

Nunc tibi commendo, communia pignora, natos,
Hæc cura & cineri ſpirat inuſta meo.
Fungere maternis vicibus, pater, illa meorum
Omnis erit collo turba ferenda tuo.
Oſcula quum dederis tua flentibus; adjice matris,
Tota domus cœpit nunc onus eſſe tuum.
Et ſi quid doliturus eris, ſine teſtibus illis:
Quum venient, ſiccis oſcula falle genis.
Sat tibi ſint noctes, quas de me, Paulle, fatiges;
Somniaque in faciem credita ſæpe meam.
Atque ubi ſecreto noſtra ad ſimulacra loqueris,
Ut reſponſuræ ſingula verba jace.
Seu tamen adverſum mutarit janua lectum:
Sederit & noſtro cauta noverca toro;
Conjugium, pueri, laudate, & ferte paternum:
Capta dabit veſtris moribus illa manus.
Nec matrem laudate nimis: collata priori
Vertet in offenſas libera verba ſuas.
Seu memor ille mea contentus manſerit umbra,
Et tanti cineres duxerit eſſe meos;
Diſcite venturam jam nunc ſentire ſenectam:
Cælibis ad curas nec vacet ulla via.
Quod mihi det ſectum eſt; veſtros accedat ad annos,
Prole mea Paullum ſic juvat eſſe ſenem.
Cauſſa perorata eſt: flentes me, ſurgite teſtes,
Dum pretium vitæ grata rependit humus.

Mo-

Sat tibi ſint noctes] *Sufficiant tibi noctes, Paulle, quas mea cauſſa male habeas, & nocturna ſimulacra in ſomnis meam figuram imitantia, quibus fidem ſæpe præſtas.*

Adverſum] *Lectum novercalem vocat adverſum, quia fere ſemper noverca inimica eſt privignis.*

Diſcite &c.] *Ex hoc etiam tempore adſueſcite patris obſequio, quem querulum, moroſum, & difficilem reddet ſenectus: nullus modus officii prætereatur curandi patrem veſtrum ſenem, & cælibem.*

Humus] *Humus hic ponitur pro patria, & honore ſepulturæ, quaſi exſequiarum pompa ſit defunctis pretium, & merces vitæ.*

Moribus & cælum patuit: ſim digna merendo
Cujus honoratis oſſa vehantur equis.

Moribus & cælum patuit] *Bonis moribus ad cælum via aperitur: & meis meritis ſim digna.*

Honoratis equis] *Honoratos vocat equos, magno ornatu funeris decoratos, quibus efferri proceres, & magnates conſueverunt: alii legunt, honoratis aquis, per quas Charon matronarum manes vehit in Elyſium.*

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag. 7. v. 36.	Laggiadri.	Leggiadri.
pag. 79. v. 38.	Che la.	Ch'ella.
pag. 94. v. 5.	Ergo.	Ego.
pag. 96. v. 40.	Superſtita.	Quæ ſuperfuerunt.
pag. 127. v 33.	Strenuos.	Strenui.
pag. 162. v. 21.	Eſt.	Ex.
pag. 208. v. 26.	He.	Hæ.
pag. 261. v. 13.	Cœpiſti.	Cepiſti.

Alia ſi qua ſunt, feſtinantibus præter módum prelis humaniſſimus Lector condonabit.

[illegible]

R

[illegible]